פני משה על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 13
הלכה ג 14
הלכה ד 17
הלכה ה 21
הלכה ו 23
הלכה ז 26
הלכה ח 27
פרק ב 40
הלכה א 40
הלכה ב 46
הלכה ג 52
הלכה ד 56
הלכה ה 60
הלכה ו 62
הלכה ז 63
פרק ג 65
הלכה א 65
הלכה ב 69
הלכה ג 72
הלכה ד 77
הלכה ה 79
הלכה ו 79
הלכה ז 80
הלכה ח 81
פרק ד 84
הלכה א 84
הלכה ב 88
הלכה ג 89
הלכה ד 93
הלכה ה 95
הלכה ו 96
הלכה ז 96
הלכה ח 97
הלכה ט 98
פרק ה 104
הלכה א 104
הלכה ב 109
הלכה ג 117
הלכה ד 121
הלכה ה 127
הלכה ו 128
הלכה ז 129
הלכה ח 130
הלכה ט 131
הלכה י 132
פרק ו 133
הלכה א 133
הלכה ב 141
הלכה ג 141
הלכה ד 143
הלכה ה 144
הלכה ו 149
פרק ז 152
הלכה א 152
הלכה ב 157
הלכה ג 160
הלכה ד 160
הלכה ה 162
הלכה ו 167
הלכה ז 173

הלכה ח 180
הלכה ט 181
הלכה י 184
הלכה יא 187
הלכה יב 190
הלכה יג 193
פרק ח 198
הלכה א 198
הלכה ב 205
הלכה ג 206
הלכה ד 210
הלכה ה 212
הלכה ו 213
הלכה ז 215
הלכה ח 216
פרק ט 222
הלכה א 222
הלכה ב 225
הלכה ג 228
הלכה ד 229
הלכה ה 230
הלכה ו 232
הלכה ז 236
הלכה ח 237
הלכה ט 239
הלכה י 240
פרק י 242
הלכה א 242
הלכה ב 244
הלכה ג 245
הלכה ד 247
הלכה ה 249
הלכה ו 250
הלכה ז 251

פרק א

הלכה א

מתני' **אור לארבעה עשר**. ליל שלמחרתו יהיה ארבעה עשר וקרי התנא ללילה אור כדרך שקורין לעור סגי נהור ולישנא מעליא נקיט בפתיחת המסכת ועל שם פתח דברך יאיר: **בודקין את החמץ**. שלא לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ואף על גב דמדאורי' בביטול בעלמא סגי דילפינן מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה בלב היא שמחשב בלבו שהחמץ כעפר הוא ושאין ברשותו חמץ כלל מ"מ צריך בדיקה אם לא ביטל משום דחיישינן שמא ימצא גלוסקא יפה לבתר זמן איסורא דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה ודעתיה עלה ויעבור עליה בבל יראה ובל ימצא ומהאי חששא גופיה נמי אמרו חכמים הבודק צריך שיבטל סמיך לבדיקה:

לאור הנר. בגמרא יליף לה דבדיקת חמץ צריך שתהא לאור הנר מדכתיב שאור לא ימצא וכתוב התם ויחפש וימצא הגביע מה מציאה האמירה שם על ידי חיפוש אף מציאה האמורה כאן על ידי חיפוש וילפינן עוד דחיפוש הוי בנר מדכתיב נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. ותקנו להבדיקה שתהא בלילה מפני שהיא שעה שרוב ב"א מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום דשרגא בטיהרא לא מהניא ומיהו אם לא בדק ליל י"ד ובודק י"ד שחרית צריך ג"כ שיבדוק לאור הנר כדאמר הכא בגמרא אין בודקין לאיר החמה כ"א באכסדרה במקום שאורה רב בודקה לאור החמה:

ובמה אמרו. לקמן במתניתין שתי שורות במרתף של יין צריך לבדוק ביניהן אחרי שאמרנו כל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ לבדוק למה הצריכו לבדקן ומפרש שלא אמרו אלא במרתף שמכניסין בו חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין:

שתי שורות על פני כל המרתף. דרך האוצרי יין לסדר חביותיהן שירות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חבית על חבית כמו שורות התחתונות עד שמי הקורה. ולב"ש השתי שורות הן. אחת שהיא החיצונה מן הארץ עד שמי הקורה והשניי' היא העליונה שחיזר ובודק כל חבית העליונות על כל פני ארכו ורחבו של המרתף וזהו כמין ג"ם יוונית שעשויה כמין כ"ף שלנו פתיחה והיינו שורה אחת בזקיפה ושורה עליונה בשכיבה:

וב"ה אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות. היינו שורה אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן הארץ ועד הקורה אלא אותה שורה העליונה הרואה את הפתח ועוד

שורה אחת שלמטה הימנה ונקראת ג"כ עליונה לגבי שורות שתחתיה ונמצא לב"ה א"צ לבדוק אלא אותן שתי שורות העליונות הרואות את הפתח בלבד:

גמ' **כתיב ושמרתם את המצות וגו'**. וכתיב קרא דבתריה בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות ומה אנן קיימין המקרא הזה אם ללמדנו לזמן אכילת מצה הלא כבר כתיב למעלה שבעת ימים מצות תאכלו וע"כ אותן שבעת ימים מיום חמשה עשר מתחילין וא"כ האי בראשון בארבעה עשר מה בא ללמדנו:

ואם לומר וכו'. סיומא דמלתא היא שהרי ודאי אין לומר שהן מתחילין מארבעה עשר דהא כתיב עד יום האחד ועשרים לחדש בערב ואם מארבעה עשר מתחילין א"כ שמונה ימים הן והרי הכתוב אומר שבעת ימים מצות תאכלו:

אלא אם אינו ענין וכו'. כלומר אלא ודאי דהאי קרא ושמרתם וגו' וקרא דבתריה בראשון בארבעה עשר אינו ענין לאכילת מצה אלא תנהו ענין לביעור חמץ וה"ק קרא ושמרתם את המצות שאותן שבעת ימים של מצות יהו שמורים שלא יראה בהן חמץ בראשון וגו' כלומר הא כיצד בראשין בארבעה עשר תבערו את החמץ ומכאן למדו לארבעה עשר שצריך בדיקת חמץ כדי לבערו:

למה לאור הנר. יבדוק לאור האבוקה וכיוצא בה:

מפני שהנר בודק כל שהוא. כלומר בכל מקום שהוא יכול לראות בו בחורין ובסדקין:

למה בלילה. הלא הרמז מקרא בי"ד הוא ויבדקו ביום י"ד:

שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. שביום לא מהני כל כך:

ר' מנא לא אמר כן. כטעמ' דרב שמואל בר יצחק לבדיקה בנר וכדמסיים ר' יוסה שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה אלא שמן המקרא עצמו למדין אנו שהבדיקה צריכה דוקא שתהא בליל י"ד דהא בהאי קרא דושמרתם דלעיל דדרשי' דאבתריה קאי ולענין בדיקה וביעור חמץ כתיב ביה ושמרתם את היום הזה ומיותר הוא אלא דריש ביה הכי עשה שיהיו היום י"ד והלילה שלפניו משומרין מן החמץ ומעתה ע"כ הבדיקה צריכה שתתחיל בליל י"ד:

ויתחיל בשלשה עשר. ביום לבדוק ויהיו היום י"ד והלילה משומרין וקאמר בהא אף ר' מנא אית ליה כהאי דאמר ר' יוסי שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה אלא דס"ל דטעם הבדיקה בליל י"ד מן הכתוב הוא נרמז ולא כדעת ר' שמואל בר ר' יצחק דמסברא בעלמא הוא דקאמר כדלעיל:

ויתחיל אור לשלשה עשר. לבדוק ויהו ליל י"ד ויומו משומרין ומהדר הש"ס אין כיני יבדוק אפילו מר"ח בתמיה א"כ תקשה נמי יתחיל לבדוק מר"ח אלא לא בעינן כ"א שהיום י"ד ולילה שלפניו יהו משומרין:

מה צריכה ליה. הא דמיבעיא ליה אם מותר לבדוק לאור האבוקה היינו טעמא מפני שאורן מבליח נפסק וקופץ תמיד ואין האור נמשך וקאמר הש"ס ר' שמואל בר ר' יצחק דמיבעיא ליה באור האבוקות כדעתיה הוא דקאמר לעיל דטעמא דאור הנר מפני שהנר בודק כל שהוא בכל מקום ואפילו המועט שבחורין וסדקין ומספקא ליה אם בדוקא תני ליה התנא ולאפוקי אור האבוקה או דילמא עצה טובה קמ"ל ולמצוה מן המובחר קתני:

אע"פ שאין ראיה לדבר. סיפא דהתוספתא דמייתי לקמן היא דקתני לאור הנר מפני שבדיקת הנר יפה מרובה אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר דחיפוש בנר כדכתיב והיה ביום ההוא וגו' וראיה ממש ליתא דמדברי קבלה הוא ועוד דאיכא למימר דקולא הוא דאקיל רחמנא בירושלים דלא בדק לה בנהורא דאבוקה דנפיש טובא אלא בנהורא דשרגא דזוטר טפי דעון רבא משתכח ועון זוטר לא משתכח:

ואית דבעי מימר דנישמעינה מן הדא דכתיב נר אלהים וגו'. אלמא דחיפוש בנר טפי מעלי דחופש כל חדרי בטן כתיב:

מתניתא אמרה וכו'. כלומר הא ודאי שמעינן לה ממתניתין דלקמן בפרקין דבדיקת היום הוי בדיקה כדקתני ר' יהודה אומר וכו' ולא סוף דבר אליבא דר"י בלחוד. אלא אפילו ממלתייהו דרבנן שמעינן דבדיקת היום מיהת בדיעבד הוי בדיקה כדקאמרי לא בדק וכו' אלא הא דקמיבעיא לן וצריך לבדוק לאור הנר אפילו בבדיקת היום או שבודק הוא לאור היום:

נשמעינ' מן הדא. דתנינן בתוספתא ריש מכילתין אין בודקין וכו' וניחא הא דקתני לא לאור הלבנה וכו' דאיכ' למימר דבבדיקת הלילה מיירי אלא לאור החמה בתמיה וכי יש חמה בלילה אלא הדא אמרה אפי' ביום צריך לבדוק לאור הנר:

לא סוף דבר וכו'. ולא תימא דדוקא בבית שאין בו אורה אלא אפילו יש בו אורה נמי צריך לבדוק לאור. הנר דהא לא לאור החמה קתני משמע אפי' במקום שהחמה זורחת בבית:

מבואית האפילין ביום מהו שיהא צריך לכתחלה לבדקן לאור הנר. וכלומר דמיבעיא ליה אי מהני בהו אור הנר ביום הואיל ואפילין הן וכלילה חשיבא ויכול אף לכתחילה לבדוק בהן ביום ופשיט הש"ס דממילהון דרבנן דלקמן שמעינן דלא כמה היא דמנהרי אור הנר בלילה הוא מנהר ביממא ואפי' במקום האפל דאמר רב הונא כד הוינן ערקין

מפני האויבים ומסתתרין עצמן באילין בוטיתא הן המקומות האפילין שאחורי הבית המדרש הגדול והיו מדליקין וכו' והיו כהות ביום:

ואתייא. הא כהאי דאמר רבי אחייא נח היה מכניס עמו לתיבה אבנים טובות ולסימן שבשעה שהיו כהות וכו' ולמה היה צריך לסימן זה מפני שיש חיה אוכלת ביום כו' והיה צריך לידע זמן אכילתן:

והא כתיב צוהר תעשה לתיבה. ויכול היה לראות דרך החלון ומשני כמ"ד שלא שימשו המזלות בשנת המבול ולדידיה האי צהר תעשה שתכניס עמך דבר המצהיר ומנהיר:

מר צריכת ליה. מפני מה מספקא ליה ומהיכי תיתי שיהו צריכין בדיקה. וקאמר משום שכן מכניסין חמץ לשם בשבתות שאוכלין שם חזני בה"כ וכן בר"ת שהיו סועדין שם סעודות בעת קידוש החדש כדאמר בסנהדרין. ופריך א"כ ותהא פשיטא ליה דצריכין בדיקה ומשני להכן הוא דמיבעי ליה הואיל ואורן מרובה מהו שיהא צריך לבודקן בתחלה ביום לאור הנר או דילמא מכיון דאורן מרובה בודק הוא לאור היום:

חלות תודה. ויש בהן חמץ. ופריך ובלא כך וכי אין בדוקות מן הנותר שהיו צריכין לבדוק בכל פעם אם יש איזה נותר מהן כדי לשורפו וא"כ למה צריך בדיקה עכשיו הלא כבר בדוקות הן וקאמר הש"ס דיבא הך דינא כהדא דתני ר' זכריה נדה חופפת וסורקת מפני החציצה אבל כהנת שטובלת מפליטת שכבת זרע כדי לאכול בתרומה אינה צריכה חפיפה וסריקה מפני שנזהרת מדבר החוצץ ונדה כהנת חופפת וסורקת כדי שלא תחלוק בין נדה לנדה ואוף הכא נמי כן דמ"מ צריכות בדיקה:

שלא לחלוק בין ביעור לביעור. כלומר שלא לחלוק בין מקומות הצריכות בדיקה כדי לבער ובין חצירות אלו:

תני ר"ג וכו'. טעמא מפרש מה ראו לחלק בין נדה לכהנת. א"נ ר"ג פליג אהא דלעיל דאפי' נדה כהנת ס"ל א"צ חפיפה וסריקה הואיל והיא טובלת בכל יום כלומר דשכיחא לה טבילה בכל זמן מפני התרומה:

א"ל. ר' מנא:

לשומרת יום כנגד יום נצרכה. כלומר הא דקתני דנדה כהנת צריכה חפיפה וסריקה שלא תחליק היינו בין נדה שומרת יום כנגד יום הוא דקאמר דכל נדה שטבלה לאחר ז' ימי נדה שומרת יום כנגד יום בימי זיבה שהן בין ימי נדה לימי נדה כדין זבה דאורייתא ואם ראתה יום אחד שומרת יום שלאחריו אם תראה עוד ועד ג' ימים הויא זבה ואם לא ראתה טובלת ביום השני והרי לא הפסיקה אלא יום אחד בין טבילת נדה ובין טבילת

שומרת יום כנגד יום ואעפ"כ צריכה חפיפה וסריקה א"כ שפיר קאמר שלא תחלוק בין נדה כגון זו או לבין נדה כהנת ולעולם צריכה חפיפה וסריקה:

חורי הבית וכו'. תוספתא בפרק קמא והתם גריס ואוצרות של תבואה וגירסא דהכא יותר ניחא דבית אוצרות דרישא היינו של תבואה ואוצרות דסיפא אוצרות הפירות הן:

ניחא העליונים. דא"צ בדיקה שאין דרך להשתמש במקום הגבוה:

והתחתונים. בתמיה דקס"ד התחתונים הסמוכין לארץ וליחוש שמא נפל חמץ בהן:

הדא אמרה לא חששו לנפילה. דמכיון שהן סמוכין לארץ אינן נוחין להשתמש בהן ולנפילת חמץ לשם לא חיישינן:

אמר ר' יוסי דלא היא דמהכא לא שמעי' מידי דתיפתר דתחתונים דקתני לאו תחתונים ממש אלא שהיו שניהם סמוכים לכותל וכו' כלומר בין העליונים ובין התחתונים דקתני שניהן סמוכין לכותל הן והיינו שהחורין בתוך הכותל הן אלא העליונים קרא התנא לאותן שהן למעלה מעשרה ולאותן שהן למטה מעשרה קרי להו תחתונים ומכיון שהחורין בכותל הן לא שייכא בהו נפילת חמץ ולעולם אימא לך בעלמא חיישינן לנפילה:

והא תנינן חדות. שהיא חפירה בקרקע ובבנין שפיר שייך נפילה לשם ואפ"ה קתני א"צ בדיקה א"כ הדא אמרה לא חשו לנפילה ודחי לה הש"ס דמהכא נמי לא ש"מ מידי לפי שמתיירא הוא התינוק לילך לשם שמא יפיל לתוך החפירה וכלומר דהא עיקר חששא דס"ד למיחש הכא אינה אלא מפני התינוקת דאין דרך בני אדם גדולים להשתמש בהן ולהכניס שם חמץ ולפיכך נמי גבי חורין דאין דרך להשתמש בהן אלא התינוקת הלכך בין חור שהוא למעלה מעשרה ובין שהוא למטה מעשרה לגבי התינוקת גבוהין הן ואין דרכן לתת חמץ לשם ואינן צריכין בדיקה:

וחש לומר. והא אכתי איכא למיחש שמא נתגלגל חמץ לשם. ומשני דמיירי בחדות שיש לה ליזבז והיא שפה סביב וליכא למיחש שנתגלגל לתוכה:

וגג הבד וגג המגדל. קתני א"צ בדיקה:

הדא דתימר בגבוהין ג' טפחים. כלומר שהגג שלהן גבוה ג' טפחים סביב סביב כמין מעקה דלא ניחא תשמישתיה על גבן אבל אם אין להן מעקה סביב גבוה ג' טפחים כארץ הן חשובין דניחא תשמישתיהו לתת על גבן וצריכין בדיקה:

ובאותו שלא נשתמש בו חמץ. כלומר וכל אלו דקחשיב שא"צ בדיקה דיקא בידוע שלא נשתמש בו חמץ וקמ"ל דלא חיישינן דילמא נשתמש בו חמץ ולאו אדעתיה אלא מכיון

דאין דרך להשתמש שם מסתמא אין צריך בדיקה אבל אם לפעמים נשתמש חמץ באותו מקום אפילו גבוה כמה צריך בדיקה:

אמר רבי מנא ויאות. שפיר הוא דודאי צריך בדיקה:

כן אנן אמרין. כלומר דאי לא תימא הכי וכי כן אנן אמרין:

הדא פיפייארות. והוא כלי ארוג מקנים ועשוי כמין סריגי חלונות ונותנין חפצים ומאכלים בתוך הסריגים שעשויין כמין חורין חורין:

ואפילו גבוה כמה. כלומר בגבוה הרבה תאמר נמי לא תהא צריכה בדיקה. בתמיה אלא ודאי במקום שמדרך להשתמש בו חמץ צריך בדיקה:

פיפייארות. דוגמתו שנינו בפי"ו דכלים אפיפיירות שעשה להן קנים מלמטן למעלה לחיזוק טהורה:

תני רשב"ג אומר וכו'. סיפא דתוספתא דלעיל היא:

מטה שהיא חוצצת בתוך הבית. שהיא חולקת את כל הבית ומגעת מכותל לכותל ואינו יכול לעבור להשתמש בצד הפנימי כגון שהמטה גבוה היא ואם עצים ואבנים מונחין תחתיה אינו יכול להשתמש באותו צד לא דרך עליה ולא דרך תחתיה הלכך בודק צד החיצון בלבד וא"צ לבדוק צד הפנימי:

מפני שעצים ואבנים וכו'. ומדייק הש"ס טעמא שעצים ואבנים מונחין תחתיה הא לאו הכי צריך לבדוק גם צד הפנימי א"כ הדא אמרו חשו לנפילה שהרי מ"מ לא ניחא ליה תשמישתיה תחתיה אי לאו דטעמא דחיישינן שמא מאיליו נפל שם חמץ ודחי לה הש"ס דלעולם בעלמא במקום שאין דרך להשתמש ולהכניס שם חמץ לא חיישינן לנפילה והכא היינו טעמא לפי שאני אומר חינוק נגע. הגיע לתחתיה והכניס שם חמץ לצד הפנימי הלכך דוקא אם עצים ואבנים מונחין תחתיה שאין התינוק יכול לעבור דרך תחתיה אז א"צ לבדוק צד הפנימי:

מרתף של יין צריך בדיקה. כדתנן במתניתין וכדמפרש ואזיל מפני שדרך להסתפק מהמרתף על שלחנו ויין אין לו קבע שאין קבע לשתיה שלפעמים שותה יין בסעודה זו יותר ממה שהוא רגיל וכשכלה היין על השלחן הולך השמש להביא יין מן המרתף ופעמים שפתו בידו אבל שמן שהוא לאכילה יש לו קבע ויודע השמש כמה שמן צריך להסעודה ומכין הכל מקודם הסעודה:

אוצר. שיש בו הרבה ומן האוצר מביאין להמרתף ואין הדרך להסתפק על שלחנו מן האוצר לפיכך בין של יין בין של שמן א"צ בדיקה כדתנינן בתוספתא דלעיל:

איזהו מרתף. סתם מרתף דמתני' מפרש:

כל שנתון עם הלחם בחצר. כלומר שאין מקפידין לתת שם לחם א"נ שהוא סמוך למקום הלחם הנתון בחצר שלפעמים נוטל הלחם ממקום הסמוך ומביאו להמרתף:

יש מרתף שהוא כאוצר. שיש לו דין אוצר ויש אוצר שיש לו דין מרתף כדמפרש ואזיל דכל שהוא בוש לאכול בתוכו כגון שמעבר לרבים לפניו ואין חשש שמא הכניס חמץ לתוכו הרי הוא כסתם אוצר וא"צ בדיקה ואוצר שאינו בוש לאכיל בתוכו הרי הוא כסתם מרתף וצריך בדיקה:

יש חצר שהוא כמבוי. סתם מבוי רבים בוקעים בו ואדם בוש לאכול בתוכו וחצר שרבים בוקעים בתוכה יש לה דין מבוי ומבוי שאין רבי בוקעים בתוכו הרי היא כסתם חצר וצריך בדיקה:

וחש לומר שמא הבהמים מכניסין לתוכו חמץ. אסתם מבוי שהרבים בוקעין בתוכו פריך דקאמרת א"צ בדיקה מפני שאין מדרך לאכול בתוכו ואמאי והא איכא למיחש שמא החמרים אחר הבהמות שנכנסין לתוכו לטעון המשאות של יין שטוענין על הבהמות והן הכניסו את החמץ בתוכו דסתמן של אלו הבהמים אינן בושין לאכול בכל מקום:

ומשני אין דרכן להכניס חמץ לשם אלא מיני מתיקה מביאין עמהן לאכול ולטעום את היין אח"כ מפני שמיני מתיקה בודקין את היין אם הוא יפה ואותן מיני מתיקה אין בהן חמץ כגון פירות מתוקין וכיוצא בהן:

היוצא לפרש. תוספתא היא בפ"ק היוצאין בשיירה והמפרשין בספינה לפני ל' יום א"צ לבדוק:

הדא דתימר. דוקא:

בשיש בדעתו לחזור. מיד ולא יתעכב עד קודם הפסח:

אבל אין בדעתו לחזור. מיד חיישינן שמא לא יחזור עד ערב פסח בין השמשות ולא יכול לקיים מצות ביעור חמץ אפילו יוצא קודם ל' יום צריך לבדוק ולבער:

ובספק. הא דאמרינן בשאין דעתו לחזור אפי' לפני ל' יום צריך לבדוק לאו שבודאי לא יחזור אלא ספק הוא ואינו מחליט בדעתו לחזור מיד קאמר אבל בודאי שמחליט בדעתו שלא לחזור עד קודם הפסח אפי' יוצא מר"ה צריך הוא לבדוק:

ר' בא. פליג שאפי' יש בדעתו לחזור צריך הוא לבדוק שמא ימלך ולא יחזור:

לית כאן אפילו נשים סמי מכאן נשים נשים עצמן אין נאמנות כצ"ל. כלומר כל עצמן אינן נאמנות בדבר זה שהיא טירחא כדמפרש ואזיל מפני שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא כל שהוא ולא כל הצורך:

מצתן עם ישראל. כלומר שרואין שנזהרין הן מכל מיני חימוץ בעשיית מצה אז נאמנין הן על ביעור חמץ:

הדא דתימר. שנאמנים על ביעור חמץ דוקא בבתים אבל בחצירות הצריכות בדיקה חשודין הן לפי שהן דורשין לא ימצא בבתיכם כתיב אבל לא בחצירותיכם:

תני. בתוספתא פ"ב:

הדא דתימר בראשונה שהיו משוקעין בכופרניהון כלו' בדברים שהיו כופרין בדרש חכמים היו משוקעין בהן ומה שהחזיקו החזיקו והיו מדקדקין בהן הרבה אבל עכשיו שאין להם כלום ממצות חשודין הן לגמרי ומקולקלין הן והרי הן כנכרים לכל דבריהם. שואלין בהלכות פסח בפסח כל א' וא' בביתו אבל בבית וועד שמתקבצין הרבה בבהמ"ד ללמוד שואלין קודם לל' יום:

אתיא דר' יוחנן. דלקמן דמפרש טעמייהו דרבנן:

קולפו כמין גם. לב"ש דקאמרי שתי שורות על פני כל המרתף היינו שורה אחת בזקיפה. לפני הפתח ושורה אחת למעלה בשכיבה כדפרישית במתני' זהו קולף כלומר בודק:

קולפו כמין שני גמי"ן. כלומר שצריך לבדוק עוד ב' שורות אלו מצד המרתף מזה ומצד המרתף מזה תחת הג"ם העליון עד ג"ם שלמטה ממנו וזהו על פני כל המרתף:

היה נתון באמצע הבית. שיש ריוח מכאן ומכאן והשורות מסודרות באמצע ונמצא שצריך לבדוק גם צד הפנימי שבין כותל הבית לבין החביות א"כ לדעתיה דרב הונא דקאמר בנתונות אצל כותל הבית בג"ם העליון סגי והכא שנתונות באמצע הבית מפשיטו חלוק אחד כלומר דבכה"ג שצריך לבדוק כל ג' הצדדין של השורות והיינו צד החיצון וצד הפנימי ולמעלה על גג השורות וכחלוק הזה סביב סביב הוא מפשיטו ובודקו ולדעתיה דבר קפרא דקאמר גם העליון ועוד גם שלמטה הימנו א"כ בנתונות באמצע מפשיטו שני חלוקות אחת שלמעלה והשניה שלמטה הימנו:

היו עשוי מדריגות מדריגות. שאין כל השורות התחתונות ואת שעליהן מסודרות בשוה זו ע"ג זו אלא התחתונה היא רחבה על פני כל המרתף ושלמעלה ממנה היא יותר קצרה וכן כולן עד שמי קורה וכמדריגות הללו:

קולפו גמים גמים. כלומר כל מדרגה בודקו בזקיפה ובשכיבה וקמ"ל דלא תימא במדריגה התחתונה בזקיפה ובשכיבה סגי שסמוכה לפתח ביותר ומפני שלפעמים השמש חפץ ליטול מן אותן שהן למעלה ופתו בידו הלכך צריך לבדוק כל מדרגה ומדרגה גמין גמין:

שורה החיצונה וכו'. דברי ב"ה דמתני' מפרש דקאמרי' ב' שורות החיצונות היינו שורה החיצונה שהיא העליונה הרואה את הפתח ואת השורה שלפנים ממנה והיינו שהן העליונות דקאמרי דתרוויהו עליונות הן:

תני. בתוספתא פ"ק לדברי ב"ה שורה העליונה הרואה את הפתח ואת שלמטה הימנה ותרוייהו חיצונות הן. ולגבי שתחתיהן נקראו עליונות:

הוון בעי מימר. בני הישיבה לפרש דלמ"ד שורה שניה שלפנים הימנה כ"ש את שלמטה הימנה שצריכה בדיקה שהיא יותר סמוכה לו בכניסתו להשתמש ממנה ולדידיה שתי שורות דקאמרי ב"ה היינו לאפוקי מדב"ש דסברי ב' שורות על פני כל המרתף כמין ג"ם ועלה קאמרי ב"ה שא"צ לבדוק למעלה אלא ב' העליונות בלבד ולעולם אף לב"ה אותן שלפני הפתח צריך לבדוק אבל למ"ד דשירה שניה למטה ממנה היא א"כ הא לפנים ממנה לא צריך לבדוק דלא חיישי ב"ה אלא לאותן שתים החיצונות הרואות את הפתח בלבד:

נשתמש בחצי שורה. שידוע לו שבכל פעם היה משתמש בחצי שורה זו של ימין או של שמאל. אם כן פשיטא היא שלאותה חצי שורה צריך הוא לבדוק את השניה לפנים ממנה להאי מ"ד ואת שלמטה ממנה להאי מ"ד אלא אותה חצי שורה שלא נשתמש בה מהו יש לה שלפנים ממנה למר ושלמטה ממנו למר דשמא נשתמש בה לפעמים ואינו זכור או דילמא דלא חיישינן לה כלל ולא איפשיטא הבעיא:

דתימר במחוללות. אשתי שורות דמתני' קאי דוקא במחוללות שיש חלל ביניהן ואינם תכופות ודבוקות וצריך לבדוק יפה יפה שמא יש חמץ בתוך החלל אבל באפוצות שהן דחוקות ודבוקות זו לזו מעביר עליהן את הנר ודיו כלומר בהבטה אחת בעלמא סגי:

הדא אמרה שחשו לנפילה. לימא דש"מ ממתני' שחששו לנפילת חמץ מאליו מדצריך לבדיקת המרתף כל כך כמו בחדר שמכניסין בו חמץ:

א"ר פנחס דיפי דלא היא. דלא שמעי' מינה דחיישינן לנפילה אלא טעמא דבדיקת מרתף לפי שאני אומר דשמא בשעה שסידרן להחביות הכניס שם חמץ לאכיל:

הלכה ב

מתני' **אין חוששין**. כשבדק זוית הבית זו ובא לבדוק זוית זו אינו חושש שמא בתוך שבא לבדוק זוית האחרת גיררה חולדה ילמקום הבדוק ויהא צריך לחזור ולבדוק שא"כ שבאת לחוש לכך הרי גם מחצר לחצר יש לומר כך אני בדקתי קודם לחברי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חבירי לחצירי וכן מעיר לעיר והרי אין לדבר סוף:

גמ' **אמר ר' יונה הכין צריך למיתנייה מעיר לעיר וכו'**. ר' יונה קשיא ליה לישנא דמתניתין שלא על הסדר נשנה דהא מדקתני מבית לבית וממקום למקום ע"כ דה"ק וממקום למקום בחצר דאי על הבית קאי איפכא הו"ל למיתני אין חוששין ממקום למקום בבית ומבית לבית וכו' וקס"ד נמי דר' יונה דמה דאשמעינן התנא דאין חוששין היינו לשמא הביאה החולדה מבית או ממקום אחר לכאן אחר שכבר בדק כאן ואי הכי כל סדר הלשון מסורס הוא שהרי מתחילה מביאה מעיר אחרת לזו העיר ואח"כ מחצר לחצר וממקום למקום בחצר ואח"כ מבית לבית והיינו דקשיא ליה דהכין היה צורכה למיתני אין חוששין שמא גיררה חולדה מעיר לעיר וכו' וכדמפרש ואזיל שהרי אם את חושש מעיר לעיר וכו' ואין לדבר סוף:

אמר ר' יוסי. דלא היא דא"צ להפוך סדר הלשון אלא אפי' כסדר שנשנה במתני' אתיא היא שפיר כדמסיק ואזיל:

אין חוששין וכו'. כלומר ועיקר פירושא דמתני' בענין החשש לא כדס"ד דר' יונה דהחשש מבית האחרת לבית זו וכן כולן דאי הכי הוה קשיא כדאקשי ר' יונה אלא דה"ק אין חוששין שמא גררה חולדה מבית זה שמכניסין בו חמץ וצריך בדיקה לבית אחר שאין מכניסין בו חמץ ויהא ג"כ צריך בדיקה. וכן ממקום למקום בחצר דא"כ מחצר ולחצר וכו' ואין לדבר סוף והיינו דקאמר אפי' כמתני' אתיא היא דהשתא לישנא דמתניתין על הסדר נשנה:

שאם מבית לבית אי אתה חושש וכו'. זהו אסוקי לטעמא דמילתא וכלומר שהרי אם באת לחוש לכך א"כ ניחוש גם כן שמא הביאה חולדה מבית חבירו שלא בדק לבית זה ויהא צריך בדיקה אחרת וכן ממקום למקום כו' אבל השתא שאין לחשוש שמא הביאה מבית זה לבית אחר אין אנו חוששין ג"כ שמא הביאה מבית שאינו בדוק לבית זה לשיהא צריך בדיקה אחרת וכשאי את חושש מבית לבית כ"ש שאי את חושש ממקום למקום וכו':

יכולין הן כל ישראל לבדוק חמצן כאחת. בתמיה וזהו עיקר טעמא למאי דמסיק וכדאמרן שהרי ודאי א"א לכל ישראל לבדוק חמצן בבת אחת ואם היינו חוששין מבית זה לבית אחר היינו חוששין ג"כ שמא הביאה מבית שאינו בדוק לבית הבדוק והיה צריך בדיקה אחרת ואין לדבר סוף:

הלכה ג

מתני' **רבי יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר וכו'**. בגמרא מסיק אליבא דרבי יהודה דה"ק באחד מג' פרקים הללו בלבד בודקין ולאחר מכאן אם לא בדק שוב אינו בודק:

יבדוק בתוך המועד. בתוך ימי הפסח:
לאחר המועד. לאחר הפסח כדי שלא יתערב לו חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה. ואית דמפרשי בתוך המועד בשעה ששית שהיא מועד הביעור לאחר המועד עד שתחשך. וטעמיה דר' יהודה דס"ל לאחר זמן איסורו של חמץ לא יבדוק דילמא אתי למיכל מיניה וחכמים ס"ל דמכיון שכל עצמו מחזר עליו לשרפו לא חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה. והלכה כחכמים:
ומה שמשייר וכו'. קאמר בגמרא דשמא תטול חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה פעם שנייה לאותו הבית:
גמ' **כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה וכו'**. כלומר ג' פעמים כתוב בתורה לא יראה לך תרי בפ' בא לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וחד בפ' ראה ולא יראה לך שאור וכנגד אותן ג' ס"ל לר' יהודה שצריך ג' פעמי' לבדוק ולקמן מקשי על הא דר' יוחנן ומסיק דר' יהודה נמי לא בעי ג' פעמים בדוקא אלא באחד מג' פרקים הללו קאמר ומכאן ואילך לא:
והכתיב תשביתו וגו'. ולרבי יוחנן ליבעי רבי יהודה ד' בדיקות ומשני האי בעשה הוא ולא קחשיב אלא כנגד הלאוין:
מכיון שזה צריך לזה וכו'. כלו' מכיון דלא יראה לך ולא ימצא בבתיכם תרוייהו צריכי ללמד זה על זה כדמסיים ואזיל לקמיה כחד קרא חשיב דאלו נאמר לא יראה לך לחוד הייתי אומר אם הפקיד הנכרי חמץ אצלו מותר דלך כתיב ת"ל לא ימצא בבתיכם והרי הוא בבתיכם. ואי מלא ימצא בבתיכם הייתי אומר אפילו יחד לו בית להנכרי להניח חמצו שם יהא אסור דסוף סוף בבתיכם הוא ת"ל לא יראה לך שלך אי אתה רואה ולא של אחרים הא כיצד הפקיד וכו' דהכי תני בתוספתא פ"ב הפקידו אצלו אסור ומיירי שקיבל עליו אחריות והרי הוא כשלך ואם יחד לו בית מותר דכשיחד לו בית מסתמא לא מקבל עליו אחריות אלא אומר לו הרי הבית לפניך תניחו בחדר או בזוית זו הלכך אינו עובר עליו:
מחלפה שיטתיה דרבי יהודה דתני וכו'. כלומר לרבי יוחנן דמפרש טעמא דרבי יהודה כנגד ג"פ שבתורה וג' בדיקות בדוקא קאמר א"כ קשיא דרבי יהודה גופיה דידיה אדידיה להא דקתני בודקין אור י"ד וכו' וחכמים אומרים וכו' ומדקאמרי חכמים לא בדק אור ארבעה עשר וכו' לא בדק בתוך המועד וכו' ש"מ דרבי יהודה לית ליה לבדיקה משעת ביעור ואילך והשתא קשיא כדמסיים ואזיל:
צריך לבדוק ג' פעמים. כלומר לדידך דקאמרת דלר' יהודה צריך ג"פ בדוקא שיש להן רמז מן התורה וא"כ ק"ו מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו והיינו אור י"ד ושחרית י"ד

אתה אומר צריך לבדוק ג"פ דקחשיב להו בהדי שעת הביעור כי היכי דליהוי ג' בדיקות בשעה שהגיע זמן ביעורו לכ"ש דליבעי ג' בדיקות ואמאי פליג רבי יהודה אדברי חכמים דלדידיה פשיטא הוא שאם לא בדק מקודם יבדוק בשעת הביעור ובתוך המועד ולאחר המועד כי היכי דלקיים ג' בדיקות:

לא צורכה דלא אם לא בדק וכו'. סיומא דהקושיא היא כלומר אלא ודאי דלר' יהודה נמי לא בעי ג' בדיקות בדוקא אלא בחד מג' פרקים הללו סגי ומה דפליג אחכמים לא פליג אלא אאם לא בדק בתוך המועד דקאמרי חכמים יבדוק לאחר המועד ורבי יהודה סבירא ליה שאם לא בדק קודם זמן איסורו שוב לא יבדוק כלל כדפרישית במתני' דגזיר דילמא בהדי דקא בדיק אתי למיכל מיניה:

אני אומר יד נטלתו. כלומר תלינן באדם שנטלו ולא חיישינן לחולדה שהרי כלי היה עליו:

אותו הבית צריך בדיקה. דשמא חולדה נטלתו:

או שאר כל הבתים וכו'. דרך בעיא היא או דילמא חוששין אנו גם לשאר הבתים הסמוכין שמא גררה חולדה לשם ויהיו צריכין בדיקה הואיל והניחו ולא מצאו איתיילד כאן ריעותא ולא דמי למתני' דקתני אין חוששין:

נישמעינה מן הדא. תוספתא דטהרות אבד כזית מן המת מן הבית ובקשו ולא מצאו הבית טהור דתלינן אדם טמא נכנס לשם ונטלו:

לכשימצא. כלומר ואם נמצא אחר כך הבית מטמא למפרע לכל הטהרות שנעשו בין האבידה לבין המציאה שהרי היתה הטומאה שם אלמא דלאותו הבית הוא דחיישינן בלבד וכדמסיק ואזיל:

הדא ילפה מן ההיא וכו'. וקאמר הש"ס הרי נמצינו למידין חדא מחבירתה דהדא דין דטומאה דהתם ילפינן מן ההיא דבדיקה דהכא דהיא איבד היא הניח כלומר דלאו דוקא אם איבדה הטומאה ובקשו ולא מצא דתלינן באדם שנטלו אלא הוא הדין בהניח ולא מצאו תלינן באדם כדאמרינן גבי חמץ דאם כפאו בכלי והניחו ולא מצאו תלינן באדם שנטלו וההוא דחמץ ילפא מן הדא דטומאה שאין לך צריך בדיקה אלא אותו הבית בלבד ולא חיישינן לשארי בתים הסמוכים כמו דהתם לכשימצא אותו הבית בלבד הוא מטמא למפרע ולא חיישי' שמא גררה החולדה להטומאה לשארי בתים וחזרה יגררה לכאן:

וכרבי יודה. דלקמן אפילו אותו הבית לא יהא צריך בדיקה דאיכא למימר אפילו החולדה נטלתו אימר אכלתיה:

נישמיעינה מן הדא. כלומר והי רבי יהודה והיכא שמעינן ליה הכי וקאמר מן הדא דקאמר רבי יהודה וכו' ובא מעשה לפני חכמים וטהרו לאותו הכהן שדרך חולדה וכו' אלמא דתלינן שגררוהו משם ואכלו ודחי לה הש"ס דמההיא אין ראיה דסתם חולדה רצה היא אחר הבשר ולא אחר הפת:

ואפי' תימר. כלומר וא"נ אפ"ת שרודפת גם אחר הפת אפ"ה יש לחלק לפי שהבשר גוררת ואוכלת ולא משיירא מידי אבל פת גוררת ומנחת ואיכא למיחש אפילו לרבי יהודה:

רבנן דקסרין וכו'. כלומר ולא עוד אלא דשמעינן לרבנן דקיסרין דאמרין דרבי יהודה מחמיר טפי ופליג אמתני' דקתני אין חוששין שמא גררה חולדה ולרבי יהודה חוששין מפני שדרכה לגרור אלמא דמחלק רבי יהודה בין בשר לבין פת:

הלכה ד

מתני' **ושורפין בתחילת ששׁ**. ואף על גב דמדאורייתא כל שעה ששית שריא כדמסיק בגמרא מדכתיב אך ביום הראשון תשביתו והראשון זה י"ד וכתיב אך חלק חציו לחמץ וחציו למצה רבנן הוא דגזור דילמא טעי וסבור על שביעית שהיא ששית אבל אחמישית לא טעי למימר על השביעית שהיא חמישית הלכך לר"מ מותר לאכול:

ותולין כל חמש. ואינו אוכל דלר' יהודה אדם טועה שתי שעות ודלמא יהא סבור על הז' שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל הוא לבהמתו אבל ששית אסור אף בהנאה מדרבנן גזירה משום שביעית והלכה כרבי יהודה:

גמ' **ר"מ אומר וכו'**. מפרש הש"ס במאי פליגי דר"מ סבר משׁ שעות ולמעלה מדבריהן הוא שאסור לאכול חמץ וכדדריש לקמן דלא מרבינן מקרא אלא שעה אחת קודם שקיעת החמה והלכך לא עבדי רבנן הרחקת כולי האי הואיל ועוקר איסור אכילת חמץ אחר חצות מיד אינו אלא מדבריהן ולרבי יהודה משׁ שעות ולמעלן מד"ת אסור והלכך עבדי רבנן הרחקה טפי וכל חמש אין אוכלין ולקמן פריך עלה:

אך ביום הראשון. תשביתו שאור מבתיכם וגו' זה חמשה עשר כדכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא וגו':

יכול משתחשך. שאין ביעורו אלא משתחשך בארבעה עשר ויהא אוכל חמץ עד הלילה:

ת"ל אך חלק הא כיצד תו לו שעה אחת. לפני שקיעת החמה שיבערנו ומכאן ואילך קאי באיסור אכילת חמץ והיינו ביום הראשון כלומר סמוך ליום הראשון תשביתו:

אך ביום הראשון זה ארבע עשר. רבי יהודה ס"ל הראשון דמעיקרא משמע כדכתיב הראשון אדם תולד:

ת"ל אך חלוק את היום חציו לחמץ וחציו למצה. אך חץ היא בגימטריא דאח"ס בט"ע גי"ף דכ"ץ הח' במקום הא' והצ' במקום הך':

מחלפה שיטתיה דר"מ תמן אמר אך לרבות. כלומר בפסחים גבי חמץ דריש אך לרבות לאסור שעה אחת קודם שקיעת החמה:

וכא אמר אך למעט. בפ"ק דביצה דפליגי ר"מ ורבי יהודה במכשירי אוכל נפש בי"ט דרבי יהודה מתיר ולר"מ אסור כסתם מתני' דפ"ה דביצה ופ"ק דמגילה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ומפרש בהאי תלמודא בפ"ק דביצה דלרבי יהודה דמתיר אף מכשירי אוכל נפש מרקידין ביו"ט ולמאן דאסר מפרש התם דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם אך הוא לבדו הרי אלו ג' מיעוטין שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד בי"ט אלמא אך למעט הוא:

אר"ש מיעטו שאינו בחמץ. כלומר ה"נ מיעוט הוא דממעיטנן כולי' יום י"ד מאיסור חמץ דלא תימא יום הראשון י"ד הוא לכך כתיב אך דאינו אסור אלא מקצתו ובשעה אחת קודם שקיעת החמה סגי:

ר"מ אומר לא תאכל עליו חמץ על אכילתו. השתא מפרש דקרא דלא תאכל עליו חמץ דכתיב גבי קרבן פסח מיתרצא לתרווייהו דמר דריש להאי קרא כטעמיה ומר כטעמיה דר"מ דס"ל אחר חצות אינו אסור מן התורה דריש לא תאכל עליו חמץ בשעת אכילתו דפסח היא שהקפידה התורה דאלו בשעת עשייתו לא נאסר חמץ ורבי יהודה סבר בשעת עשייתו קאמר קרא לא תאכל עליו חמץ שהוא אחר חצות שזהו זמן להכשר שחיטת הפסח:

רבי יודה אית ליה עשה ול"ת וכו'. כלומר דהש"ס מתרץ דלא תיקשי הא לרב יהודה דדרי' ליה מקרא דאך דמן התורה אסור באכילת חמץ מאחר חצות א"כ קרא דלא תאכל עליו חמץ למה לי דבשלמא לרבי מאיר ל"ק למה לי האי קרא דהא איהו נמי דריש מאך לאסור שעה אחת קודם שקיעת החמה ועליו דריש על אכילתו ולמה לי הא ממילא נפקא דהרי כבר אסור מקודם שקיעת החמה דהא ליתא משום דאיכא לתרוצי אליבא דרבי מאיר דאי לאו קרא דלא תאכל עליו חמץ לא הוה דרשינן מאך לאסור שעה אחת קודם שקיעת החמה משום דה"א קרא דאך איצטרך לאסור משתחשך גופיה דאי לאו קרא דאך לא הוה ידעינן כלל דמשתחשך אסור דימים כתיב ולדידיה יום הראשון חמשה עשר היא והשתא דכתיב האי קרא דלא תאכל עליו שפיר הוא דדריש יכול משתחשך סגי ת"ל אך חלק לחסור שעה אחת קודם שקיעת החמה אלא לרבי יהודא דס"ל יום הראשון זה ארבע עשר ואי לאו אך הוה אסרינן כל היום ארבעה עשר ומיהו מחצות

ולמעלה שפיר נפקא לן דאסור וא"כ לדידיה קשיא הלכך מפרש הש"ס דלרבי יהודה נמי לא תקשי דקרא איצטריך ליתן עשה ול"ת על אכילת חמץ בשעת עשיית הפסח וכלומר משעת עשיית הפסח עד אחר שבעת ימים עובר בעשה ול"ת על אכילתו וכן נמי עובר בעשה ול"ת על ביעורו משעת עשיית הפסח ואילך כדמפרש ואזיל:

עשה על ביעורו. שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וקאי בעשה דתשביתו מזמן עשיית הפסח כדדריש רבי יהודה וילפינן השתא נמי דבאותו זמן קאי ג"כ בל"ת על ביעורו דכתיב הכא שבעת ימים וגו' וכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה התם גבי עשה דתשביתו אחר חצות י"ד הוא בכלל כדלעיל אף כאן גבי ל"ת מאחר חצות הוא בכלל:

הא ר"מ אומר וכו'. השתא מפרש לה טעמא דפלוגתייהו במתני' דלר"מ דס"ל אוכלין כל חמש ובששית אסור ושורפין הא לדידיה משש שעות ולמעלה מדבריהן בעלמא הוא דאסור ושביעית גופה גזירה הוא וששית למה נמי משום גדר וכי יש גדר לגדר אלא דהיינו טעמא משום דאדם טועה בשעה ושמא תתחלף לו שעה ששית בשביעית הלכך אסרו גם בששית וכן לרבי יהודה טעמא דאסרו בחמישית אף על גב דששית גופה מדבריהן ומשום גזירה וה"ל חמישי' גזירה לגזירה אלא דלא ליתי לחלופי חמישית בשביעי' דרבי יהודה סבירא ליה אדם טועה בשתי שעות:

מחלפא שיטתיה דרבי יהודה. קשיא דידיה אדידיה תמן הוא אומר אין חמישית מתחלפת בשביעית גבי עדות בפ"ה דסנהדרין וגרסינן לכולה סוגיא שם בהלכה ג' דמודה התם רבי יהודה באחד אומר בחמש שעות היה המעשה ואחד אומר בשבע דעדותן בטלה ואפילו אמרינן אדם טועה בשתי שעות כדקאמר שם רבי יהודה אחד אומר בג' ואחד אומר בה' עדותן קיימת מ"מ בין חמש לשבע לא טעו אינשי כדמפרש התם שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב ואמאי קאמר הכא גבי חמץ דטעו אינשי בין חמש לשבע:

תמן. בעדות הדבר לב"ד שחוקרין ודורשין אותן והן זריזין וכלומר ומתוך כך העדים נזהרים ביותר שלא לטעות בכך לפי שהן יודעין שסופן לחקור ולדרוש אותן בבית דין אבל הכא בחמץ הדבר מסור לכל וגם להנשים ועצילות הן מלהשגיח על הדבר הלכך חיישינן דאפי' בין חמש לשבע אתו למיטעי:

אמר רבי יוסי בר' בון. בלאו הכי ל"ק דתמן בעדות אחד אומר בחמש היינו בתחלת חמש ואחד אומר בשבע היינו בסוף שבע דהוי להו שלש שעות והלכך אף על גב דסבירא ליה לרבי יהודה אדם טועה גם בג' שעות דהא ברישא דהתם אחד אומר בג' ואחד אומר בה' דקאמר רבי יהודה עדותן קיימת וא"כ אם אנו מפרשין גם כן להרישא כמו הסיפא דזה

אומר בתחלת שלש וזה אומר בסוף חמש והוו ג' שעות ואפ"ה עדותן קיימת מכל מקום בסיפא מכיון דאיכא היכרא טובא בחמה לא טעו אינשי והוי הכחשה:

ברם הכא סוף חמישית תחלת שביעית. כלומר אי שרית להו למיכל בחמש חיישינן דילמא אתו למיכל נמי בסוף חמישית ובין סוף חמישית לתחלת שביעית ליכא היכרא דהיינו הך כדתני לקמיה דבתחלת חמש הוא דהחמה במזרח ובסוף שבע הוא דהחמה במערב וא"כ אתו למיטעי בין סוף חמש לתחילת שבע ותחילת שבע איסורא דאורייתא היא ומשום סוף חמש אמרו רבנן דלא יאכל כל חמש ולא הוי גזירה לגזירה דבסוף חמש טעמא רבא איכא דלא למיכל וכולא חמש חדא היא:

ותני בהדיא כן שבתחילת חמש וכו'. וא"כ מתחילת חמש לבין סוף שבע היא דליכא למיטעי וכדאמרן:

רב אמר דברי רבי מאיר וכו'. כלומר אפילו לדברי רבי מאיר המקדש בחמץ גמור מו' שעות ולמעלה דלדידיה אינו אלא מדבריהן אפ"ה הואיל והחמץ דאורייתא לא חיישינן להקדושין:

אמר רבי הונה ויאות שפיר קאמר רב שהרי אלו חטין קורטבניות שהן גדלין במדבר והן קשין מאוד ואם באו מים עליהן אינם אלא חמץ נוקשה ודלמא טבין אינון במיעדא כלום בתמיה ואפ"ה אם קדש בהן אשה בימי מועד אינו כלום אלמא הואיל והשעות דאורייתא אף על פי שהחמץ אינו אסור בהנאה אלא מדבריהם כגון זה אין הקידושין כלום וה"ה המקדש בחמץ דאורייתא בשעות דרבנן אין הקידושין כלום:

דיסקייא דפיסתא. שק מלא חתיכות חמץ והכי גריס לה נמי בפרק המפקיד בהלכה ד':

אתא רבי חייה רובה שאל לרבי מה יעשה בפקדון הזה וא"ל תמכר על פי בית דין בשעת הביעור קודם זמן האיסור כדי שלא יפסיד המפקיד הכל:

גרבא דכותחא. ויש חמץ בכותח:

היידנו. איזו שעה נקראת שעת הביעור:

בשחרית. כלומר כל אותן ד' שעות של שחרית שמותר לאכול לרבי יהודה ונקרא שעת הביעור שמכאן ואילך עוסקין בו לבערו וצריך למוכרו בשעה שעדיין אין בו איסור כלל אפילו מדבריהם כדקאמר רבי יוסה לקמן:

רבי בא אמר חמישית כרבי יודה. כלומר אפילו לרבי יהודה יכול להמתין עד שעה חמישית שהרי עדיין אינו מוטל עליו לבערו עד תחילת שש:

יאות אמר רבי ירמיה. שימכור קודם שהגיע שעה חמישית שהרי כלום אמרו ליגע בהן למכרן לא מפני השב אבידה לבעלים כדרשב"ג בפ' המפקיד שם דסבירא לי' במפקיד

פירות אצל חבירו והן הולכין לאיבוד מוכרן בפני בית דין שזהו השב אבידה לבעלים שלא יפסידן לגמרי וה"ה לחמץ בערב פסח ואם כן צריך למכרו בשעה שעדיין ראוי לאכילה:

חמישית כרבי יהודה לא טבה כלום. שאע"פ שעדיין מותר בהנאה מ"מ יש הפסד להמפקיד שבאותו שעה אינו נמכר אלא הרבה בזיל:

חמישית כרבי יהודה. לרבי יהודה כך היא הדין בחמץ בשעה חמישית אם הקדישו לבדק הבית מוקדש היא כדמפרשי טעמייהו שהרי אין הקדש זה אלא לדמים ועדיין בר דמים הוא שמותר בהנאה אפילו לרבי יהודה ואם עשאו תרומה אינה תרומה שלא ניתנה אלא לאכלה בלבד:

אמר לון רבי יוסי אדרבה לא מסתברא אלא איפכא דאינו מוקדש שהרי אינו ראוי אלא למאכל בהמה ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים והואיל וכך לא חל עליו ההקדש כלל אבל לענין תרומה ה"ז תרומה טהורה ד"ת כלומר תרומה גמורה מד"ת כשאר תרומה טהורה אלא שאתה הוא שגזרתה עליה מדבריהם ואינה עומדת אלא לשריפה בששית והואיל ואפילו בששית אינו אלא מדבריהם בשריפה הילכך מיהת בה' הויא תרומה אפילו לרבי יהודה:

הלכה ה

מתני' **ועוד אמר ר' יהודה שתי חלות של תודה**. מן החמץ של תודה דחלות תודה ארבעים ועשרה מהן חמץ:

פסולות. מפרש בבבלי מתוך שהן מרובות נפסלות בלינה לפי שהיה הכל מביאין תודותיהן בי"ג ולא בי"ד שאין מביאין קדשים לבית הפסול שבי"ד אינן נאכלות כל היום אלא עד שש שעות ותודה נאכלת ליום ולילה לפיכך היה הכל מביאין בי"ג ומתוך שמרובות נפסלות הן בלינה. ובגמ' הכא מוסיף בטעמא שמפני שהיו ממהרין להביא תודותיהן בי"ג וח"א שלא ישפוך דמה של אחד מהן והיא נפסלת וקסבר תנא דמתני' שאלו היו כשירות לא היו נותנין אותן שם כדי לפסלן בידים שהרי מונחות שם עד זמן הביעור ונשרפות:

על גג האיצטבא. שהיתה בהר הבית לסימן שיהו הכל רואין אותן:

ניטלה אחת מהן. שבתחילת שעה חמישית בא שליח ב"ד ונטל אחת מהן והעם מכירין שהגיע שעה חמישית ולא אוכלין אלא תולין:

מתני' **ר"ג אומר**. חולין נאכלין כל ד' כר' יהודה:

תרומה כל חמש. מפרש בגמרא מפני קדושתה נתנו לה זמן שעה יותר הואיל ומדאורייתא מותר באכילה. ואין הל' כר"ג:

גמ' **כשירות היו**. ס"ל לר' ינאי דלאו פסולות ממש היו שהרי מצוין אוכלין לאכלן שלחמי תודה מותרת לזרים:

משם מאי היא פוסלן. כלומר אלא משום הכי קראן התנא פסולות משום דמיירי שלא נשחט עליהן הזבח וכגון שאבד הזבח ואין להן תקנה לאכול שהזבח הוא שמתיר אותן באכילה:

ולא בשחיטה הן קדושות וכו'. ר"ל הוא דקשיא ליה על הא דר' ינאי וכי לא כשחיטת הזבח הן קדושות קדושת הגוף ואם לא נשחט הזבח אין עליהן אלא קדושת דמים א"כ ויפדה אותן והן יוצאות לחולין ויאכל אותן:

אמר רבי חנניה חולייא קומי דר"ל לא אוכל ואת אמר יפדה ויאכל. כלומר שהרי שנינו ניטלה א' מהן תולין לא אוכלין ולא שורפין ואם כן ודאי באותה שעה אינן ראויות לאכילה ואע"פ שבשעה שמניחין אותן עדיין מותר באכילת חמץ מ"מ הואיל ומצוי הרבה לאכילה בלתי אותן החלות מהיכי תיתי שיפדה אותן כדי שיהו ראויות לאכילה הרי אין אוכלין חמץ אלא עד סוף ד' שעות ומכאן ואילך אסורות באכילה ולמה ירבה עוד בחמץ:

פסולות ממש היו וכו'. כדפרישית במתני':

שתי פרות חורשות בירושלים. עוד סימן אחר היו להן שתי פרות היו חורשות בהר המשחה וכל זמן שהיו שתיהן שם אוכלין:

ניטלה אחת מהן וכו'. ומי שלא ראה החלות בהר הבית ראה הסימן בפרות. ופריך וכי ירושלים לא במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד היא דאע"ג ששנינו לקמן בפ' ד' ביהודה עושין מלאכה בע"פ עד חצות מ"מ בירושלים מסתמא היה נוהג איסור מכיון שמתקבצין שם ממקומות הנוהגות איסור. ומשני נראות כחורשות שהיו עומדות וכלי מחרישה עליהן כדי שלא יהא זזין משם מאליהן ולפיכך ג"כ היו צריך ב' פרות דאי היו חורשות ממש בחד פרה סגי:

שתי נרות דולקות. היו להם לסימן וכשכבה א' מהן תולין וכו':

שני סדינין. היו תולין על העמוד בהר הבית ניטלה א' מהן וכו':

בשבת כשחל ע"פ בשבת. שא"א בפרות ובנרות שאף שלא היו הפרות חורשות ממש מ"מ א"א להשים כלי המחרישה עליהן בשבת:

ויקבעו להם תקיעה. לסימן וכשיתקעו פעם שניה ידעו שהגיע הזמן לשרוף:

נמצאת אומר וכו'. כלומר שלא יהא להן הדבר ברור דסבירין שמא לתמיד של בין הערבים תוקעין כדתנן בפ' החליל בכל יום היו שם כ"א תקיעות וכו' ט' לתמיד של בין הערבים והן מתקלקלין באכילת חמץ:

והא תנינן. שם בע"ש מוסיפין עוד ג' להבטיל את העם ממלאכה וכו' ולא חיישי' לקלקול ומשני התם מתוך שהיו עושין בכל ע"ש כבר היו רגילין בהסימן אבל הכא. אחת לקיצין הן פעם אחת בשנה ואם אומר את כן וכו' והן מתקלקלין:

גמ' **ולמה**. תרומה נאכלת כל חמש אם מפני קדושתה או מפני שאין אוכליה מצויין כמו בחולין שהיא אינה נאכלת אלא לכהנים ולפיכך נתנו לה עוד שעה אחת לאכילה:

מה מפקה מביניהון. דהני טעמי וקאמר חלות תודה איכא בינייהו דאם תאמר מפני שאין אוכליה מצוין אילו יש לה אוכלין מצוין דמותרין לזרים והרי הן כחולין שאינן נאכלות אלא כל ארבע וא"ת מפני קדושתה א"כ אלו יש לה ג"כ קדושה:

ר' נתן אומר וכו'. כלומר דפשט לה מהאי ברייתא ר' נתן אומר אלו שתי חלות תודה דתנינן במתני' דלעיל כשירות היו ניטלו וכו' כלומר כשניטל אחת מהן שוהין להן שעה אחת כדי להודיע שחלות תודה עדיין נאכלות הן ואח"כ תולין אלמא דנאכלות כל חמש וכי אית לך למימר בהו טעמא דנאכלות כל חמש מפני שאין אוכלין מצוין להן אלא לאו דטעמא מפני קדושתה אוף הכא בתרומה כן:

מעין שניהן. בחולין כר' יהודה ובתרומה כר"מ:

הלכה ו

מתני' **ר' חנניה סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים וכו'**. הך מתניתין נשנית בפ"ב דעדיות ומשום דבעי למיתני סיפא מדבריהם למדנו וכו' נקט לה הכא:

לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בילד הטומאה וכו'. בגמרא מסיק לה דהאי ולד הטומאה לאו בולד הטומאה שהיא ראשון קאמר דא"כ האי בשר מאי הוה ליה שני וכי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה הרי הוא שני במקומו ומאי הוסיף לו טומאה על טומאתו איכא אלא הכא בולד ולד עסקינן דהוי ליה האי בשר שלישי וכי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה נעשה שני ואפ"ה לא נמנעו מלשרפו עם החמור ממנו דהואיל ואף זה הקל לשריפה עומד לא חששו אם מטמאין אותו יותר ממה שהיה ואע"ג דאין אוכל מטמא אוכל מה"ת דכתיב וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא ודרשינן היא טמא ואין עושה כיוצא בו טמא ומקרא מלא דיבר הכתוב בין בחולין בין בתרומה ובין בקדשים אינו עושה כיוצא בהן מ"מ מדרבנן גזרו שיהא אוכל מטמא אוכל וא"כ הוספת טומאה מיהת מדרבנן איכא הכא:

גמ' **בר קפרא אמר וכו'**. פלוגתא זו הובאה לעיל במעשר שני פ' ג' בהלכה ח' וכן לקמן בשלהי פ' בתרא דשקלים:

אב הטומאה ד"ת. כלומר טמאתו לטמא אחרים מן התורה הוא דכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. הטמא היא אב הטומאה שנגע בהמת. ואשר יגע בו הוא ראשון ולד הטומאה אבל ולד הטומאה לטמא אחרים מדבריהן וס"ל לבר קפרא דאין שני לטומאה מן התורה:

ר' יוחנן אמר בין זה ובין זה ד"ת. דדריש מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בראשון והוי ליה שני אלמא דיש שני לטומאה מן התורה:

על דעתיה דבר קפרא ניחא. מתני' דידן דקתני לר"ח אף על פי שמוסיפין לו טומאה על טומאתו. ובשלמא לבר קפרא משכחת לה הוספת טומאה דהבשר שנטמא בולד הטומאה אין טומאתו אלא מדבריהם והבשר שנטמא באב הטומאה טומאתו מן התורה ונהי דלענין מדריגו' הטומאה ליכא הוספה דמעיקרא כשנטמא בולד הטומאה לא הוה אלא שני והשתא נמי אינו אלא שני לענין נגיעה בהדדי מיהת איכא הוספה שהרי בשם טומאה יש חילוק בין בשר זה לבין בשר זה דזה שנטמא בולד הטומאה אין לו שום טומאה מן התורה אלא מדבריהם בעלמא ובשר זה שנגע באב הטומאה יש לו טומאת עצמו מן התורה וכי שריף להו בהדדי הו"ל כשורף בשר טהור מן התורה בהדי בשר טמא מן התורה. אלא לר' יוחנן דקסבר לתרוייהו איתא להו שם טומאה מן התורה וא"כ לא משכחת לה הוספה אלא לענין מדריגת הטומאה בלבד וקס"ד דולד הטומאה דקאמר ר"ח היינו ראשון לטומאה ואם כן קשיא אב הטומאה עושה ראשון וולד הטומאה עושה שני הוה הבשר שנטמא בולד הטומאה שני וכששורף עם הבשר שנטמא באב הוה ליה שני שנגע בראשון והרי הוא במקומו שני כדמעיקרא ומאי מוסיף טומאה על טומאתו איכא הכא:

שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני. שינויא היא כלומר לא כדס"ד דבולד הטומאה שהוא ראשון קאמר אלא הכא בולד ולד עסקינן ובדבר הנולד מן הטומאה וטומאתו מן התורה קתני ואיהו שני והבשר שנטמא בו הוה ליה שלישי ועכשיו שנגע בראשון כי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה נעשה שני ושפיר איכא הוספת הטומאה לר' יוחנן:

תני. בתוספתא פ"ק:

אין שורפין בשר טהור. בשר קדש שעומד לשריפה כגון נותר או שאירע בו פסול אחר מן התורה והיא טהור אין שורפין אותו עם בשר טמא מן התורה. וב"ה מתירין הואיל

ולשריפה עומד לא איכפת מידי. וקס"ד דר"ח סגן הכהנים דמתני' אליבא דב"ה דהלכתא כוותייהו הוא דאמר למילתיה. והשתא לדעתיה דבר קפרא דבולד הטומאה מדבריהם הוא דאיירי ניחא משום דלב"ה לא שמענו אלא שורפין פסול תורה דמיהת פסול הוא מן התורה אע"פ. שהוא טהור ושורפין עם הפסול מחמת טמאת תורה אבל אכתי לא שמעי' דמותר לשרוף טומאת דבריהן עם טומאת תורה שהרי הטמא מדבריהן טהור הוא מן התורה ואין בו פסול אחר כלל וה"א דאסור לשורפו עם הטמא מן התורה:

וצריכין משמע וכו'. כלומר ולפיכך צריך ר"ח להשמיענו דאפילו טומאת דבריהן שהיא טהור לגמרי מן התורה מותר לשרפו עם טומאת תורה משום דמיהת מדבריהן לשריפה עומד אלא על דעתיה דר' יוחנן דקאמר דולד הטומאה נמי בטומאת התורה הוא קשיא מאי אתא ר' חנינא סגן הכהנים להשמיענו אם פסול תורה בלחוד והוא טהור שורפין עם טומאת תורה לב"ה כ"ש טומאת תורה עם טומאת תורה דמתני':

ר"ח סגן הכהני' שנייה משם ב"ש וב"ה. כלומר לא כדקס"ד דאליבא דב"ה בלחוד קאמר למילתיה אלא דשנה דבריו אליבא דכ"ע ולב"ש שפיר איצטרך ואף דס"ל דאין שורפין בשר טהור אפי' פסול הוא מן התורה אין שורפין עם הטמא מודים הם דבשניהם טומאת תורה אע"פ דזה קיל טומאתן וזה חמיר שפיר שורפין:

על דעתיה דר' יוחנן. דלא בעי לאוקמי בולד טומאה מדרבנן ניחא כדאמר ר' יוחנן גופיה דששה ספיקות ששנו חכמים בפ"ד דטהרות ולקמן חשיב להו היו תולין עליהן ובאין ולא גזרו עדיין לשריפה עד שבאושא גזרו עליהן שריפה וא"כ שפיר היא דבי ר"ח סגן הכהנים לא לקודם לאושא הוה טובא וקודם לאושא אכתי לא היו נוהגין לשריפה לטומאת דבריהן אלא תולין כמו אלו הוה ספיקות שהן מדבריהן והלכך לא מצית לאוקמי להא דר"ח בטומאה מדבריהן אלא לבר קפרא קשיא:

א"ל. ר' יוסה לר' מנא תיפתר כשנטמא הבשר בכלי זכוכית וא"כ לבר קפרא נמי ניחא שכבר גזרו על טומאת כלי זכוכית לשריפה:

א"ל. אפי' תימר בכלי זכוכית. אכתי קשיא דלא כן אמר ר"ז בשם ר' ירמיה יוסי בן יועזר וכו' גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית וכו' ומדקא חשיב ארץ העמים וכלי זכוכית בהדדי משמע דכמו ארץ העמים על כרחך לתלות הוא דגזרו שהרי היא א' מששה ספקות דקחשיב לקמן שלא גזרו עליהן לשריפה עד אח"כ באושא והדרא קושיא לדוכתא דברי ר"ח סגן הכהנים שהיה קודם לאושא עדיין לא גזרו על טומאת דבריהן לשריפה:

ר' ירמיה סבר מימר וכו'. תירוצא היא דמאי פרכת מדר' ירמיה אדר' יוסי ר' ירמיה הוא דס"ל דבשניהם לא גזרו עליהן אלא תלויה עד בתר כן באושא ור' יוסי לא ס"ל הכי אלא ארץ העמים דקחשיב לה בששה ספיקות הוא דלא גזרו עליהן מקודם אלא תלויה אבל כלי זכוכית מתחלה גזרו עליהן לשריפה ויוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן קדמו טובא לר"ח סגן הכהנים:

אלו הן ששה ספיקות וכו'. השתא קחשיב להו כדתנן פ"ד דטהרות:

הלכה ז

הוסיף ר' עקיבא ואמר וכו'. ומשום דלר"ח אין כאן הוספת טומאה אלא מהשלישי לעשותו שני ואינה אלא מדרבנן לפיכך הוסיף ר"ע שאפילו לעשות מהשלישי ראשון ולטמאו בטומאה דאורייתא נמי לא חששו שהרי שמן זה שנפסל בטבול יום הוא שלישי שהטבול יום נקרא שני לטומאה ופוסל את התרומה לעשותה שלישי. כדאמרינן בפרק הערל מדכתיב גבי וולדות בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה. ויולדת שטבלה אחר ימי טומאתה נקראת טבולת יום ארוך עד מלאת ימי טהרה ואז הוי הערב שמש דידה ולמחרת מביאה כפרתה וכשמדליק השמן בנר שנטמא בטמא מת חוזר השמן להיות ראשון לטומאה לפי שכל הכלים מלבד כלי חרס שנוגעים בטומאה היוצאת מן טומאת מת נעשים כמיתה אם במת נעשים אבי אבות הטומאה כמת ואם באב אב ואם בראשון ראשון כדדרשינן מבחלל חרב. חרב הרי היא כחלל חרב וה"ה לכל הכלים חוץ מכלי חרס שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה מעולם. וחרב דקרא לאו דוקא אלא שדיבר הכתוב בהוה. והלכך נקט הכא נר שנטמא בטמא מת בדוקא דהשתא הנר של מתכת או של שאר הכלים הרי הוא אב הטומאה כמו הטמא מת ונמצא שמן הזה נעשה ראשון לטומאה. ולרבי עקיבא למאי דאית ליה טומאת משקין לטמא אחרים מדאורייתא יש כאן עוד הוספה בטומאה שמלבד ששמן זה שהיה שלישי נעשה עכשיו ראשון אלא דהשתא מטמא נמי אחרים מן התורה והכי אמר בבבלי אליבא דרבי עקיבא ובא להשמיענו שאף על פי כן לא נמנעו לעשות כך דהואיל ויש לה שם טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוסיף טומאה בידים:

על דעתיה דר' יוחנן וכו'. אסיפא אדברי ר' עקיבא קאי דקתני הוסיף ר"ע וכו' ובשלמא לר' יוחנן דקאמר לעיל דזה וזה ד"ת ניחא דהוסיף ר"ע דתמן בדברי ר"ח סגן הכהנים לא שמעינן אלא שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה ובא ר"ע להוסיף שאפי' פסול תורה והוא השמן שאינו טמא מן התורה אלא שנפסל בטבול יום ולא מיקרי אלא פסול ואפי' כן מדליקין בנר שהוא טומאת תורה אלא לדעתיה דבר קפרא דאמר ולד טומאה

מדבריהן א"כ תמן בדברי ר"ח שמעינן שורפין טומאת דבריהן וטהור לגמרי מן התורה עם טומאת תורה והכא בדברי ר"ע מיהת פסול תורה עם טומאת תורה היא דהויא וא"כ לא בא ר"ע אלא לפחות בתמיה:

ומשני תיפתר בטבול יום. מכח טומאת בית הפרס שהוא מדבריהן מיירי והשתא בא להוסיף דאלו לר"ח אע"פ שהולד הטומאה נמי אינו אלא מדבריהם מ"מ עיקר הטומאה בא מכח טומאת התורה ואלו לר"ע טבול יום זה אינו אלא מעיקר טומאת דבריהן ואפי' הכי לא נמנעו מלהדליק בנר טומאת תורה:

ר' חנינא סגן הכהנים שנייה וכו'. סיומא דמלתא היא וכלומר והשתא הכל ניחא גם אליבא דבר קפרא דר"ח כבר שנינן למילתיה לעיל דשנה דבריו אליבא דכ"ע:

ר"ע כדעתיה. דדריש בפ"ה דסוטה וכלי חרש וכו' אשר בתוכו יטמא ודריש יטמא לאחרי' ד"ת והילכך קאמר הכא למילתיה דמטמא לאחרים:

אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא דמילתיה דקאמר הכא אתיא אפי' לר' ישמעאל דפליג עליה התם דאע"ג דלית ליה לר' ישמעאל למידרש יטמא לאחרים באוכלים מיהת בכלים מודה הוא למידרש יטמא לאחרים והכא במתני' בכלי הוא דעסקי':

איתתניי תני טמא מת. בנר טמא מת ואית תניי תני בנוסחא דידן במתני' בנר שנטמא בטמא מת וקאמר הש"ס דלא פליגי דמ"ד טמא מת מוקי ליה בכלי שטף משום דס"ל בחלל חרב דקרא בדוקא הוא דכלי מתכות שנגע במת או בטמא מת הרי הוא כמוהו אבל לא שאר כלי שטף והלכך קתני בנר טמא מת שנגע במת עצמו והוי ליה אב הטומאה ומאן דתני שנטמא בטמא מת מוקי לה בנר של מתכות שאם נטמא בטמא מת הרי היא ג"כ אב הטומאה כמוהו:

מאי טעמא. כלומר ומה טעמא דדחקי לאוקמי בכלי שטף או בכלי מתכות ולא בעי לאוקמי בנר של חרס משום דכתיב וכל כלי פתוח וגו' דדרשי' זהו כלי חרס שטומאה קודמה לפתחה לפי שמטמא באויר וכתיב טמא היא היא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא ולא מצינן לאוקמי בנר של חרס:

הלכה ח

מתני' **אמר ר' מאיר מדבריהם למדנו וכו'**. מפרש בבבלי למ"ד מדבריהם אדר"ח ורבי עקיבא קאי דבין רבי מאיר ובין ר' יוסי תרווייהו סבירא להו דבשר שנטמא בולד הטומאה דקאמר ר' חנינא מיירי בולד ולד על ידי משקין כגון שהבשר נטמא במשקין שנטמא בכלי שנגע בשרץ ואכתי לא נגזרה גזירה דכל הפוסל תרומה מטמא את המשקין להיות תחלה דהרי אמרי' במתני' לעיל דהאי תנא סבירא ליה דאין אוכל מטמא אוכל

אלא מדבריהן וא"כ כששורפין עם הבשר שנטמא באב הטומאה לא הוי אלא שני מדרבנן ואם כבר גזרו על המשקין להיות תחלה לעולם א"כ מעיקרא כשנטמא הבשר במשקין ג"כ שני מדרבנן הוה ומאי תוספת טומאה איכא אלא ע"כ דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא צ"ל דאכתי לא נגזרה גזירה דמשקין וא"כ מעיקרא לא הוה הבשר אלא שלישי והשתא נעשה שני וכדפרישי' לעיל והשתא מפרשי' פלוגתייהו דר"מ ור' יוסי דפליגי בטומאת משקין לטמא אחרים דר' מאיר סבר טומאת משקין לטמא אחרים בין משקין בין אוכלים לאו דאורייתא אלא מדרבנן והלכך קאמר מדבריהם והיינו מדברי ר"ח דקאמר בשר שנטמא במשקין דלא הוי טמא אלא מדרבנן ומדאורייתא טהור מעליא הוא שורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה שהוא טמא מדאורייתא א"כ למדנו ששורפין תרומה טהורה משהגיע שעה ששית ומדרבנן היא אסורה:

עם הטמאה. שהיא אסורה מדאורייתא כמו גבי בשר דקאמר ר"ח:

אמר לו ר' יוסי אינה היא המדה. ר' יוסי סבירא ליה טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא והבשר שנטמא במשקין טמא הוא מדאורייתא הלכך קאמר אינה היא המדה ללמוד זה מזה שאם התרת זה בבשר דקאמר ר"ח התם מיהת שניהם טמאין בטומאה דאורייתא ולפיכך התירו לשרוף נמי טומאה קלה עם טומאה חמורה הואיל ועל שתיהן שם טומאה דאורייתא אבל היאך נתיר לשרוף תרומה טהורה לגמרי עם הטמאה והלכה כר' יוסי בזה שאסור לשרוף תרומה טהורה בע"פ עם הטמאה אבל לענין טומאת משקין אין הלכה כמותו אלא כסתמא דמתני' דפ"ד דטהרות דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא אלא מדרבנן ולפיכך שנינו שם ספק משקין ליטמא טמא ולטמא טהור:

מודין רבי אליעזר ורבי יהושע. רבי יוסי מסיק וקאמר לה דאף על גב דאיפליגו ר"א ור' יהושע בפ"ח דתרומו' בענין שריפת תרומה מודין הן מיהת בטהורה וטמאה ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה:

על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה. דר"א סבר שמוזהר על שמירת תלויה כמו על הטהורה דכתיב ואת משמרת תרומותי וקסבר יש אם למקרא ובשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה והלכך לא ישרף התלויה עם הטמאה:

ור' יהושע אומר שתיהן כאחת. דקסבר יש אם למסורת ובטהורה בלבד הכתוב מדבר ואינו מוזהר על שמירת תלויה. ומיהו אע"ג דהלכה כר' יהושע בעלמא לגבי ר"א בהא אין הלכה כמותו אלא כר' יוסי דתוספתא והובא בגמרא דקאמר האיך נשרוף תלויה עם הטמאה שמא יבא אליהו ויטהרנה:

גמ' **מהו בפסח בארבעה עשר**. בפסח דנקט במתני' לאו דוקא אלא בארבעה עשר ומשום דזמן ביעור חמץ מדאוריית' בזמן שחיטת הפסח הוא כדאמרינן לעיל בהלכה ד' נקיט לישנא דפסח:

אמר ר' יוחנן וכו'. לפרש מדבריהם דמאן פליגי לרבי יוחנן מדבריהם דר"ח וכרבי עקיבא קאמר ולר"ל מדבריהם דרבי אליעזר ורבי יהושע. ומדייק רבי זעירא בשלמא לר' יוחנן ניחא דעלה דרישא קאי אלא לריש לקיש מה בא ר"א ור' יהושע לכאן והיכן קאי:

אמר לי' תניין אינון. תנאי הן אליבא דרבי יהושע והיינו רבי מאיר ורבי שמעון כדקאמר לקמן בהסוגייא דרמי דר' יהושע אדר' יהושע ומשני תנאי נינהו ולר"מ אליבא דר' יהושע שוה דין ר' יהושע דתרומות עם דינא דמתני' דקאמר הכא כדמפרשי' לקמן וכאן לא ביאר הש"ס להא משום דמפסיק בהא דר' יוסי דלקמיה עד לבתר דמייתי המתני' והסוגיא דתרומו':

ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו'. מייתי ליה הכא משום דלר' יסי והוא אמורא תלמידו של ר' יוחנן קשיא ליה הא דר' יוסי במתני' כדלקמיה וממ"נ קשיא ליה כדבעינן למימר לקמן ומקדים נמי להא דאמר בשם ר' יוחנן:

הכל מודים בששה עשר. אם יש לו תרומת חמץ בימי מועד שצריך לשרפו אף ר' יוסי דמתני' מודה שמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה כאחת ומשום דמכיון דהשתא הכל מדאורייתא בעי שריפה אין חוששין לשרוף אותן יחד:

ר' יסי. והוא ר' יוסי תלמידו של ר' יוחנן הנזכר הוה קשיא ליה הא דר' יוסי דמתני' למה אמר אינה מן המידה. ומפרש הש"ס מאי קשיא ליה הא איהו תלמידו דר' יוחנן דמוקי במתני' דלעיל דאב הטומאה וכן ולד הטומאה דקאמר ר' חנינא זה וזה דבר תורה וא"כ שפיר קאמר ר' יוסי דמתני' אינה המידה דהיכי ילפת איסור דבריהם בשש דע"פ לשרוף עם טומאת התורה מהא דר' חנינא הא שאני התם דשניהן טומאת תורה הן הלכך קאמר היינו טעמא דהאי ר' יוסי דהוה קשיא ליה כדמסיק ואזיל:

ר' יסי דהוא שמע דאמר ר' יוחנן מדברי ר' עקיבא וכו'. כלומר האי מילתא דרבי יוחנן הוה שמיע ליה דמה דקאמר רבי מאיר מדבריהם למדנו היינו מדר"ח ודרבי עקיבא דרישא והוה שמיעא ליה נמי להא דבר קפרא במתני' דלעיל דמפרש להא דר' חנינא באב הטומאה הוא דהוי מדאורייתא אבל הבשר שנטמא מולד הטומאה לא הוה אלא מדבריהן ואידך דרבי יוחנן דפליג לעיל אבר קפרא ומפרש דזה וזה דבר תורה לא הוה שמיע ליה לר' יסי תלמידו אלא היה כסבור דלא פליג ר"י אבר קפרא בפירושא דמילתא דר' חנינא:

והיא מקשי כשם וכו'. כלומר ולפיכך הוה קשיא ליה אמאי פליג ר' יוסי במתניתין אדר"מ וקאמר אינה היא המידה הא מידה ומידה היא דכשם שמותר לשרוף איסור תורה עם טומאת תורה והיינו בשר נותר טהור עם הטמא כדקאמרי בית הלל בהלכה דלעיל מפני שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה אמור מעתה שכך יהא מותר לשרוף איסור דבריהן דהיינו תרומה טהורה בשש עם תרומה טמאה שהיא טומאת תורה שהרי כן שורפין טומאת דבריהם עם טומאת תורה לר"ח סגן הכהנים ואמאי פליג ר' יוסי במתני' ואמר אינה היא המידה:

אלא שנייה היא איסור שנייה היא טומאה ואמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו'. זה הכל מסיום דברי ר' יסי אמורא בהקושיא דהוה קשיא ליה וכלומר אלא היכי אמרת אי דבעית לשנויי דהיינו טעמא דר' יוסי במתני' דשאני איסור ושאני טומאה דסבירא ליה דאיסור מטומאה לא ילפינן ולהכי קאמר אינה היא המידה ואי הכי קשיא לי מאי דשמיעא לי מדר' יוחנן דקאמר הכל מודים בששה עשר שמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה וטעמא דהשתא הטהורה ג"כ באיסור תורה היא א"כ אמור מעתה דשפיר ילפי' איסור מטומאה והשתא הדרא הקושיא לדוכתא כשם שלא חלקת לנו בין איסור תורה לטומאת תורה ומשום שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה וכך לא תחלוק לנו בין איסור דבריהן וכו' שכן שורפין טומאת דבריהן עם טומאת תורה לר' חנינא ואמאי קאמר ר' יוסי במתני' אינה היא המידה:

אלא בין זה ובין זה דבר תורה. כלומר דהדר קאמר ר' יוסי לנפשיה דמכח קושיא דממ"נ קשיא כדאמרן על כרחך לפרש להא דרבי חנינא דבין אב הטומאה ובין ולד הטומאה שניהן מד"ת הן וכן כי אתא רבי חייא בר בא מן צוד קאמר בהדיא משמיה דר"י כך דבין זה ובין זה דבר תורה כדקאמר להא בהלכה דלעיל:

ואמרית יאות. דברי ר' יסי הן דאמרית ליה לר' חייה בר בא דהשתא שפיר מתורץ אליבא דרבי יוחנן דה"ק רבי יוסי לרבי מאיר במתני' היכא ילפת לה מהא דרבי חנינא שאני תמן דטומאת תורה עם טומאת תורה היא ברם הכא תרומה טהורה עם הטמאה בשש דערב פסח אינה אלא פסול תורה עם טומאת תורה וכלומר שאין בהטהורה איסור מן התורה אלא מדבריהן וכפסול תורה בעלמא היא והאיך נשרוף אותה עם טומאת תורה ובגין כך אמר ר' יוסי במתני' אינה היא המידה:

וקשיא דר' יוחנן על דר"מ והדא דר' יוסי אמר אינה היא המידה. כלומר דהשתא. מדייק הש"ס דמכל מקום קשיא לר' יוחנן אליבא דרבי מאיר או אליבא דר' יוסי דאי משנית להא דר' יוסי כדשנינן דשפיר קאמר אינה היא המידה ומשום דהא דר"ח זה וזה דבר

תורה ובתרומה חדא מדבריהן וחדא טומאת תורה אם כן קשיא לרבי מאיר היכי ס"ד למילף להא דתרומה בערב פסח מהא דר' חנינא ואי מיתרצת לה אליבא דר"מ א"כ תיהדר הקושיא אמאי קאמר ר' יוסי. אינה היא המידה ובמאי היא דפליגי ר"מ ור' יוסי: **סבר בר קפרא כר"ש בן לקיש וכו'**. כלומר וכמו דדייקינן לר' יוחנן דמ"מ קשיא לדידיה או לר"מ או לר' יוסי ה"נ דייקינן כה"ג לבר קפרא דאיהו מפרש להא דר' חנינא דבולד הטומאה מדבריהן קאמר וא"כ הא ודאי ל"ק דמאי מדבריהן דקאמר ר"מ דלא מצית למימר לבר קפרא מדברי ר"ת ודר"ע דא"כ אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המידה משום דבאמת לבר קפרא מצינן למימר דס"ל כרשב"ל דלעיל דמאי מדבריהן מדברי ר"א ור' יהושע דתרומות כדמייתי להא לקמן:

וקשיא דבר קפרא על דר' יוסי והדא דר"מ אמר מדבריהם למדנו. כלומר אלא הא מ"מ נמי אליבא דבר קפרא קשיא דהיכי מתרץ להאי פלוגתא דר"מ ור' יוסי במתני' דאי שפיר יליף ר"מ מהאי דר' יהושע דתרומות א"כ אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המידה ואי שפיר קאמר ר' יוסי א"כ מ"ט דר"מ דקאמר מדבריהם למדנו וסוף סוף קשיא בין לר' יוחנן ובין לבר קפרא במאי פליגי ר"מ ור"י:

אמר ר' אבין ר"מ כדעתיה. כלומר דאי משום ר"מ לשיטתא דבר קפרא הוה קשיא לן כקושיין אבל לר' יוחנן מצינן לשנויי דאע"ג דר' יוחנן מפרש להא דר"ח בין זה ובין זה דבר תורה ותיקשי מאי האי דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו דהתם תרוייהו מדאורייתא נינהו והכא בתרומה אינה אסורה אלא מדבריהן ושפיר קאמר ליה ר' יוסי אינה היא המידה. להאי קושיא מצינן לשנויי דר"מ לשיטתיה אזיל דמחמיר בדבר שהיא מדבריהן כדברי תורה:

אין. והן אשכחן דרבי מאיר מחמיר בדבריהן כדברי תורה:

אמר רבי חיננא. הדא היא כהאי דתנינן תמן בפ"ו דנדה הרואה כתם על חלוקה ה"ז מקולקלת לפי שאינה יודעת פתח נדותה לידע מתי יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה שהרי ספק היא לה אימת חזאי האי דמא דאישתכח בחלוקה וחוששת היא משום זוב שאם עברו עליה שלשה ימים מימי הזיבה משלבשה חלוק זה ונמצא עליו כתם גדול כשיעור ג' גריסין ומעט יותר מספקינן לה משום זבה דילמא כל חדא וחדא בחד יומא הוא דקחזיא ויש כאן לכל יום כשיעור גריס ועוד והויא לה זבה גדולה דברי ר' מאיר אלמא דאע"ג דעיקר טומאת כתם מדבריהם הוא מחמיר בה ר' מאיר כבשל תורה. ולקמן בהסוגיא משני דלהאי מ"ד דמפרש מדבריהם מדברי ר' אליעזר ור' יהושע נמי לא קשיא

הא דקאמר ר' יוסי אינה היא המידה דשאני התם דאיכא הפסד חולין וכהאי דר' יוסי בר בון דלקמן:

תמן תנינן. בפ"ח דתרומות הלכה ח' וגרסינן שם לכולה סוגיא עד סוף פרקין:

חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה. כגון האי דשנינן בפ"ד דטהרות ספק משקין ליטמא טמא כיצד טמא שפשט רגלו לבין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא או כיוצא בזה שהספק אם נגע בה טומאה או לא:

במקום התורפה. במקום גלוי ועומדת לאיבוד:

יניחנה במקום המוצנע. דקסבר ר"א דגם על התלויה מוזהר על שמירתה כדפרישית במתני':

רבי יהושע אומר וכו'. יניחנה במקום התורפה אם ירצה דקסבר אינו מוזהר על שמירתה התלויה:

אל יחדש בה דבר. לא לשמרה ולא לגרום לה טומאה אלא יניחנה כך עד שתיטמא מאליה טומאה ודאית ותשרוף:

מדברי שלשתן. נלמד דתרומה תלויה אסור לשרפה בעודה בספק דאף ר' יהושע לא אמר אלא יניחנה במקום התורפה בכדי שתיטמא טומאה ודאית וכל זמן שהוא תלויה אין לאכלה ואין לשרפה:

חבית הראשונה כר' יוסי והשנייה כרבי מאיר. חבית הראשונה היינו האי מתני' דחבית והשנייה היינו מתני' דנשנית התם אבתרה חבית שנשברה בגת העליונה והיא של תרומה והתחתונה טמאה שיש שם חולין טמאים וראויין הן לו בימי טומאתו ואם תפול התרומה לתוכן ילך הכל לאיבוד וכגון שהחולין הן פחות ממאה וידמעי החולין מחמת התרומה והיא תטמא מחמת החולין ולא יהיו ראוין כלל מכח התרומה טמאה שבתוכן בזה מודין ר' אליעזר ור' יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה קודם שתכפול לתוך החולין יציל ואל יטמאנה בידים. ואם לאו שבתוך כך שיחזור על כלי טהור לא יכול להציל ממנה רביעית שהוא דבר חשוב בהא פליגי דר' אליעזר סבר תרד ותטמא בעצמה ואל יטמאנה בידים. ורבי יהושע סבר אף יטמאנה ביד ובכלים טמאים כדי להציל את החולין ועלה קאמר ר"א דמתני' דחבית הראשונה אתיא כר' יוסי דהכא ומתניתין דחבית השניה כר"מ דהכא ומפרשי חברייא טפי לדברי ר"א:

חברייא אמרין. דהכא קאמר ר"א חבית הראשונה כר' יוסי דוקא ולית ר"מ מודה בה דר' יהושע שנה שיניחנה במקום התורפה אלא דר"מ אליבא דר' יהושע ס"ל הואיל ונולד לה ספק טומאה שורפין אותה וחבית שנייה כר' מאיר אליבא דר' יהושע הוא ולית ר'

יוסי מודה בה דר"מ הוא דסבירא ליה מכיון דסופה לאיבוד שרי לטמויה בידים אבל לר' יוסי דהכא לא אתיא כלל כדלקמן ור' יוסי אמורא מקשי לחברייא לקמיה:

אמר לון ר יוסי. לחברייא ראו מה אתם אומרים דחבית שנולד לה ספק טומאה כר' יוסי היא ברם כרבי מאיר שורפין דהכי קאמריתו דלית ר"מ מודה בה משום דסבירא ליה דכל ספק שנולד בתרומה מותר לשורפה וכר' שמעון נמי שורפי' דהכי שמעי' ליה מהתוספתא ומייתי לה לקמן ואי הכי קשיא וירבו ר' מאיר ורבי שמעון על רבי יוסי דיחיד ורבים הלכה כרבים וישרוף כל ספק בתרומה ואנן לא קי"ל הכי וכדתנן בפ"ד דטהרות דלא קחשיב התם אלא ששה ספיקות ששורפין עליהן התרומה ובודאי מגען וספק טומאתן ואילו שאר ספיקות תולין לא אוכלין ולא שורפין:

ועוד מן הדא שמעי'. דכך היא ממה דאנן חמיין מרבנן דכי אתא עובדא קמיהון מספק טומאה שנולדה בתרומה דאינון אמרין להשואל איזיל תלי ולא אמרין ליה זיל שרוף אלמא דנוהגין כך להלכה למעשה וקשיא לדידכו דהא רבי מאיר ור"ש תרוייהו ס"ל דשורפין תרומה על כל ספק תרומה:

הן אשכחנן. השחא מפרש והיכן אשכחן לר"ש דס"ל שורפין:

הדא דתנינן מודה ר"א ור' יהושע וכו' ואמר ר' יוחנן ר"ש שנה להסיפא דמתני' וכך היא שנוי בתוספתא פ"ק אר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על הטהורה ועל הטמאה ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה וכו' אלמא דלר"ש שורפין את התלויה דהא לדידיה מיהת כ"ע שוין דלשריפה עומדת:

ואין תימר ליה ליה לר"מ תלויה. זה הכל מקושית ר' יוסי לחברייא כלומר וכ"ת דלעולם ליה ליה לר"מ ששורפין את התלויה ור"ש יחידאה הוא בזה וכי קאמרינן דחבית הראשונה כר' יוסי ולית ר"מ מודה בה היינו לענין מה דשנינו לר' יהושע דיניחנה במקום התורפה דבהא לא מודה ר"מ אליבא דר' יהושע אלא דס"ל דר' יהושע מטמאה ביד קאמר מכיון דכבר נולד לה ספק טומאה וכהאי דר' יהושע בחבית שנייה אבל לא שיהא מותר לשורפה בעוד שהיא תלויה:

והא תני. בהדיא בתוספתא דמכלתין פ"ג גבי הא דשנינו שם י"ד שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת תרומה תלויה וטמאה שורפין אותה ערב שבת עם חשיכה דברי ר"מ וחכ"א בזמנה וכהאי דתנינן במתני' שם לחכמים. ובהתוספתא דפוס הגי' כמו בהמתני' תרומה הורה וטמאה וכו' וגי' הש"ס הזה היתה תרומה תלויה וכו' וכן היא לקמן. קתני מיהת דלר"מ תרומה תלויה בשריפה ולא מצינן לומר דהתם מטעמא דחמץ היא ולא סגי אלא בשריפה דאי הכי מ"ט לא שרפינן לה עד עם חשיכה ולא מקודם

כדין כל שריפת חמץ שכך הוא הדין גם בע"פ שחל להיות בשבת ששורפין החמץ בע"ש ובזמן דכל השנים אלא ודאי דהיינו טעמא דנהי דהך תלויה לשריפה עומדת מכיון שאין לה אוכלים הואיל ותרומה היא ממתינין מלשורפה עד עם חשיכה אלמא דר"מ מיהת ס"ל נמי דתלויה בשריפה היא והדרא קושיא לדוכתה:

תיפתר בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. כלו' שנתייאש הימנה ואין דעתו לישאל על הספיקא שמחזיקה כטמאה ודאי וכיון שכן ה"ז בשריפה כטמאה גמורה אבל שאר תלויה שדעתו לישאל עליה אינה בשריפה לר' מאיר דהויא כטהורה דשמא יטהר אותה החכם:

א"ל וכן א"ר יוסי. דהוא רבי דרבי מנא דכל תלויה וכו' וכלומר דהדר ביה ר' יוסי גופיה ושנייה נמי הכי:

ותני כן. בתוספתא דתרומות פ"ז ושם הגי' מהופכת וגי' דהכא עיקרית:

תלויה שאמרו טהורה הרי זה טמאה. כלומר אף על פי שאם הייתי שואל להחכם על ספיקה יכול להיות שתהא טהורה יאני מחזיק אותה לטמאה לפי שאין דעתי לישאל עליה. ובתרומות גריס טהורה היא טמאה היא והיינו הך כדפרישית:

הרי זה טמאה. מכיון שנתייאש הימנה. כטמאה ודאית היא ודינה בשריפה:

מאי כדין. אם הדין באמת הוא כך. ובתרומות לא גריס כאן האי מאי כדין אלא א"ר יוסי בר בון תיפתר וכו'. כלומר דלא צריך להאי שינוייא דחיקא דבלאו הכי לק"מ מהא דקתני דלר"מ שורפין את התלויה בע"ש עם חשיכה דתיפתר שנולד לה הספק טומאה עם דמדומי חמה ולית ש"מ כלום דהא דקתני עם חשיכה מיירי בכה"ג דאמרן ולפיכך שורף אותה מיד עם חשיכה שהרי למחר ע"פ היא והיא אינה ראויה לאכילה אף בשעה שעדיין מותר לאכול מכח ספק טומאתה ולעולם אימא לך בעלמא לר"מ אין תרומה תלויה בשריפה ואכתי ר"ש יחידאה הוא ולא קשיא לחברייא מידי:

ואתון אמרין וכו'. כלומר דהדר והקשה ר"י לחברייא קושיא אחריתי ואסוף דבריהם קאי הקושיא דאתון אמרין חבית הראשונה היא דכר' יוסי ולית ר' מאיר מודה בה וחבית השניה כר"מ ולית ר"י מודה בה ומי מצית לאוקמי הך דחבית שנשברה בגת העליונ' כר"מ והתני בברייתא עלה. וכצ"ל בד"א בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בה כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות. כלומר אם אין בחולין שבבור שתחת הגת כדי להעלות את התרומה כשתפול לתוכו שהחולין הן פחות ממאה נגד התרומה בהא פליג ר' יהושע וקסבר מותר לטמאות אותה

ביד כדי להציל את החולין אבל אם יש בחולין כדי להעלות את התרומה אסור לטמא אותה ביד אפילו כל שהוא:

ואין כר"מ היא בור שיש בו וכו' אסור לטמאות. בתמיה כלומר ואי כר' מאיר מוקמית לה הא לדידיה לעולם מותר לטמאות את התרומה ביד היכא דבלאו הכי הולכת לאיבוד כדקאמר במתני' דידן ומאי האי דמחלק בברייתא אליבא דר' יהושע הא לדידכו יליף ר"מ מדברי ר' יהושע דלעולם בגוונא שהולכת התרומה לאיבוד מותר לטמא אותה ביד:

ועוד. קשיא לדידכו דאמריתו דלית ר' ייסי מודה בחבית שניה מן הדא דתנינן א"ל ר' יוסי אינה היא המדה כלומר לא דמיא האי דתרומה בע"פ להא דר' יהושע בתרומות והיינו ע"כ דר' יהושע בחבית שניה וא"כ מכלל דר' יוסי מודה בה דהא לית בר נש אמר אינה היא המידה אלא אם מודה בהאי קדמייתא והיינו מה דמדמה ר"מ לחבית שניה דתרומות אליבא דר' יהושע והשתא קשיא דאמריתו דלית ר' יוסי מודה להאי דחבית שניה אליבא דר' יהושע:

מאי כדין. השתא מפרש לה ומ"ט דר' יוסי דקאמר אינה היא המידה משום דשאני תמן בתרומו' כדי לחוס על נכסיהון של ישראל שאם תפול התרומה לתוך החולין טמאין תטמא התרומה ותדמע החולין ויפסיד הכל דלא חזי ליה אפילו בימי טומאתו מחמת התרומה שבתוכן אבל הכא בתרומה בע"פ מה אית לך איזה הפסד ולפיכך קאמר ר' יוסי אינה היא המידה:

אפי' הכא וכו'. כלומר דפריך הכא נמי איכא הפסד ממון שהוא צריך עצים לשרוף לכל אחת בפ"ע:

ומשני להפסד מרובה הוא דחששו ולהפסד מועט לא חששו חכמים ומ"מ קשיא לחברייא כדאמרן:

אמר ר' יוסי כר בון תיפתר אליבא דחברייא דהאי מדבריהם דר"מ במתני' כמ"ד מדברי ר"ע ור"ח סגן הכהנים והשתא לית ש"מ כלום דתיקשי לחברייא מהאי דר' יוסי דקאמר אינה היא המדה דעל מילתא אחריתא הוא וכדקתני בתוספתא א"ל ר' יוסי אין הנדון דומה לראיה וכו' דהתם בדר"ת שניהן טמאין הן ולר"ע זה פסול וזה טמא אבל הכא היאך נשרוף הטהורה עם הטמאה. וחברייא דקאמרי חבית שניה כר"מ ולא כר' יוסי הכי הוא דקאמרי דסברת ר' יהושע כר"מ דכל היכא דהולכת לאיבוד אין חוששין לטמא אותה ביד ולא כרבי יוסי דשמעי' לדידיה דאפילו בכהאי גוונא אסור לטמא ביד:

ר' זעירא ור' אילא. לא אמרי כהאי דחברייא בשם ר' אלעזר אלא תריהון אמרין בשמיה. ובתרומות גריס בשם ר' יוחנן דמשנה דחבית הראשונה ודאי כר' יוסי היא כדאמרי'

לעיל אבל מתני' דחבית השנייה והיא חבית שנשברה בגת העליונה וכו' ההיא אתיא בין כר"מ ובין כר' יוסי הכי אמרי בשמיה ור' זעירא מדייק עלה לקמיה דר' מנא:

לית הדא פליגא על ר' יוסי. בתמיה הא לר' יהושע דחבית שניה והלכתא כוותיה שרי לטמויי ביד ולר' יוסי אסור:

א"ל ודלא כר' יוסי נימר ודלא כר' מאיר לפי שמצינו שר"מ שורף תלויה בכל מקום. כצ"ל וכך הוא שם בתרומות דלר"מ שמעינן דסבירא ליה דשורפין לתלויה כהאי דקאמר בתוספתא והובאה לעיל וכן לקמן והשתא לדידך דמדמית לה האי דינא דחבית שניה לדין פלוגתייהו דרבי מאיר ור' יוסי במתני' דידן ואם כן דלא כר' יוסי וכן דלא כרבי מאיר אתיא דאי כרבי מאיר הא איהו ס"ל דשורפין לתלויה ואי ס"ל כר' יהושע דחבית שניה דכל היכא דאיכא חששא שרי לטמויי בידים הוה קשיא אמאי קאמר רבי מאיר שורפין לתלויה מוטב לטמאה אותה בידים בטומאה ודאית משום האי חששא דספק טומאה דאית בה ולשורפה אח"כ ולא לשרפה בספקה דשמא טהורה היא וכ"ת אין הכי נמי דלרבי מאיר הדין הוא כך דבעודה תלויה שורפין ולא יטמא אותה בידים בפני עצמה אם כן מתני' דחבית שניה אליבא דר' יהושע כמאן היא דלא כרבי מאיר ודלא כר' יוסי כדקאמרת ואלא כמאן וצריך אתה להרבו' במחלוקת ולומר דר' יהושע הוא דסבירא ליה הכי וג' מחלוקת בדבר בתמיה אלא דהא ליתא דאף ר' יוסי מודה בדינא דחבית שניה וכדאמרי' לעיל דשאני התם דאיכא הפסד חולין:

ואמרית ליה כגון ההיא שהיא תלויה דבר תורה. כך היא בתרומות והאי אפילו הכתוב כאן בספרים ט"ס הוא. אם בכה"ג היא דשמעית לר"מ דנטמאה בספק שהוא מדברי תורה דהואיל וחמירא ספיקא שורפין אותה:

אמר ליה אין. הכי הוא דשמעינא ואנא פתר לה אפי' הספק שנטמאת במדור של עכו"ם דטומאה מדבריהן הוא כדתנן בפרק בתרא דאהלות דחכמים גזרו טומאה על מדור של עכו"ם מפני שקוברין שם את הנפלים:

מה בידך. ומהיכן שמעינן דאף לענין ששורפין על ספק מדור עכו"ם את התרומה:

תני. כך שנינו בתוספתא דאהלות שם דפלוגתא היא לת"ק מדור של עכו"ם תולין עליה את התרומה ולר"י בר' יהודה שורפין:

שורף תלויה בשאר ימות השנה. אפילו בשאר ימות השנה מטעם ספק טומאה:

והא תני תרומה תלויה וכו'. בתוספתא שהובאה לעיל שורפין אותה ע"ש עם חשיכה כשחל ערב פסח בשבת ולדידך קשיא וישרוף בשחרית אלא ודאי משום חמץ הוא דאמר שורפין לפי שאין לה אוכלין ותתחמץ ולפיכך כל היכא דמצי לשהויי משהי לה:

תיפתר כשנתעצל. בשחרית ולא שרף אותה והא קמ"ל דבהאי שעתא דבעי לשורפה שירף אותה עם הטמאה ולא חיישינן למידי:

תדע לך שהוא כן דתני טמאה לא כשנתעצל ולא שרף. דהרי טמאה קתני נמי שורף עם חשיכה ולמה לא שרפה שחרית שהוא ודאי לשריפה עומדת אלא על כרחך כשנתעצל ולא שרף מיירי:

תיפתר וכו'. כלומר מהכא לא מצית לדייק מידי דתיפתר שנטמאת באותו שעה קודם חשיכה וכהאי דר' יוסי בר בון דלעיל ולית שמע מינה כלום:

רבי שמעון ורבי יהושע אמרו דבר אחד. ר' שמעון דבכורות דמייתי ליה לקמן דקאמר התם בפ"ה גבי בכור שאחזו דם יקיז לו דם אף על פי שעשה בו מום. וקס"ד דטעמיה משום דאי שביק ליה הכי מיית הלכך אינו עובר כלום אף על פי שהוא עושה בו מום בידים והיינו בר' יהושע דחבית שניה דהואיל ובלאו הכי תלך התרומה לאיבוד ותטמא מותר לטמאה בידים:

אמר רבי אילא. דלא היא אלא ר"ש דבכורות ור' יהושע דתרומות לא דין מודה לדין וכו' דר"ש אינו מודה לר' יהושע דטעמיה דר"ש בבכור משום דדבר שאינו מתכוין הוא שהרי אין מתכוין לעשות בו מום אלא אע"פ שעושה בו מום ממילא הוא דקאמר אבל גבי תרומה דמטמא אותה בידים לר' יהושע לא מודה ליה ר"ש וכן ר' יהושע אינו מודה לר"ש דהכא בתרומה ודאי היא שתיטמא התרומה אם תפול לתוך החולין טמאה ותלך לאיבוד אבל התם מי יימר דמיית לא קאמר ר' יהושע:

אמר ר' זעירא מסתברא. הוא דרבי שמעון שפיר מודה הוא לר' יהושע דק"ו הוא מה התם ספק הוא אי מיית או לא מתיר ר' שמעון להקיז אף על פי שעושה בו מום הכא דבודאי תטמא התרומה ותלך לאיבוד לכ"ש אבל ר' יהושע אינו מודה לר"ש דשאני הכא דודאי היא שתלך לאיבוד:

על דעתך דתימר ר"ש מודה לר' יהושע. משום דבמקום שברור הוא שתלך לאיבוד מותר לטמאה בידים אם כן קשיא והא תנינן בתוספתא והבאתי לעיל דר"ש גופיה קאמר לה אבל האיך נשרוף תלויה וכו' ומודה ר"א ור' יהושע בטהורה ובטמאה ששורפין בע"פ זו לעצמה וזו לעצמה ואמאי וישרפו שתיהן כאחת דהא הך תרומה טהורה תלך ג"כ לאיבוד שהרי אין לה אוכלין עכשיו שנתחמצה ולמה לא יטמא אותה בזה ששורפה עם הטמאה הא לדידך כל כי האי גוונא לכ"ע אינה מוזהר עליה מלטמאה:

טהורה היא וכו'. תשובת ר"ז לר' בון היא כלומר שאני הכא שהרי טהורה היא דבר תורה שבזמן ששורפה יהיא בתחלת שש עדיין ראויה היא לאכילה מן התורה כשאר תרומה

טהורה ואתה הוא שגזרת לשורפה דמדבריהם היא שגזרו לשרוף שעה אחת קודם חצות והלכך מכיון דמן התורה עדיין ראויה היא אסור לטמאה בידים ולשורפה עם הטמאה:
טמאה בכל מקום לא נפסלה בהיסח הדעת לא כן וכו'. כלומר דפריך הא מ"מ כטמאה היא וכי לא נפסלה בהיסח הדעת דמכיון שחכמים גזרו שלא יאכלו בשעה זו קודם חצות כבר הסיח דעתו ממנה ואינו נזהר לשמרה וא"כ מ"מ נפסלה היא מן התורה דהרי לא כן אמר ר' יוחנן דהיסח הדעת פוסל דבר תורה:
ומעתה אחיזת דם כר"ש תורה. כלומר לר"ש הרי מן התורה אסור להטיל מום בבכור ואעפ"כ מתיר להקיז אפי' עושה בו מום:
וכן חבית שניה דאוקימנא כר"מ אליבא דר' יהושע תורה היא שדבר תורה אסור הוא לטמא תרומה ואעפ"כ שרי לטמויי ביד מכיון שבלאו הכי הולכת היא לאיבוד והשתא ה"נ גבי תרומה בע"פ אמאי לא ישרפו אותה עם הטמאה והא דאמרת דמיהת מן התורה טהורה הוא ולא דמיא להני דעכ"פ ילכו לאיבוד הרי גם כאן נפסלה מחמת היסח הדעת ולר' יוחנן פסולה היא מן התורה:
אינה כן וכו'. כלומר דהא ל"ק דמיירי שלא נפסלה בהיסח הדעת אלא משמרה היא שלא תגע בטהרות אחרות וכלומר שלא תתערב באחרות שראויין לו לאכול וכיון שכן ממילא נשמרת היא שלא יגע בה דבר המטמאה מן התורה ואכתי בחזקת טהורה היא ובעינה ואין לטמאה ביד ולשורפה עם הטמאה:
התיב ר' יצחק בריה דר' חייה ברובה. כצ"ל:
הגע עצמך שהיא נתונה ע"ג גחלים. לשורפה וכבר אינה משמרה אם אכתי אסור ליתן בצידה הטמאה ולשרוף שתיהן כאחת וא"ל לכשיתננה כלומר דבכה"ג לא אמרינן שכבר נתנה ע"ג גחלים אלא דאנן לכתחלה קאמרינן שאסור ליתן את שניהן כאחת ולשורפן:
אתון אמרין ר"ש יודה לר' יהושע אפילו ר' יהושע לית הוא ר' יהושע. כלומר דמקשי ליה בהא דאמרו לעיל דר"ש דבכורות אפשר דמודה הוא לר' יהושע דתרומות וקאמריתו דאין תימר כך דמודה הוא לר' יהושע קשיא הא דתנינן הכא מודין ר"א ור' יהושע וכו' כדלעיל ומה איתי לך לאהדורי אליבא דר"ש שפיר טפי הוה לך למירמי אליבא דר' יהושע גופיה דאפי' ר' יהושע גופיה דהכא לית הוא ר' יהושע דתרומות והוה לך למירמי דידיה אדידיה דהתם בתרומות קאמר דמכיון שתלך לאיבוד שרי לטמויי בידים והכא במתני' קאמר דשורפין זו לעצמה וזו לעצמה:

א"ל דר' יהושע אדר' יהושע גופיה לית לן למירמי אהדדי דודאי תנאין אינון אליבא דר' יהושע דתמן בתרומות ר"מ בשם דר' יהושע כדאוקימנא דחבית שניה כר"מ ואיהו ס"ל נמי הכא דשורפין טהורה עם הטמאה:

ברם הכא במתני' ר"ש בשם ר' יהושע הוא. כדקתני בתוספתא דלעיל דר"ש הוא דקאמר לה מודין ר"א ור' יהושע וכו' והלכך דר' יהושע אדר' יהושע ל"ק אבל לר"ש שפיר דייקינן אי אמרינן דמודה הוא לר' יהושע כדפרכינן לעיל ושנינן:

תמן תנינן. בפ"ה דבכורות וכדאיירינן לעיל בהאי ענייא:

אתייא דר' יודה כר"ג. דחבית הראשונה בתרומות והובאה לעיל דכמו דס"ל לר"ג אל יחדש בה דבר ה"נ ס"ל לר' יהודה בבכור דאע"ג דאזיל לאיבוד דמיית לא יקלקלנו ולא יתקננו ודרבנן דאמרי יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום דאסרי לקלקל בידים ואם יכול לתקנו בלא מום מותר כר"א דתרומות דקאמר אם היתה במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע משום דאסור לגרום לה טומאה ומצניעה שלא תיטמא:

ודר"ש. דס"ל יקיז שמותר לגרום ואע"פ שממילח עושה בו מום ובלבד שלא יתכוין למום וזהו כר' יהושע דתוספתא לר"ש אליביה וכדגריס במתני' דהכא דתלויה וטמאה שורפין שתיהן כאחת והאי דמיא ממש לדינא דבכיר דכמו דהתם ספק הוא אם ימות או לו ומותר לו לגרום מום ובלבד שלא יתכוין ה"נ מותר לגרום טומאה לספק טמאה וג"כ אינו מתכוין הוא לטמאה אלא ממילא תיטמא כששורפה עם הטמאה:

תני. בברייתא בשם ר"ש דס"ל יקיז אע"פ שמתכוין לעשות בו מום והאי תנא אליבא דר"ש אתיא כר' יהושע אחריי וזהו כרבי יהושע דחבית שניה בתרומות דס"ל שאף מתכוין הוא לטמאה ביד הואיל ובלאו הכי הולכת לאיבוד וקרי ליה רבי יהושע אחרייא משום דתרי תנאי ואליבא דרבי יהושע כדקאמר לעיל ותנא דברייתא לר"ש כר"מ אליבא דר' יהושע בתרומות דכל היכא דאזלא לאיבוד שרי לטמוייה בידים ותנא דמתני' דבכורות לר"ש כתנא דתוספתא לר"ש אליבא דרבי יהושע:

אמר ר' בון וכו'. כלומר דלא תדחוק לאוקמי מתני' דבכורות והברייתא לר' שמעון אליבא דתנאי אלא תיפתר להאי ברייתא דלאו בבכור מיירי אלא בקדשים שהוא חייב באחריותן כגון דאמר הרי עלי וכר"ש כלומר דר"ש לטעמיה דס"ל בכל מקום קדשים שהוא חייב באחריותן הרי הן כשלו לכל הדינים כדאמר במרובה ובשאר מקומות ולפיכך אפילו מתכוין הוא לעשות מום שרי טעמא דר' יודה דאסור להקיז דכתיב לא תאכלני וגו' ודריש ליה להאי קרא אבכור דכתיב רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים וכתיב בתריה לא תוכל לאכול בשעריך בכורות בקרך יצאנך וסבירא ליה דקרא קמא נמי בבכור

משתעי לומר לך לא התרתי לך את דמו אלא בשפיכה ושתוכל לאכלו אבל לא להקיז דמו בעוד שהוא חי:

והכתיב אף בפסולי המוקדשין וכו'. ודרשי' להאי קרא דבפסול המוקדשין הכתוב מדבר כדכתי' אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וגו' והשתא מאי דרשת בהאי תשפכנו דכתי' בהו דלא מצית למימר למעוטי הקזה שהרי כבר נפסלו ואינו עובר על עשיית מום בהם:

ההיא להכשיר אית אמרית. ללמדנו איזה דם הוא מכשיר לקבל טומאה ואיזה אינו מכשיר ודרשינן תשפכנו כמים מה מים נשפכין ומכשירין אף דם נשפך הוא מכשיר פרט לדם קדשים שאינו מכשיר הזרעים:

ושניהן. ר"ש וחכמים מקרא אחד דרשו:

בשעה שאינו לרצון. כגון זה שאחזו דם וכבעל מום הוא וחכמים דרשו מדכתיב כל מום משמע אפילו הוא כבר מלא מומין אין אתה רשאי להטיל בו עוד מים אלא יניחנו כמות שהוא הדרן עלך אור י"ד

פרק ב

הלכה א

מתני' **כל שעה שמותר לאכול מאכיל**. לגופיה לא איצטריך דפשיטא הוא אלא לדיוקא דתידוק מיניה הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל. ובבבלי מדייק מדלא קתני כל שעה שאוכל מאכיל וכר"מ דס"ל אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש ומדקתני כל שעה שמותר לאכול מאכיל ש"מ דבתרי גברי מיירי ומוקמינן למתניתין כר"ג דס"ל חולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש וה"ק כל שמה שמותר לכהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמתו אבל אין הלכה כר"ג כדפרישית בפ"ק:

מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. בבבלי עביד צריכותא דאי תני בהמה ה"א דיקא בהמה אי דמשיירא חזי לי' ומבערו אבל חיה דאורחה להצניע אימא לא ואי תני חיה ה"א דחיה אין משום דאי משיירא מיהת מצנע לה ולא עבר עליה בבל יראה ובל ימצא אבל בהמה זמנין דמשיירא ולאו אדעתיה לבער ועבר עליה צריכא ואיידי דתני בהמה וחיה תני נמי עופות:

ומכרו לעכו"ם. לאפוקי מדב"ש דס"ל לא ימכור אדם חמצו לנכרי אא"כ שיכלה קודם הפסח קמ"ל:

ומותר בהנאתו. התם פריך פשיטא ומשני לא צריכא שחרכו קודם זמנו ונפסל מלאכול לכלב וקמ"ל דבכה"ג מותר בהנאתו אפילו לאחר זמנו:

עבר זמנו אסור בהנאתו. הא קמ"ל דאפילו בשעות דרבנן והיינו מתחילת שעה ששית אסור בהנאה:

ולא יסיק בו תנור וכיריים. הך בבא אליבא דרבי יהודה איצטריך דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה מהו דתימא בהדי דקא שריף ליה ליתהני מיניה קמ"ל דכי מטא זמן איסוריה אפילו בדרך ביעורו אסור בהנאה:

אלא שריפה. דיליף מנותר דאסור בהנאה וענוש כרת ומצותו בשריפה דוקא אף חמץ כן וחכמים לא ילפי מנותר דחלבו של שור הנסקל יוכיח דאסור אפילו בהנאה וענוש כרת ואינו טעון שריפה אלא אף מפררו וזורה לרוח או מטיל לים בעינא ודוקא בנהמא אבל אם היה חמץ קשה כגון חטים מפרר ומטיל לים והלכה כחכמים:

גמ' **מאן תנא כל שעה וכו' ר' מאיר**. דלדידיה אוכל ומאכיל כל שעה חמשית דאלו לרבי יהודה הרי שעה חמשית אע"פ שהוא אסור לאכול מאכיל הוא לבהמה:

התיב רבי בא. והיכי אמרת דלר"מ כל שהוא אוכל מאכיל הוא ומשמע שאם הוא אסור לאכול אסור נמי להאכיל לבהמה והתנינן לקמן בפ"ג שאור והוא חמץ שלא החמיץ כל צרכו ישרף לפי שאסור הוא באכילה ואם אכלו פטור מכרת ואמר רב הונא עלה בשם רבי דמותר להאכילו לכלבי' הרי שהוא איני אוכל ואפ"ה מאכיל הוא:

מה אתינן מיתני כל חמץ. בתמיה וכי כל חמץ שהוא אוכל מאכיל קתני דקשיא לך משאור ומהאי דרב הונא וכי לא שעות תנינן ועל שעות הוא דאמרי' מאן תנא ר"מ:

זאת אומרת שמותר להאכילו לבהמת הבקר. אהא דקתני עבר זמנו אסור בהנאתו קאי משום דקשיא לי' פשיטא ומאי קא משמע לן הלכך מפרש דלדיוקא קתני דדוקא בהנאתו הוא דאסור כגון להאכילו לבהמתו אבל מותר הוא להאכילו להחמץ לבהמת הפקר דאין זה להנאתו:

התיב רבי ירמיה והתנינן מפרר. כלומר למה לך למידק מדיוקא דמתני' ולא מדקתני בהדיא דהתנינן מפרר וזורה לרוח וקס"ד דמפרר לאו מפרר ממש קאמר אלא מפזרו לרוח כדמסיים הס"ד דסבר ר' ירמיה ככרות שמפזר לככרות שלימות לרוח וכיון שכן לא יבצר שתמצאם בהמת הפקר ותאכלם ואפ"ה לא חיישינן דמותר אף להאכיל לבהמת הפקר:

א"ל רבי יוסה. דלא היא דלא אמר אלא מפרר ממש לפירורין קטנים ותו ליכא למיחש לבהמת הפקר דאפילו תמצאם ותאכל אין בכך כלים דמכיון שפיררו בטל הוא וכאלו אינו בעולם:

ואיידא אמרה. כלומר דהשתא דליכא למילף מידי ממתני' ומאיזה מקום שמעינן להאי דינא אם מותר להאכיל לבהמת הפקר או לא:

דא. מזה דלקמן ש"מ דאסור הוא דתנינן בברייתא דדריש להאי קרא לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים דיאכל לאחרים משמע וה"ז בא הכתוב לאסרו לחמץ בהנאה והשתא מה אנן קיימין להאי ברייתא אם לאסור להאכיל לכלבו והתני איסור הנאה במתני' ומאי קמ"ל בברייתא אלא כי אנן קיימין להברייתא שאפילו לכלב אחרים אסור להאכיל וא"כ איפכא הוא מהאי דקאמר ר' בון אלא דזאת אומרת שאסור להאכילו לבהמת הפקר והשתא נמי לא תידוק כדדייק רבי בון ממשנה יתירה עבר זמנו וכו' אלא דהיא גופה קמ"ל נמי במתני' והאי בהנאתו אהנאת חמץ קאמר וכלומר דכל הנאתו של החמץ אסור ואפילו ליהנות לבהמת הפקר ולהאכילה:

כל מקום שנאמר לא תאכל וכו'. גרסינן להאי סוגיא בערלה פ"ג בהלכה א' עד והדא מסייעא לרבי יוחנן:

את תופס וכו'. בין מקום שכתוב לא תאכל או לא תאכלו או לא יאכל בכולם אף איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב בו היתר הנאה כדרך שפרט באבר מן החי ונבלה כדמסיק ואזיל:

ובשר בשדה וגו'. ודרשי' להאי קרא לאיסור אבר מן החי וכתיב לכלב תשליכון אותו וכן בנבילה דכתיב לגר וגו':

תני חזקיה ופליג. אהא דרבי אלעזר:

וכי מי אסרו לכלב. והרי לא כתיב אלא לא תאכל דמשמע לא תאכל אתה ואין כאן איסור הנאת במשמע:

והא כתיב כל חלב וגו'. לרבי אלעזר הוא דפריך וכי מעתה את תופס איסור הנאה בחלב כאיסור אכילה בתמיה:

שנייא הוא. בחלב דפרט בו הכתוב בהדיא היתר הנאה דכתיב וחלב נבילה וגו' יעשה לכל מלאכה ולא אסרו הכתוב אלא באכילה:

שנייא היא. נמי גבי דם דפרט בו היתר הנאה דכתיב כמים מה מים וכו':

והכתיב על כן לא יאכלו וכו'. ויהא גיד הנשה אסור בהנאה ואנן לא תנן הכי כדאמרי פ"ז דחולין שולח אדם ירך לעכו"ם וג"ה בתוכו וכו' ומתוך שהגיד הנשה בתוכו נראה הירך יפה ביותר מאם כשהיה חתוך מחמת נטילת הגיד אלמא דג"ה מותר בהנאה:

א"ר אבהו קיימתיה. להא דשמעינן בעלמא דג"ה מותר בהנאה כגיד שבנבילות כלומר כמו דגיד שבנבילה מותר בהנאה דכשהותרה נבילה הותר נמי גידה ומכיון שכן כל ג"ה מותר בהנא' שהיא בכלל לגר אשר בשעריך תתננה כמו הנבילה:

והא כתיב. גבי חדש ולחם וקלי וכרמל וגו' ומעתה יהא אסור בהנאה ואנן תנן בפ"י דמנחות קוצר לשחת ומאכיל לבהמתו:

שנייא היא התם. דחדש קבע לו הכתוב זמן להתירו בהקרבת העומר ואין איסורו איסור עולם ואנן בדבר שאסור איסור עולם קאמרי' דגם איסור הנאה בכלל דלא תאכל:

והכתיב. גבי שרצים לא תאכלים ומותרין בהנאה כדתנן פ"ז דשביעית ומשני ר' מנא מיעט הכתוב איסור הנאה שבו דכתיב שקץ יהיה לכם שלכם יהא להנאה:

העושה אספלנית. רטיה משור הנסקל והיינו מחלבו וכן מחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה לפי שאין הל"ת שבו מחוור כלומר לענין איסור הנאה לא מיחוור הוא דלא כתיב בהו בהדיא לרבות איסור הנאה:

והאי דר' אבהו בשם ר' יוחנן פליגא אהא דרבי אבהו בשם ר"א דלעיל כדלקמן:

מכלאי הכרם לוקה. כדרבי חנינה דגלי ביה קרא בהדיא פן תקדש ודרשינן פן תוקד אש כדאמר בפ"ח דכלאים שצריך שריפה אלמא אסור בהנאה:

מערלה. אלא אם עשאה הרטיה מערלה צריכה לן למיבעי אם לוקה הוא על איסור הנאה ואע"ג דמרבינן שם בפ"ג דערלה להנאה היינו לאיסור אבל לענין מלקות מספקא לן הואיל ולא ריבה הכתוב להנאה אלא גבי העשה ולא גבי הל"ת כדמסיק ואזיל להבעיא:

עשה לרחקו כתיב. כלומר לרחק מהנאה בערלה כתיב גבי עשה כדדרי' בערלה שם לעיל דכתיב וערלתם ערלתו וגו' לרבות איסור הנאה ואין במשמע כתוב הזה אלא לרבות איסור עשה להנאה:

לא תיעשה. אבל לענין לא תעשה. לא תעשה לאוכלו כתיב ל"ת לרחקו לא כתיב. כך הוא בערלה שם וכאן נדפס תיבות יתירות כלו' דלרחקי אף מהנאה לא מצינו לרבות גבי הלא תעשה והלכך מבעיא לן אליבא דהאי מ"ד דאין איסור הנאה בכלל לא תאכל:

מתניתא. הך ברייתא דלקמיה פליגא על דר' יוחנן דדריש גבי שור הנסקל ממשמע שנא' וכו' אלמא דלא יאכל את בשרו לרבות הנאה למלקות ודלא כר"י:

מה עבד לה ר"י. לקרא דלא יאכל את בשרו:

ומשני פתר לה וכו'. כלומר דלהכי איצטריך כשקדמו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו דה"א דמותר באכילה הלכך כתב לא יאכל את בשרו לעולם אבל לענין איסור הנאה לא שמעי' מהאי קרא בהדיא ולפיכך קאמר דאינו לוקה:

הכא תימר הכין. דלעיל קאמרת בכל מקום שנאמר לא תאכל איסור הנאה נמי בכלל והכא קאמרת דאיסור הנאה גבי חמץ ושור הנסקל אין הל"ת מחוור לענין מלקות:
א"ל הדא דלעיל בשם ר' אלעזר קאמר והדא בשם ר' יוחנן הוא ואינהו פליגי אהדדי:
רבנן דקיסרין. אמרי להא דר' אבהו בשם ר' יוחנן בלישנא אחרינא דללישנא קמא לא קאמר אלא שאינו לוקה על ההנאה ולהאי לישנא דרבנן דקיסרין ס"ל לר' יוחנן דלא תאכלו לא משמע אלא איסור אכילה בלבד שאין אתה תופס איסור הנאה בכלל איסור אכילה ואפי' איסור בלחוד אין כאן בהנאה:
לא תאכל. אבל במקום שאתה קורא לא תאכל בצירי או לא יאכל שם אתה תופס גם איסור הנאה כאיסור אכילה ובנין אב שבכולם אתה למד מחטאת דכתיב וכל חטאת וגו' לא תאכל באש תשרף אלמא דטעין שריפה אסיר בהנאה:
תני חזקיה. ברייתא חדא דמסייע לר' יוחנן דדוקא תאכל יאכל בצירי איפור הנאה בכלל אבל לא תאכל לא תאכלו אין איסור הנאה בכלל כדמייתי ואזיל דלכל הני דכתיב בהו היתירא ללימודא אחריתא הוא דאיצטריך ולא להיתר הנאה גופיה ומשום דבלאו הכי אין איסור הנאה בכלל דלא תאכל ולא תאכלו:
בא להודיעך אפי' למלאכת גבוה. מותר הוא משום דה"א דהואיל לא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר המותר באכילה הלכך איצטריך האי קרא גבי חלב וכן גבי דם איצטריך במים ללמד שהוא מכשיר לקבל טומאה כמים וכן גבי נבילה לאיזה דבר נאמר וכו' הא בלאו הכי אין זה בגלל דלא תאכל אלא בא להודיעך גר תושב אוכל נבילות וכלומר שאתה מותר ליתן לו נבילה לפי שאינו מוזהר על כך וכן גבי ובשר בשדה טריפה וגו' איצטריך לכלב וגו' כדי דניכתב אותו ולמעט חולין שנשחטו בעזרה מהיתר הנאה אבל לגופיה לא איצטריך:
מתניתא מסייעא לדין וכו'. שנינו ברייתא חדא ופליגי בה תנאי וחד מסייע לר"א וחד מסייע לר' יוחנן כדמסיק ואזיל:
מתניתא מסייעא לר"א וכו'. כלומר דהת"ק דברייתא מסייע היא לר"א דדריש לא יאכל דגבי חמץ לחייב את המאכיל כאוכל דלא יאכל ע"י אחרים משמע ולהזהיר אף להמאכיל דאילו לאיסור הנאה לא איצטריך דמלא תאכל נפקא והיינו כר"א:
ר' יצחק אומר א"צ. לרבות את המאכיל כאוכל דק"ו משרצי' הקלים הוא שאין בהן כרת וכתוב בהו לא תאכלום קרי ביה לא תאכילום להזהיר לגדולים על הקטנים. חמץ שיש בו כרת לכ"ש שמוזהרים המאכילים כאוכלים ולא בא הכתוב דלא יאכל אלא לאסור

בהנאה וא"כ דוקא בגין דכתיב לא יאכל הא מלא תאכל לית ש"מ כלום להנאה וא"כ הדא דרבי יצחק מסייע לר' יוחנן:

עבר והסיק. מהו להנות בהתנור או בפת הנאפה בו וקאמר דיבוא דין הזה כהדא דתנינן בפ"ג דע"ז בעצי ע"ז שהסיק בהן את התנור אם חדש התנור והסיקו כדי לחזקו יותץ התנור ואם ישן הוא והסיקו כדי לאפות בו יוצן ואח"כ בהיסק שני יאפה בו ואם אפה בו את הפת קודם שהצין אסורה בהנאה וה"נ בחמץ דחמיר הדין כן:

כל דין וכו' וסופו להקל אינו דין. שהרי אם לא נתמנה לו אור לשורפו ישב לו וכו' וכיוצא בדבר וכו' לכל הני דקחשיב להו:

שומע אני ביוצא חי. שהוא ראוי למילה הוא שאמו טמאה לידה זמנין וכו':

וסופו להקל אינו דין. שהרי אם אתה מטמאה טומאת לידה ביוצא מת מכח ק"ו דיוצא חי א"כ הא ילפת לה נמי לימי טהרה ביוצא מת כשם שהיוצא חי מטהר את אמו בימי טהרה וה"ז להקל ואין אתה יכול ללמוד לזה מדין ק"ו אלא הואיל ולא זכיתי מן הדין לפיכך אמרה תורה זכר כלומר דהדר כתיב לזכר וגו' לרבות את היוצא מת כיוצא חי:

וכן עזרא אמר וכו' צאו ההר והביאו עלי זית וגו'.:

דין אחר וכו'. ודין זה בנין אב הוא ושפיר יליף הוא אם אין כאן דבר אחר ליוכיח כדלקמן:

אשם תלוי בשיטתך יוכיח. דאת אמר בסוף מסכת תמורה אשם תלוי יקבר שהוא אסור וכו' ויש לו זמן לשרפו כדין כל הקדשי' שעומדין לשריפה אם אירע בהן פסול וכיוצא בזה ואנו אומרים אשם תלוי בשריפ':

עד שלא הגיע זמן ביעורו. מה"ת והיינו בתחילת ו' עד ז' שאין ביעורו אלא מדרבנן אתה מבערו בכל דבר משהגיע זמו ביעורו דהיינו בתחילת שבע דמחויב לבערו מן התורה את מבערו בשריפה ואתיא האי ברייתא כר' יודה דלא ס"ל בשריפה אלא כשמבערו אחר ו' שהרי מנותר יליף והלכך בזמן ביעורו מן התורה בנותר בהא הוא דקאמר בשריפה:

אית תניי תני. איפכא עד שלא הגיע וכו' והאי תניא אידך אתיא כרבנן דהא לא פליגי רבנן אדר' יהודה אלא מטעמא שאם לא מצא לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו ואם כן בשעת ביעורו מן התורה הוא דלא יהדר אחר שריפה דוקא אבל קודם שהגיע זמן ביעורו מן התורה מודים הם דמצותו בשריפה ואם לא מצא לשורפו אין בכך כלום שהרי אינו עובר על תשביתו עד שעה ז' ואז יבערו בכל דבר:

דבר שהוא בל יראה וכו'. דכתיב בהאי קרא וכלומר שביעור הזה בדבר שבודאי לא יראה ולא ימצא ואיזה זה שריפה ורבי אליבא דר' יהודה ס"ל דלעולם אין ביעורו אלא בשריפה שאם אתה מבערו בדבר אחר אפילו כשעדיין לא הגיע זמן ביעורו אין אתה

מקיים הכתוב הזה שהרי אפשר הוא שימצא אותו אחר כך מאחר שאינו מבערו לגמרי מן העולם:

ר' ירמיה בעי פטר חמור. שעומד לעריפה כגון שאין הבעלים רוצין לפדותו ובתוך כך המית את הנפש ודינו בסקילה בהי מיתה אתה דנו עכשיו מי נימא דבעריפה דוקא וכחמץ בשריפה דוקא אליבא דר' יהודה או דילמא שאני הכא דאין כאן אלא לקיים ובערת הרע מקרבך וכל היכא דאתה מבערו מקרבך שפיר דמי ולא דמיא לחמץ לר' יהודה דגלי קרא שצריך לבערו בדבר שהוא בל יראה ובל ימצא וכר' אליבא דר' יהודה:

חלות תודה. שהן מהחמץ שבתודה שנעשו נותר היאך דינן בי"ד אם כשאר נותר שהוא בשריפה לכ"ע או דילמא הואיל וחמץ הן דינו כשאר חמץ בי"ד ופליגי בהו ר' יהודה ורבנן דמתני'. וקאמר הש"ס דבחלות תודה מסתברא דנימר בהו כך דעד שלא הגיע זמן ביעורו מחמת החמץ א"כ ג"כ לא הוו עדיין נותר שהרי ראויין הן לאכילה מן התורה אלא שחכמים גזרו שלא לאכלן מחמת החמץ והרי מהן בדינן כשאר חמץ בי"ד דר' יהודה ג"כ מודה עד שלא הגיע זמן ביעור מבערן בכל דבר ומשהגיע זמן ביעורן מן התורה ונעשו עכשיו ג"כ ניתר מן התורה וא"כ את מבערן בשריפה לכ"ע מחמת הנותר שנעשו:

הלכה ב

מתני' **חמץ של נכרי וכו' מותר בהנאה**. בגמרא פריך הא באכילה אסור בתמי' ומשני דמתני' במקום שלא נהגו לאכול פת נכרים איירי אבל במקום שנהגו לאכול אין כאן משום חמץ שעבר עליו הפסח ומותר נמי באכילה והתם קאמר דבדין הוא למיתני דאפי' באכילה נמי שרי ואיידי דתני דישראל אסור בהנאה תני נמי דעכו"ם מותר בהנאה:

שנאמר לא יראה לך. אריש קאי חמץ של עכו"ם מותר משום שנא' לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים:

עכו"ם שהלוה את ישראל. מעות על חמצו קודם הפסח. ומיירי כשא"ל הישראל אם לא הבאתי לך המעות עד יום פלוני קנה לך מעכשיו והרהינו אצלו בביתו של עכו"ם והיה שם החמץ כל ימי הפסח הלכך לאחר הפסח מותר בהנאה דמכיון דמטא זימניה דקבע לו קודם הפסח ולא פרעיה אינגלאי מילתא למפרע דחמץ דנכרי הוא ולאו מחוסר גובייגא הוא שהרי הרהינו אצלו וברשותיה דעכו"ם קאי:

ישראל שהלוה את העכו"ם וכו'. והרהינו אצלו וא"ל הנכרי מעכשיו א"כ אגלאי מילתא למפרע דשל ישראל הוה:

הרי היא כמבוער. וצריך לבטלו אם עדיין לא נכנסה שעה ו' דשמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו:

כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. וכמה היא חפישת הכלב ג' טפחים הלכך צריך שיהא עפר עליו לא פחות מג' טפחים וכן הלכה דרשב"ג לא בא לחלוק על הת"ק אלא ביאר דין המפולת:

גמ' **הא באכילה אסור**. בתמיה וכו' כדפרישית במתני':

בתוך הפסח מהו. שיהא מותר בהנאה לחמצו של עכו"ם:

והתני לא ישכיר וכו'. אלמא דאסור בהנאה:

פתר לה. ר' ירמיה בבא הישראל עם העכו"ם בימי המועד וחיישינן דילמא אתי למיכל מיניה:

והתני לא ישכיר ישראל את ביתו וכו'. וכי אית לך מימר בדר הישראל עמו בפסח מיירי בתמיה:

גגו של עכו"ם וכו'. מילתא באנפי נפשה היא:

כופה עליה כלי. ולא יגע בו אפי' בקנה דמוקצה היא:

הטח ביתו חמץ. בדבר שיש בו חמץ צריך לקלוף הטיחה ולבער ופריך והתני אמר רשב"א בצק שעשאו כופת ממנו כמו כופת של תמרים בטלו ומשני דרב פתר לה או חלוקין חבריו על רשב"א וס"ל דלא מיבטל בטל או שאני התם דאהן כופת של בצק מאיס היא ומסתמא בטולי בטיל:

ישראל ועכו"ם וכו'. תוספתא היא בפ"ב:

עד שלא יכנס לתוכו. השוכר חל י"ד:

אימתי. צריך השוכר לבער אם נכנס לתוכו בזמן שכבר מסר לו המפתח דזהו קניית רשות אבל אם עדיין לא מסר לו המפתח כדי לקנות אפי' נתן לו רשות ליכנס לתוכו א"צ לבער שהרי עדיין לא קנה:

מסר לו את המפתח מהו. כלומר אם מסר לו את המפתח בלבד ולא אמר לו קני בזה מהו שיהא כשלו וצריך הוא לבער או דילמא מכיון דלא א"ל קני אכתי לא סמכא דעתיה דדילמא הדר ביה המשכיר וקאמר ר' זבדיה דדבר זה במחלוקת ר"ש וחכמים תלייא:

דתנינן תמן. בפ"ח דטהרות:

הבית טהור. ולא חיישינן דלמא נגע עם הארץ בטהרות דלא סמכא דעתיה שלא מסר לי אלא שמירת המפתח ולא יהיב ליה רשותא למיכנס לביתיה ותני עלה בתוספתא שם ר"ש מטמא דבמסירת המפתח רשותא קא יהיב ליה והוא הדין הכא לענין ביעור כן:

עכו"ם שבא אצל ישראל וכו'. תוספתא פ"ב:

א"צ לבער. כלומר שאינו זקוק לו לחמץ שביד העכו"ם:

הפקיד אצלו צריך לבער. כגון דקביל עליה הישראל אחריו' דהוי כשלו כדפרישית בפ"ק ואם ייחד לו בית להעכו"ם להניח חמצו אז מסתמא לא קביל עליה אחריות לפיכך א"צ לבער:

לא ביער. במקום שצריך לבער אם עבר ולא ביער מהו שיהא חמץ זה מוחר לאחר הפסח:

ר' יוסה אמר אסור. דהוי כחמץ שלו שעבר עליו הפסח:

אמר ר' יוסה וכו'. כלומר דר' יוסה הוא דמהדר לר' יונה מאי דעתיך דאמרית מותר אם מפני שהוא חמצו של עכו"ם הרי הישראל הוא שעבר עליו שלא ביערו דהא אתה מודה לו דמיהת צריך הוא לבער ומכיון שהוא עובר עליו ה"ז כשלו הלכך אסור הוא:

מאן תנא לא יראה לך. דעובר בלאו על חמץ שעבר עליו הפסח כדקתני במתני' ר' יהודה הוא דס"ל הכי:

דתני וכו'. בתוספתא פ"ק:

איסורו מהו. לר"ש ופליגי בה ר' ירמיה עם ר' יונה ור' יוסה:

לא יאכל חמץ היום. כתיב ומה אנן קיימין לה מקרא הזה:

כבר כתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות:

תנהו. ענין לאחר המועד לחמץ שעבר עליו המועד:

פתר לה כר' יוסי הגלילי דתני' וכי'. ללמד לפסח מצרים שאין חמוצו נוהג אלא יום א' בלבד:

לא יראה לך. פליגי בה תנאי בדרשא דהאי קרא דאית תניי תני דלך ממעט של הקדש דדריש אבל את רואה של גבוה ואית תניי תני דאפי' של גבוה בבל יראה היא ולך ממעט של עכו"ם:

מ"ד לך וכו'. וקאמר הש"ס דלא פליגי דהאי מ"ד דבשל הקדש אינו עובר עליו בשהקדישו קודם לזמן ביעורו מיירי דכבר חל עליו הקדש ואינו מוזהר עליו לבערו והאי מ"ד דס"ל דאפי' בשל הקדש היא עובר עליו בבל יראה מיירי בשהקדישו לאחר זמן ביעורו דמכיון דחל זמן ביעור ע"ז תו לא אתי הקדישו להוציא ממנו הלאו דבל יראה וצריך הוא לבערו:

אמר ר' בון וכו'. כלומר דלא היא דלא צריך לדחוקי ולאוקמי הני ברייתות שההקדש לא היה בזמן אחד אלא דתיפתר להאי ברייתא דקתני אפילו בשל גבוה הוא עובר דכר"ש אתיא ובקדשים שהוא חייב באחריותן כגון דאמר הרי עלי החמץ הקדש לבדק הבית וחייב באחריותו ולר"ש הרי היא כשלו כדקאמר בפ' מרובה ובכמה מקומות ולפיכך הוא עובר עליו:

לא יראה לך וכו'. תניא אידך דפליגי נמי בחמץ שהפקירו והוציאו לפלטיא וקס"ד לאוקמי מילתייהו בשההפקר היה בזמנים מחולקים וכהאי דאוקי לעיל גבי הקדש:
אמר ר' בון בר חייה תיפתר בקדשים וכו'. כלומר דדחי לה הש"ס מהא דקאמר ר' בון לעיל דלא מוקמינן בכה"ג גבי הקדש אלא דטפי ניחא לן לאוקמי דתנאי פליגי ביה וא"כ ה"ה הכא בשל הפקר שפיר טפי לאוקמא כתנאי דלמר אינו עובר כשמפקירו ומוציאו לפלטיא ולמר לא מהני מידי אלא שצריך הוא לבערו מן העולם:
הבקיר חמצו בי"ג. לאו דוקא בשלשה עשר אלא קודם שהגיע זמן איסורו ובי"ג דנקט משום דבי"ד לא פסיקא ליה כולי יומא דהרי אחר חצות כבר אין החמץ ברשותו להכי נקיט בי"ג:
לאחר הפסח מהו. אם מותר הוא דהרי הפקר היא ולא עבר עליו בבל יראה או לא ופליגי בה ר' יוחנן ור"ל כדמפרש לקמן לטעמייהו:
מתיב ר' יוחנן לר"ל. וכי אין אתה מודה לי שאם הפקיר מו' שעות ולמעלן שאסור הוא לאחר הפסח דאין הפקירו הפקר ואע"ג דאכתי למ"ד לעיל בפ"ק בהל' ד' דמשש שעות ולמעלה ליכא אלא איסור מדבריהן ומדאורייתא חזי ליה עד שתחשך אפ"ה אין הפקירו הפקר מדרבנן וכיון שכן לא פליג רבנן וכל שהפקירו קודם הפסח לא כלום היא להוציא מאיסור חמץ שעבר עליו הפסח. ומיהו עיקר טעמא דר' יוחנן לא מסיק ליה עד לקמן דאהא דקאמר הכא אתקיף ליה ר"ל כדלקמיה:
אמר ליה. ר"ל ומה את מדמה למשש שעות ולמעלה שאני תמן דאיסורו גרם לו דאין ההפקר כלום דהא מיהת לכ"ע מדבריהן אסור הוא אבל הכא שהפקירו בי"ג מה אית לך למימר:
נהיר את. אם אתה זוכר שהיינו רגילין לפרש לפלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל בהא ואמרנו דאתיא דר' יוחנן כר' יוסי ודרשב"ל כר"מ ופלוגתא דר"מ ור' יוסי בברייתא הובאה לעיל בפ"ו דפיאה בהלכה א' וכן בנדרים סוף פרק אין בין המודר דתני ר"מ אומר כיון שאדם מפקיר יצא דבר מרשותו ואינו יכול לחזור בו ואף על גב דאכתי לא אתי ליד הזוכה ופטור הוא מן המעשר וכן כל דין הפקר בו ור' יוסי אומר אין הפקר יוצא מתחת ידי הבעלים אלא בזכיה דסבירא ליה לר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דלא אתי לרשות המקבל לא הוי מתנה אף הפקר עד דלא אתי ליד הזוכה לאו כלום הוא ויכולין הבעלים לחזור בהן והשתא היינו נמי פלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן כר' יוסי סבירא ליה דלא הוי הפקר עד דאתי ליד הזוכה והלכך כשעבר עליו הפסח אסור הוא ור"ל כרבי מאיר דמכיון שהפקיר יצא החמץ מרשותו ואינו אסור משום חמץ שעבר עליו הפסח:

אינה כן. כלומר כך היינו רגילין מעיקרא לפרש לפלוגתייהו דר' יוחנן דבפלוגתא דהני תנאי תליא אבל אין הדבר כן אלא דהכא היינו טעמייהו דר' יוחנן חשש להערמה שמא יערים הוא בכך להפקירו קודם הפסח ולחזור ולזכות בו אחר הפסח והלכך גזרו רבנן לאסרו אחר הפסח ור"ל לא חיישׁ להערמה:

מה נפק מביניהון. בין הני טעמי אליבא דר' יוחנן וכלומר דאע"ג דאיכא בינייהו לבעלמא דהשתא איכא למימר דכ"ע כרבי מאיר סבירא ליה מיהו הכא בחמץ איכא עוד מילתא אחריתא בינייהו אם נפלה עליו מפולת על החמץ קודם הפסח והוא הפקירו דלמאן דאמר דמשום חשש הערמה אוסר ר' יוחנן א"כ הכא לית כאן הערמה שהרי מאיליה נפלה המפולת עליו והוא מותר לאחר הפסח כשימצא אותו אחר שיפקח את הגל ולמ"ד דטעמיה דר' יוחנן משום זכייה וכדבעי למימר מעיקרא דס"ל כר' יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות הזוכה א"כ הכא נמי לית כאן זכייה דמי זכה בו אחר שנפלה עליו המפולת והוא אסור לכשימצאנו אחר הפסח:

הכל מודין בגר שמת וכו'. כלומר בהפקר דכה"ג שמת הגר ואין לו יורשין דנכסיו הפקר הן וכדאמרינן בעלמא שמבזבזין ישראל נכסיו ואם הניח הגר חמץ קודם הפסח הכל מודים בזה שלאחר הפסח מותר הוא למי שזוכה בו עכשיו ובין למ"ד משום הערמה ובין למ"ד משום זכיה מותר הוא דלא שייך כאן לא הא ולא הא שהרי הפקר זה מאיליו הוא בא:

תמן תנינן. בגיטין פ' השולח הלכה ד' וגרסינן להאי סוגיא דלקמן שם:

עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים. על חובו אפותיקי כלומר פה תהא קאי ומזה תגבה חובך וכגון שעשאו אפותיקי מפורש שא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה וכדפרישית שם דאי באפותיקי סתם לא שייך זה דקאמר רשב"ג המשחרר כותב שטר ומה ליה למיכתב השתא הא כתוב וקאי דהא כולהו ניכסי מישתעבדי ליה:

ושיחררו. לקמן מפרש מי הוא המשחרר:

מי משחרר. ובמאי פליגי ת"ק ורשב"ג וה"פ לשיטתא דהאי תלמודא כדפרישית התם דרב דקאמר בין רבו ראשון ובין רבו האחרון משום דס"ל כמ"ד ב"ח למפרע הוא גובה כלומר אם בא לידי גובייא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דמשעה שהלוהו עמדו נכסיו הללו בחזקתו ולפיכך מן הדין הוא כאן דשיחרור של שניהם לאו שיחרור הוא שהלוה אינו יכול לשחררו דשמא לא יהיה לו מעות לסלק להמלוה לזמן הפרעון ומשאר נכסים אינו יכול לסלקו דהא באפותיקי מפורש מירי כדפרישית ונמצא שמשעת הגבייה קם העבד למפרע ברשות המלוה ושיחרור דהלוה לאו כלום הוא וכן המלוה אינו יכול

לשחררו דשמא לא יבא לידי גובייגא מהעבד שאם רוצה יסלקו במעות ולפ"ז מתניתין הכי מיתפרשא משורת הדין אין העבד חייב כלום היינו במצות הנוהגות בבני חורין שהרי מי ששחררו לאו כלום הוא אלא מפני תיקון העולם הוא שחייב הואיל ויצא עליו שם בן חורין וא"כ אם הראשון שחררו ואח"כ בא לידי גובייגא כופין את רבו השני והוא המלוה ועושה אותו בן חורין והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג סבר אין העבד כותב דאיהו מאי קא עביד ליה אלא המשחרר כותב ואם השני שחררו ולא בא לידי גובייגא לפי שסלקו הלוה במעות כופין רבו הראשון ועושה אותו בן חורין והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג קסבר המשחרר כותב ופלוגתייהו בהיזק שאינו ניכר אי שמיה היזק או לא שהרי שחרור של שניהם מן הדין לאו שחרור הוא אלא מתקנתא דרבנן והיזק שאינו ניכר מיקרי:

אמר ר' יוחנן וכו'. ר' יוחנן פליג משום דס"ל כמ"ד ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה והלכך לאו ברשותו של המלוה כלל הוא עד שעת הגבייה והשחרור שלו אפי' מדרבנן בעלמא לאו כלום הוא ואין לך קרוי משחרר אלא רבו הראשון בלבד. ולר' יוחנן מתני' הכי מיתפרשא משורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו השני לפי ששחרורו של רבו הראשון מפקיעו מידי שעבוד אלא מפני תיקון העולם שלא יפגיענו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כדמפרש לקמן כופין את רבו השני לעשות אותו בן חורין והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג סבר המשחרר כותב מפני שהזיק שיעבודו של חבירו ובהא קמיפלגי דת"ק סבר המזיק שיעבודו של חבירו פטור ורשב"ג ס"ל חייב:

מתניתא. ברייתא חדא דתנינן ישראל שהלוה את הנכרי על חמצו לאחר הפסח אינו עובר עליו:

אין תימר ברשות ישראל הוא. כלומר לרב דאת אמר למפרע הוא גובה אם כן החמץ בפסח ברשות ישראל הוה ויהא אסור ומה עבד להרב:

קל הוא בשחרור. כלומר לא כדס"ד דרב בעלמא נמי ס"ל למפרע הוא גובה אלא שאני בשחרור שהקלו בו הואיל ויצא עליו שם שחרור מרבו שני והלכך מתני' מיתוקמא נמי בששחררו רבו שני וכדאמרן ולעולם אימא לך בעלמא אפי' רב ס"ל דב"ח מכאן ולהבא הוא גובה:

כהדא דתני וכו'. אלמא דיש חילוק בין מכר לשיחרור ומטעמא הואיל ויצא עליו שם שחרור וה"ה ה"נ לענין שיחרור של רבו שני:

חיילי' דר' יוחנן. ראייתו של ר' יוחנן דבשחרור של רבו הראשון בלחוד הוא דמיתוקמא מתני' מהא דקאמר רשב"ג אינו כותב אלא משחרר ולא קאמר המשחרר דהוה משמע

מי ששחררו וכדמפרש רב אלא ש"מ דעל רבו הראשון קאי דלדידי' משחרר קרינן לי' דברשותו הוא וכר' יוחנן:

אילו המשעבד וכו'. לר' יוחנן פריך ומסיק לה למילתיה לפרושי המתני' אליביה וכדאמרן:

אילו וכו'. ששיעבד לו באפותיקי מפורש והלך ומכרו שמא אין הב"ח בא וטורף מן הלוקח והשתא ה"נ מאי איכפת ליה לרבו השני בשיחרורו של הראשון וילך וישתעבד בעבדו שהרי הוא אפותיקי שלו:

פתח לנו ר' יוחנן. בטעמא בפתח מאיר כאורה למרחוק דהיינו טעמיה שלא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד דמכיון דחל עליו שחרור תו לא פקע מיניה ובגיטין הגי' פתח לנו ר' יוחנן פתח ר' מאיר בדה:

מעתה לא יכתוב לו. העבד שטר על דמיו שהרי שיחרורו של הראשין הפקיעו מידי שיעבוד ומשני ר' אילא מוטב לו שיאמר לו זה תן לי וכו' ואל יאמר לו כשיפגענו בשוק עבדי אתה וכדפרישית לעיל:

אתיא דרשב"ג. דאמר המשחרר כותב כר"מ דקונס הוא בדברים וכן נמי טעמו דרשב"ג משום קנס הוא שקנסו למשחרר:

שטר שיש בו רבית. מפורש בו:

רשב"ג וכו'. מהדר למתני' דידן וכדפרישית במתני':

הלכה ג

מתני' **האוכל תרומת חמץ בפסח**. הכא בגמרא מוקי לה כשהפרישה מצה ואח"כ נתחמצה דבזה יש לה דין תרומה אבל אם הפרישה חמץ אינה קדושה ואין לה דין תרומה כלל:

שוגג. ששגג בתרומה ואפי' הזיד בחמץ וכגון שלא התרו בו דאי התרו בו משום חמץ הרי חייב מלקות ואין אדם לוקה ומשלם:

משלם קרן וחומש. ואע"ג דחמץ בפסח אסור בהנאה ולאו בר דמים הוא קסבר האי תנא הואיל דבשוגג דתרומה כתיב ביה ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש שאינו משלם לו מעות אלא פירות והתשלומין נעשין תרומה א"כ לאו לפי דמים הוא משלם אלא לפי מידה הוא משלם הלכך לאי בתר דמים אזלינן:

מזיד. שהזיד בתרומה וכגון שלא התרו בו דאי התרו בו בלאו הכי אינו משלם שהרי לוקה הוא וכן בחמץ שגג הוא ואפ"ה פטור הוא מן התשלומין ומדמי עצים כגון שהיתה תרומה טמאה שהיא ראויה להסיק פטור הוא מן הכל משום שמזיד בתרומה אינו אלא

כשאר גזלן דעלמא ודמים הוא משלם ולא לפי המידה וחמץ בפסח לאו בר דמים הוא שאסור בהנאה ואף להיסק לא הוה חזי ליה ולאו מידי אפסדיה. מיהו הך פירושא דמתני' לפי האי מ"ד דקסבר שוגג בתרומה לפי מידה משלם הלכך מחלק בין ששגג בתרומה ובין שהזיד אבל לא קאי האי סתמא דמתניתין להלכתא אלא דקי"ל כהני תנאי דבבריית' דס"ל שוגג בתרומה לפי דמים הוא משלם אלא שנותן לו דבר הראוי להיות קדש ולפי הדמים ואין חילוק בין שוגג למזיד ולעולם בתרומת חמץ בפסח פטור הוא מן התשלומין דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא:

גמ' **מתניתא כשהפרישה מצה ונתחמצ**'. כלומר אם בפסח הפרישה אם כן דוקא כשהפרישה מצה ואח"כ נתחמצה אבל אם הפרישה חמץ לא:

בדא אמרו לפי שאין שם תרומה חל עליה כלל. וה"ה אם הפריש חמץ קידם לפסח חל עליה שם תרומה ולאפוקי אם הפריש חמץ בפסח לשם תרומה. והכי תני לה בהדיא בתוספתא פ"ק בד"א בתרומה שהפרישה חמץ קודם לפסח לשם תרומה אבל המפריש תרומת חמץ בפסח אינה תרומה:

הפריש מצה וכו'. פיסקי הלכות הן:

הפריש. תרומה למצה על חולין חמץ בזה אמר ר' זעירא בפשיטו' דלא עשה כלום שכל תרומה שאינה מתרת השיריים לאכילה והיינו החולין אינה תרומה דכתיב ראשית משמע שתהא ניכרת שהוא ראשית והשיריים יהו מותרין לישראל יצתה זו שאין שיריים ניכרין:

אפילו. איפכא שהפריש חמץ לתרומה על המצה בזה נמי אמר ר"ז שמאחר שאלו הפריש מינה עליה כלומר חמץ על החמץ אינה תרומה כלל שהרי אין החמץ ראוי לאכילה בפסח א"כ אפילו הימנה למקום אחר שהפרישה על המצה אינה תרומה שמתיר את המצה לאכילה. ומשום הא דלקמיה נקיט לה:

ארבעת רבעים בפני עצמן וכו'. כלומר הרי אם יש כאן טבל וחמץ והא דנקט ארבעת רבעין לאו דוקא אלא דרך דוגמא בעלמא נקט כגון שהיו לו מאה קבין טבל וסתם תרומה אחד מחמשים וצריך להפריש שני קבין מהן לתרומה והפריש ד' רבעי קבין ונתנן בפני עצמן ועוד ד' רבעי קבין ונתנן בפני עצמן:

וחימצן. חלק אחד מהן נעשה חמץ ונמצא שאותו חלק השני והן הד' רבעין שהן בפני עצמן שם טבל עליהן שהרי אותן הד' רבעים מחלק הראשון חמץ הן ואין מפרישין חמץ על מצה ועירבן אח"כ ואכל כזית מהן:

אם התרו בו משום טבל אינו לוקה. שהרי עכשיו חמץ וטבל מעורבין ואין איסור טבל שהוא קל חל על איסור חמץ החמור ונמצא דהתראת טבל לאו התראה היא אבל אם התרו בו משום אוכל חמץ בפסח לוקה שאיסור חמץ החמור חל על איסור טבל והתראת חמץ שפיר דהואי התראה:

אבל אם עירבן. בתחילה יחד ואח"כ נעשו חמץ אם התרו בו או משום טבל או משום חמץ לוקה שהרי איסור חמץ חל על איסור הטבל ויש כאן טבל וחמץ ואם התרו בו משום איזה מהן הואי התראה:

עשה כרי. וכן כיוצא בו אם עשה כרי של תבואה והשתחוה לו לשם עכו"ם ואכתי אין שם טבל על הכרי עד שימרח הכרי ואח"כ מירחו ואכל ממנו אח"כ אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה שאין איסור טבל הקל חל על איסור עכו"ם החמור ואם התרו בו משום האוכל עכו"ם כלומר שעכו"ם כזבחי מתים ואסור אפי' בהנאה לוקה הוא שאיסור עכו"ם החמור הרי הוא במקומו שאפי' אם היה האיסור טבל קודם חל עליו איסור עכו"ם ומכ"ש כאן דאיסור עכו"ם קדים:

איסור חמור וכו'. טעמא דהתראת דאיסור טבל דלאו כלום הוא מסיים ואזיל משום דאיסור חמור הוא דחל על איסור הקל אבל איפכא לא:

אבל אם מירחו. להכרי בתחילה וחל עליו שם טבל ואח"כ השתחוה לו ואכל ממנו הרי איסור עכו"ם החמור חל על איסור טבל ויש כאן טבל ועכו"ם ואם התרו בו באחד מהן הואי התראה:

למי היא משלם. משום שאינה ראויה לכהן כמו שאינו ראויה להבעלים ואנן תנינן במתני' באוכל בשוגג משלם הוא ולמי משלם ופשיט לה הש"ס דמפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל היא דאיתפלגין לעיל בפ"ו דתרומות בהלכה א' בהא דלקמיה ובהאי פלוגתא תליא נמי בעיא דר' בין כדלקמן:

הגוזל תרומה משל אבי אמו כהן. ומת אבי אמו והוא ראוי ליורשו אם חייב הוא לשלם וקאמר ר' יוחנן שמשלם להשבט כלומר לכהן אחד מהשבט לפי שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו ואע"פ שאין כאן תובעין:

ורשב"ל אומר משלם לעצמו. כלומר שמעכב התשלומין לעצמו דהואיל והוא ראוי ליורשו מחזיק הוא בשלו והשתא ה"נ באוכל תרומת חמץ בפסח לר' יוחנן משלם הוא לשבט אע"פ שאין לו תובעין לפי שאינה שוה כלום אפ"ה התשלומין לכהן ולר"ל דקאמר התם מעכב הוא לעצמו מפני שזכה הוא בשלו וא"צ ליתן לכהן א"כ הכא בתרומת חמץ

נהי דהאוכל אינו מעכב לעצמו דבמה זכה הוא בה מ"מ להשבט א"צ לשלם לסברת ר"ל והתשלומין להבעלים:

מסתברא. היא דיודה ר"ל לר' יוחנן בחומש שהוא משלם להשבט דהחומש ניתן לכפרה על שאכל את התרומה ואין זה להבעלים וא"ל אוף אנא סבר כן דיודה ר"ל בהחומש שהוא להכהן:

שכן תרומה טמאה אפרה לשבט. כלומר אע"ג דלאו מידי אפסדיה שהרי תרומת חמץ בפסח לשריפה עומדת מ"מ אכתי היה יכול הכהן ליהנות באפרה שכן מצינו בתרומה טמאה שאע"פ שנטמאה ברשות הבעלים צריך הוא ליתן להכהן ומשום דיכול ליהנות באפרה כדאמרי' בסוף תמור' דקחשיב התם להנקברין ולהנשרפין ומהם חמץ בפסח ותרומה טמאה ומה בין להנקברים ולהנשרפים שהנקברין אפרן אסור והנשרפין אפרן מותר:

אתא ר' יוסי בר' בון. וקאמר בשם ר' אחא דאפי' על החומש פליגין לר' יוחנן משלם להשבט ולר"ל להבעלים:

הנהנה מן ההקדש פחות משוה פרוטה. במזיד קא מיבעיא ליה דקי"ל בעלמא דפחות משוה פרוטה לאו ממון הוא ותנן נמי גבי הקדש בריש פ"ה דמעילה הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל ומיבעיא ליה לר' יוסה אי דוקא שוה פרוטה תנן ואפי' לענין תשלומין במקום דליכא קרבן או דילמא לענין קרבן הוא דבעי' שוה פרוטה אבל לתשלומין למזיד אפי' בפחות משוה פרוטה מיחייב:

א"ל. הפושט להבעייא לר' יוסה נשמעיניה מן הדא דאשכחן תרי לישני בברייתא דדריש בת"כ פ' ויקרא דכתיב גבי מעילה ואת אשר חטא מן הקדש ישלם והאי ישלם יתירא היא דהא כתיב בתריה ונתן אותו לכהן אלא פרט מפחות משוה פרוטה. ואית תנייה ישלם לרבות לפחות משוה פרוטה לתשלומין והשתא מפרשי' דלא פליגי אלא דמאן דאמר פרט לפחות משוה פרוטה הינו בשוגג דאיירי קרא דפטור מתשלומי קרבן ומאן דאמר לרבות לפחות משוה פרוטה היינו לתשלומין במקום דליכא קרבן כגון במזיד וה"ק קרא דלפעמים ישלם היכא דליכא חומש ואשם:

כמה דתימר תמן וכו'. סיומא דמילתא דלעיל הוא וכלומר והשתא דנקטינן דגבי נהנה מן ההקדש בפחות משוה פרוטה במזיד שמשלם להרהן א"כ כמו דתמן אע"פ שאין כאן חומש ואשם שאינן אלא בשוגג מיהו במזיד אפי' בפחות מש"פ דלאו ממון מיקרי משלם הוא להשבט ואמור אוף הכי כן גבי אוכל תרומת חמץ בפסח דאע"ג דלאו בר דמים הוא משלם להשבט וכדר' יוחנן וקשיא לר"ל:

ולאו מתניתא הוא. בתמיה היאך ילפת תרומת חמץ בפסח מהקדש אדרבה תיקשי לך דאיפכא שמעי' מהמתני' דקתני האוכל וכו' מזיד פטור מן התשלומין ומשום דלאו בר דמים הוא א"כ נימא כמו כן גבי נהנה מהקדש בפחות מש"פ מכיון דלאו ממין מיקרי פטור הוא מלשלם:

אמר לון. הא ודאי ל"ק דשאני תרומת חמץ בפסח דתמן אינו ראוי להשלים עליה כלל מאותו חמץ דהכל אינו שוה כלום בפסח ברם הכא בפחות משוה פרוטה גבי הקדש ראוי הוא להשלים עליה לשוה פרוטה ולא דמי האי מזיד למזיד דתרומ' חמץ:

שוגג בתרומה ומזיד בחמץ וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ז דתרומות בהלכה א' גבי פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי לעיל שם וכן בריש פ"ג דכתובות בנתחייב בדבר אחד מלקות ותשלומין וקאמר הש"ס דבכה"ג שאכל תרומת חמץ בפסח ושגג בא' מהן והזיד בא' מהן ששגג בתרומה והזיד בחמץ וכן נזיר שאכל ענבים או שתה יין של תרומה ושגג בתרומה והיה יודע שהוא נזיר וכן אם אכל תרומה ביה"כ ושגג בתרומה והיה יודע שהוא יוה"כ בכל אלו אין תפתרינה לשני דברים ניחא כלומר אם תעשה להן כמו שעבר שני דברים ושגג בא' מהן והזיד בא' מהן שפיר הו"א דככ"ע אתיא דחייב בתשלומין שאין מלקות דמזיד של איסור אחד פוטר מתשלומין דשוגג של איסור השני וכדאמר התם לעיל מינה דבכה"ג הכל מודים דחייב בתשלומין:

ואין תפתרינה לדבר אחד. ואם תעשה זה כמו מי שנתחייב בשתיהן ע"י דבר אחד הואיל דבאכילה אחת באו עליו שני איסורים כאחת א"כ תליא במחלוקת דר' יוחנן ור"ל דלעיל שם דר' יוחנן קאמר התם אם התרו בו על הדבר שהזיד פטור הוא מתשלימין ולר"ל דהתם אליבא דר"מ לוקה ומשלם:

הלכה ד

מתני' **אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח**. משום חובת מצה בלילה הראשו דכתיב בערב תאכלו מצות וקבעו הכתוב חובה:

בחטים וכו' ובכוסמין. איספילט"א בלע"ז ושיבולת שועל איווייני"א שיפון סיגל"א אבל אורז ודוחן ושאר מינין לא דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון:

ובדמאי וכו'. כמפורש לעיל בפ' מפנין:

והכהנים בחלה ובתרומה. מהו דתימא מצה שוה לכל אדם בעינן וחלה ותרומה אינה ראויה לזרים קמ"ל דכתיב מצות מצות ריבה:

אבל לא בטבל וכו'. כמפורש לעיל שם:
חלות תודה ורקיקי נזיר. אם עשאן לעצמו שהיה מחויב בהן אין יוצא בהן משום חובת מצה דכתיב ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצאו אלו שאינן משתמרות לשם מצה אלא לשם זבח:
עשאן למכור בשוק. למי שצריך להן יוצא בהן דכל שהוא למכור בשוק אומר אי מזבנא מזבנא ואי לא אכילנא אנא לשם מצה של מצוה:
גמ' **כתיב והיה באכלכם וגו'**. גרסי' להא בריש מסכת חלה דתנינן שם דאלו חמשה דברים חייבין בחלה וכו' והתם קאי:
יכול כל הדברים יהו חייבין בחלה. דבכלל באכלכם הן ת"ל מלחם לא כל לחם:
אין לי אלא חטים ולשעורים בלבד. דמלחם הארץ כתיב והייתי אומר אותן מיני תבואה שנשתבח' בהן הארץ:
ראשית עריסותיכם. ריבה לאלו שאר ג' מינין וריבה את הכל אם עריסותיכם רבוי הוא נימא מרבה אני את הכל מכל שתעשו עריסותיכם ואפי' חוץ מחמשת המינין וקאמר ר' יוסי בשם ר"ש וכו' ור' מנא אמר כשהלכתי לקיסרין שמעתי זה בשם ר' אחא ואבא אמר לה בשם ר' ישמעאל וכו' כך הוא במסכת חלה דאבא גרס והוא ר' יונה שהוא אביו של ר' מנא דגמר לחם לחם ממצה וכו' כדפרישית במתני':
ר' יוחנן בן נורי אומר קרמית. זה הקצח נילי"א בלע"ז:
שהיא באה לידי מצה וחימוץ. כלומר שהיא כשאר חמשת המינין שהן ניכרין בין מצה לחמץ לפי שבאות לידי חימוץ וסבירא ליה לר' יוחנן בן נורי דאף קרמית כן:
ויבדקוה. ומאי פליגי בדבר שנוכל לבדוק ולעמוד עליו אם בא לידי חימוץ או לא ומשני על עיקר בדיקתה הן חלוקין כלומר שבאמת בדקוה ואחר שבדקוה חלוקין הן דר' יוחנן בן נורי בדקה והיה נראה לו שבאת לידי חימוץ ולרבנן שבדקוה לא מצאו אותה כך:
תמן תנינן. בפ"י דתרומות תפוח שרסקו וכו' וגרסי' להא לעיל בפ' כירה בהלכה ג' וכן הא דלקמן פגה שטמנה וכו' דהתם שייכא ושם פירשתי:
מנין שהכהנים יוצאים ידי חובתן וכו'. גרסי' להא לקמן בסוף פ"ק דמגילה:
יכול יצאו ידי חובתן. הכהנים בבכורי':
שאין נאכלין בכל מושב. אלא בירושלי':
התיבון הרי מע"ש וכו'. ואת אמרת יוצאין בו ומשני דראוי הוא לפדות בגבולין ולאכול שם משא"כ בבכורים:
הלקוח בכסף מע"ש. שלקח פירות בכסף מעשר שני ונטמא דלר' יודה אין לו פדיון כדתנינן בפ"ג דמעשר שני מהו שיוצא בו משום מצה מי אמרינן הואיל ויוצא במעשר

שני עצמו יוצא נמי בלקוח בדמיו או דילמא הואיל ואין הלקוח ראוי להפדות ולאכלו בגבולין אפי' אם עבר ופדאו אין יוצאין בו:

מעתה. דאמרת מכיון שאין ראוי להפדות עכשיו לא יצא בו אע"פ שבמעשר שני כשהוא בגבולין יוצא בו א"כ חלת עיסת מעשר שני בירושלים דשוב אין לה פדיה דכבר קלטוה מחיצות ואינה ראויה לאכלה בגבולין נמי לא יהא יוצא בה דבשלמא מע"ש עצמו לא תיבעי לך דמשכחת לה היתר פדיה אפי' בירושלים כגון שנטמא אבל חלה של מעשר שני בירושלים אין אתה מוצא בה פדיה דאם נטמאת לשריפה אזלא ואנן תנינן סתמא הכהנים יוצאין בחלה וכו' ומשמע אפי' בחלה של מעשר שני בירושלים:

מצה הנאכלת כל שבעה. יצאה חלות תודה ורקיקי נזיר שאינן נאכלין אלא ליום ולילה:

ר' יונה בשם רשב"ל וכו'. משום דקשיא ליה תיפוק ליה שאינן נאכלין בכל מושב ופליגי ר' יונה ור' יוסי אליבא דרשב"ל היכי מתרץ לה דר' יונה קיבל משמיה דה"ק ממה שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל גבול ארך ישראל והיינו בנוב וגבעון וכדתנן בפ' בתרא דזבחים באו לניב וגבעון הותרו הבמות ק"ק נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים נאכלין בכל ערי ישראל הילכך לא צריך השונה להוציאן ממושב כלומר לא צריך לימר כך דלא נפקא ליה ממעוטא דמושבותיכם לאותן שקרבו בנוב וגבעון וממעט להו מדכתיב שבעת ימים דזה כולל גם לאותן שבנוב וגבעון הכי שמיע ליה לר' יונה דמשמע דלר"ל הוה פשיטא ליה בלא"ה שחלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון והלכך משני לה הכי בפשיטות:

ר' יוסה בשם רשב"ל וכו'. ר' יוסה לא קיבל כך משמיה דר"ל אלא דכך אמר זאת אומרת וכו' דמהכא ה"א דדייק לה כך דנאכלות בנוב וגבעון ובכל ערי ישראל ולא דהוי ליה פשיטא מעיקרא אלא מדלא צריך ליה למימר להתנא השונה וכלימר דלא נפקא ליה ממושבותיכם כדאמרן הוא דלמד ר"ל השתא הכי:

ניחא חלות תודה. השתא פריך על עיקרא דמילתא דמשני לה רשב"ל דהניחא חלות תודה דנידר ונידב הוא משכחת לה דקרב בנוב וגבעון אלא ורקיקי נזיר דקתני אינו כן דהרי קרבן נזירות חובה היא ואנן תנן דחובות שאין קבוע להן זמן אפי' בבמה גדולה כמו נוב וגבעון לא קרב וכהאי תנא דפ"ק דמגילה אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים. ומפרשינן כעין פסחים דהיינו חובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין קבוע להן זמן כאן וכאן לא קרב:

אמר ר' יוחנן לית כאן נזירות. סמי מכאן רקיקי נזיר דנזירו' חובה היא כלומר לאחר שנדר בנזיר קרבנותיו חובה הן עליו ולא משכחת לה שקרבו בנוב וגבעון:

אמר ר' בון בר כהנא. לא צריך לסמויי לנזירות דהא עיקר הקושיא מחטא' נזיר הוא דס"ל כהאי דר"א בפ"ו דנזיר לא היה מגלח אלא על החטאת וחטאת נזיר לא קרבה בנוב וגבעון אבל עולה ושלמים שלו שפיר קרבה בנוב וגבעון וא"כ תיפתר שהיה נזיר מקודם כשהיתה שילה עומדת וקרבה חטאתו בשילה דמכיון שקרבה חטאתו אין עולה ושלמים חובה עליו ואותן קרבו בנוב וגבעון ורקיקי נזיר עם השלמים הן קריבין ושפיר משכחת לה שנאכלין בכל ערי ישראל:

בעון קומי ר' מנא. והיכי אמרת דבמקום דבעו שלמים לאו חובה נינהו וקרבו בבמה גדולה וכי לא כן אמר רבי בשם ר' יוסי וכו' אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלמא דשלמי חגיגה אין קריבין בבמה והיינו אפי' בבמה כעין נוב וגבעון ומ"ש שלמי נזיר משלמי חגיגה וג"כ לא עלו לו להתירו מנזירות:

אלא כר' יהודה דר' יהודה אמר חטאת ופסח וכו'. כלומר ואי דשיטתך אליבא דר' יהודה דקאמר התם בתוספתא דזבחים דחטאת נמי קרב ליחיד בבמה גדולה נמי אכתי מעולה ושלמים קשיא דהא לא שמעינן מדר' יהודה אלא חטאת בלבד ושלמי נזיר הרי הן כשלמי חגיגה והדרא קושיין לדוכתה:

לא אתיא אלא כר' שמעון. כלומר אליבא דר"ש דקאמר בפ"ו דנזיר מכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר וכו' והשתא אליבא דהאי דר"ש שפיר מיתרצא דמכיון שקרבה חטאתו בלחוד כבר הותרה נזירותו ומעתה אין עולה ושלמים חובה עליו כלל וכלל ומשכחת לה דרקיקי נזיר שלו נאכלין בשעת במת נוב וגבעון בכל ערי ישראל:

צריך שלא יהא בו משקין. שלא יהא נעשה בשום משקה ואפי' מאותן שאינן מחמיצין:

למצוהן. לכתחלה איתאמרת. ואידך ס"ל אף לעיכוב בדיעבד איתמר:

מילתיה בר' בין בר חייה. ממילתיה דלקמיה שמעי' דאף הוא סבר לעיכוב איתמר דהוא התיב והתנינן חלות תודה במתני' דאם עשאן למכור בשוק יוצאין בהן וכי אית לך מימר חלות תודה שאין בהן משקין והלא בשמן הן נעשין ואי אמרת למצוה איתמר מאי קא מוסיב מדקתני יוצא בהן דילמאי בדיעבד קאמר יוצא בהן:

אמר ר' יוסי. לתרץ קושיא דר' בון דמחלות תודה ל"ק דהרי רביעית היא והיא מתחלקת לכמה מינין וכלומר דהא דתנן בפ"ט דמנחות חצי לוג שמן לתודה היינו חציו לחמץ וחציו למצה שבה ובמצה כמה חלות ואין רביעית שמן ניכר בהן:

והיידא אמרה. ומעתה מאיזה דבר שמעי' אם מותר לעשות מצה בפסח במשקין או לא דמחלות תודה איכא למידחי ולא ש"מ מידי:

דא. מזו הברייתא ש"מ דאסור דתניא יכול יצא י"ח ברבוכה שעשייה משמן וכיוצא בו:

יצאת זו שאינה צריכה שימור ושאינה באה לידי חימוץ:
מפני וכו'. אלא טעמא מפני שאינה צריכה שימור כלומר כמו רבוכה שנעשית כולה או רובה בשמן הא אם היתה צריכה שימור כגון שאין בה אלא מעט ממשקין ורובה ממים יוצאין בה:
והא תני. בניחותא דתני בתוספתא פ"ב יוצאין במצה מתובלת וכו' וסברין מימר מתובלת במשקין שהיא מעורבת במעט משקין וקתני יוצאין בה ודחי לה הש"ס דנאמר מתובלת בשומשמין או באגוזים:
והיידה אמרה. ומאיזה דבר נלמוד מעתה מכיון דאיכא למידחי להאי גיסא ולהאי גיסא: דאי מכאן נשמע דאסור דתניא יכול וכו' בפת הדראה פת קיבר והיא נפרכת לחתיכות ומדכתיב לחם עוני ומנין אפי' למצה שלימה וכו':
פרט לסורטין. כמו איסקרטין והמשרת והאשישה שהן עשיין מיין ומשאר מיני משקין:
יוצאין במצה עבה עד טפח. שכן מצינו בלחם הפנים שהי' עוביו טפח וקרוי לחם:
יוצאין במצה נא. שאינה אפויה כל צרכה אם היא כדי שתפרס ולא תעשה גידין גידין:
מצה הישנה. שנעשית קודם לפסח ל' יום:
תפלוגתא דב"ש וב"ה בסוכה ישנה וה"ה במצה ישנה:
א"ר יוסי. דלא הוא אלא ד"ה הוא במצה ישנה שאין יוצאין בה י"ח בלילה הראשונה שמכיון שלא עשאה לשם פסח דה"ז בכה"ג הוא דפליגי בסוכה ישנה דבר בריא הוא שלא דקדק בה לעשות שמירה הצריכה לחובת מצה:
אע"פ שאמרו אין עושין סריקין מצויירן לכתחלה מפני שלפעמים שוהא בעשייתן:
בטפוס. ויקבענה כאחד בלי שהייה:
אמרו לו וכו'. ולפי שאין הכל יודעים לעשות כך אסרו כולם:
ברקיקין. שהן דקין ונעשין מהר אבל לא כשנעשית כגלוסקאות העבים דשוהא בעשייתה כשעושה כסריקין המצויירין:

הלכה ה

מתני' **ואלו ירקות שאדם יוצא בהן י"ח בפסח**. משום מרור:
בחזרת. חסא לטגא בלע"ז:
בעולשין. אנדיבי בלע"ז:
ובתמכא. כך שמה ובלשון אשכנז קרי"ן:
ובחרחבינא. אלקריצי"א:
ובמרור. מין כוסברתא והוא מר ביותר לפיכך נקרא מרור סתם:

בין לחים בין כמושין. והן יבשים ודוקא בקלח שלהן כדקתני בסיפא אבל עלין לחין אין יבישין לא:
שלוקין. מבושלין הרבה יותר מדאי וכבושים בחומץ:
ולא מבושלין. אפי' בדרך בישול:
ומצטרפין לכזית. בין אלו ירקות למרור ובין חמשת מיני דגן דקתני ברישא מצטרפין הן לכזית:
ובדמאי. לאפוקי בטבל אף על גב דמעשר ירק דרבנן אפ"ה הוי ליה מצוה הבאה בעבירה:
גמ' **בחזרת הוא חסין**. חסא הוא נקרא וכן כל אלו דחשיב בעולשין וכו' כך היו קוראין אותם בלשונם:
התיבון הרי חזרת מתוק. היא והרי אינו קרוי חזרת אלא מתוק כלומר וכן כל דבר המתוק מכנין אותו בשם חזרת על שם שהוא מתוק ואמאי יוצאין בו משום מרור:
כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת. כלומר עיקרו של הדבר שהוא לזכר וימררו את חייהם אינו תלוי אלא בחזרת שהוא דומה בדומה מה החזרת תחילתה כשהוא צומח מן הארץ ירך מתוק הוא וסופה כשנתגדל ונתקשה הגזע מר הוא כך עשו המצרים לאבותינו במצרים וכו' וכמו כן דרשי בתחילה בפה רך ולבסוף בפרך:
בין כמושין והתניא. בברייתא אבל לא בכמושין וקאמר רב חסדא דלא פליגי מ"ד וכו' כדפרישית במתני':
זית כבוש. כמו שכובשין זיתים במלח כדי למתקן נשאר ברכתו עליו כמו בתחלה. ועיקרא דמילתא לעיל בפ' כיצד מברכין גריס לה בהלכה א' ומייתי לה הכא אגב דלקמן:
ירק שלוק. פליג על דר' חייא בשם ר' יוחנן אלא כך קיבל מר' יוחנן דשלוק נשתנה ברכתו ואומר עליו שהכל וה"ה לכבוש:
מתניתא. דידן מסייע לר' בנימין בר' יפת דקתני אבל לא כבושין וכו' אלמא דכבוש ושלוק חד דינא אית להו ולא נחשבו כבעין והלכך אין יוצאין בהן:
מאן ידע משמע מן ר' יוחנן יאות וכו'. כלומר דר"ז מתמה על הא דר' שמואל מחזק דבריו של ר' בנימין בשמיה דר' יוחנן וכי מי יודע למימר שפיר טפי משמיה דר' יוחנן ר' חייה בר בא או ר' בנימין בר יפת לא ר' חייה בר בא דהא היה תלמידו מובהק ודייק וגמר שמעתתא מפומיה:
ועוד. ראייה מן הדא לדר' חייה משמי' דר' יוחנן:
מן מה שאנו רואין דרבנן עלין לברייתה. להבראה א"נ להברות עצמן כדרך שלוקחין דבר מועט קודם הליכתן לבית המדרש והן לוקחין תורמסין ומברכין בורא פרי האדמה

וכי תורמסין לא שלוקין הן אלמא דכבעינן נחשבו ולא נשתנה הברכה וא"כ הני רבנן לא עבדי כדדייקת ממתני':

אין תימר שניא הוא. שאמרה תורה מרורים. כלומר וכ"ת לעולם בעלמא שלוק לאו כבעינו נחשב וכדמשמע ממתני' והא דאלו רבנן מברכין על התורמס שלוק כמו שהוא בעין היינו טעמייהו דאינהו סברי שנייא היא מתני' דטעמא מפני שאמרה התורה מרורים וכיון ששלקן או כבשן בטלה מרירותא מינייהו והלכך אין יוצאין בהן אבל התורמס הזה מכיון שהוא מר מאוד וצריך לשלקו הרבה והרבה עד ז' פעמים ולפיכך הוא דנשאר ברכתו כמו שהיה בעינו שהרי על הרוב נשאר הוא מר כמקודם:

תורמסין כיון ששלקן בטלה מרתן. כלומר הא ודאי ליתא דתורמסין נמי כששולקין אותו הרבה נתבטל מרירותן ואפ"ה חזינן להני רבנן דלעולם היו מברכין עליהן בפה"א ואפ לו אם נשלקו הרבה א"כ ע"כ דטעמייהו דשלוק לעולם נחשב היא כבעין לענין ברכה ודלא כרבי בנימין בר יפת:

אמר רבי יוסי בר' בון דמעיקרא ל"ק על הני תרתי שמעתתא משמיה דרבי יוחנן ולא פליגין כלל הא דרבי חייה בר בא ודרבי בנימין בר יפת דהא דקאמר רבי חייה בזית כבוש הוא דקאמר שכן זית ע"י שדרכו לאכול אותו כשהוא חי ולא כבוש או שלוק הלכך אפי' הוא כבוש כבעינו היא ולא נשתנה ברכתו אבל הא דרבי בנימין בר יפת בירק היא ואין דרך לאכלו חי ומכיון שנשלק דרכו להיות נשתנה ע"י כך הלכך הלכה ברכתו ממנו מכמו שהיה:

הלכה ו

מתני' **אין שורן את המורסן.** במים צוננים וכ"ש בפושרין כדי לתת לתרנגולין מפני שממהרין להחמיץ אבל חולטין אותן במים רותחין שכל זמן שהן רותחין אינם מחמיצין והאידנא נהיג עלמא איסורא אפילו בחליטה ברותחין:

שתוליך בידה למרחץ. לשוף בו בשרה מפני שמחמין בשרייה:

אבל שפה היא על בשרה. במורסן יבש. ואף על פי שהזיעה יוצאת על בשרה דזיעת אדם אינה מחמצת:

לא ילעוס. לא יכוס בשיניו:

מפני שהן מחמיצות. מחמת הרוק שהרוק מחמיץ הוא:

גמ' **תני וכו'.** בתוספתא היא בריש פ"ק דחלה ומייתי לה הש"ס שם על המתני' המעיסה והחליטה דהתם:

והכא. דקתני במתנית' אבל חולטין סתמא ולא אשכחן עלה לחלק אלא בין חמין לתוך מורסין ובין מורסין לתוך חמין מותר בשיש בהן שמנונית בהחמין והלכך לעולם מותר:
מלוגמא. מקמח שנעשית לרפואה ונסרחה עד שנפסלה מאכילת כלב:
בשנתחמצה ואח"כ נסרחה. דמכיון שכבר נתחמצה מקודם חל עליה חובת הביעור:

הלכה ז

מתני' **אין נותנין את הקמת לא לתוך חרוסת**. הוא דבר שיש בו חומץ ומים ועשו כדי לטבול בו:
ולא לתוך החרדל. אם יש בו מים:
אם נתן. לתוך החרדל יאכל מיד מפני שהחרדל חד ואינו ממהר להחמיץ כמו החרוסת אבל בחרוסת מודה ת"ק לר"מ דאסור:
ור"מ אוסר. אף אם נתן לתוך החרדל דקסבר החרדל שיש בו מים מחמיץ לאלתר כמו החרוסת ואין הלכה כר"מ:
לא במשקין ולא במי פירות. אף על גב דכתיב במים גלתה התורה מדכתיב ובשל מבושל מ"מ:
אבל סכין. אותו בשעת צלייתו בשמן או בשאר מי פירות:
ומטבילין אותו בהן. בשעת אכילתו ולא אמרינן שמבטל טעמו:
מי תשמישו של נחתום. שמצנן בהן ידיו בשעה שהוא עורך ומקטף את המצה:
ישפכו. ודוקא במקום מדרון שלא יהו מכונסים במקום אחד ויתחמצו:
גמ' **ובלבד שלא ישהא**. את הקמח בתוך החרדל:
מפני שהוא משהא. כלומר לפעמים משהא הוא באכילתו ובתוך כך הוא מחמיץ:
עד כדון כר' עקיבא. דדריש לישנא יתירא בכ"מ לרבות הוא אבל לרבי ישמעאל דס"ל בכ"מ דברה תורה כלשון בני אדם שאר משקין מנא ליה וקאמר דמייתי להו בק"ו כדתני וכו':
אין לשין את המצה במשקין וכו'. תוספתא היא בפ"ג:
אין לשין מצה ברותחין. תוספתא שם מפני שהמים רותחין חולטין את העיסה ואינה נערכת יפה:
והא תנינן. בריש פ"ה דמנחות כל המנחות באות מצה וכו' ונילושות אם בפושרין וכו':
ומשני תמן הדבר מסור לכהנים וכו'. והנשים עצילות הן ואין סומכין על שמירתן:
לא צריכא דלא וכו'. כלומר לא צריכא דקא מיבעיא לן אלא אם הכהנים עצמם ילושו מצתן בפסח בפושרין ומפני שהן רגילין בשמירה או לא:

וקאמר הש"ס יבוא זה כהדא דתנא ר' זכריה וכו'. לעיל בפ"ק בהלכה א' דאף נדה כהנת שהיא רגילה בטבילה לתרומה מ"מ לטבילת נדתה צריכה להיות חופפת וסורקת מקודם כדי שלא לחלוק בין נדה לנדה וה"נ שלא לחלוק בין מצה למצה בפסח אפי' הכהנים אין לשין בפושרין:

אית תניי תני שופכן במקום אשבורן. הכי תני לה בתוספתא פ"ג שופכן במקום האשבורן ואין שופכין אותן במקום קטפרס מפני שמתכנסות ובאות לידי חימוץ:

ואית תניי תני שופכן במקום קטפרס. ומפרש ר' יוסה דלא פליגי דמ"ד שופכן במקום אשבירן בשהיה אותו המקום גבוה והמים יורדין למטה ואינן מתכנסין לפי שנתפזרין בירידתן על אורך מקום הגבוה אבל לא ישפכן בקטפרס שהיא מקום מדרון מפני שמתכנסין ומאן דמתיר לשפכן בקטפרס מיירי בשהיה מקום הקטפרס גדול ורחב הרבה מפני שהמים מתפשטין ואינן מתכנסין במקום אחד:

הכין הוה רבי כי הוי בה. כלומר הכין נמי הוה מתרץ רבי והוא ר' אילא כד הוי מקשה ורמו הברייתות אהדדי ומשני כדמשני ר' יוסה:

שרה חטים וכו'. ר' יוסה פליג וסבירא ליה דאם נתבקעו אסורות אע"פ שאין חמיצן ניכר ודוקא במים אבל אם שרה אותן בחומץ מותר:

מפני שהחומץ צופדן. מצמיתן ומחזקן ואינן מחמיצין:

היה לו יין קוסס. שמתחיל להיות חומץ ונתן לתכו שעורין בשביל שיהא חומץ חזק:

צריך אתה לבער. משום שבשעה שנתן השעורין לתוכו עדיין לא היה חומץ כ"כ שיהא צופדן:

מזויף בסולת שאל לר' מנא. משום דהיה סבור הואיל ומי פירות אינן מחמיצין אפשר דאין בכך כלום וא"ל ר' מנא צריך אתה לבער שאף על פי כך כשהסולת מעורב בו ונשתהא הרבה בא לידי חימוץ. הוה ליה גרבין דמשח. חביות ומדות של שמן בתוך אוצר שהחיטים מונחות שם:

איזיל גרוף מן תוחתיהן. צריך אתה לגרוף ולנקות החיטים מתחת החביות שנתפזרו שם ולבערן:

באילין גורבייא דכותחא. אותן החביות והמדות שמניחין הכותח בתוכן ויש בהן חמץ כדרך שנותנין בהכותח:

והורי רבי אימי. שיהא ממלא אותן מים ג' ימים מעת לעת וזהו הכשירן להשתמש בהם בפסח:

הדרן עלך פרק כל שעה

פרק ג

הלכה א

מתני' **ואלו עוברין בפסח**. לישנא דעוברין משמע שעוברין מן העולם וצריך לבערו ואם קיימין בפסח יש מהן שעוברין עליהן בבל יראה יבל ימצא וכגון אלו שיש בהן תערובות חמץ גמור וראויין הן לאכילה כמו דקחשיב התנא ברישא:

כותח הבבלי. עשוי מפת מעופש וחלב ורגילין לטבול בו את המאכל:

ושכר המדי. שעושין במדי מחיטים או שעורים שרוים במים:

וחומץ האדומי. שעושין אותו בארץ אדום שנותנים שעורים ביין ומשהין אותו בו עד שנעשה חומץ:

וזיתום המצרי. שעושין אותו במצרים מתילתא שערי ותילתא קורטמי הוא כרכים היער ותילת' מילחא. ועד כאן הם מדברים שיש בהן תערובות חמץ גמור וראוין לאכילה ומכאן ואילך קחשיב התנא לחמץ נוקשה בעיניה:

וזומן של צבעים. מים שמשתמשין בהן הצבעין למלאכתן ונותנים בהן חמץ שאינו ראוי לאכילה כמו הסובין וכיוצא בהן:

ועמילן של טבחים. שעושין מקמח תבואה שלא הביאה שליש בישולה ועשוי לכסות את הקדירה לשאוב את הזוהמא:

וקולן של סופרים. עשיי מעפר הרחיים ומגבלין אותו במים והסופרים מדבקים בו ניירותיהם אלו וכיוצא בהן נקראו חמץ נוקשה שאינו ראוי לאכילה ואם הוא בעיניה אסור לקיימו בפסח אבל אם הוא ע"י תערובות שנתערב באיזה דבר מחמץ הזה שאינו ראוי לאכילה ה"ז מותר לקיימו בפסח:

ר"א אמר אף תכשיטי נשים. בבבלי מפרש דטיפולי נשים קאמר והוא דבר העשוי מסממנין ומערבין בהן את הסולת וכדי להשיר את השער או להלבין ולעדן בו את הבשר טופלות הן בהן על בשרן ור"א ס"ל דאפי' חמץ נוקשה שע"י תערובות ג"כ אסור לקיימו בפסח ואין הלכה כר"א:

זה הכלל כל שהוא ממין דגן וכו'. ר"א היא דקאמר ליה לזה הכלל דאלו ת"ק לית ליה כהאי כללא ממש שהרי טיפולי נשים שיש בהן תערובת ממין דגן הואיל וחמץ נוקשה ע"י תערובת הוא אינו עובר ומותר לקיימו בפסח:

הרי אלו באזהרה. אאכילה קאי שאם אכלן לתערובת חמץ בפסח עובר הוא בלאו ואין בהן משום כרת שאינו ענוש כרת אלא על כזית חמץ גמור אבל על תערובת חמץ אינו אלא בלאו דכל מחמצת לא תאכלו דמשמעו מדבר שיש בו תערובת חמץ ואם אכל

ממנו ויש בו כזית בתוך התערובת בכדי אכילת פרס לוקה הוא מן התורה אבל אם אין בהתערובת כזית חמץ בכדי אכילת פרס והוא כשיעור שלש בצים אסור הוא מן התורה אבל אינו לוקה מלקות התירה אלא מכין אותו מכת מרדות:

גמ' **וכולהון ע"י מוי**. כל אלו דקחשיב לתערובת חמץ במתני' דוקא אם נתערבו ע"י מים ולאפוקי ע"י מי פירות שאינן מחמיצין וקחשיב ואזיל:

כותח הבבלי דהוא יהיב ביה מלמולין דלישה. חתיכות קטנות של לישה ובתוך המים ושכר המדי וכו' וחומץ האדומי זה הוא שנקרא בסימה דרומיא שברומה עושין כן שמטילין שעורין לתוך היין עד שנתבסם ולבסוף נעשה חומץ כדמסיים ואזיל בראשונה וכו' והיו קוראין לו בסימא דרומי על שם שכך נוהגין שם:

זיתום המצרי. זייתיה כך היו קוראין אותו:

דהוא יהיב בגוויה קוצם. הוא מין ממיני צבעים כדתנן פ"ז דשבועות ספיחי סטיס וקוצם ונותנין אותו בין שאר מיני צבעים כדי שיקלוט גוון הצבע:

כחלות חריע. הוא כרכום יערי:

והוא עביד כילדין. מפוחי מים שעולין מחמת הבישול ומעלין את הזוהמא לשאוב אותה:

אמבטיות של בצק. כלומר דיבוקים של בצק כאמבטיא ולוקחים מזה לדבק הניירות:

מ"ד טיפולי כ"ש תכשיטי. משום דטיפולי נקרא מה שעושין בנות עניים לטפל בו להשיר שערן ורובו מן הסיד כ"א עם מעט סולת ותכשיטי הן של בנות עשירים ויש בהן סולת הרבה:

מחמצת. משמע שנתערב בו איזה חמץ:

ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה. על חמץ גמור הוא ענוש כרת ולא על עירובו ואע"ג דכתיב נמי כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ס"ד השתא דטעמא דכל דכתיב גבי חמץ למעט מכרת לתערובת חמץ והלכך מחמצת דכתיב נמי כרת גביה דרשי' למילתא אחריתא שאפי' נתחמץ מחמת דבר אחר הוי חמץ גמור. והיינו דמקשי חבריא לפני ר' יונה מ"ש האי דכל מחמצת לא תאכלו דאת אמר לרבות לתערובת חמץ בלאו והאי כל דכתיב גבי אוכל חמץ את אמר דלמעט תערובת מכרת היא. ואי דדייקת מדכתיב חמץ משמע חמץ גמור דוקא הא כתיב נמי כל אוכל מחמצת ונכרתה ונימא דהאי כל נמי לרבית לתערובת חמץ שיהא בכרת:

אמר לון. לא כדסלקא אדעתייכו אלא כאן וכאן כל לרבות הוא וכאן ריבה באוכלין האי כל אוכל מחמצת דכרת דמשתעי באוכלין מרבה הוא לאוכלין והיינו לרבות נשים דסד"א

דכל שישנו באכילת מצה הוא דישנו בבל תאכל חמץ לאפוקי נשי דה"א דפטורות ממצה הואיל והיא עשה שהזמן גרמא הלכך איצטריך לרבות נשים לבל תאכל חמץ ומכיון דאתרבי השתא לבל תאכל חמץ אתרבי נמי לחיוב אכילת מצה דאמרינן כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה:

וכאן ריבה בנאכלין. קרא דכל מחמצת לא תאכלו דמישתעי בנאכלין והלכך מרבינן נמי לדברים הנאכלין שעובר על לאו גם בתערובת חמץ:

התיבון. חברייא לר' יונה לדידך דילפת חמץ ממצה דהא קאמרת דאיצטריך האי כל לרבות נשים וכדלעיל קשיא:

והתני. בתוספתא פ"ב:

יוצאין וכו'. כדמייתי להא בפרק דלעיל בה"ד וא"כ נימא נמי ואילו התערובת חמץ דאיירינן ביה הואיל ורובן חמץ יהא חייב כרית כמו בחמץ גמור דילפינן ממצה דכל שרובה דגן יוצאין בה:

אמר לון שניא היא. התם דהיינו טעמא דאמרינן דיוצאין במצה מתובלת שרובה דגן דכתיב לחם גבי מצה והואיל ורובה דגן לחם מיקרייא אבל אלו שיש בהן תערובת חמץ דאיירינן במתני' אינן לחם דתאמר בהו דנילף ממצה:

התיב ר' יוסה. לר' יונה הא אכתי קשיא לדידך דילפת בעלמא חמץ ממצה:

והתני כל עצמו אינו קרוי לחם אלא מצה וכו'. וכלו' כל עצמה שלמצה בעי' שתהא מה' המינין כדדרשינן בפ' דלעיל בריש הל' ד' דכתיב גבי מצה לחם עוני ואינו קרוי לחם אלא מחמשת המינין א"כ והכא איפכא הוא דאת יליף מצה מחמץ דמה שהוא קרוי לחם גבי חמץ הוא דקרוי לחם גבי מצה:

ועוד. קשיא אעיקרא דדינא דלדידך דילפת חמץ ממצה מן הדא דתני וכו' ולא אמר אלא דוקא שלא נמחה הא אם נמחה לא ואלו לענין חמץ את אמר המחה את החמץ וגמאו חייב אלמא דלא ילפינן חמץ ממצה במידי דנימא דכל שישנו בזה ישנו בזה:

מאי כדון. והשתא דאיתותב ר' יונה א"כ הדרן לקושיין דלעיל דאם כל דגבי לאו מרבה לתערובת חמץ נימא נמי כל דגבי כרת לרבות לתערובת חמץ ומ"ט דלא מיחייב כרת בתערובת וקאמר ר' יוסי בשם ר' אידי דהיינו טעמא שאין חימוצו חמץ ברור והלכך גבי הני תערובת חמץ דקחשיב במתני' אין בהם כרת:

מהו שילקה. השתא דאמרת לפי שאין חמוצן חמץ ברור אם כן נימא נמי הא דמרבי להו באזהרה ללאו בעלמא הוא דמרבי ולא למלקות כמו בלאו גמור:

אף ללקות אינו לוקה. דבאזהרה בעלמא הוא דקאמרינן דאית בהו:

דתני. קושיא היא א"כ מאי האי דתני. על חמץ ברור וכו' ועל עירובו סופג הארבעים ומפרש לה רב דעירובו דקתני זה שיאור דתנן לקמן בפירקין ואמרי לה זה כותח הבבלי ושכר המדי אלמא דאית בהו מלקות:

תיפתר. להאי ברייתא דקתני על עירובו סופג ארבעים לא כדמפרש לה רב אלא בחמץ גמור ומצה שנתערבו יחד מיירי:

קשייתה. הקשיתי על הא דר' בון דהיכי דמי אם בשרוב התערובת חמץ א"כ חייב כרת היא ואם בשרובו מצה יוצא וכו' כלומר הרי כשרובו מצה ואין בו חמץ גמור אמרינן בעלמא דיוצא בה י"ח בפסח כדאמרינן לעיל גבי מצה מתובלת. והכא נהי דלא שייך למימר דיוצא בה י"ח מ"מ קשיא כיון דרובו מצה מ"ט סופג הארבעים לבטל האי מיעוט חמץ ברוב מצה דאית ביה לפטרו ממלקות:

תיפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית. והלכך לית כאן כרת והא דאמרת דליבטל נמי לענין מלקות כר"ש הוא דאתיא דאיהו ס"ל כל שהוא למלקות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן:

קדירה שבישל בה מורה. מורה הוא מורייס וקורין אותה בלע"ז אלמור"ה:

הא ממין אחר מותר. ואפילו בתוך הפסח ובלבד לאחר שלשה תבשילין שיבשל ג' פעמים תבשילין אחרים אחר שבישל המורייס שלא יהא בה טעם המורייס ואז מותר לבשל בה מין אחר בתוך הפסח. ופריך דאם התבשילים אחרים ביטלו להמורייס א"כ נימא דכשם שהיא בטל על שאינו מינו וכלומר בשביל שאינו מינו אמרי' דבטל הוא כך נימא דבטל נמי בשביל מינו ויבשל בה אפילו ממין המורייס עצמו:

ומשני דמין מעורר על מינו לאסור. דמצא את מינו וניעור טעם החמץ שהיה באותו המין מתחלה:

דלא מיתן קופייא וכו'. שלא יתנו קופת הקמח אלו על אלו שלא יתחממו זה מזה ויחמיצו:

אזל ליה גבי טחונייא. הוא עצמו הלך לטחינת הריחיים שלא יהיו נכשלין באיזה דבר:

טחן ליה צרף. כלומר מעט מעט היה טוחן עד שנצטרף הצריך לו וכדי ליזהר יותר שלא יבא לידי איזה חימוץ אם היה טוחן הכל בפעם אחד:

מיתן טרטון דמוי בגין מידייה. התיר להטוחנים שמקבלין הכל במידה ובמשקל ואם היו צריכין לכוון המשקל שיהו יכולין ליתן בכף המאזנים כלי אחד של משוי המים כדי לכוין המדה במשקל:

ומתלנה ד' זימנין. ואפי' לתלות במאזנים עד ד' פעמים ולא חייש שמא יפול מן המים לתוך הקמח ששוקל כנגדן מחמת שלא יהו נזהרין:

בעשבין שרי. ליתן עשבים לתוך הכף מאזנים כדי לכוין המשקל מותר ואפי' בעשבים לחים לא חיישינן:

מטננה. אבל דבר שהוא לח מעצמו כגון מים וכיוצא אסור דחיישינן שמא יפול מהן לתוך הקמח:

וחרנה מיחלף. ואידך מ"ד ס"ל איפכא דבמים שרי לפי שהוא נזהר בהם ביותר אבל עשבים לחים לא לפי שאינו חושש להזהר בהן כל כך ושמא יפלו לתוך הקמח ולאו אדעתיה:

ואפילו כמ"ד עשבים שרי. דוקא בלוקטן משש שעית ולמעלה דמאי דטלא פייגא מינהון שהלחלוחית מהטל שהיה עליהן כבר הופג ונתייבש קצת אבל הנלקט מקודם שש שעות לא מפני שעדיין לחלוחית הטל הרבה עליהן:

הלכה ב

מתני' **בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד**. אפילו הוא עשוי לחזק הסדקים שבעריבה או לסתום הנקב חייב לבער דכזית אינו בטל:

פחות מכאן בטל הוא במיעוטו. אם הוא עשוי לחזק ואם אינו עשוי לחזק אפילו הוא פחות מכזית חייב לבער לפי שאינו מבטלו להיות שם ואפשר שימלך ויטלנו:

וכן לענין הטומאה. התם מסיק דה"ק וכן לענין הטומאה בפסח שאם יש בו כזית ונגע בו טומאה חוצץ הוא הואיל ואיסורו חושבו בפסח ולא נחתא לה טומאה להעריבה ואם היא פחות מכזית בטל היא לגבי העריבה והוו כאלו נגעה הטומאה בעריבה עצמה וטמאה היא:

אם הקפיד עליו חוצץ. זה קאי אשאר ימות השנה כלו' ובשאר ימות השנה אינו כן אלא בקפידא תליא מילתא שאם מקפיד עליו ועתיד ליטלו אפי' הוא פחית מכזית חוצץ הוא בפני הטומאה ולא נחתא לה טומאה להעריבה ואם אינו מקפיד עליו אלא רוצה הוא בקיומו שם אפי' יש בו הרבה הרי הוא כעריבה ואם נגעה בו טומאה הוי כאלו נגעה בעריבה עצמה:

בצק החרש. שאינו משמיע קול כשמכין עליו ודומה לחרש שאינו משיב להקוראין לו וה"ז ספק אם החמיץ או לא לפי שדרך הבצק כשהחמיץ משמיע הוא קול אם אדם מכה בידו עליו וזה החרש עדיין אין ניכר הלכך משערינן שאם יש כיוצא בו שהחמיץ שנילוש זה בשעה שנילוש זה ואם זה החמיץ גם זה אסור ואם אין שם כיוצא בו אמרי' התם דשיעור עיסה ששהתה כדי מהלך אדם בינוני הילוך מיל ה"ז חמץ גמור וישרף ושיעור

זה הוא כדי רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה שהוא י"ח חלקי השעה לפי החשבון להילוך ביניני עשרה פרסאות ביום שהוא י"ב שעות:

גמ' **בנקלף כולו כאחת**. כלומר הא דקתני אם יש כזית במקום אחד חייב לבער דוקא במקום אחד ממש אלא אפי' יש כאן שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהן והוא נקלף כולו כאחת שבנטילת החוט ניטלין גם כן החצאי זיתים עמו הרי הוא כמו כזית במקום אחד וחייב לבער:

עד כדין לח. עד כאן לא אמרי' כן אלא בבצק לח שנוח לקלפו כאחת:

יבש. מהו ופשיט לה דגם ביבש הדין הוא כך לפי שמאחר שאלו וכו' כלומר רואין שאילו היה לח היה נקלף כולו כאחת אפילו הוא עכשיו יבש הרי הוא כסדר הזה דהואיל ויש בין שניהם כזית מצטרפין וחייב לבער:

רבי ירמיה וכו'. לא פליג על האי דשני חצאי זיתים דקאמרי חברייא בשם רבי יוחנן אלא דקאמר דדוקא אם הן בתוך הכלי מצטרפין הן אבל שני חצאי זיתים בתוך הבית אין הבית מצרף אותן דליחשבו כזית במקום אחד:

והא תנינן פחות מכאן בטל במיעוטו. ומשמע דבפחות מכזית במקום אחד לעולם בטל הוא ואפי' יש עוד כמו חצי זית בתוך הכלי אין הכלי מצרפן:

ומשני כאן בתלוש. הא דר' ירמיה מיירי שהבצק מונח בתלוש בתוך העריבה והלכך הכלי מצרף אותן משום שהן יכולין ליגע זה בזה ע"י טילטול הכלי וכאן במחובר הא דדייקת מדקתני סתמא פחות מכאן משמע דכשהוא במקום אחד פחות מכזית לא מהני צירוף הכלי להצטרף עמו חצי זית שבמקום אחר בתוכו בבצק מחובר להעריבה ונדבק בה מיירי ואין יכולין לבוא ביחד ע"י הכלי:

מהו מיעטו. בעיא היא כלומר מהו הדין אם היה בו כזית במקום אחד ומיעטו אח"כ:

בטל. מי נימא דמכיון דהשתא אין בו כזית במקום אחד בטל הוא או דנימא מכיון שנראה לבער בתחלה צריך הוא לבער את כולו. ואפי' אין בו עכשיו כזית במקום אחד:

עד איכן. בעיא אחריתא היא ובדרך את"ל היא דאם תימצא לימר דמסתברא שצריך לבער את כולו ועד היכן הוא צריך לבער אם את כל שאר החצאי זיתים שבעריבה או לא:

סברין. בני הישיבה מימר עד רובה של עריבה וקאמר הש"ס דאכתי איכא למיבעי מהו אם מיעט רובה של עריבה אי אמרי' דבעל הוא השאר חתיכות קטנות שבתוכה או דלא היא דמכיון שנראה לבער כלומר שהיה כאן בתחלה כזית במקום אחד ונראה לבער כשמבער עכשיו צריך הוא לבער את כל מה שבעריבה:

תמן אמר ר' ירמיה וכו'. האי לא שייך הכא אלא לקמן בהלכה ג' פריך לה אדר' ירמיה דקאמר ויפרידנה וכו' כדגריס לה שם תמן אמר וכו' עד והכא הוא אומר הכין ואיידי דאיירי כאן במילתיה דר' ירמי' מייתי האי פירכא ולקמן משני לה:

אם הקפיד עליו חוצץ. קתני במתניתין ומפרש מאי חוצץ לטבילה שאם היתה העריבה טמאה וצריכה טבילה אם מקפיד על הבצק שבתוכה חוצץ הוא וצריך לנקות אותו קודם שיטבילנה:

ואם לאו. שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ לטבולה:

היא טבילה היא הזייה. לענין קפידא שכל מה שחוצץ בטבילה חוצץ נמי להזאה אם הכלי צריכה הזאה:

אינו חיבור לטומאה. ושואל הש"ס דהואיל דמפרשה להא דקתני וכן לענין הטומאה אם מקפיד עליו וכו' דלענין טבילה מטומאה קאמר א"כ אם הבצק אינו חיבור לעריבה לענין טומאה שאם נטמא הבצק לא נטמאה העריבה וקאמר דזה פשטינן מן הדא דמסיים אם רוצה הוא בקיומיה וכו' ואם לאו וכו' וכלו' דלענין חיבור לטומאה ג"כ נכלל בהא דקתני אם רוצה הוא בקיומו דקאי אאם לאו שאינו מקפיד עליו ליטלו לפי שהוא רוצה בקיומו שם א"כ הרי הוא כגופה של עריבה ואם נגעה הטומאה בבצק נטמאה העריבה:

כאן שנה רבי צואה וכו'. כלומר מדלא קתני אלא לענין טומאה ולא הזכיר להזאה א"ש שמעינן דצואה שתחת הכסא חיבור לטמאה אם נגעה בה טומאה נטמא הכסא ואינו חיבור להזאה אם נפלה ההזאה עליה לא מהני להכסא וכמו דין הבצק שבעריבה דמשמע דחיבור לטומאה הוא דהויא ולא להזאה שלא הזכירה התנא כלל:

אבר מדולדל באדם ומחובר הוא במקצת וכן צפורן וכו' וכן הידוק קירויה או כרויה והיא דלעת יבשה וחלולה ששואבין בה מים ועושין סביבותיה עגיל של עץ או של ברזל כדי להדקה וקאמר ר"ל דכל אלו חיבור הוא לטומאה ואם נטמאת הקירויה נטמא העיגול ואינן חיבור להזאה:

אף כשות שליקטו. בפ"ט דמקואות תנן כשות של קטן לא טמא ולא מטמא והוא שער שנולד בבשר הקטנים כעין שער הקישואין ששנינו בריש פ"ב דעוקצין כשות של קישות וקאמר ר' יוסי אם ליקט את השער ביחד חיבור הן לטומאה אם נטמא זה נטמא זה ואין חיבור להזאה:

אמר ר' אילא. היינו טעמא משום דבהזאה כתיב והזה וגו' ועל כל הכלים האי כל לרבות הוא שעל כל המקיימין שעשיין לקיים את הכלי צריך הזאה בפני עצמם ואם הזה על הכלי בלבד אינו מועיל להמקיימין אבל הכא גבי טומאה כתיב וכל אשר יפול מנבלתם

עליו יטמא תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהו לכם ודרשי' כל שהוא לצורך לכם בהכלים אם נטמא הכלי נטמא גם צרכי הכלי המקיימין אותו:

תמן. בבבל אמרין:

טרקטה הורי ר' יצחק וכו'. טריקטה הוא סופגנין הנזכר בפ"ק דחלה ומפרש הש"ס שם בהלכה ד' דהיינו טריקטה ובלילתה רכה היא ולפיכך הורי ר' יצחק דמיעבד חד הוא דשרי אבל אם רוצה לעשית שנים או שלשה זה אחר זה אסור אא"כ רחץ ידו במים בין כל א' וא' שמתיך שבלילתה רכה נדבק הבצק בידו ומחמץ הנעשה אח"כ ואיידי דאיירינן הכא בבצק הנדבק בעריבה נקט לה הכא:

קובטיו' בירטיות. הן מיני רקיקין עשויין ממרקחי בשמים ונותנין מעט קמח ומים כדי לדבקן וקמ"ל דלא אמרי' שנתבטל מעט הקמח שבתוכן ויכול לקיימן עד אחר הפסח אלא צריך לבערן:

פלונינא. מלה לעז היא החלוגלוגות והן פרפחיני בלשון הגמרא לעיל בפ"ח דפיאה ובפ' בכל מערבין ובלע"ז קורין אותו פולפליני ודרך לכובשן וניתנין מעט קמח בתוכן וצריך לבערן:

בצק שצונן. לפרושי בצק החרש דמתני' קאמר שנצטנן ואינו משמיע קול כשמקישין עליו:

הלכה ג

מתני' **כיצד מפרישין חלת טומאה בי"ט**. של פסח שאם נטמאת העיסה ואין החלה הניטלת ממנה ראוי לאכילת כהן וכיצד מפרישין אותה הרי אינו יכול לאפותה ביום טוב מאחר שאינה ראוי' לאכילה ולשהותה ולשורפה לערב אי אפשר היום שלא תחמיץ ולשורפה אי אפשר לפי שאין שורפין קדשים בי"ט:

לא תקרא לה שם. חלה עד שתאפה וטעמא דר"א מפרש התם בגמרא דס"ל דאמרי' הואיל דהואיל אי בעי למיתשל עלה לאחר קריאת שם הוה מיתשל עלה וכדידיה חשיבא ולא של הקדש ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא הלכך לא יקרא לה שם עד אחר שתאפה וכל זמן שלא קרא עליה שם חלה מותר נמי לאפותה בי"ט:

תטיל לצונן. שלא תחמיץ וא"כ יכול הוא לקרות לה שם חלה ולערב הוא שורפה:

אמר ר' יהושע לא זהו חמץ וכו'. כלומר דר' יהושע ס"ל לא אמרי' הואיל וא"כ מפרשתה וכו' ויקרא לה שם חלה והרי הוא כהקדש ואינו מוזהר עליו בבל יראה ובל ימצא דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של הקדש ולא של כהן נמי לא חשיבא דאכתי לא מטא לידיה והמסקנא דהלכה כר"א בהא דאמרינן הואיל:

גמ' **מתניתא**. דפליגי בהפרשת חלה ביו"ט מעיסה שנטמאת דוקא בשנטמאת לאחר גילגולה שכבר הוקבעה לחיוב הפרשת חלה אבל אם נטמאת קודם גילגולה דאכתי לא חל עליה קביעות חיוב חלה א"כ הדין הוא בכה"ג שיעשנה קבין קבין בפחות מכשיעור כדי שלא יצטרך להפריש חלה וכהאי דתנינן בפ"ב דחלה בהלכה ג' מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה וה"ה הכא מכיון שנטמאת מקודם ואינו יכול לעשותה בטהרה ואפי' לר' עקיבא דפליג התם את"ק וסבירא ליה יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין מודה הוא הכא שיעשנה קבין שלא יבא לידי שיעור חיוב חלה כדי שלא יצטרך לעשותה בטומאה ואינו יכול להתעסק בחלה שלה ביו"ט מכיון דלא חזיא לאכילה:

בלשה בי"ט. והא דקתני כיצד מפרישין דמשמע דלכ"ע מיהת מפריש היא החלה בי"ט אלא דפליגי הכא בתקנתא מכיון דבי"ט של פסח הוא דוקא בשלשה העיסה היום ביו"ט דלא הוה אפשר להפריש החלה מעי"ט אבל אם לש העיסה מעי"ט הדרינן להאי דינא כהדא דתני בתוספתא דביצה פ"ק וגריס להא נמי בהאי תלמודא פ"ק דביצה בהלכה ו': **הלש עיסה ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט**. ובתוספתא שם גריס הלש עיסה בי"ט בין טמאה ובין טהורה מפריש וכו' והאי תלמודא לא גריס הכי וכדמוכח מדלקמן:

לשה מערב יו"ט ושכח להפריש חלתה. בעי"ט אסור הוא לטלטל העיסה בי"ט דטבל הוא וקסבר האי תנא דאין טבל מוכן אצל י"ט ושבת ואין צריך לומר ליטול ממנה חלתה בי"ט ומתני' דקתני כיצד מפרישין בשלש ביו"ט איירי כדאמרן:

עירס לא אמר. ומדייק הש"ס להא דקתני בברייתא הלש ולא קאמר עירס הקמח במים ביו"ט כי היכי דנשמע להגוונא דסיפא דהוה מיבעי לי' לאסוקי להסיפא אבל אם עירס מעיו"ט אסור לטלטלה וא"צ לומר ליטול ממנה שהרי בשעירס בלבד כבר נתחייבה בחלה מערב יום טוב וכדתנן בפ"ג דחלה כיון שהיא נותנת את המים מיד מגבהת היא חלתה ומדלא קתני ברישא אלא הלש ש"מ הא עירס לא בתמיה וכלומר דלא קתני עירס ומשום דלא מצי לאסוקי הסיפא אבל אם עירס מערב יום טוב וכו' ואמאי הא אנן תנינן בחלה כשנתגלגלה העושה והיינו עירס שנתערב כל שיעור הקמח במים כבר הוקבעה לחלה וא"כ הוה ליה למיתני עירס כי היכי דלאשמעי' רבותא טפי בסיפא שאפי' אם העירס בלבד הי' בערב יום טוב אינו יכול להפריש חלתה בי"ט וליכא למימר נמי דאשמעי' רבותא ברישא דאם הלישה היתה ביום טוב אפי' העירוס הי' בערב יום טוב מפריש חלתה היום דהיא גופה הוא דקשיא לן שאם העירוס היה בעי"ט אמאי יכול להפריש היום הוה ליה להפריש מאתמול:

אמר ר' שמואל. דלא קשיא דתיפתר דהך ברייתא איירי בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה ביום טוב אלא לבסוף והיינו לאחר שתאפה וכר"א דמתני' דהלכתא כוותיה דקאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה דלאו דוקא ביום טוב של פסח הוא דאמר אלא ה"ה בעצרת ובחג כדמסיק לקמן דבכל יום טוב אסור להתעסק ולהפרי' חלה מעיסה טמאה מקודם שתאפה דמכיון דלא חזיא לאכילה אסור אף ללוש אותה משום כל מלאכה לא יעשה והלכך לא יפריש חלה עד שתאפה דמשום דעד שלא קרא שם חלה עליה מותר לאפות דכל חדא וחדא מהפת חזיא ליה. והשתא ניחא דלא קתני עירס אלא הלש דלאו לדיוקא מיתני אלא משום היא גופה ורבותא קמ"ל שאפי' נטמאת העיסה קודם הלישה יכול הוא ללוש אותה ביום טוב עד שלא יקרא עליה שם חלה ואופה אותה ומפריש חלתה לבסוף לאחר שתאפה:

אמר ר' יוסי בר' בון וכו'. לא פליג אהא דר' שמואל אלא מוסיף הוא דבדין היה דלאו דוקא בעיסה טמאה שמפריש חלתה ביום טוב לאחר שתאפה אלא אפי' בעיסה טהורה שנילושה ביום טוב שלא יפריש החלה אלא לבסוף לאחר שתאפה ולא מקודם שהרי הוא כמתקן ביום טוב להעיסה ועד שלא הפריש החלה מותר להתעסק בה ללוש ולאפות דאמרי' כל מקצת ומקצת מהעיסה חזיא ליה ולאחר שתאפה יקרא לשם חלה שזה יהיה לחלה ונותנה לכהן מתי שירצה שאין כאן מתקן ביום טוב:

תקנה תיקנו בה. כלומר אלא מפני מה התירו להפריש החלה ביום טוב לאחר שהוקבעה העיסה לחלה ומקודם שתאפה משום דתקנה תקנו בה:

שלא תטמא את העיסה. כלומר שלא יארע לה איזה טומאה ותטמא את העיסה ואם לא יפריש החלה בתחלה שוב אינו יכול להתעסק בהעיסה שהרי טבל טמא הוא והחלה שיפריש לא חזיא לאכילה אלא לשריפה עומדת וכדי שלא יבא לידי כך לפיכך התירו להפריש החלה בתחלה ביום טוב מעיסה טהורה:

מתני' ביום טוב של פסח וכו' מותר. להפריש מעיסה טמאה וקאמר ר' יוסי בר' בון וכו' דלא הוא אלא אפי' ביום טוב של עצרת וחג אסור להפריש ולהתעסק בעיסה טמאה מכיון דלא חזיא לאכילה והאיך יתעסק הוא בהחלה והרי יש כאן משום כל מלאכה לא יעשה אלא לא יקרא לה שם חלה עד שתאפה:

מה בינה לקניבת ירק של תרומה. שמותר ביום טוב לקנב הירק מהפסולת שבו והרי של תרומה לא חזיא לאכילה. דבשלמא של חולין חזיא הפסולת לאכילת בהמה וקס"ד דאפי' הפסולת של תרומה אין מאכילין אותה לבהמה ואפ"ה מותר ומ"ש מהפרשת חלה מעיסה טמאה ביום טוב:

זו ראויה לאכילה. לא כדסלקא אדעתיך אלא הפסולת של תרומה ראוי' היא לאכילת בהמה דבדבר שהוא ראוי לאכילת אדם אסור בתרומה להאכיל לבהמה אבל הנברר מהירק מאכילין אותו לבהמה וכדתנן בפ' בתרא דתרומו' כרשיני תרומה מאכילין אותו לבהמה ומשום שאינן למאכל אדם אלא על ידי הדחק:

מה בינה לבורר קטנית ביום טוב. דהפסולת של קטנית אין ראויין כלל אפי' לבהמה:

כיצד יעשה על דר' אליעזר. ומפרש השתא לר' אליעזר דמתני' דקאמר לא יקרא לה שם חלה עד שתאפה ומשמע דכל זמן שלא קרא עלי' שם חלה מותר להתעסק בכל והרי יש כאן אחת דלא חזיא כלל לאכילה וקאמר דמערים ואומר וכו' על כל אחת ואחת וכשהוא רודה הפת מן התנור אומר זו אני רוצה ליישן וכו' כדי שישייר אחת והיא לחלה:

לא נמצאת כשורף וכו'. כלומר אע"ג דלאו שורף ממש הוא מ"מ מדקאמר אחר שתאפה קורא לה שם חלה ומשייר אחת והרי היא לשריפה עומדת נראה הוא כמפריש לכתחלה בידים לשריפה. ולדידי ניחא דאמינא מפרשתה ומניחה עד הערב וכו' ואז הוא שורפה:

מאיליהן הן נשרפין. דמיהת אינו שורף ממש היום אלא משייר אחת הוא ואחר כך תשרף:

אמר ליה לר' יהושע לא נמצאת עובר וכו'. כצ"ל ולעיל בסוף עירובין נדפס ג"כ בש"ס:

לא נמצאת עובר. לדידך דקאמרת מפרשתה ומניחה וכו':

א"ל ר"י לר"א מוטב וכו' שלא באת לפניו. כלומר דהרי לא עביד מידי ומאיליהן עובר על בל יראה ממצוה בל"ת שבאת לפניו ועובר הוא בידים:

דתנינן תמן. בפ"ח דזבחים וכו'. והובא זה גם כן בעירובין שם:

א"ל מוטב לעבור וכו'. זה ג"כ מדברי ר' יהושע וסיים במילתא בטעמא:

על דעתיה דר"א אמאי לא יקרא לה שם עד אחר שתאפה ולמה לא יקרא לה שם בשעת רדייה לתנור וירדנה אח"כ. ומשני אסורה לטלטל אחר שיקרא לה שם שהרי אינה ראויה לאכילה והיאך ירדה איתה:

וירדנה ויקרא לה שם. ולמה ימתין עד שתאפה לגמרי:

שמא ישכח ויאכל. דכשקורא שם בשעה שהפת מונח בתנור חיישינן שמא אח"כ ישכח איזו היא חלה ויאכל אותה אבל עכשיו שנאפה הכל לגמרי קורא שם לאחת מהן ומיד משיירה ומניחה בקרן זוית:

ירדנה ויקרא לה שם ויוליך עמה אחרת לקרן זוית. ואכתי קשיא יקרא לה שם מקודם שתאפה והא דקאמרת אסור לטלטלה יוליך עמה פת אחרת לקרן זוית ואגב אותה פת יכול לטלטלה וכהדא דתנינן לעיל פ' נוטל מטלטלין וכו' ומשני ולא דמייא דתמן מטלטל

את הטמאה לצורך טהורה כדמוקמינן שם דמיירי כשהטהורה היא תחת הטמאה וכשרוצה ליטול את הטהורה צריך הוא ליטול בתחלה הטמאה וא"כ לצורך טהורה הוא מטלטלה אבל הכא דאמרת יוליך אחרת עמה א"כ מטלטל להחולין צורך החלה הטמאה דמאי מהניא ליה שמוליך את החולין הרי החולין יכול הוא לטלטלן בפ"ע ומאי דעביד לצורך הטמאה הוא דעביד וזה אסור:

וישליכנה לאשפה ויקדישנה. לחלה דהשתא אינו עובר עליה בבל יראה שהרי השליכה לאשפה וידי חלה יצא שהרי מקדיש וקורא לה שם ובלאו הכי לא חזיא לאכילה ואמאי אינו קורא לה שם עד שתאפה:

ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלי. בתמיה דמאחר שהשליכה אינו שלו ולא חל עליה שם חלה:

ויקדישנה וישליכנה לאשפה. דהוי הפקר ושוב אינו עובר בבל יראה:

ויש אדם מפקיר דבר שאינו שלו. דמכיון שהקדישה אינו שלו ואינו יכול להפקירה:

ויפרידנה. לפירורין קטנים וישליכנה לאויר הבית דשוב אינו עובר שהרי אין בכזית במקום אחד ובטילין הן ויקרא להן שם חלה. ופריך הש"ס אדר' ירמיה והיאך הוא יוצא ידי חלה והרי אין כאן צירוף לכשיעור דהא אמר ר' ירמיה וכו' לעיל בהלכה ב'. שאין הבית מצרף והכא הוא אומר הכין. בתמיה. ומשני ר' יוסה דה"ק עד שהוא באויר הבית קודם שינוח קורא לה שם ואויר הבית שפיר מצרף הוא לכשיעור חלה אבל ההיא דשני חצאי זיתים שהן מונחין בתוך הבית אין קרקע הבית מצרף לכזית חמץ:

אותו ואת בנו וכו'. גרסינן להא לקמן בפרק ג' דביצה:

תמן הוא אומר אסור להערים והכא גבי חלה קאמר לעיל מותר להערים ומשני הכא מותר משום שלא לעבור על בל יראה כשקורא שם קודם שתאפה והלכך קאמר קורא אחר כך ומערים וכו' אבל תמן גבי אותו ואת בנו מה אית לך למימר ומאיזה טעם נתיר לו להערים:

אמר ר' אידי. דר' יהושע אדר' יהישע נמי ל"ק דכאן גבי אותו ואת בנו מה שמעלה מן הבור ביו"ט אינו אלא משום שבות אבל הכא יש כאן חיוב חטאת כשאופה מה שאינו ראוי לו לאכילה וחיוב חטאת לאו דוקא שאין חיוב חטאת ביו"ט אלא כלומר משום מלאכה בי"ט שאינה לצורך אוכל נפש:

תמן. גבי אותו ואת בנו ס"ל לר' יהושע מותר להערים כדי לחוס על ממונו של ישראל שלא ימות השני בבור והכא מה אית לך למימר שיהא מותר להערים:

חד כהדין. אחד מהם משני דר' יהושע אדר' יהישע כר' אידי ואידך כר' יוסה:

מתניתא אמרה כן. במתניתין דלקמן זה הכלל. תפח תלטוש בצונן אלמא דתקנתא מעלייתא היא:

מיליהון דרבנן. דלקמן פליגי אהא דמביא ראיה ממתני' דלקמן דקאמרי בל מקום וכו' וחזר ושנה וסתם הלכה בסתם אבל במקום דלא סתים אחר כך עדיין היא במחלוקת והרי מתני' דלקמן לאו סתמא היא אלא דר"ע הוא דאמר הכי:

הלכה ד

מתני' **ר"ג אומר לש נשים לשות כאחת**. כל אחת ואחת יכולה ללוש כפי תנור מלא ואע"פ שאחת מהן צריכה להמתין כשיעור שתי אפיות אין כאן חמץ ואופות זו אחר זו בתנור אחד וכל אחת ואחת מסיקה התנור לצורכה כדמפרש בגמרא ואפ"ה אין כאן חפש:

וחכמים אומרים. אין להקל כל כך שיהו לשות באחת וממתינות זו על זו באפייה אלא שלש נשים עוסקות כאחת בבצק של כל אחת ואחת אחת לשה וכו' והיינו כשהראשונה שלשה תחילה אופה השניה היא עורכת שכבר לשה הבצק שלה בשעה שערכה הראשונה בצק כלה והשלישית לשה עכשיו וכשגמרה הראשונ' האפייה השניה היא אופה והשלישית עורכת וחוזרת הראשונה ולשה והשלישית אופה והשניה עורכת וכן חוזרת חלילה ומפני שהתנורים שלהן היו קטנים ולא היו מספיקין לאפות הרבה כאחת:

ר"ע אומר וכו'. אדר"ג קאי שאין ראוי לעשות כן לפי שיש נשים עצלניות ושוהות הרבה ויש תנור שאינו חם הרבה ויש עצים שאינן נבערין מהר לפיכך אינו נכון שיהו ממתינת זו על זו אלא כדברי חכמים לפי שכל זמן שעוסקין בבצק אינו בא לידי חימוץ וכן הלכה:

זה הכלל תפח. אם רואה שהבצק שבידה רוצה לתפוח תלטוש ידה בצונן ותקטפנו ויצטנן:

גמ' **תני הראשונה וכו'**. למילתיה דר"ג מפרש דלא חייש אפי' הן ממתינות הרבה זו על זו כדנקיט ואזיל שהראשונה האופה בתחלה הוא שוהת כדי שיהא כדי הסיקה להתנור בלבד וא"כ השניה שצריכה להמתין על אפיה של הראשונה ועל הסיק שלה אח"כ שוהא היא כדי שני היסיקן דהראשונה ודדידה ואפיה אחת של הראשונה והשלישית שצריכה להסיק עוד לאחר שאפה השניה שוהא היא כדי שלשה הסיקין וכדי שתי אפיות ואח"כ אופה היא:

עשת ככר ראשון וכו'. כלומר ולא עוד אלא שאתה מוצא שלפעמים הן צריכות להמתין כולן כדי שלשה הסיקין ושלש אפיות ואף הראשונה וכגון שהיה לה כדי שתי ככרות לאפות ולפי שהתנור קטן ואינו מחזיק אלא ככר אחד בלבד צריכה עוד להסיקו כדי

לאפות הככר השני והיינו דקאמר שאם עשת בתחלה ככר ראשון בלבד ואפאו נמצא ממתנת על ככר אחרון שהיה נילוש כבר שהרי כולן לשות כאחת להבצק שלה ושוהא היא בו כדי שלשה הסיקין והיינו של השניה שהיא אפאה ככר שלה מיד אחר הראשונה וכדי היסק השלישית וכדי היסק דידה לאפות ככר האחרון ונמצא שיש כאן ג' הסיקין וכן ג' אפיות האחת אפיה דידה של ככר הראשון שלה ואפיה של השניה ואפיה של השלישית וכן אם יש גם להשניה שני ככרין וכן גם להשלישית:

תני גמרה זו לישתה וכו'. האי אמילתייהו דחכמים קאי ומפרש כמה שהות לכל אחת ואחת וזהו פחות מהך דר"ג לפי שבשעה שזו לשה חבירתה שכבר לשה עורכת או מקטפת היא ואותה שכבר ערכה וקיטפה מסקת התנור כדי לאפות שלה וכדפרי' במתני' לדברי חכמים ונמצא שזו בשעה שגמרה לישתה גמרה חבירתה קיטופה והאחרת הסיקה והיא הראשונה שמתחלת בעסק האפייה בתחלה והיא אינה שוהא אלא כדי הסיקה בלבד. והב' שהיתה לשה בשעת עריכת הראשונה וערכה בשעת היסק הראשונה ועכשיו היא מסיקה לא שהתה אחר הלישה והעריכה שלה אלא כדי היסק שלה ואפיית חברתה והיא היא שאפאה בראשונה. והג' שגמרה הלישה בשעה שהסיקה הראשונה וערכה בשעת אפיית הראשונה ונמצאת שוהא אחר הלישה והעריכה שלה כדי היסק של השניה וכדי אפייתה וכדי היסק שלה הרי כאן שני הסיקין ואפויה אחת:

אם עשת ככר הראשון אחרון כדי שני הסיקין ושתי אפיות. אי אפשר להעמיד גי' זו אא"כ לא תחשוב כדי שהיית היסק שלה והרי בכל הענין הזה חושב אף כדי ההיסק של האשה האופה ומפני שכל זמן שאינה רודה הפת להתנור שהייה מיחשבא. ולכך צריך לגרוס כאן אחרון כדי שלשה הסיקין ושתי אפיות והיינו אם לא עשת הראשונה בפעם הראשון אלא ככר אחד בלבד לפי שאין התנור מחזיק יותר וצריכה להמתין לאפיית ככר האחרון שלה שכבר נילוש ונגמר עד שיאפו בתחלה השניה והשלישית את הככר הראשון. שלהן ונמצאת ממתנת הראשונה באפיית ככר האחרון כדי הסקה של השנייה וכדי אפייתה וכדי הסקה של הג' וכדי אפייתה וכדי היסק שלה בשביל ככר האחרון הרי כאן ג' הסיקין וב' אפיות שממתנה עד שתוכל לאפות ככר האחרון וזהו הנכון ושפיר מיתפרשא לפי הא דלעיל והרי ג"כ שיעור השהייה לדברי חכמים לעולם פחות היא מדברי ר"ג:

ר"ג אומר וכו'. חוזר הש"ס ומציין להא דבמתני' וכדי לסיים הא דתני ר' הושטיה לדברי חכמים ואחרת באה וכו' וכלומר ואח"כ כשהשניה והשלישית מסיימות מלאכתן חוזרת

האחרת והיא הראשונה ומתחלת בלישה וכשהיה עורכת השניה היא לשה וכו' וכך חוזרות חלילה:

בחטין ארבעת קבין שיעור העיסה נקט עד כמה הוא עושה אותה אם היא של חטין עד ג' קבין וכו' ואית תניי איפכא ומפרש מ"ד בחטין ג' קבין בשיש בהן שמנונית וכו' כלומר סתם חיטין יש בהן יותר שמנונית מבשעורין והלכך ג' קבין של חטין עושין כל כך קמח כמו ד' של שעורין ומ"ד בחטין ד' קבין בשכבר נעשה קמח הוא ר דאינון חטיין שנמשך העיסה מהן כחוט הזה ובלילתן רכה אבל של שעורין דאינון רטיטין העיסה הנעשה מהן קשה ונפררת ובלילתן עבה ואותו ג' קבין של שעורין עולין הן בלישה כמו הד' קבין של חטין ולא פליגי אלא מר בגרעינין הוא משער ומר בקמח שלהן הוא משער:

הלכה ה

מתני' שיאור זה שלא החמיץ כל צורכו:

ישרף. לכתחלה והאוכלו פטור מכלום:

סידוק. דרך הבצק כשמחמיץ נעשה סדקים סדקים:

כקרני חגבים. אם נראה סדק לכאן וסדק לכאן כמו קרני חגבים:

וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת. ואפי' לא נראה למעלה קלא כקרני חגבים לפי שאין לך סדק מלמעלה שאין לו כמה סדקים מלמטה והרי נתערבו סדקיו למטה:

ואיזהו שיאור. שהאוכלו פטור כל שאין בו סדק כלל אלא שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו מתוך פחד ומתוך כך פניו מכסיפין והלכה כחכמים:

גמ' **מותר להאכילו לכלבו**. הא דקתני שיאור ישרף והאוכלו פטור היינו דוקא אם הוא כקרני חגבים לר' יהודה אבל זה שהכסיפו פניו ס"ל לר' יהודה דאפי' ביעור א"צ אלא מותר בהנאה ומאכילו לכלבו ואינו אסור אלא באכיל':

תני בר קפרא וכו'. טעמא דחכמים מפרש וכדפרישית במתניתין:

הלכה ו

מתני' **מבערין את הכל מלפני השבת**. בין חולין ובין תרומה מלבד מה שצריך כדי אכילתו לשבת:

תרומה. שאינו יכול להאכילו לא לזרים ולא לבהמה ולהשהותה אי אפשר מבער הוא מלפני השבת מה שעתיד לבער וחולין שימצא להן אוכלין הרבה א"צ לבערן אלא בזמנן בשבת ואין הלכה אלא כר"א איש ברתותא דהברייתא דקאמר מבערין את הכל מלפני השבת ואיפסק הלכתא כוותיה בגמרא דהבבלי:

גמ' **אתיא דר"מ**. דאמר מבערין את הכל מלפני השבת ומשום דחייש שמא לא ימצא אוכלין לאכול כל החמץ וישכח בשבת לבערו ויבא לידי בל יראה ובל ימצא וזהו כר' אליעזר דהלכה ג' גבי חלה בטומאה דקאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה דאם יפרישנה ויניחנה עד הערב אתי לידי בל יראה ובל ימצא:

וריבה מן דרבי אליעזר. ועדיפא הא דרבי מאיר מדר' אליעזר דאלו רבי אליעזר אומר שלא יבוא וכו' דהתם מסתמא יבא לידי כך ואלו רבי מאיר חייש אפי' לספק שמא יבא לידי כך וכדפרישית. אתיא דרבנן כר' יהושע וכו' ועדיפא מדר' יהושע דאלו ר' יהושע קאמר לעיל שם אם לא יקרא להשם עד שתאפה ואח"כ כשיקרא שם חלה ישייר אחת לחלה הוי כשורף קדשים ביום טוב ואלו לרבנן דהכא דסברי מבער הכל בזמנו ואף התרומה ומשום דבכה"ג אפי' בחול שהיא בע"ש אין שורפין את הקדשים דאכתי חזיא לאכילה עד למחר קודם זמן איסורו:

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל דפליגי לקמיה בתלויה אבל בתרומה טהורה בי"ד שחל להיות בשבת דכ"ע אין שורפין אותה בע"ש שמא ימצא לה אוכלין. כי פליגי בתרומה תלויה דלבית שמאי אין שורפין אותה בע"ש ולב"ה שורפין דהא מכל מקום לא חזיא לאכילה:

כלום אתם אומרי' בטהורה שלא תשרף. עדיין ואפי' אין לו אוכלין עכשיו שמא כהן אחד קנה שביתה בתוך התחום ויבא למחר קודם זמן האיסור ויאכלנה א"כ תלויה נמי שמא אליהו קנה שביתה בהר הכרמל כלומר במקו' קרוב ויבא למחר ויעיד עליה שהיא טהורה:

מובטחין אנו וכו' ולא ביו"ט. מפני הטורח:

אתיא דר"א בר' צדוק. דמתניתין כר"ג בפ"ק בהלכה ו:

כמה דר"ג מה שני בין חולין לתרומה. שמחלק בין חולין לתרומה כדקאמר התם חולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש כך ר"א בר' צדוק אמר דמחלק בזמן ביעור בין חולין לתרומה וא"כ כמה דתימר תמן דאיפסקא הילכתא שם כר"ג ה"נ דכוותה הלכה כר"א בר' צדוק:

הלכה ז

מתני' **ההולך**. בארבע' עשר:

ואם לאו. שאין שהות כל כך יבטל החמץ בלבו דמדאורייתא סגי בכך:

להציל. את ישראל הנרדף מיד הגייס וכו' יבטל בלבו ואפי' יש שהות לחזור ולבער:

ולשבות שביתת הרשות. שהולך לשמוח ביו"ט בבית אוהבו או קרובו ולניח שם יחזור מיד לבער ואחר כך אם יכול לילך ילך:

גמ' **בא וראה מה גדול הוא השלום**. דקחשיב במתני' מילת בנו ושחיטת פסחו שהן בחיוב כרת וסעודת אירוסין בבית חמיו שאינה אלא מצוה דרבנן בעלמא ומפני השלום ומשוה אותה לדינא עם אלו דאית בהו חיוב כרת:

מילת בנו ושחיטת פסחו. אם היום שתיהן לפניו מי קודם מהן למצוה:

אפילו יכול וכו'. אלהציל מן הגייס קאי שאפי' יש לו שהות לחזור ולבער ולהציל אחר כך אפי' כן א"צ לחזור ולבער אלא מבטלו בלבו דאל"כ מאי קמ"ל אטו לא ידעינן דפקוח נפש גדול הוא ואפי' שבת הוא דוחה:

אפילו יכול לילך ולשבות ולחזור ולבער. כצ"ל הא דקתני ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד אפי' יש עדיין שהות לקנות שביתה ולחזור ולבער וכמ"ד דביעור חמץ עד שתחשך:

שאין שביתת הרשות אצל רבו וכו'. מילתא באנפי נפשה היא ולפרש דהא דקתני שביתת הרשות אל תאמר שלילך אצל רבו או אצל מי שהוא גדול ממנו בחכמה ללמוד ממנו נמי רשות מיקרי לגבי מצות ביעור חמץ הלכך קאמר דלא היא כדמסיים ואזיל:

כך שנה רבי וכו'. כלומר כך היה שונה רבי מעיקרא אבל נמנו וגמרו בעלית בית אריס בלוד שהתלמוד קודם למעשה מפני שמביא לידי מעשה:

יזכי בטיבריה. שיזכה בתורה ללמוד אצל ר' יוחנן שהיה בטבריא:

גמל הוא חסד. מטפל ומתעסק הוא עם צרכי קבורת מתים ושלח ליה אביו ואמר המבלי אין קברים בקסרין במקום שהי' ר' אבהו שם שלחתיך וכו':

אבל אין שם מי שיעשה. מצוה זו אשר לפניו המעשה היא קודם להתלמוד:

דלמא. מעשה בר' חייה וכו' שהיו מתאחרין לבא גבי רבי אליעזר ללמוד בהשעה הקביעה ושאל להן היכן הייתם והשיבו שגמלו חסד עם המת וא"ל וכי לא היו שם אחרים שיתעסקו בו וא"כ התלמוד הוא קודם והשיבו מגור הוה שכן שלהם היה מלשון משכנתה ומגרת ביתה ולא הי' אצלם אחרים שיתעסקו עמו:

הלכה ח

מתני' **וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש**. ונפסל ביוצא דירושלים מחיצה היא לאכילת קדשים קלים:

אם עבר הצופים. הוא שם מקום שמשם יוכל לראות ירושלים והמקדש מרחוק ולפי שאין כל סביבות ירושלים נראין כל כך מרחוק מפני ההרים כדכתיב ירושלים הרים סביב לה:

שורפו במקומו. ולא הטריחוהו חכמים להחזירו ולשורפו בקדש כדין כל הקדשים הפסולין שמצותן לשרוף בקדש ואם לאו חוזר וכו':

זה וזה. חמץ שנזכר שיש לו בתוך ביתו דלעיל ובשר קדש דהכא:

כביצה. אבל בפחות מזה בחמץ מבטלו בלבו ובשר קדש שורפו במקומו ומסיק התם דלרבי מאור גרסי' זה וזה בכביצה דקסבר חזרתו כטומאתו מה טומאת אוכלין בכביצה אף בחזרתו כן ור' יהודה הוא דסבירא ליה זה וזה בכזית דקסבר חזרתו כאיסורו שהוא בכזית:

וחכמים אומרים בשר קדש בכזית. כדמפרש טעמא הכא בגמרא משום דבשר קדש אין לו תקנה בביטול החמירו בכזית אבל חמץ דאית ליה תקנתא בביטול לא החמירו עד כביצה והלכה כחכמים:

גמ' **כתיב ביום ההוא וכו'**. איידי דקתני צופים במתני' דעכשיו אין ירושלים נראה מרחוק בכל סביבותי' בשוה מייתי להאי קרא דדריש ריב"ל שעתיד הקב"ה להוסיף על מדת ירושלי' עד ו' שעות יותר דכתיב מצילת הסוס עד שהסוס רץ ואינו עושה צל מצדדיו אלא הצל הוא תחתיו דבחצי היום כשהשמש באמצע הרקיע אין צל האדם והבהמה נוטה לצדדין אלא נראה כאלו הוא תחתיו:

אם קדש הוא ישרפנו במקומו. כלו' דקאמרת שיצא מירושלי' ונזכר שיש בידו בשר קודש ואם דאכתי קרית ליה קדש אף על פי שנפסל ביוצא בתמיה ולמה לא ישרפנו במקומו ומשני שכן מצינו אפי' נפסל בירושלים כגון שנטמא כדתנן לקמן בפ' כיצד צולין נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה ולא קאמר ישרפנו במקומו במקום אשר נטמא אלא להראות דכל פסולי קדש מצותן לכתחלה לשרפן בקדש:

ההן יוצא מה את עביד ליה וכו' בעלמא קאי ומשום דשקיל וטרי הש"ס בסוף מכלתין אם גזרו טומאה על בשר קדש שנפסל ביוצא כמו דגזרו על הפיגול הנותר שיטמא את הידים והשתא בעי הכא אי אמרת בזה היוצא גזרו ג"כ טומאה עליו מכל מקום איכא למיבעי מה את עביד ליה היאך אתה מחשיב לטומאה זו. ומשום דאשכחן פלוגתא דב"ש וב"ה בשלהי פ' בתרא דשקלים גבי בשר קדשים שנטמא דלב"ש בין שנטמא באב או בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף הכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ. ולב"ה הכל ישרף בחוץ חוץ משיטמא בולד הטומאה בפנים. וזה בשר קדש היוצא אם כנטמא בחוץ מחשבת ליה או כמו שנטמא בפנים והואיל וקילא טומאתו א"כ ישרף בפנים כמו נטמא בולד הטומאה לב"ה:

אמר ר' יוסה. מסתברא דמכיון שנמצא פסול מחמת מקומו שיצא חוץ ממחיצתו והשתא הוא כמו שנטמא א"כ נעשה כמו טמא בחוץ ולב"ה ישרף בחוץ:

אמר ר' יוסי בר' בון. ומאי תיבעי לך דהבעיא מעיקרא לאו בעיא היא שהרי טהור הוא דבר תורה אלא את הוא שגזרת עליו טומאה הואיל ונפסל ביוצא וא"כ לא דייך שגזרת עליו טומאה מדבריהם אלא שאתה מסתפק ומבקש לעשותו כמו טמא בחוץ ולהחמיר עליו שלא ישרף אלא בחוץ בתמיה אלא ודאי כמו טמא בפנים מחשבינן ליה. ולב"ה דקאמרי מה שנטמא בולד הטומאה בפנים משרפין בפנים אף בשר קדש שפסול ביוצא בפנים הוא דשרפינן ליה:

אית תניי תניי ומחליף. אפלוגתא דר"מ ור' יהודה במתני' קאי דיש שונה דמוחלפת השיטה לר"מ זה וזה בכביצה ולר' יהודה זה וזה בכזית ור' יעקב בשם ר' יסי שונה כמתני' דהכא:

אמר ר' יודן סימנא הוא. כדתנן אנן במתני' הכא מן ההיא דמתני' דפ"ז דברכות עד כמה מזמנין דר"מ הוא דקאמר עד כזית אלמא דכזית חשיבא לי' וה"נ זה וזה בכזית הוא דקאמר ולר' יהודה הוא דלא חשיבא ליה עד שיהא כביצה כדהתם:

תני פחות מכאן. לד"ה מאי דאית ליה אין מטריחין עליו שיחזור אלא שורפו במקומו בקדש:

מה בין זה לזה. לדברי חכמים וקאמר זה יש לו ביטול וכו' כדפרישית במתני':

עד כדון בשר קדש. אהא דתני פחות מכאן אין מטריחין עליו קאי דמשמע דאף בחמץ כן מדקתני סתמא ועד כאן בבשר קדש שפיר היא דמכיון דלית בי' כשיעור אין מטריחין עליו דמאי איכפת לן ישרפנו במקומו אלא חמץ מנין לך שהוא כן דנימא אם הוא פחות מכביצה אין מטריחין עליו הא מיהת כזית אית ביה ויכול לקיים בו מצות ביעור וקאמר ר' יוסי בר' בון דמן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלים משמע דדמיין להדדי בענין שיעור החזרה א"כ הדא אמרה דמה דנפיל להדין כל מה שנופל בדין השיעור לזה נופל לזה וכמו דבבשר קדש לא מטריחינן ליה לחזור בפחות מכשיעור כך הוא גבי חמץ ויבטלנו בלבו ודיו:

הדרן עלך ואלו עוברין

פרק ד

הלכה א

מתני' **מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ עד חצות**. היום עושין אבל מחצות ולמעלה לאו במנהגא תליא מילתא אלא אסור הוא בכל מקום כדמפרש הכא בגמ' לטעמא דאינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבנך קרב והואיל וזמן שחיטת הפסח אחר חצות הוא אין האיסור אלא מחצות ולמעלה. והאידנא אף על גב דבטל זה הטעם הגזירה לא בטלה. ועוד איכא טעמא אחרינא ואף בזמן הזה כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמץ ותיקון מצה לצורך הלילה שמצוה לטרוח מבעוד יום כדי להסב מהר כדאמר בפ' בתרא חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל התינוקות שלא ישנו:

ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. מפרש בגמרא דה"ק דההולך ממקום שאין עושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ואף על פי שהוא עכשיו במקום העושין לפי שהטעם להא שאמרו אל ישנה אדם ממנהג העיר אשר בא לשם מפני המחלוקת הוא שלא יאמרו זה שבא לכאן חולק עלינו וכאן ליכא מחלוקת שהרואה אותו שאינו עושה מלאכה יאמר אדם בטל הוא דפוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא בכל ימות השנה. ומפקינן דהא דתנן ונותנין עליו חומרי המקום שיצא משם היינו בשדעתו לחזור למקומו אבל אם אין דעתו לחזור למקומו נוהג הוא לעולם כמנהג המקום שהלך לשם בין לקולא ובין לחומרא:

גמ' **ת"ל ובשלת ואכלת**. דמשמע אין עליך אלא מצות אכילתו אבל הזביחה יכול אתה לעשות ע"י שליח ושלוחו של אדם כמותו וא"כ מה ת"ל תזבח ללמד שתהא כאלו אתה עוסק בזביחתו ובעשייתו ולא במלאכה אחרת לפי שאינו בדין וכו' אבל אסרו וכו' כלומר דמכאן למדו ואסרו מלעשות מלאכה מחצות ולמעלה כדמסיק לקמן שאין הפסח קרב אלא מו' שעות ולמעלן:

כהדא דתני. במגילת תענית ומייתי לה לקמן בפ"ק דמגילה. להן אמרו כל אינש וכו' כדמפרש ואזיל שהאומר הרי עלי עצים וכו' היום אסור וכו' בו ביום:

אמר ר' יונה אילין תמידין וכו'. גרסי' להא בפ"ד דתענית על המתני' דמעמדות ומשמרות ומפרש להטעם שהתקינו אותן לפי שאם יהיו כל ישראל עולין לירושלים לעמוד על קרבנותיהן של כל יום ויום זה אי אפשר חדא דלית כתיב וכו' ועוד אם יהיו כל ישראל יושבין ובטלין ממלאכה בכל יום בשביל קרבן התמיד שיש לכל ישראל בו א"כ הא דכתיב ואספת דגנך מי אוסף וכו' אלא לפיכך הוא שהתקינו וכו' ומייתי לה הכא משום האי דקאמר אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וכו'. ולקמן פריך על זה קרי פסח וכו' ומשני:

עשרים וארבעה אלף עמוד מירושלים. וכך הוא הגירסא בתענית שם וכלומר שמעמד אחד היה מירושלים והיה באותו מעמד עשרים וארבעה אלף מאנשי ירושלים תמיד:
וחצי עמוד מיריחו. חצי המעמד אחד היה מיריחו:
בשביל לחלוק כבוד לירושלים. שאין מעמד שלם ממקום אחר כמו מאנשי ירושלים בתוכה:
וישראל מוכיחין על עצמן וכו'. כלומר הישראלים מהמעמד הן הן בשביל שליחות של כל ישראל שאינן יכולין כולן לעלות לירושלים בכל יום:
וכל הקהל משתחוים והשיר משורר וגו'. פסוק הוא בד"ה גבי יחזקי' המלך שהקריב קרבנותיו ודריש ליה על עיכוב לכולן בשעת הקרבן:
ולכפר על בני ישראל. מיותר הוא דהא כתיב לעבוד וגו' הלכך דריש ליה על שיר הלוים בשעת הקרבן ומכאן שמעכב כפרה מדכתיב ולכפר גביה כדמסיק ואזיל:
הרי פסח וכו' אדלעיל מהדר ואם דילפינן מקרא שאסור במלאכה ביום הקרבת הקרבן ומפני מה תלי איסור מלאכה בערב פסח קודם חצות במנהג הרי פסח קרבן של כל ישראל הוא היום ולתסר בכל מקום כל היום:
אמר רבי אבהו שניא הוא קרבן פסח וכו'. ור' אבהו גופיה מסתפק ובעי דמעתה אם אמר הרי עלי עולה להקריב משש שעות ולמעלה והיינו קודם לתמיד של בין הערבים אם מותר הוא לעשות מלאכה מו' שעות ולמטן כלומר קודם ו' שעות דעכשיו דומיא דפסח היא וקאמר ר' יוסה דלא דמיא דפסח אינו כשר אלא מו' שעות ולמעלה ואם הקריבו בשחרית אינו עולה לפסח אבל עולה שהקריבה בשחרית עולה הוא והלכך אפי' אמר הרי עלי להקריבה מחצות ולמעלה אסור במלאכה כל היום הואיל וזמנה כל היום:
כל הדברים תלו אותן במנהג אם מנהג קבוע היא כדקחשיב ואזיל ולהוציא מה שנוהגין בטעות:
באפקי שובתא. בכל הלילה של מוצאי שבת זה אינו מנהג אבל הנוהגין שלא לעשות מלאכה עד אם יפנה סדר התפלה של מוצאי שבת זהו מנהג נכון:
בתרייא ובחמשתה. בשני ובחמשי של כל שבוע אינו מנהג אבל של תענית צבור כאותן ששנינו במסכת תענית ונוהגות עצמן לאסור עד יפנה התענית ואפי' באותן שמותרין במלאכה מן הדין זהו מנהג:
יומא דערובתא. שלא לעשות מלאכה כל יום של הושענא רבה אינו מנהג ומן המנחה ולמעלה זהו מנהג מפני כבוד יו"ט האחרון של חג:
יומא דירחא מנהג. כך נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חודש:

דלא למישתייא מן דאב עליל. שנוהגות שלא לעשות השתי ולהטוות משנכנס אב זהו מנהג שבו פסקה אבן שתיה שנחרב המקדש וסמכו על הפסוק כי השתות יהרסון ממלאכה:

כל הדברים מנהג. מה שכבר נהגו אין מבטלין ממנהגם וכהאי דעצי שטים היו במגדל צבעיה והיו נוהגין שלא להשתמש בהן בשביל זכר לחורבן שהיה בנוי מעצי שטים ואמר ר' חנינא להשואלין היתר בהן מכיון וכו' שלא לשנות מה שכבר נהגו איסור:

וטועה בו באיסור. שאוסר על עצמו בטעות ואלו היה יודע שהוא מותר לא היה נוהג כך:

נשאל. כשהוא נשאל לחכמים על זה יכולין להתיר לו אבל אם הוא יודע שהוא מותר אלא שמחמיר על עצמו אין מתירין לו:

על ספסל של עכו"ם. שמוכר שם הסחורות יושבין עליו בשבת ולא חיישינן לחשדא:

להיות רוחצין שני אחין כאחת. דמתוך שהן מצויין זה אצל זה וכשהן ערומין נותנין עיניהן למשכב זכור:

בקורקדיו' בסנדלין מצופות זהב ולא חיישי' דילמא אתו לשלופינהו וכדי להראותן:

ולא סוף דבר פסח. לענין המנהג אלא אפי' כל מנהג וכאותן שקיבלו עליהן חרמי טבריה הצדים דגים בחרמות וברשתות בימה של טבריה. והעושין גריסין בציפורי והכותשין דשושי חטים לדייסא בעכו החמירו על עצמן שלא לעשות מלאכתן בחולו של מועד אע"פ שמן הדין מותר כמו ששנינו בסוף פ"ק דמ"ק וגרסי' להא התם:

ופריך ניחא גריסי ציפורין דשושי עכו שהניחום להם חכמים במנהגן ומשום שיכולין לתקן זה מקודם המועד אלא חרמי טבריה קשיא וכי אינן ממעטין בשמחת הרגל שלא יהיו מצוין דגי' חיים לכבוד הרגל:

ומשני צד היא בחכה או במכמורת. דלא אוושא מילתא כמו צדי חרמים וא"כ אפי' כן אינו ממעטין בשמחת הרגל:

מיקל להון. מקלל אותן לאלו שנמנעו לעשות מה שהיא לשמחת הרגל:

גלו ממקו' למקו'. אלו שקיבלו עליהן לנהוג איסור אפי' הוא דבר מותר וביקשו עכשיו לחזור בהן ממנהגם מהו אם יכולין לחזור בהם. וקאמר הש"ס יביא זה כהדא וכו' שלא לפרש בים הגדול ג' ימים קודם השבת כדאמרינן לעיל בפ"ק דשבת:

ואתו בניהן ושאלו וכו'. וה"ה הכא שלא ישנו ממנהגם ואפי' הן עכשיו גולין ממקום למקום:

ואין אדם נשאל על נדרו. בתמיה ולא יהא אלא כנדר ויכולין לישאל על נדרו:

ומשני תמן בנדר בעלמא. משנדר הוא בעצמו נשאל ברם הכא אבותיהם נדרו:

ופריך כל שכן יהיו מותרין. שהרי הן לא נדרו בעצמו:

לא מן הדא. באמת לא אסר להן מזה הטעם שאבותיהן קבלו עליהן איסור אלא מן הדא טעמא דרבי תלמידו דר' יהודה הוה ור' יהודה אוסר מן הדין לפרוש בים הגדול קודם השבת:

אינו אסור משום בל תתגודדו. אמתני' מהדר דקתני מקום שנהגו וכו' וכי אין זה משום לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות שהללו יהו עושין כך והללו יהו עושין כך:

א"ל בשעה וכו'. כלומר אין משום בל תתגודדו אלא בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו כב"ה במה שהן מחולקין בדיני איסור והיתר וכיוצא בזה אבל הכא אינו אלא מנהג בעלמא שהללו נוהגין כך והללו נוהגין כך ומשום חומרא בעלמא. וג"כ אינו נראה כלל לשני אגודות אם אינו עושה מלאכה דכמה בטלני בשוקא:

ב"ש וב"ה אין הלכה כב"ה. בתמיה ותשובת ר"ל לר' יוחנן היא כלומר היאך מוקמית להענין לא תתגודדו על גוונא דמחלוקת ב"ש וב"ה הא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה וא"כ הללו שעושין כב"ש בלאו הכי לאו שפיר עבדי דלאו כהלכתא היא כלל:

א"ל בשעה שאלו עושין כר"מ וכו'. כלומר אי לא מצינן לפרש האסמכתא דדרשינן מלא תתגודדו על גוונא היכא דפליגי ב"ש וב"ה א"כ נפרש לה היכא דפליגי ר"מ ור' יוסי לדינא והללו עושין כך והללו עושין כך. וחזר ר"ל והקשה לו וכי ר' מאיר ור' יוסי אין הלכה כר' יוסי ואכתי אעיקרא דדינא מאלו דעבדי כר"מ קשיא דתיפוק ליה דעבדי דלא כהלכתא:

א"ל ר' יוחנן תרי תניין תינון וכו'. כלומר אי משום הא ל"ק מידי דאשכחן טובא דפליגי תנאי אליבייהו ומר מתני לה בדר"מ ומר מפיק לה ומתני לדר"מ בדר' יוסי ודר' יוסי לדר' מאיר וכל א' וא' סומך על שמועתו לעשות כהלכה לפי מה שקיבל דאין כאן אלא משום לא תתגודדו:

ת"ל ר"ל לר' יוחנן הרי ר"ה ויה"כ דפליגי ר"ע וריב"נ בסדר ברכות בר"ה בפ' בתרא דר"ה ופלוגתייהו שייכא נמי ביה"כ ביובל כדתנן שם בפ"ג שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות. ולריב"נ כולל מלכיות עם קדושת השם ואינו תוקע. ולר' עקיבא כולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע. וקאמר התם בגמרא ביהודה נהגו כר"ע ובגליל נהגו כריב"נ והאיכא הכא משום לא תתגודדו. והכא לא שייך לומר מנהג בעלמא דהא הני דעבדי כמר לא נפקי ידי חובותייהו אליבא דאידך:

א"ל. ר' יוחנן שניא היא התם דהא קתני עלה שם שאם עבר ועשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא דלא פליגי אלא לכתחילה וכיון דבדיעבד דעבד כמר עביד ודעבד כמר עביד אין כאן משום לא תתגודדו:

הרי פורים הרי אלו קורין וכו'. ואיכא משום לא תתגודדו ונהי דמוקפים ופרזים מפורש בהדיא בהכתוב שע"י מעשה קבלו עליהן הללו בי"ד והללו בט"ו מ"מ אינך מהזמנים שנשנו במשנה בי"א ובי"ב ובי"ג ואלו קורין בי"א או בי"ב ואלו בי"ג והרי יש כאן אגודות אגודות:

א"ל מי שסידר את המשנה. ושנה לזמנים הללו סמכה למקרא דכתיב משפחה ומשפחה וגו' ללמד על הזמנים המתחלפים לפי מה שהן כאותן ששנינו שם:

ניחא. הא דקתני במתני' ואל ישנה אדם מפני המחלוקת אגוונא דרישא ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין שנותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם ולא ליעבד ואל ישנה מפני המחלוקת:

ממקום שאין עושין למקום שעושין. בתמיה אי אמרת אל ישנה א"כ ליעבד והא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ומשני דבאמת ויבטל ולא ליעבד ואין כאן משום לא ישנה מפני המחלוקת שהרי כמה בני אדם בטלין יש לו באותו מקום ולא מחזי כמחלוקת במה שהוא בטל ממלאכה:

ר' סימון בשם ר' יוחנן במתמיה כלו' דר' יוחנן נמי מפרש להמתני' כמו דשנינן והא דקתני ואל ישנה מפני המחלוקת בלשון בתמיה היא ואסיפא קאי או ממקום שאין עושין וכו' שהרי אל ישנה ממנהג המקום שאמרו לו מפני המחלוקת הוא שאמרו והרי אין כאן מחלוקת דפוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא:

הלכה ב

מתני' **כיוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום שכלו**. לחיה מן השדה וחייבין בני מקומו לבערו מן הבית כדדרשינן כלה לחיה כלה לבהמתך והוליך זה הפירות למקום שלא כלו עדיין חייב לבערן משום חומרי המקום שיצא משם ולא שייך כאן מפני המחלוקת דאין בזה מחלוקת כלל דאותן הפירות ממקום שכלו הן וכבר נתחייבו בביעור:

או ממקום שלא כלו וכו'. משום חומרי המקום שהלך לשם:

ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה. בבבלי מסיק דר' יהודה לחומרא הוא דפליג ופלוגתייהו בהא דפליגי תנאי בכ"ט דשביעית בכובש ג' מיני ירק בחבית אחת כדי להתקיים ושנים מהם כלו לחיה מן השדה והשלישי לא כלה דת"ק סבר שאוכל מאותן שכלו על סמך אותו המין שלא כלו הואיל והן בחבית אחת וה"ק ממקום שלא כלו למקום שכלו לגמרי חייב לבער אבל לא כלו כולן אלא מקצתן אוכל אף ממין הכלה ואפי' הן שני מינין שכלו משום דסומך על האחרון זה שלא כלה ור' יהודה אוסר משום

דאמרינן לו צא והבא לך אף אתה מהמין שכלה ולא תמצא וא"כ אינו אוכל אלא מאותו המין שלא כלה בלבד ואותן שכלו חייב לבער וזהו כר"ג דפ"ט שם וכן הלכה:
גמ' כלו בטבריא וכו' מילתא דרבי יהודה מפרש דלקולא הוא דפליג שאומר אני הבאתי זה מצפורי שעדיין לא כלה ואם אין אתה מאמין צא והבא לך אף אתה ותראה שלא כלו שם:
ר' יהודה. דמתני' ור' יוסי דפרק ט' דשביעית שניהן אמרו דבר אחד:
דתנינן תמן. בשביעית:
אוכלין. בבית על המופקר שבשדה אבל לא מן השמור ואפילו אותו השמור הוא במקום שיכולה החיה לבוא ולאכול ממנה דסבירא ליה דבעי' שיהא מופקר לכל ור' יוסי מתיר אף על השמור בזמן שיכולה החיה לפעמים לאכול ממנו:
אמר לון וכו'. כלומר משום שאומר להן אני מן השמור הזה הבאתים ואותו מותר הוא ואם אין אתה מאמיני בא והבא לך אף אתה מאותה שדה פלונית שהיא משומרת לפניך ומ"מ יכולה החיה לפעמים לבוא שמה ולאכול מהן:

הלכה ג

מתני' **מקום שנהגו למכור בהמה דקה וכו'**. וכגון במקום שלא נחשדו על הרביעה:
מקום שנהגו שלא למכור. שמחמירין על עצמן דלא ליתי לאקולי בבהמה גסה:
ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה. דגזרינן מכירה אטו שאלה ושכירות. ולפי שבהמה גסה מיוחדת היא למלאכה ויעשה הנכרי מלאכה בשבת בבהמת ישראל וע"י סרסור דליכא לאחלופי בשכירות שאין הסרסור משכיר או משאיל שרי למוכרה:
עגלים וסייחין וכו. ואפי' אותן השבורים אינן ראויין למלאכה גזרו בהו רבנן דילמא אתי לאחלופי בשלימין וגדולים שהן ראויין למלאכה ועוד שאף השבורין הן ראויין לפעמים למלאכה שמטחינן ברחיים:
ר' יהודה וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:
בן בתירה מתיר בסוס. ובסוס העומד לרכיבה דכ"ע ל"פ דשרי כי פליגי בסוס המיוחד לעופות שהציידים מביאין עליו העופות לצוד בהן דבן בתירה סבר החי נושא את עצמו ורבנן סברי דוקא אדם היא נושא א"ע הוא דאמרינן אבל עופות עבידי דמשרבטי נפשייהו. ואין הלכה כבן בתירא:
גמ' **מותר לגדל**. בתמיה והא תנינן בפרק מרובה אין מגדלין בהמה דקה בא" וקאמר ר' בא כגון מהיר וכו' שם מדבר לא"י והיא ט"ז מיל על ט"ז מיל ושם הותר לגדל בהמה

דקה וכן אמר במרובה בהלכה ז' דהא דקאמר שם אבל מגדלין במדברות שבא"י היינו מדבר מהיר:

הוין. בני הישיבה בעיין מימר דמ"ד מותר למכור ס"ל נמי דמותר לייחד הבהמה אצל נכרי. וגרסינן להא בפ"ק דע"ז בהל' ו' עד סוף כל הסוגיא:

ומ"ד אסור למכור. ס"ל כהאי תנא דריש פ"ב דע"ז אין מעמידין בהמה בפונדקאות של נכרים לפי שחשודין על הרביעה:

ר' יונה וכו'. דחי לה דליתא להא דהוון בעי מימר אלא אפי' מ"ד מותר למכור אסור לייחד ודכ"ע אית להו הא דאין מעמידין:

מה בין למכור וכו'. מכיון דחיישינן לרביעה א"כ אף למכור אסור דבני נח מצווין על הרביעה וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול:

וקאמר דשאני מכירה. דהתם כשמוכרה לו הרי כבהמתו של עכו"ם היא והוא חס עליה לרובעה לפי שברביעה נעשית עקרה אבל כשמייחדה אצלו בהמתו של ישראל היא וחשוד הוא לרובעה ולפיכך אסור לייחד מקום וכו':

למה. מ"ט דקאמר מפני שהוא מוציאה מידי גיזה. ואינו מקיים בה מצות ראשית הגז:

הגע עצמך שהיתה עז ואין בה גיזה. ומשני דאכתי מוציאה הוא מידי בכורה שהוולדות יהו פטורין מן הבכורה ואף על פי שחוזר ולוקח מיד הנכרי אח"כ:

זכר. ואין כאן וולדות וקאמר דעכ"פ מוציאו מידי מתנות הזרוע ולחיים והקיבה:

מעתה. אי חיישית למה שהוא מפקיען מן המצות שהיה אפשר להתחייב בהן אח"כ א"כ אף חטין אל ימכור לו מפני שמוציאן ממצות חלה שהיה מתחייב בהקמח ויין ושמן אל ימכור לו מפני שהיא מוציאן מן הברכה אם היה נהנה מהן בתמיה אלא דליתא להאי טעמא:

בכל מקום וכו'. בהמה גסה יש בה חיוב חטאת שראויה למלאכה שיש בה חיוב חטאת לישראל וכשהנכרי עושה בה המלאכה בשבת עובר הישראל על שביתת בהמתו כדמסיק לקמן:

ואינו חולב ואינו גוזז. בתמיה וא"כ אף בבהמה דקה יש חיוב חטאת בשבת:

תמן. בבהמה דקה הוא מתחייב שהוא החולב והגוזז ואין הבהמה עצמה עושה מלאכה של חיוב חטאת ברם הכא בבהמה גסה היא עצמה מתחייבת כלומר שהיא גופה עושה המלאכה של חיוב חטאת כגון שחורשת וכיוצא בה ובכה"ג הוא דאדם מצווה על שביתת בהמתו:

וכיון שהוא מוכרה לו וכו'. בתמיה ומאי חיוב חטאת דקאמרת:

ברם הכא וכו' עד חשיד עליה טעות הוא אגב שיטפא דלעיל ובע"ז ל"ג לה כלל:

א"ר אימי וכו'. היינו חיוב חטאת דקאמר לפי שלפעמים הוא מוכרה לו לנסיון על איזה ימים אם תיטב בעיניו ואם לאו יחזירנה לו וכשהוא מחזירה אח"כ נמצא בשעה שעבד בה הנכרי עבודה בהמתו של ישראל היתה ומתחייב בה משום שביתת בהמתו:

מעתה. נימא אם מוכרה לנסיון יהא אסור ושלא לנסיון אלא לחלוטין מותר ואמאי קסתים התנא במתני':

ומשני זו מפני זו. גזרו במכירה לחלוטין משום מכירה לנסיין:

עבר וכו'. בעיא היא אם עבר ומכר במקום שנהגו שלא למכור שום בהמה אם קונסין אותו הואיל ואינו אלא מנהג משום חומרא וקאמר הש"ס דכשם שקונסין להלכה אם עבר בדבר שהוא מן הדין כגון המטיל מום בבכור כך קונסין אם עבר על מנהג המקום:

מנין שקונסין בו למנהג. וקאמר מהאי עובדא דר"ל שמעינן לה:

וקנסיה בכיפלא. שיהדר אח"כ שיחזור לו הנכרי הגמל ואפי' יהא צריך ליתן לו בכפל הדמים אשר לקח ממנו וכדמפרש ר' יוסה בר' בון שהסרסור מכרו לנכרי. ולהסרסור הוא שקנסו דאלו להמוכר עצמו לאו משום מנהגא הוא דמדינא הוא דאסור בהמה גסה והגמל עומד למשא הוא אלא ע"י הסרסור הוא שמכרו ומדינא שרי וקנסו משום מנהגא בעלמא שהיו נוהגין שם שלא למכור בהמה גסה אפי' ע"י סרסור:

והוה צווחין ליה. היו קוראין להסרסור הזה לגנאי ברא דמסרסר לארמאי:

מה. ושואל הש"ס מה הפסק הזה דר"ל אם כר"י ס"ל ולא כרבנן דתני בתוספתא ריש פ"ב דבכורות וחסר כאן בהעתקה וה"ג התם הלוקח עובר פרתו של נכרי והמוכר לו אע"פ שאיני רשאי והמשתתף לו והניתן לו בשותפות והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה ר' יהודה אומר אף המקבל מן הנכרי אף על פי שאינו רשאי ה"ז מעלה בשויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי ה"ז מעלה אותו ואפי' עשרה בשויו ליתן דמיו לכהן וחכ"א הואיל ואצבע הנכרי באמצע שידו בו לעולם נפטרה היא מן הבכורה. קתני מיהת דלר' יהודה במקום שאינו רשאי כגון שנותן לו בקבלה דהוי כמוכר לנכרי בהמה גסה דאע"ג דמדינא פטור מן הבכורה שהרי יד הנכרי באמצע אפי' כן קונסין אותו ומעלה להנכרי ליתן לו כמה וכמה בשויו כדי שיתן הבכור לכהן. ודמיו לכהן דנקיט לאו דוקא הוא אלא כלומר הבכור שהוא בדמיו ושוויו יתן לכהן:

רשב"ל כר' יהודה. כלומר דקאמר הש"ס אין דרשב"ל כשיטתיה דר' יהודה:

ורובה מן דר' יהודה. ועדיפא דידיה מהא דר"י ומחמיר טפי דאלו ר' יהודה לא קאמר אלא משום הלכות בכורה דמדאורייתא היא וקניס היכא דהפקיעו מן הבכורה. ומה דאמר ר"ל בהלכות בהמה גסה דעיקר איסור המכירה אינו אלא גזירה דרבנן:

אלא בשבורה שאינה יכולה להתרפאות. אבל אם יכולה היא להתרפאות מודה ר' יהודה שאסור דהא לבתר דמיתרפיא חזיא למלאכה:

והרי מביאין לה זכר ונרבעת ממנו. וכיון דסבירא לך ביכולה להתרפאות אסור משום דלבתר הכי תיחזי למלאכה א"כ הכי נמי בשאינה יכולה להתרפאות דהא חזיא לרביעה ויולדת ולכשיוליד העובר חזי נמי למלאכה:

בשבור זכר וכו' אמרו לו והרי מביאין לו נקבה וכו'. ואכתי חזי לעוברין הוי:

זאת אומרת שאסור להמציא להן זרע. עוברין לנכרים ואף לר' יהודה קאמר דש"מ דאסור למכור עוברין שבבהמה לנכרי כמו שאסור למכור לו הבהמה עצמה דהא ר' יהודה השיב אף אני לא אמרתי אלא בשבור זכר אלמא היכא דאיכא חששא דעוברין להדיא סבירא ליה לר' יהודה נמי דאסור:

תמן תנינן. בריש בכורות:

לית הדא אמרה. שאסור להמציא להן עוברים. כצ"ל וכך הוא בע"ז וכי לאו ש"מ מהאי מתניתין שאפי' עוברין אסור למכור להן דהא קתני אע"פ שאינו רשאי וכלומר דש"מ דלכ"ע הוא אסור דאף ר' יהודה לא פליג אלא בשבירה:

כבר קדמך ר' אבון. דקאמר לעיל זאת אומרת וכו' וכדאמרן דמדייק שאף ר' יהודה מודה שאסור למכור עוברין להן:

לא אמר בן בתירה אלא בסוס זכר וכו'. כצ"ל וכ"ה שם לפי שהסוס זכר מסוכן הוא שדרכו להרוג בעליו במלחמה ולפיכך מותר למכור אותו להם כדי להוציאו מביתו:

יש אומרים וכו'. לפרושי הא דקאמר שהורג בעליו במלחמה יש אומרים מפני שהוא רץ אחר הנקבה שרואה אצל השונאים ורץ במקום הסכנה וי"א מפני שעומד ומשתין ואין בעליו יכולין להציל עצמן ולברוח במקום סכנה:

מה ביניהון. בין הני טעמי סוס הסריס איכא בינייהו:

דברי חכמים. ולדברי חכמי' שחוסרין בסוס מפרש ר' אחא דטעמייהו משום שלכשיזקין חזי למלאכה דכידנו ברחיים וטוחן בשבת ולקמן מפרש לה:

בן בתירה ור' נתן אמרו דבר אחד. דסבירא להו דאף בשאר בעלי חיים אמרינן שהחי נושא א"ע כדלקמן:

דתני. בתוספתא דשבת:

חייב דלא אמרי' חי נושא את עצמו אלא באדם אבל לא בבהמה וחיה ועופות:

ר' נתן אומר וכו' חיים פטור. דס"ל אף בבהמה חיה ועופות אמרי' חי נושא את עצמו והיינו כבן בתירה דמתיר אפי' בסוס המיוחד לעופות כדפרישית במתני':

רבנן וכו'. כלומר דפריך אי הכי דפליגי בן בתירה ורבנן בסוס המיוחד לעופות וא"כ לרבנן אית להון משום חיוב חטאת ואינון מתיבין ליה הכין בתמיה שהשיבו לו לבן בתירה דלכשיזקין כודנו וכו' תיפוק לי' דלדידהו במאי דפליגי חיוב חטאת אית ביה ומשני בשיטתו של בתירה השיבוהו לדידן בלאו הכי חיוב חטאת איכא אלא דלשיטתך דאמרת דאף בכל בעלי חיים חי נושא א"ע אינו אסור אלא משום שבות אף אנן נימא לך דמ"מ שייכא חיוב חטאת בסוס דלכשיזקין כודנו ברחיים ומטחינו בשבת:

בשיטתך שאת אומר משום שבות וכו'. כך הגי' בע"ז ולגי' דהכא היינו הך דהלכות בהמה גסה אינה אלא משום שבות במקום דליכא מלאכה בשעת המכירה לבן בתירה אומר אני שהוא אסור למכור הסוס להן משום שני דברים:

משום כלי זיין. מפני שהנכרי מלמדו להרוג ביד את הנופלים ואף שיש עדיין חיות בהם:

ומשום הלכות בהמה גסה. כדאמרן דחזי למלאכה כשיזקין:

ותני כן וכו' מאן תניתה רבי. דלדידיה גם בחיה גסה שייכי הני טעמי ומדינא אסור למכור להן חיה גסה כמו בהמה גסה:

דברי חכמים. אבל לדברי חכמים קאמר ר' ביסנא בשם רב דלא ס"ל להא דרבי אלא חיה גסה כבהמה דקה וליכא איסורא מדינא אלא במנהגא תליא מלתא:

הלכה ד

מתני' **מקום שנהגו שלא לוכל**. משום שמא יאמרו מבשר פסח הוא זה ונראה כאלו אוכל קדשים בחוץ:

מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יוה"כ וכו'. בגמרא קאמר שניהם לדבר אחד נתכוונו שהאומרים להדליק כדי שימנע מתשמיש המטה לפי שאסור לשמש מטתו לאור הנר והאומרים שלא להדליק שמא יראה את אשתו ויתאוה לה:

ומדליקין בבתי כנסיות וכו'. בכל מקום שאין איש ואשתו מתייחדים שם:

גמ' **אפילו בשר עגל**. צלי שאין הפסח בא ממנו אין אוכלין לפי שאינו ניכר כשהוא צלוי:

סברין מימר אפי' ביצה. צלויה ואפי' קולקוס והוא מין ירק וצולין אותו בשמן:

א"ל לא היא אלא שיהא מין בשר מן הטעון שחיטה שיכולין לטעות ולומר שהוא מבשר הפסח:

מדליקין. מפני כבוד השבת:

ר' יוסי וכו' בשם ר' שמואל בר נחמן. דקאמר לה בשם ר' יונתן ור' חזקיה וכו' קאמר לה בשם ר' שמואל בר נחמן גופי' דמקום שנהגו להדליק יותר משובח הוא ממקום שנהגו

שלא להדליק משום דכבוד יו"ט הוא תדע לך וכו' שאם חל בשבת לד"ה מדליקין אלמא דאור הנר לכבוד הוא:

תדע לך שהוא כן. שמשובח הוא המדליק שמתוך שהאיש הזה צנוע הוא וכו'. וקאמר הש"ס דאי משום הא לא איריא דבין כמ"ד מדליקין וכו' שניהן לדבר הזה נתכוונו ומפני הרגל עבירה וכו' כדמסיק ואזיל:

שהוא רואה. הנר ומתבייש לשמש ומ"ד אין מדליקין שלא יראה אשתו ויתאוה לה:

ובתי מרחציות. שאין שם אשתו לפניו:

לכן צריכה וכו'. לא איצטריך אלא אפי' במקום שנהגו שלא להדליק מחששא דאמרן מדליקין דמהו דתימא ליגזור בבתי מרחצאות שהרי אין רחיצה ביוה"כ ומפני מה נכנס לשם. אם לא שדעתו להתייחד עם אשתו קמ"ל דלא גזרינן אלא במקו' שאשתו מצויה בביתו:

מהו להדיח כבשים ושלקות. ממיני ירק שבשאר יוה"כ מותר להדיחן מן המנחה ולמעל' כדי להכינן לערב מיד כדלקמן ואם חל להיות בשבת מהו:

בשם ר' אלעזר. טעמיה דמתיר שהרי מה טעם אמרו מדיחין אותן ביו"כ מן המנחה ולמעל' מפני סכנה הוא שלאחר התענית לא יהי' לו פנאי כל כך ואפשר שיש בהם תולעים ויבא לידי סכנה ולפיכך התירו לקנב הירק ולהדיחו וא"כ וכי שניא היא סכנה בין יוה"כ שחל להיות בשבת או שחל להיות בחול ואם מותר בזה מותר בזה מפני הסכנה:

מתניתא פליגא על ר"א. דתנינן בפ"ט דמנחות גבי חילוק לחם הפנים יה"כ שחל להיות בשבת החלות מתחלקות להכהנים לערב אלמא דחיישי' ביה"כ בשבת מן המנחה ולמעל' ואינן מתחלקות אלא לערב:

ומשני שנייא היא. התם שע"י שהוא דבר קל לאכלן שהרי הן אפויות חיישינן שמא ישכח שהוא יוה"כ ויאכל אבל הכא אינן ראויות לאכילה אלא שהוא מכינם שיהא ראוין לערב מיד:

מתניתא דר' אלעזר פליגא עלוי. כלומר מה ששמענו מר"א גופיה דהוה תני חדא ברייתא היא קשיא עליה דתני יה"כ שחל להיות בשבת שבתון שבות ובחול שבתון שבות. וכלומר נאמר בשבת שבתון שבות ונאמר ביום הכפורים שבתון שבות ולמה נאמר אי משום מלאכה הרי כבר נאמר לא תעשה כל מלכה אלא לומר שאפי' מדבר שאינו מלאכה ממש אתה שובת כך דרשו בברייתא והשתא קשיא כדמסיק אם בחול אתה שובת אמאי

הצריכי לדרוש הכי ביה"כ שחל להיות בשבת שהרי אם יוה"כ שחל להיות בחול אתה שובת מכל דבר אם חל להיות בשבת לכ"ש:

לא צורכה דלא וכו'. אלא ודאי לא איצטריך אלא להא שאפי' דברים שאת מותר לעשות ביה"כ שחל להיות בחול ואיזו זו הדחת כבשים ושלקות שהתירו בשאר יה"כ מן המנחה ולמעלה את שובת עליהן אם חל להיות בשבת וקשיא לר"א:

נראין דברים. דמה שהתירו להדיחן ביה"כ שתל להיות בחול דוקא בדבר שדרכו לבא בצונן לאכילה כגון הירקות שאוכלין אותן כשהן חיין בחומץ ובשמן ומדיח אותן שיהו מזומנין לערב:

אבל דבר שדרכו לבא ברותחין. שמבשלין אותן בערב כדי לאוכלן א"כ למה נתיר להדיחן מן המנחה ולמעלה שהרי יכול לעשות זה בערב:

דעד דהאי דא גלשה הוא מקנב. כלומר עד שיהא זה רותח שהרי בלאו הכי ממתין הוא עד שיהו המים רותחין ובתוך כך הוא מקנב ומתקן אותן:

אמר ר' מנא דלא היא. שאם אתה אומר כן להמתין בכך עד הערב:

אף הוא מתבייש. כלומר שמתעכב מלשון ויחל עד בוש הוא. ולא מקנב כלל שממהר בערב לעשות התבשיל ונמצא בא לידי סכנה אם מפני התענית שמתעכב הוא או מפני התולעים שבירק אם אין לו פנאי לקנב ולהסירן:

מהו להדיח וכו'. ביה"כ שחל להיוח בחול:

מהו מימר לחליטה. לנכרי העושה מיני חליטה ברותחין אם מותר לומר לו מן המנחה ולמעלה עביד לי חליטה שיהא מוכן לערב מיד:

עביד לי תופין. לחם אפוי מלשון תופיני מנחת פתים:

זה אוכל נפש. והתירו לומר לו מן המנחה ולמעלה כדי שיהא מזומן לערב מיד אבל פתילה להדליק אינו אוכל נפש ויכול להמתין ולעשותה בערב:

הלכה ה

מתני' **מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב**. ואין חוששין משום אבילות:

ובכ"מ ת"ח בטלין. שמחמירין על עצמם שלא יסיחו דעתם מהאבילות:

רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח. כך הוא נוסחת המשניות ומפרש בבבלי דה"ק שאם ירצה כל אדם לעשות עצמו בזה כת"ח רשאי ולא מיחזי כיוהרא שהרואה אותו בטל אומר מפני שאין לא מלאכה לעשות. ולפי נוסחא דהכא יעשו כל אדם וכו' מפרש בגמרא דכמתמיה הוא על דברי הת"ק דקאמר בכ"מ ת"ח בטלין א"כ יעשו כל

אדם עצמן כת"ח ויחמירו על עצמן דבדבר של צער לא שייך מיחזי כיוהרא ומ"ש ת"ח דנקיט אלא כל עצמן של חכמים לא גזרו בטילה ממלאכה בת"ב כלל. ואין הל' כרשב"ג: גמ' **כמתמיה**. הוא דקאמר רשב"ג וכו' כדפרישית במתני':

הלכה ו

מתני' **וחכמים אומרי' וכו'**. חכמים ס"ל דעשיית מלאכה בע"פ קודם חצות לאו במנהגא תלייא מילתא אלא מקומות יש שחלוקין בדינא שביהודה היו מתירין ועושין מלאכה עד חצות ובגליל היו אוסרין ולא עשו כל עיקר ואפי' קודם חצות:

הלילה. לדברי האוסרין כל היום פליגי דב"ש אוסרין כמו מלאכה האסורה בי"ט שאף הלילה אסורה וב"ה מתירין עד שתנץ החמה בי"ד דמידי דהוה אתענית שהיום אסר באכילה והלילה שלפניו מותר:

גמ' **הא יום אסור**. אבגליל קאי דלדידהו לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בליל י"ד הא יום אסור לד"ה:

ומנין וקאמר ר' הושעיה. יום פסח הוא לה'. מדכתיב ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח הוא לה' משמע דכל יום י"ד נקרא עשיית הקרבן פסח ואסור במלאכה כדאמרי' ריש פרקין אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב:

שני תלמידי חכמים שנו אותה. המתני' דריש פרקין דתלו אותם במנהג והמתני' דהכא דאיכא דאסרי כל היום תרי תנאי נינהו ומי ששנה זו לא שנה זו:

אשכחית אמר תלתא אינון. אשכחן הכא דתלתא תנאי חלוקין בדבר:

חד אמר אסור. כל היום מדינא כהאי דאנשי גליל:

וחד אמר. מותר קודם חצות כאנשי יהודה וחד אמר דבמנהג תליא כתנא דריש פרקין:

הלכה ז

מתני' **ר"מ אומר כל מלאכה וכו'**. מפר' בגמרא ובלבד שהיא לצורך המועד אז אם התחיל בה קודם לי"ד גומרה בי"ד ואפי' במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אבל כל שאינה לצורך המועד תלייא במנהגא ולא יתחיל בתחלה בי"ד במקום שנהגו שלא לעשות ואפי' המלאכה היא לצורך המועד:

החייטין. מפרש בתוספתא והובאה בגמרא שכן מצינו קולא בהו בחולו של מועד שההדיוט תופר כדרכו והלכך בי"ד דקילא טפי אפי' אומן שרי בכ"מ:

והספרין והכובסין. שכן הבאין ממדינת הים והעולין מטומאה לטהרה וכיוצא בהו התירו להן חכמים לספר ולכבס בחולו של מועד ובי"ד דקיל טפי שרי לכל הספרים והכובסין:

אף הרוצענים. שכן עולי רגלים התירו להן להיות מתקנין מנעליהם בחה"מ וחכמי' ס"ל אין למידין תחלת מלאכה לעשות מנעלים חדשים מסוף מלאכה תיקון מנעלים של עולי רגלים. והכא בגמ' קאמר עולי רגלים לא שכיחו דעבדי להא לפי שרובן עשירים היו ובבהמה היו עולין ולא היו צריכין לתקן ולעשות זה במועד עד שיבאו לביתם:

גמ' **ר"מ אומר וכו' ובלבד וכו'**. כדפרישית במתני':

וחכ"א וכו'. תוספתא היא בפ' שלישי כדפרישית במתני':

הלכה ח

מתני' **מושיבין שובכי' לתרנגולין בי"ד**. עושין להם מקום לעמוד שם כמו שעושין שובכין ליונים:

תרנגולת שברחה. מעל הביצים שישבה עליהם מחזירין אותה למקומה ומשום הסיפא דלקמיה נקט לה שאם מתה מושיבין אחרת תחתיה ואף על גב דאיכא טירחא יתירה להושיב תרנגולת אחרת על הביצים שהוחמו. והך דינא תרנגולת שברחה כו' במועד איירי וכגון שישבה עליה שלשה ימים כדקאמר בגמרא שאם לא יחזרוה יפסדו הביצים:

גורפין מתחת רגלי הבהמה. הזבל ומשליכו לחוץ בי"ד:

ובמועד. שהוא חמור אין משליכין לחוץ אלא מסלקין הזבל לצדדין:

מוליכין ומביאין כלים מבית האומן. בי"ד ואע"פ שאינן לצורך המועד:

גמ' **מושיבין וכו' הא במועד אסור**. כלומר הא דנקט בי"ד גבי מושיבין לדיוקא קתני דאלו במועד אין מושיבין וקמ"ל דסיפא תרנגולת שברחה וכו' במועד הוא דאיירי כדלקמן והלכך מפסיק התנא בין הך בבא דנקט בי"ד בהדיא ובין בבא דסיפא דאף במועד מותר אם יש כאן הפסד ביצים:

אין מרביעין וכו'. תוספתא היא בפ"ב דמ"ק:

לבקורת. במקום שהבקר עומדין והיא נרבעת שם מאיליה:

שלא תיצן. שהחמורה כשתובעת ואינה נרבעת מצטננת היא:

תרנגולת וכו' והן שיחזירוה שלשה ימים למרודה. ודוקא אם מחזירין אותה עד שלשה ימים משמרדה וברחה אבל טפי לא דכבר נפסדו הביצים ואין החזרה מועלת כלום:

ואם מתה וכו' והוא שישבה על ביצה ג' ימים מעת לעת. דוקא אם הראשונה ישבה על הביצים ג' ימים דאז כשמתה מושיבין אחרת תחתיה לפי שכבר הוחמו ואם לא יהו מושיבין אחרת עליהן יופסדו לגמרי:

מתניתא אמרה כן שלשה עשר ארבעה עשר חמשה עשר וכו'. כלומר מדיוקא דמתני' שמעי' הכי דכשכבר ישבה עליהן ג' ימים עסקינן דהא ודאי הך סיפא במועד הוא דאיירי

שהתירו חכמים לעשות לדבר האבד אם לא יעשה. ומדקתני ברישא מושיבין שובכין בי"ד ש"מ דוקא שובכין והוא מקום עמידתן עושין בי"ד אבל לטרוח ולהושיב התרנגולת על הביצים אסור אף בי"ד ואם כן סיפא דאיירי במועד וכדאמרן ומסתמא בתחילת מועד שהוא יום י"ו איירינן שהוא התחלת ההיתר לענין זה ונמצא שתרנגולת זו ע"כ שהושיבו אותה בי"ג דהא אמרי' בי"ד אסור להושיב לכתחלה והרי כאן ג' ימים שעברו עליה י"ג וי"ד וט"ו ואם מתה בי"ו שהיא התחלת המועד מושיבין אחרת תחתיה:

ומקצת היום ככולו. כלומר אע"ג דג' ימים מעל"ע בעי' ואם הושיבו אותה ביום י"ג אין כאן ג' מעל"ע שלימין לפיכך קאמר דהא ל"ק דמקצת היום ככולו. ולא דין דמקצת היום ככולו קאמר וכדאמרי' בעלמא דהא מעל"ע קאמרי' ובכה"ג לא שייך מקצת היום ככולו אלא דלענין החשבון הג' ימים מעל"ע הוא דקאמר וכמפרש דבריו הוא דלא תימא דוקא אם הושיבו אותה בתחילת ליל י"ג כדי שיהא ג' ימים מעל"ע בהתחלת המועד אלא ה"ה אפי' הושיבו אותה ביום י"ג. עצמו שפיר נמי משכחת לה ממקצת יום י"ג עד מקצת יום י"ו ובאותה שעה עצמה איכא ג' ימים מעל"ע:

תיפתר שישבה מאליה ולית ש"מ כלום. ממתני' לא מצית לדייק הכי שאע"פ דשמעינן ממתני' שאין מושיבין על הביצים לכתחלה בי"ד וקאמרת דמיום שהושיבו אותה עד התחלת ימי המועד דאיירינן בסיפא ע"כ דאיכא ג' ימים מעל"ע הא לאו דיוקא היא דתיפתר שישבה מאליה בי"ד וכי מתה בהתחלת ימי המועד ליכא אלא שני ימים מעל"ע ואפ"ה מושיבין אחרת תחתיה:

זבל שבמבוי. שהוא רחב ויכול לסלקו מסלקו להצד:

שברפת וכו'. תוספתא היא בפ"ג הדא דתימא בחצר קטנה שאין מקום לסלקו לצדדין אבל בחצר גדולה וכו' והרפת לעולם מוציאו לאשפה וכדמפרש טעמא מפני שניוולה קשה שמתאסף הזבל תמיד בה וריחה קשה כשאין מנקין אותה כולה:

הלכה ט

מתני' **ששה דברים עשו אנשו יריחו**. ישראל הדרים ביריחו היו נוהגים באלו ששה דברים:

מרכיבין דקלים כל היום. י"ד היו עוסקין בהרכבת הדקל שמביאין ענף של דקל זכר ומרכיבו בדקל נקבה כדי שיעשה פירות:

וכורכין את שמע. בגמרא מפרש דחד אמר שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה. וחד אמר שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך ואית דאמרו שלא היו אומרים ברוך שם וגו' כלל:

וקוצרין וגודשין לפני העומר. בבבלי קאמר סמי מכאן קצירה דקצירה לכ"ע מותר שם דדרשי' ממקום שאתה מביא העומר אי אתה קוצר וממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ויריחו שהיה בעמק שאין מביאין מבית העמקים מותר לקצור לפני העומר וא"כ מאי לא מיחו בידם דקתני אם הוא מותר לכ"ע:

וגודשין. שעושין גדיש מן החדש לפני העומר ולא חיישי דילמא אתו למיכל מיניה וזהו שלא ברצון חכמים אלא שלא מיחו בידם:

מתירין בגמזיות. הן הגידולין שגדלו באילן של הקדש דאינהו קסברי אין בגידולין שגדלו ממנו משום הקדש:

ואוכלין מתחת הנשרים בשבת. פירות שנמצאו נשורים תחת האילן וספק אם נשרו מאמש ושמא היום נשרו והן אסורין:

ונותנין פיאה לירק. וק"ל דירק פטור מפיאה מפני שאין מכניסו לקיום כדתנן בפ"ק דפיאה וכשנותנין פאה מפקיעין ממנו המעשרות דפאה פטור ממעשרות והרי מדינא חייב במעשרות. ועל אלו שלשה מיחו בידם חכמים:

גמ' **מאן תנא קוצרין ר"מ וכו**'. לאו אמתניתין דידן קאי דהא ר"מ ור"י פליגי בתוספתא פ"ג לר"מ היו קוצרין וגודשין ברצון חכמים א"ל ר' יהודה אם ברצון חכמים יהו כל אדם עושין כן אלא הכל שלא ברצון חכמים אלא שלא מיחו בידם. ומתני' דקתני על תרוייהו שלא מיחו בידם לא מיתוקמא כר"מ כלל אלא אמתני' דמנחו' קאי דתנינן התם בפ' ר' ישמעאל אנשי יריחו קצרין ברצון חכמים וגודשין שלא ברצון חכמים ולא מיחו בידם. ועלה קאמר מאן תנא קוצרין ברצון חכמים כר"מ דהתוספתא ומאן תנא גודשין שלא ברצון חכמי' ר' יהודה וא"כ קתני בחדא בבא הא כר"מ והא כר' יהודה בתמיה:

אמר ר' יעקב וכו'. האי תנא דמנחות ס"ל דלא פליגי כלל בקוצרין וגודשין דכ"ע מודו שקוצרין ברצון חכמים דמותר הוא מטעמא דפרישית במתני' וכ"ע מודים שאין גודשין דחיישי' דלמא אתי למיכל מיניה וגודשין שלא ברצון חכמים ומה דפליגי ר"מ ור' יהודה בהאי דאנשי יריחו בהרכבת דקלים היא דפליגי:

אמר ר' אחא אמר רבי זעירא אמר רבי אילא. שהיו אומרים שמע ישראל וגו' בתכיפה אחת ולא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה כדי להתבונן ולכוין בפסוק היחוד:

ר' יוסי אומר בשם ר' זעירא א"ר אילא. דלא כך פליגי רבי מאיר ור' יהודה אלא לרבי מאיר לא היו מפסיקין בין אחד לברוך שם וכו' וצריך להפסיק מעט ור' יהודה אמר מפסיקין היו כלומר בין אחד לואהבת היו מפסיקין וברוך שם וגו' לא היו אומרים כל עיקר:

כיצד היו מתירין וכו'. כלומר במה היו מתירין ומה טעמן אמרו להן חכמים וכו' תוספתא היא בסוף פ"ג וגרסי' לסוגיא זו לעיל בסוף פ"ז דפיאה:

לא הקדישו אלא קורות מפני בעלי אגרוף וכו'. כך הוא שנוי בתוספתא פ"ט דזבחים מפני בעלי האגרוף שהיו ביניהן ונטלו הקורות והן עוביין של האילנות זה וזה בזרוע עמדו והקדישו האילנות לשמים ולא הקדישו מתחילה אלא הקורות בלבד ומשום מעשה שהיה:

מה רבנן סברין מימר וכו'. וכי רבנן שמיחו בידם היו סוברין שהקורות וגם הפירות והן הגידולין שגדלו לאחר מכאן אותן ג"כ הקדישו בתמיה מ"ט לא הסכימו עמהן שהרי בפירוש אמרו שאינן מקדישין אלא הקורות בלבד. וקאמר הש"ס דלא היא דאפי' תימר קורות הקדישו פירות לא הקדישו צריכא לרבנן כלומר לא משום דרבנן סברי דגם הגידולין הקדישו אלא דהוה מספקא להו לרבנן שאף על פי שלא הקדישו בפירוש להגידולין אפ"ה גדילין הבאין מן ההקדש הן ואפשר דאסורין הן וכדבעי לה לקמי' וטעמייהו שמיחו בידם על שהיו נוהגין בהן היתר גמור בלי שום ספק:

המקדיש שדה אילן. דאיבעיא להו המקדיש שדה אילך סתם מהו שיהא לו שיור בגידוליהן או שאסורין לו מפני גידולי הקדש:

נישמעינה מן הדא. מתני' בפאה שם המקדיש כרמו עד שלא נודעו בו העוללות שהן חלק עניים אין העוללות לעניים משנודעו בו העוללות העוללות לעניים וקס"ד משום דיש להן שיור שאע"פ שהן גידולי הקדש אפ"ה הן לעניים אלמא דיש שיור לגידולין:

שנויא היא. הכא דטעמא לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ולא חל עליהן הקדש כלל:

מעתה. אי הכי שאין ההקדש חל על חלק העניים מאי איריא משנודעו אפי' לא נודעו העוללות יהו העוללות שיבאו אח"כ להעניים שאותן לא הוו הקדש:

שנייא היא שהיא כרם להקדש. דמאחר שבשעה שהקדיש לא נודעו העוללות הרי הן אח"כ כעוללות מכרם של הקדש ואין לעניים חלק בהן:

כהדא דתני. בתוספתא דפאה פ"ג:

מן הערלה. דלכם כתיב למעוטי של הקדש ומכיון דאין ערלה אין כאן רבעי:

ומן העוללות והפרט. דכרמך כתיב ולא של הקדש והכי דריש בספרי. והתוספתא דפוס חסר מן העוללות:

וחייב בשביעית. כדקאמר רבי זעירא בשם ר' יוחנן טעמא דכתיב ושבתה הארץ שבת לה' והא כתיב בתריה שבת לה' אלא ללמדך שאפי' דבר שהוא לה' חלה עליו קדושת שביעית:

בעא קומי דר' מנא. על הא דקתני וחייב בשביעית וקס"ד דעל בעל הכרם קאמר ופריך והיכי דמי:

לאוכלו בלא פדיון אי אפשר. כלומר דודאי בלא פדיון אי אפשר לצאת מיד הקדש:

ולפדותו מן ההקדש ולאוכלו. בקדושת שביעית הא נמי לא מצית אמרת:

שלא יהא זה כלוקח לו קורדם מדמי שביעית כלומר שנהנה הוא מדמי שביעית שהרי שביעית אין לו פדיון לשיצאו הפירות עצמן מאיסורן כדתנן בפ"ח דשביעית אחרון אחרון נתפס בשביעית והפרי עצמו אסור וכשזה פודה מן ההקדש הרי הדמים שנתן להגזבר הן דמי שביעית מפני שאיסור שביעית שבו חל על הדמים שהשביעית תופסת דמיה וכשאוכל מכרם הזה הרי נהנה הוא מחמת דמי שביעית שנתן בשבילה:

א"ל. משכחת לה בלא פדיון הדמים והאי וחייב בשביעית דקתני היינו שחל חיוב שביעית עליו אע"פ שהוא ביד הקדש וכיצד הוא עושה הגזבר הוא שמחליפו ביד אחר שמחליף כרם זה עם כרם של אחר והאחר נכנס להקדש תחתיו ואותו הכרם נשאר קדושת שביעית עליו שאין זה יכול לאכול ממנו אלא בתורת קדושת שביעית. וה"ה שיכול להחליף עם בעל הכרם עצמו על כרם אחר אלא אורחא דמילתא נקט לפי שבעל הכרם כשהוא מוציא מן ההקדש הוא פודה בדמים וכאן א"א מפני איסור שביעית שבו וכדאמרן:

אמר ר' מתנייה למה לית אנן פתרין לה ד"ה כההיא דאמר ר' יוחנן וכו'. כלומר דר' מתנייה קאמר ומאי דוחקיה בהא דקתני וחייב בשביעי' ומאי קשיא ליה הרי אנן יכולין לפרש לה בפשיטות וד"ה הוא ואפי' לר' יוסי. האי מילתא דר' יוסי בנדרים היא דתנן בסוף פרק אין בין המודר גבי הא דתני המודר הנאה מחבירו והיו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשם מתנה והלה נותן לו ואם אין עמהן אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר. ומפרש התם טעמא דר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו וכבר חל האיסור על זה מנכסיו והלכך אפילו הפקירן אחר כך אסורין לו אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו מודה ר' יוסי דלא חל הנדר על מה שהפקיר:

והכא מפני שקדם הפקר נדרו להקדשו. כלומר והשתא הכא היינו טעמא דחייב בשביעית משום דשביעית אפקעתא דמלכא היא והיא קדמה להקדישו. והפקר נדרו

דקאמר כלומר הפקר הנדר שציותה התורה עליו הוא מקודם להקדישו שהקדיש מעצמו ונדר הוא חיובא דשביעית שהוא כמודר ומופרש ממנו מכח האיסור חל עליו מקודם והלכך אין ההקדש שאח"כ חל עליו להפקיע ממנו איסור שביעית ואפי' רבי יוסי דנדרים מודה הוא הכא:

מעשה היה והורו כר' יוסי. על ר' יוסי דמתני' דפיאה שם קאי שהורו כר' יוסי דקאמר התם יתן העני שכר גידוליו להקדש ואגב דאיירי הכא בגידולי הקדש מייתי לה לכולה סוגיא וכן להא דלקמן:

לית הדא פליגא על ר' יוחנן. התם קאי דקתני איזו היא שכחה בעריס. הוא כרם שהגפנים מודלות ע"ג כלונסות ועצים. כל שאינו יכול לפשוט את ידו וליטלה קרינן ביה לא תשוב לקחתו:

וברוגליות. היא שהגפנים עומדים ע"ג הקרקע שדורכים עליהם ברגל. משיעבור הימנה קתני מיהת בערים כל שאינו יכול וכו' ומשמע דכל זמן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטול הימנו אינו שכחה וכי לית הדא פליגא על ר' יוחנן דקאמר התם בפ"ה בהלכה ב' דזית מכיון שעבר עליו ושכחו ה"ז שכחה ואף על פי שלאחר שנזכר היה יכול לפשוט את ידו וליטלו:

שניא היא בעריס שדרכו לבחן. שמאחר שהוא מודלה ע"ג כלונסות וגבוה הוא דרכו של בעל הכרם לבחון ולנסות אם יכול הוא להגיע אליו בהפשטת ידו והלכך אפי' עבר מעליו אמרי' שלא שכחו כלל אלא רוצה הוא לנסות עצמו אם יכול לפשוט את ידו וליטלו:

אפילו על דר' אושעיה לית היא פליגא. אסיפא קאי דקתני וברוגליות משיעבור הימנה כדלעיל לא פליגא הא על רבי אושעיא דקאמר שם בפ"ה ששמע מר' חייה הגדול בשעה שהיא רומס עמו זיתים וא"ל הדין הוא כשכחת זית דכל זית שאת יכול לפשוט ידך וליטלו אינו שכחה ואף על פי שעבר ממנה והכא ברוגליות שאני היא לפי שכל רוגלות ורוגלות אומן בפ"ע כשורה בפ"ע מן הגפנים הוא ומכיון שעבר משורה זו אין לו לשוב וליטל:

המשכיר בית לחבירו ונצרך לדמיו. ומבקש למכרו אם מעכב עליו השוכר בתוך זמן שכירותו. וגרסינן להא בב"מ סוף פ' השואל:

א"ל. ר' אימי לא עלה על דעת שימות המשכיר ברעב שאם הוכרח למכור ביתו למזונות לא בשביל השוכר הזה ימות הוא ברעב:

מיסתיוסיס באוני הוא. מיסתי סיס מלה לעז הוא מיוסטימינטא כלומר השוכר הוא קבוע ומובטח על אוני שלו והיא שטר השכירות שבידו ונקנית השכירות במקח ואין

המשכיר יכול לחזור בו כל ימי שכירותו. א"נ ונקנית במקח היינו שהמקח עם הלוקח קיים הוא אבל אינו יכול להוציא להשוכר מהבית עד שיכלה זמן השכירות. ובפ' השואל גריס כדר' זירא ור' אילא מכל מקום קנוי הוא ליה אלא דאמר ליה שיבקיה דשרי עד ימלא אנקלווסים דידיה. והיינו הך שהמקח הוא קנוי להלוקח אלא שהמשכיר צריך שיאמר להלוקח שבקיה להשוכר שישכון בתוך הבית עד שימלא העת והעונה מזמן שכירות שלו. ואם לאו צריך המשכיר להשכיר לו בית אחר כמוהו ואם לא ימצא אינו יכול להפקיע שכירותו מחמת המכירה שלו ובטל המקח:

ועמד. המשכיר והקדישו הרי זה השוכר דר בתוכו והוא מעלה השכר להקדש:

ה"ז דר בתוכו חנם. כלומר א"צ לחזור וליתן להקדש כלום:

הוות נימורה בציפורין. נימורה הוא צבא המלך ועל שם שהם מתחלפות תמיד ממקום למקום פעם החיילות כאן ופעם במקום אחר קרי להו נימורה מלשון לא יחליפנו ולא ימיר אותו:

והוון בניהון מישכונין גבן. והיו בניהן ובנותיהן של אנשי ציפורי ממושכנין גביהון בשביל החובות שהיו חייבין לאנשי הצבא:

ומדאתו למיזל לון. כשבא פקודת המלך שילכו מכאן למקום אחר:

אפיק ר' מנא כהדין כהאי דר' אימי. כלומר הוציא שוכר אחד מהבית שהיה מושכר לו מחמת שהיה צריך המשכיר למכור את ביתו כדי לשלם חובו לאנשי הצבא שלא יחליטו בניהן ולהולך אותן עמהן ואמר ר' מנא זה שהוריתי כך לא דאנא ס"ל כדעתי' דר' אימי דלעיל בזה אלא להוראת שעה הצריכה לכך בשביל אנשי הציפורי שלא יחליטו בניהן ביד הנכרים אבל לדינא ס"ל כהא דר"ז ור' אילא דלעיל:

מה אנן קיימין. לאותן הנשרים דקתני אם בשנשרו בערב יום טוב או בערב שבת ד"ה מותר ואמאי מיחו בידם ואי בשנשרו היום ד"ה אסור והיאך עשו כן אנשי יריחו אלא כי אנן קיימין לזה בסתם שאינו ידוע אימתי נשרו והן הקילו בספיקן ומיחו בידם חכמים דהואיל ועיקר האיסור להשיר פירות מהמחובר דאורייתא היא יש להחמיר אפי' בספק הנושרין מאליהן:

לא היו נותנין וכו'. לתרץ היאך עשו אנשי יריחו ליתן פאה לירק והלא אין לקיטת הירק כאחת ופטור הוא וקאמר שלא היו נותנין אלא מן הלפת וכו' שדרכן ללקטן כאחת:

אף לא כרוב. מין כרוב אחד שנלקט גם כן כאחת:

בן מביא יין. כך היה שמו. ובתוספתא סוף פ"ג גריס בבנו של נבו:

אלא שהיה חושש לדברי חכמים. שאין נותנין פאה לירק:

חד זמן. היו רבנן צריכין לאיזו נדבה בשביל לומדי תורה ושלחו לר"ע ולאחד מרבנן עמו לגבות הנדבה ובאו אצל הבית של מביא יין הזה ורצו לכנוס לתוכו. שמעו קול התינוקות שאמרו לו מה יש לנו ליקח מן השוק לאכול היום ואמר להן טרוכסמין. מין ירק שהוא בזול ולא ממה שהובא זה היום אלא מן של אתמול שהוא כבר נכמש והוא יותר בזול. וכששמעו החכמים כך אמרו מה לנו ליכנס בבית הזה אם הוא קמצן כל כך והניחו אותו והלכו להן ולאחר שזכו בצדקה כ"ע וגבו מן הכל באו אצלו ושאל להם מפני מה שניתם המנהג שהייתם נוהגים לבוא בראשונה אצלי בשביל איזו נדבה ומה יום מיומים ואמרו לו בשביל ששמעו קלי' דטליא וכו'. והשיב להן מה שביני לבין התינוקות בני ביתי אתם יודעים אבל לא מה שביני לבין בוראי וכי אתם יודעים מה בלבי לדבר מצוה. ואף על פי כן תלכו לאשתי והיא תתן לכם מדה אחת של דינרין לנדבה זו והלכו ואמרו לה בשמו ושאלה היא ואיזה מדה אמר לכם אי מדה גדושה וגדולה או מחוקה והשיבו סתם אמר לנו והיא בצדקתה אמרה אני אתן לכם מדה גדולה וגדושה ואם יאמר בעלי שכך היתה כוונתי הרי זה כדבריו ואם לאו אנא מנכה הגדוש מן חשבון כתובתי. כששמע בעלה צדקתה אף הוא כפל לה את כתובתה:

הדרן עלך מקום שנהגו

פרק ה

הלכה א

מתני' **תמיד נשחט בח' ומחצה**. תמיד של בין הערבים נשחט כל שאר ימות השנה בח' ומחצה. ובבבלי מסיק דהאי לאו זמנו מדאורייתא הוא דא"כ היכי מקדמינן ליה בע"פ אלא זמן שחיטת התמיד מדאורייתא מכי ינטו צללי ערב והוא כמו חצי שעה אחר חצות היום שמתחיל הצל להאריך ונראה לכל שהאריך ובכל ימות השנה מאחרין שחיטתו ב' שעות אחר זמנו מפני הנדרים ונדבות שמביאין ואי אפשר להקריבם אחר תמיד של בין הערבים משום דכתיב גבי עולת התמיד של שחר והקטיר עליה חלבי השלמים ודרשינן עליה השלם כל הקרבנות כולן שצריך שישלים כל הקרבנות אחר תמיד של שחר ולא אחר תמיד של בין הערבי' ואפי' לשבת שאין נדרים ונדבות קריבין בו אפ"ה מאחרין זמן שחיטת התמיד של בין הערבים משום סרך נדרים ונדבות דחול שלא יבואו לטעות בחול. ובע"פ שהפסח קרב אחר תמיד של בין הערבים כדדרשינן יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד מקדמינן ליה להתמיד שעה אחת ונשחט בשבע ומחצה ולעולם שיעור שהות הקרבתו אחר שחיטתו הוא שעה אחת:

בין בחול. בין שחל ע"פ בחול בין שחל בשבת:
חל ע"פ להיות בערב שבת. דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת וצריך לצלותו מבעוד יום מקדמינן להתמיד עוד שעה אחת ומוקמינן ליה אדיניה ונשחט בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה:
והפסח אחריו. אכולהו חלוקי דע"פ קאי כלומר לעולם אין הפסח קרב אלא אחריו של תמיד של בין הערבים:
גמ' **כתיב וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד הייתי אומר יקרבו שניהן בשחרית וכו'**. כלומר אם ירצה יקריב שניהן בשחרית או שניהן בין הערבים והא דכתיב בתריה את הכבש האחד תעשה בבקר וגו' יכול הייתי אומר דלאו בדוקא הוא אלא ירצה לקיים ב' המקראות או שניהן בזמן אחד או אחד בבקר ואחד בין הערבים:
ת"ל את הכבש האחד תעשה בבקר. כלומר מדהדר כתוב תעשה במקרא השני ולא הוי ליה למיכתב אלא את הכבש האחד בבקר ואת הכבש השני בין הערבים אלא דשנה עליהן הכתוב לומר דכך תעשה את האחד בבקר וכו':
הייתי אומר וכו'. ועדיין יכול אני לומר ולטעות בזמן שחיטת השני דשל שחר הוא קרב עם הנץ החמה דכתיב בבקר וא"כ של בין הערבים הוא זמן שחיטת החמה וזהו עם דמדומי חמה שמתחלת לשקוע וקרוב לערב ממש:
נאמר כאן וכו' ונאמר להלן. גבי פסח ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים מה בין הערבים וכו' ולקמן פריך א"כ יקרב מו' שעות ולמעלן:
מה חמית מימר בין הערבים וכו'. כלומר ובפסח גופי' מנא לך דבין הערבים דכתיב ביה היינו מו' שעות ולמעלה:
אע"פ שאין ראיה לדבר. ממש זכר לדבר איכא:
דכתיב אוי לנו וכו' כי ינטו צללי ערב. והיינו משנטו הצללים וא"כ ילמד פסח דכתי' נמי גביה בערב שם תזבח את הפסח בערב מערב דהתם ומפרשת לבין הערבים דכתיב גביה היינו משינטו הצללים והדר ילפינן בין הערבים דתמיד מבין הערבים דפסח:
ויהא כשר מו' שעות ולמעלן. מכיון דילפית לה דזמנו משינטו צללי ערב א"כ יהא נשחט באותו הזמן:
בין הערבים כיצד חלוק וכו'. כלומר מדשני הכתוב ולא אמר בערב ילפינן דכך אמרה התורה חלוק אלו השעות שהן משינטו הצללים עד הערב ותן לו ב' שעות לפניו וכו'

ושעה אחת לעיסוקו של הקרבה ונמצאת אומר שתמיד קרב בט' ומחצה וא"כ נשחט הוא בח' ומחצה:

שבק ריב"ל רישא ואמר סופה. כלו' דריב"ל דריש בין הערבים דכתיב בתמיד חלוק וכו' וזהו כסיפא דברייתא דלקמיה ושביק רישא דברייתא דבין הערבים דכתיב גבי פסח הוא דדריש לה הכי ומיניה ילפינן נמי לתמיד:

דלא כן כהדא דתני וכו'. כלומר דבברייתא לא כן שנינו כדריב"ל אלא כהדא דתני חנניה:

שומע אני בין הערבים דקרא היינו בין ערבו של י"ד וכו' ויכול היום עם הלילה שביניהן בכלל. ואע"ג דאין הלילה כשר לשחיטת קדשים הייתי אומר דגזירת הכתוב גבי קרבן פסח שאף הלילה כשר לשחיטתו:

ת"ל יום. רישיה דקרא כתיב והיה לכם למשמרת עד י"ד יום לחדש הזה ושחטו אותו לימד שאינו כשר אלא בייום ויצא לילה:

אי יום יכול בב' שעות ביום. כלו' בבקר לאחר שנעשה יום על כל:

ת"ל בערב. שם תזבח את הפסח בערב:

הא כיצד חלוק וכו'. וא"כ עיקר הלימוד לא נפקא לן אלא מפסח דכתיב גביה בין הערבים ובערב אלא דתמיד גמרי' בין הערבים בין הערבים מפסח והכי הוה ליה לריב"ל למידרש ולא הו"ל למשבק רישא דהברייתי' ולמנקט הסיפא לחודה. ולקמן פריך דא"כ מנא לן דתמיד הוא קודם או יקרבו שניהן כאחת ומשני לה:

הדא דתימר למצוה. הא דתנינן הכא שהתמיד קודם להפסח למצוה לכתחלה:

אבל לעיכוב. שמעינן מן הדא היא דתנינן לקמן בפרקין שחטו וכו' שאינו מעכב ואם שחטו קודם לתמיד כשר. ומשום דמקשי עלה כדלקמיה קאמר לה ר' יוסה הכא אע"ג דמשנה ערוכה היא:

ויימר אף בשחרית כן. א"כ הוא דלא נאמר אלא למצוה נימא נמי דאם שחטו לפסח בשחרית י"ד כשר:

ומשני הכא דדרשינן חלוק וכו' דכתיב בין הערבים. וכי אית לך מימר תמן בשחרית בין הבקרים. בתמי' דאי אמרת אף בשחרי' כשר נמצאת דלא מקיימת הכתוב כלל ואפי' למצוה:

ר' יהושע ב"ל אמר תפלות מאבות למדו. לעיל בברכות ריש פ' תפלת השחר פליגי ריב"ל ס"ל מאבות למדו ורבנן אמרי תפלות מתמידין גמרו. ומשום דקשיא ליה למאי דדרשינן הכא חלוק בין הערבים א"כ לא אתיא כמ"ד תפלות מתמידין גמרו דהא תנינן תפלת השחר עד חצות ותפלת המנחה עד הערב והרי זה אינו זמן של התמיד להכי קאמר

ריב"ל דדריש ליה לעיל לבין הערבים חלקהו לשיטתי' הוא דאזיל דאמר זמן התפלות לא למדו אלא מאבות:

א"ב בי"ת רי"ן סימן הוא למאי דקאמר התם אברהם תקן תפלת שחרית דכתיב וישכם אברהם בבקר וכו' ולמדו לאברהם תפלת בקר וזהו א"ב. ובנו יצחק תיקן תפלת מנחה ולמדו מדכתיב ביה לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה וכו' וזהו בי"ת. בנו יצחק תיקן. כלומר מאי דכתיב גביה לפנות ערב וזהו תפלת מנחה:

רי"ן סימן ליעקב שתיקן תפלת ערבית ולמדו מדכתיב ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה כדכתיב גבי רינה ותפלה אל תפגע בי. ונקיט הש"ס כאן בקצרה דרך רמז וסימן. א"נ אב בית דין גרסינן כמ"ש בספרים וכלומר וסימנך שלראש בית הוועד קורין אב בית דין ומפני שהוא אב שהכל לומדין ממנו כך אנחנו לומדין התפלות מאבות:

מאן תנא בין בחול בין בשבת. זמן אחד להפסח. ר' ישמעאל היא דתני כסדרו של הפסח אחר התמיד בע"פ בחול כך סידורו בשבת בע"פ:

כסדרו בע"ש. אם חל י"ד בערב שבת כך סידורו אם חל בשבת והתמיד נשחט בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו:

הא ר' ישמעאל מאחר שעה לפלפולו. כלו' בשביל פלפולו והוא חימומו והרבה תמצא בש"ס הזה שמשתמש בלשון פלפול לחימום ומלשון פילי הוא חזיה דהוה ביה פילי בגופיה וכן כאן דמחמת שנתחמם נעשי בו כמין בקעים בקעים והיינו דר' ישמעאל חייש שלא יתחמם בשר הפסח ויתקלקל מכיון שאין יכול לצלותו עד שתחשך הלכך הוא מאחר שעה אחת לסידורו בשבת וא"כ הא טעמי' דר' ישמעאל:

ור' עקיבא מקדים שעה אחת לעיסוקו. בתמיה אלא ר"ע מ"ט וכי בשביל עיסוקו בהקרבה צריך להקדים בשבת הא איכא שהות טובא. ומשני דהיינו טעמיה דר' עקיבא דמקדים הואיל ובשבת שכיחא שכרות וכדי שלא יכנסו למצוה משוכרין והלכך כל מה שאתה יכול להקדים טפי עדיף וסידורו בשבת כסידורו בע"ש:

ויקריב פסח תחלה. אם חל בשבת לטעמא דר"ע דחייש לשכרות ותמיד אחריו ובתמיד ליכא חששא שאין עסק כל עשייתו מסור אלא לכהנים וכהנים זריזין הן:

אם אומר את כן. להקדימו להתמיד נמצא' מבטל הדרש שדרשו מבין הערבים של פסח חלוק בין הערבים וכו' כדלעיל וא"כ ע"כ א"א להקדימו מקודם ח' ומחצה:

אם מקיים את בין הערבים של פסח לא נמצאת וכו'. ומ"ש האי מהאי דכשאתה אומר תמיד נשחט בו' ומחצה כשחל ע"פ בשבת א"כ מבטל אתה הדרש בין הערבים של תמיד:

ומשני דלא דמי שאם אתה מבטל בתמיד עכשיו יכול אני לומר אימתי את מקיימו לאחר זמן למחר ובכל ימות השנה אבל פסח אם את מבטלו לבין הערבים עכשיו אימתי את מקיימו דלא מצית אמרת מקיימו את לשנה הבאה דמיהת בפסח של שנה זו אי את מקיימו:

ויקריב פסח תחילה וכו'. אכל ע"פ דעלמא קאי דהיא גופה מנלן שמקדימין התמיד להפסח. וקאמר דטעמא משום יאוחר דבר וכו' כדפרישית במתניתין:

מה חמית מימר ערב מאוחר. מהיכן אתה רואה לדרוש לאחרו מכיון דכתיב ביה נמי מערב או נימא אדרבה אי לא הוה כתיב ביה אלא בין הערבים בלבד ה"א חלקהו וכו' לפיכך כתי' בי' בערב שהוא מוקדם דמשמע משינטו צללי ערב כדלעיל ונימא דבערב מלמדנו שמצוה להקדימו לתמיד ובין הערבים מלמדנו שאם הקריבו בין הערבים מאוחר כשר:

אלא כיני. כן צריך אתה לומר יאוחר דבר שנאמר בו בין הערבים ונאמר בו כבוא השמש לדבר וכו' ולא מדכתיב ביה בערב למדנו שיהא מאוחר להתמיד:

מתניתא. האי ברייתא דלקמיה מסייעא לר' ירמיה דבערב אין משמעו מאוחר אלא יותר מוקדם דדריש בברייתא לקרא דכתיב שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרי' וכל הזמנים הללו למה לי אלא דה"ק בערב אתה זובח והיינו מבעוד יום קודם שיתחיל הלילה וכבוא השמש דהיינו משחשיכה אתה אוכל שמתחילת הלילה מתחיל זמן אכילתו אם הוא כבר צלוי וראוי לכך ומועד צאתך מארץ מצרים אתה צולה וכלומר אם לא נצלה מקודם אתה יכול עדיין לצלותו ולאוכלו עד חצות שהוא מועד צאתך דאז הוי אתחלתא דגאולה והיי מסייעא לר' ירמיה וכדאמרן:

איתתניי תני. ולא דריש הכתוב כסדר אלא דה"ק בערב אתה אוכל כבוא השמש אתה זובח וכלומר מה שאתה זובח כבוא השמש והיינו עם דמדומי חמה בעוד הוא יום אתה אוכל בערב ומועד צאתך וכו' כדלעיל דלכל היותר אתה יכול לצלותו עד מועד צאתך ולהאי תנא בערב משמעו יותר מאוחר ודלא כר' ירמיה:

ויקרבו שניהן כאחת. אדלעיל קאי ואעיקרא דמילתא דאמאי דחקת למידרש מיאוחר דבר והא מכיון דכתיב בתרוייהו בין הערבים א"כ בזמן שחיטת התמיד ישחט ג"כ הפסח. ועוד דנהי דדרשת יאוחר דבר אמאי בעי להשהותו כל כך אחר התמיד ישחטו זה אחר זה ויקרבו שניהן כאחת:

א"ר יוסה. כתיב ואת הכבש השני תעשה בין הערבים והאי מיותר הוא דהא כתוב לעיל את הכבש אחד וגו' אלא למידרש כבש התמיד הוא שני וזמנו בין הערבים מכיון כדלעיל ואין פסח שני דבע"פ לא יקרב עמו כאחת אלא אחריו משקרב התמיד הוא נשחט:

מהו בכל ערב פסח ופסח. כלו' דמפרש מהו בכל יום ויום דתני ר' נתן וקאמר דפליג על המתני' וס"ל דע"פ ג"כ לא מקדמינן ליה להתמיד ובכל יום ויום דקאמר כל ע"פ נמי בכלל:

א"ר יוסי בר' בון טעמיה דהדין תנייה וכו'. כלומר דמפרש טעמיה דהאי תנא דס"ל דאף בע"פ תמיד נשחט בזמנו של כל ימות השנה ואפי' אם חל להיות בע"ש כדלקמן מש"ה היא דאע"ג דצריך שיהא קרב פסח אחריו מ"מ לא בעינן להקדים להתמיד בשביל הפסח אלא דסגי בשחיטת הפסח והקרבתו כדי ליתן חצי שעה בין כל כת וכת וכלומר שמחלקין השעות שאח"כ בין כל כת וכת שהפסח נשחט בג' כיתות כדתנן לקמן בפירקין וא"כ כשנשחט הפסח אחר זמן הקרבת התמיד שהוא תשע ומחצה אכתי איכא ב' שעות ומחצה עד הערב ונמצא שיש כאן חצי שעה לשחיטתו והקרבתו לכת הראשונה וכן לשניה וכן לשלישית ועוד שעה אחת אחר כן עד הערב ושעה א' כדי לצלות הפסח לכל כת וכת ואף אם כולן צולין כאחת וכדתנן בסוף פירקין יוצאת כת ראשונה וישבה לה בהר הבית וכו' חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן והתם בשבת איירי והכא קחשיב להאי תנא דלעולם נשאר עוד שעה אחת וא"כ אפי' בע"פ שחל להיות בע"ש איכא שהות כדי לצלותו מבע"י ואפי' לכת השלישית ודי בכך ולמה יקדימו היום להתמיד מבכל ימות השנה אם אינו צריך לזה:

אית תניי תני וכו'. דהקטרת של בין הערבים קודם להפסח וכדי שיקרבו נסכי תמיד עמו זהו לתנא קדמייתא שהנסכים קריבים בשעת הקרבת אימורין והפסח מיד אחריו וקריבין עמו:

עליה שלמים. עליה השלם:

אלא וערך עליה העולה. ודרשי' העולה ראשונה:

לא עוף הוא מביא. וא"צ להאי טעמא דבלאו הכי עוף הוא יכול להביא אחר כן:

אינו מביא אשם. בתמיה אפי' עני צריך שיביא בהמה לאשם אלא דטעמא כדאמרן:

הלכה ב

מתני' **הפסח ששחטו שלא לשמו**. כגון ששחטו לשם שלמים וכיוצא בו:

קיבל. או שקיבל הדם במזרק או שהוליך או שזרק הדם ע"ג המזבח שלא לשמו שבארבעה עבודות הללו נפסל הפסח וכן החטאת אם עשאן שלא לשמן כדאמרי' בריש זבחים:

או לשמו ושלא לשמו. בבבלי מפרש דהך בבא לא צריכא דהיינו רישא דהא או או קתני ברישא אלא דהך סיפא קמ"ל דמחשבין מעבודה לעבודה וכגון דקאי בשחיטה ומחשב בזריקה שאמר הריני שוחט את הפסח לשמו ע"מ לזרוק דמו שלא לשמו והא דהדר תני או שלא לשמו ולשמו ומילתא דפשיטא היא ולא איצטריך למיתני אלא איידי דתני לשמו ושלא לשמו תנא נמי שלא לשמו ולשמו וכן דרך התנא לשנות וכלומר בין שהקדים מחשבת עבודה לשמו למחשבת עבודה שלא לשמו או איפכא בכל ענין פסול הוא דכתיב זבח פסח הוא שתהא זביחתו לשם פסח והוא למעוטי שלא לשמו שאפי' בדיעבד פסול:

גמ' **שאר כל מעשיו**. קבלה והולכה וזריקה מנין:

ועשית פסח וכו'. וילפינן לעכב מדכתיב הוא גבי זביחה דה"ה בכל העבודות:

מעתה. נימא אפי' הקטר אימורין שלו נמי בכלל מעשיו הן ויהא פסול אם הקטיר שלא לשמו:

ת"ל זבח וכו'. ומדילפינן לעכב מהוא דכתיב גבי זביחה א"כ מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת כפרה אף כל העבודות המעכבין כפרה יצאו הקטר אימורין שאין מעכבין שאפי' אם לא הקטיר כלל מתכפר הוא:

חטאת מנין. דתנינן בריש זבחים שג"כ פסולה שלא לשמה:

ושחט אותה לחטאת. שתהא לשם חטאת בדוקא:

ועשה. כל המעשה בכלל:

חטאת לשם בעלים מנין. דקי"ל שינוי בעלים פוסל בשינוי קדש ומנלן:

ועשה הכהן וכפר על המטהר מטומאתו. גבי חטאת מצורע כתיב עד שיחשב כפרתו לשם המטהר זה ולא לשם אחר:

פסח לשם בעלים מנין שמעכב. ודין הוא ק"ו מחטאת שאין מחשבה אחרת פוסל בה אלא שלא לשמו פוסל בה שינוי בעלים פסח שמחשבת ערלים וטמאין פוסלין ג"כ בו כדתנן במתני' דלקמן לא כ"ש:

לא אם אמרת וכו'. איכא למיפרך מה לחטאת שהיא קדשי קדשים דין הוא שנחמיר בשינוי בעלים כמו בשינוי קדש:

אמר ר' יוסה. האי לאו פירכא היא וכי לא בענין המחשבה למדת הק"ו שהתורה רבתה מחשבה בפסח יותר מהחטאת שאף מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בו ובדין הוא שתהא מחשבת שינוי בעלים פוסלת בו ק"ו מחטאת ולא שייכא הפירכא דידך דאנן לא ילפינן פסול אחר מחטאת כי היכי דתפרוך מה לחטאת וכו' הרי בענין המחשבה מצינו שהפסח יותר הוא מחטאת:

ומחטאתו של מצורע אנו למדין. בתמיה דילפת לעיל שינוי בעלים מהכתוב בחטאת מצורע וכי חטאתו של מצורע לא לחידושה יצאת וכו' דחטאת ואשם אינן טעונין נסכים חוץ מחטאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים כדתנן בפ"ט דמנחות ודבר שיצא לחידושו אין למדין ממנו לשאר חטאת שהרי בלאו הכי אינן שוין הן:

א"ל. ר' מנא דלא היא דשאני הכא שהרי חטאתו של מצורע שפסולה שלא לשמה בשינוי קדש מהיכן למודה היא הא לא כתיב גביה עיכוב לשינוי קדש לא מן הדין קרא דכתיב גבי חטאת דעלמא ושחט וגו' וכתיב זאת תורת החטאת לימד שיהא תורה אחת לכל החטאות וא"כ לא מצית אמרת אלא הכי ממקום שהיא למודה לשינוי קדש משם היא מלמדת לשינוי בעלים כל החטאות דהא כתיב זאת תורת החטאת שבכל ענין יהא תורה אחת לכל החטאות:

שחטו לפסח לשמו על מנת לזרוק דמו שלא לשמו פליגי בה ר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן ס"ל מחשבין מעבודה לעבודה בפיסול שלא לשמו ורשב"ל קאמר יש שלא לשמו מעבודה לעבודה בתמיה. אין מחשבה פוסלת בשלא לשמו אלא באותה עבודה עצמה והלכך ויהא כשר:

ממחשבת פיגול. שמחשב חוץ לזמנו או חוץ למקומו קרי פיגול מיהו בחוץ לזמנו פיגול וחייב כרת וחוץ למקומו אין בו כרת כדילפי' בפ"ב דזבחים. וכל שהוא נפסל נכלל בלשון פיגול ואם שחלוקין הן לענין כרת ומפני שעיקר שם פיגול בזריקה הוא דכתיב פיגול הוא לא ירצה קרי לה הכא בכולא שמעתא למחשבה שהיא בזריקה פיגול ואגב קרי נמי לכל מחשבת שלא לשמו שפוסלת בשם פיגול או משום דיליף לה מפיגול קאמר דמזה לימד ר' יוחנן למחשבת שלא לשמו:

אלו זרק שלא לשמו שמא אינו פיגול. כלומר בפסח שהמחשבה פוסלת בו שלא לשמו כמו מחשבת חוץ לזמנו אלא שאין בו כרת ומיהו פסול הוא כמו הפיגול אם היה מחשב לחוץ לזמנו וא"כ אי מהני מחשבת שלא לשמו בזריקה ה"ה אם שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו בדין הוא שיהא פסול כמו הדין בפיגול:

אמר ר' יוסי מן תרתין מילין וכו'. ר' יוסי מקשי על הא דקאמר ר' אילא ממחשבת פיגול לימד ר' יוחנן הא לא דמיא מן תרתין מילין מחשבת פיגול למחשבת שאר פיסול כדמסיק ואזיל:

אילו שחטו לשמו לקבל דמיו שלא לשמו שמא אינו כשר. אפי' לר' יוחנן דלא קאמר מחשבין מעבודה לעבודה אלא משחיטה לזריקה לפי שהרצאת דמים הוא העיקר ואילו שחטו שלא לשמו לקבל דמיו לשמו פסול ומפני שכבר נפסל בשחיטה והשתא כי היכי דאמרת דמחשבת פסול שלא לשמו דפוסל בשחיטה אפ"ה אין מחשבת פסול שלא לשמי בקבלה פוסלת בשחיטה וא"כ ה"ה בזריקה אע"פ שאם זרקו שלא לשמו פסול הוא מיהו כי מחשב ליה בשחיטה לזרוק שלא לשמו ג"כ דין הוא שלא יפסל:

אילו שחטו וכו'. האי מילתא אחריתא הוא דמדייק על הא דר' אילא כדקאמר מן תרתין מילין וכו' וכלומר ועוד שאילו שחטו שלא לשמו להקטיר אימוריו לשמו שמא אינו פיגול וכלומר שמא אינו פסול שהרי השחיטה היתה שלא לשמו ואם שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו כשר דהא לא קאמר ר' יוחנן אלא בזריקה. והשתא כי היכי דאין מחשבה של הקטרה שלא לשמו פוסלת כי מחשבה בשחיטה ה"ה בזריקה ועיקר הקושיא דר' יוסי על הא דר' אילא דלדידך מ"ש דבקבלה והקטרה לא פליג ר' יוחנן ומשמע דמודה הוא דאין מחשבין משחיטה לקבלה או להקטרה במחשבת שלא לשמו ומ"ש בזריקה דס"ל מחשבין מעבודה לעבודה. ולדידך דקאמרת מפיגול לימד הא קי"ל דאם שחטו ע"מ להקטיר חוץ לזמנו דהוי פיגיל וא"כ מיהת בהקטרה אמאי לא פליג ר' יוחנן:

אמור לי טעמא דר' יוחנן למה וכו'. והשיב לו דהיינו טעמיה נעשה משעה ראשונה כמחשב בשחיטה עצמה לשמו ושלא לשמו והוא פסול כדתנן במתני' ואע"ג דאמר לזרוק דמו שלא לשמו הואיל ובשעת שחיטה אמר כך הו"ל כמחשב שתהא השחיטה לשמו ושלא לשמו:

א"ל ואין כיני. וא"כ דסבירא לך שאע"פ שחישב בשחיטה שתהא הזריקה שלא לשמו נעשה כעירוב המחשבו' בשחיטה גופה ולחומרא נימא נמי הכי לקולא ולענין מחשבת שלא לאוכליו:

דתנן. לקמן:

שחטו שלא לאוכליו פסול לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. והשתא אם אפילו חישב בשחיטה שתהא שלא לאוכליו ולזרוק את דמו לאוכליו. כצ"ל ובדפוס ט"ס. ותימא נמי ויהא כשר משום דנעשה משעה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו בתמיה הא

השחיטה עצמה היא שלא לאוכליו ולדידך דקאמרת דעירוב מחשבות הויא מ"ש הא מהא:

לית יכיל. ר' בא הוא שהשיב לר' ירמיה הא ודאי לא מצית אמרת הכי דאמר ר' אילא בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו וכי' וכן כי אתא ר' יעקב בר אחא אמר נמי הכי בשם ר' יוחנן דדוקא אם שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו בהא הוא דאמרי' דהוה לי' כשחטו לאוכליו ושלח לאוכליו וכשר אבל איפכא לא ומשום דהשחיטה בעצמה היא שלא לאוכליו בלבד ופסול ואנן לא קאמרינן דנעשה כעירוב מחשבות בשעת שחיטה אלא היכא דהשחיטה עצמה הוא בלא מחשבת פיסול ובין לחומרא ובין לקולא והלכך במחשבת שלא לשמו דקי"ל שחטו לשמו ושלא לשמו פסול אפי' אם שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו נמי פסול דהוה לי' כלשמו ושלא לשמו ובמחשבת שלא לאוכליו דקי"ל שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כשר אם השחיטה בעצמה היא לאוכליו אז אע"פ שחישב לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר דהוה לי' כלאוכליו ושלא לאוכליו:

ר' יוסה נסיב חייליה מן תרין טעמוי דר' יוחנן למה וכו'. כלומר שלקח ראיה שלו להחזיק דבריו כמו ששמע מר' בא כדלעיל ומן הני תרי טעמי הוא ומשום דמחלקינן בין לשמו ושלא לשמו בשתי עבודות ובין לאוכליו ושלא לאוכליו בשתי עבודות וכדאמרן:

טעמא דר' יוחנן. אדלעיל קמהדר דטעמא דר' יוחנן דקאמר יש לשמו ושלא לשמו מעבודה לעבודה וזהו נמי כעין הא דר' אילא דלעיל אלא שר' חנניה הכא מוסיף הוא דאף להקטיר אימוריו שלא לשמו הדין כן ובמילתא בטעמא להא:

כל שאילו יבא לאותה עבודה ואינו מחשב לה מחשב הוא מעבודה אחרת לה. כלומר כל העבודה שאלו יבא לעשותה והיתה נעשית במחשבת פסול היה נפסל הזבח כגון בזריקה:

ואינו מחשב לה וכו'. כלומר הלכך אפי' הוא אינו מחשב לה לאותה מחשבת הפיסול בשעת אותה העבודה מחשב הוא מעבודה אחרת לה והיינו שמחשבת הפיסול שמחשב הוא מעבודה של שחיטה על אותה העבודה מהניא בה ופוסלה וכדמסיק ואזיל:

אילו שחטו לזרוק דמו שלא לשמו שמא אינו פיגול. כלומר שמא בכה"ג אינו פיגול במחשבת חוץ לזמנו אם שחטו ע"מ לזרוק דמו חוץ לזמנו הרי פיגול הוא וא"כ ה"ה נמי בפיסול שלא לשמו שחטו לשמו לזרוק דמיו שלא לשמו פסול כדלעיל. ולגי' הספר כאן פיגול כלומר הרי הוא פסול כמו הדין בפיגול בחוץ נזמנו:

אילו שחטו לשמו לקבל דמיו שלא לשמו שמא אינו כשר ובשעת קבלה מחשב הוא. בתמיה כלומר דהשתא יהיב טעמא דלא אמרי' מחשבין מעבודה לעבודה לר' יוחנן אלא

בחישב בשחיט' ע"מ לזרוק דמו בפיסול או להקטיר אימוריו בפיסול אבל לא אם חישב בשחיטה על מנת לקבל דמיו בפיסול ואם שחטו לשמו לקבל דמיו שלא לשמו לא מהניא מחשבה זו ליפסל ומפני שלא מחשב הוא בשעת קבלה גופה לשלא לשמו והרי זה למדנו מפיגול דהכלל הוא בפיגול שהמחשבה שמחשב בשעת שחיטה לזרוק דמו חוץ לזמנו או להקטיר אימוריו חוץ לזמנו או לאכול דבר שדרכו לאכול חוץ לזמנו באלו השלשה מפגל הוא בשחיטה או אם חישב כן בשעת הקבלה או בהולכה או בזריקה אם זרק ע"מ להקטיר דבר שדרכו להקטיר או לאכול דבר שדרכו לאכול חוץ לזמנו וכדתנן בפ"ב דזבחים אבל לא אם חישב בשעת שחיטה לקבל דמו חוץ לזמנו או להוליכו חוץ לזמנו שאותה המחשבה אינה כלום אא"כ חישב אותה בשעת קבלה או בשעת הולכה ע"מ לזרוק או להקטיר או לאכול חוץ לזמנו וכך הוא הדין במחשבת חוץ למקומו כדתנינן התם בהדיא. וקאמר הכא דלר' יוחנן במחשבת שלא לשמו דפוסל בפסח נמי הכי הוא דאם חישב בשחיטה לזרוק דמו שלא לשמו או להקטיר אימוריו שלא לשמו הוא דפסול כדלקמן אבל לא אם חישב בשחיטה לקבל דמו שלא לשמו:

הרי כל שאלו יבא לאותה העבודה ואינו מחשב לה הוא מחשב מעבודה אחרת לה. וזהו כדאמרן וכלומר שאם היה בא לאותה העבודה הויא מהניא מחשבה דידיה לפסול הלכך אע"פ שאינו מחשב לה עכשיו בשעת אותה העבודה גופה מחשב הוא משעת עבודה אחרת לה והלכך אם חישב בשעת שחיטה לזרוק דמו שלא לשמו מהניא מחשבה לפסול אבל לא אם חישב בשחיטה לקבל דמו שלא לשמו וטעמא כדאמרן שלא מצינו שאם חישב בשחיטה ע"מ לקבל דמו חוץ לזמנו שיהא פיגול ושלא לשמו למד ר' יוחנן מפיגול:

אילו שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו שמא אינו פיגול. כלומר בכה"ג בפיגול שמא אינו פיגול הוא ודאי אם שחטו ע"מ להקטיר אימוריו חוץ לזמנו פיגול הוא וה"ה בשלא לשמו שאם שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו פסול. וזהו שמוסיף ר' חנניה אדר' אילא דלעיל שאף להקטיר אימוריו הדין הוא בשלא לשמו כמו בפיגול:

ובשעת הקטרה אינו מחשב. כלומר אע"פ שבשעת הקטרה גופה אינו מחשב מיהו מעבודה אחרת מחשב לה:

הרי כל שאילו יבוא לאותה העבודה ואינו מחשב לה מחשב מעבודה אחרת לה. כצ"ל כדלעיל וכדפרישית:

א"ל. ר' מנא לא תשיבני מפיגול על פסול דאמר ר' יוסי וכו' כדלעיל שהשיב כן ר' יוסי לר' אילא שאין למידין מחשבת פסול ממחשבת פיגול:

מה נפיק מן ביניהון. דר' יוחנן ורשב"ל דפליגי לעיל אם מחשבין מעבודה לעבודה בשלא לשמו ומאי איכא עוד נ"מ אחרת מבינייהו:

חילופין בשאר ימות השנה. איכא בינייהו בשאר ימות השנה וחילופין הוא דפליגי שאם שחטו לשמו לזרוק דמיו שלא לשמו בשאר ימות השנה דקי"ל פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא כדלקמן וא"כ איפכא הוא דעל דעתיה דר' יוחנן דאית לי' דמחשבת זריקה בשעת שחיטה הויא מחשבה כשר הוא הכא שהרי כשחישב לזרוק דמו שלא לשמו והיא לשם שלמים מחשבה כשירה הוא שבשאר ימות השנה שלמים הוא ולדעתי' דרשב"ל מחשבת זריקה דשלא לשמו לאו כלום הוא בשחיטה א"כ פסול הוא שהרי שחטו לשם פסח ולשם פסח שלא בזמנו פסול הוא:

על דא אמר לי אבא בר אבא. כלומר על זה שמעתי ממנו כשבא מבבל לכאן דאינון אמרין התם מנין הוא שהפסח משתנה בשאר ימות השנה לשלמים ת"ל וכו' וגרסינן להא לקמן בשקלים פ"ב:

התיבון הרי עולה. שבאה ג"כ מן הצאן ולא מצינו שיהא משתנה לאחר שנתו לשלמים. ומשני מן הצאן כתיב דבר שאינו בא אלא מן הצאן וזהו פסח יצא עולה וכו':

התיבון הרי אשם. שאינו בא אלא מן הצאן:

מן הצאן דבר הבא מכל הצאן. מן הכבשים ומן העזים יצא אשם וכו'. ופריך בכל אתר את אמר מן למעט והכא את אמר מן לרבות. כצ"ל וכך הוא בשקלים דהא ברישא דריש גם כן מן למעט וכאן דריש לרבות:

אמר ר' מנא וכו' ובשקלים גריס אמר ר' מנא הכא נמי מן למעט מיעוט שאינו בא בן שני שנים מיעוט שאינו בא נקיבה וגבי אשם נמי מן למעט הוא שאינו בא אלא מן האילים בלבד. כלומר ה"נ האי מן הצאן דריש ביה הכל למיעוט דקרא דמישתעי בפסח שאינו אלא מן הצאן ולא מן הבקר ולא מן כל הצאן שהיא בן שני שנים ולא מן הנקבה וכן נמי דריש למעט שאין מותרו לאשם שאינו בא אלא מן האילים בלבד:

התיבון. הא גבי עולה כתיב אם מן הצאן קרבנו וגומר כמו דכתיב גבי שלמים ומעתה מותר הפסח בא עולה. כך הוא בשקלים ולגי' דהכא בתמי' קאמר מעתה אמאי מותר אין הפסח בא עולה והיינו הך בדבר שאינו לאכילה:

עולה שכולה כליל ומסתמא לא בא הכתוב אלא ללמד שהפסח שהיא לאכילה משתנה מותרו לשלמים שהן גם כן לאכילה:

א"ר יוסי בר' בון. בלאו הכי טעמא אחרינא איכא לפי שהפסח ושלמים קדשים קלים ועולה קדשי קדשים היא. ומשנין קדשים קלים וכו' דאלו לטעמא דר' אבון אכתי איכא

למיפרך הרי אין זמן אכילה של פסח ושל שלמים שוין ואחר שעבר זמן אכילת פסח גם כן לשריפה עומד:

על דאמר ר' חנינא בשקלים גרס על דא עלי ר"ח דאינון אמרין וכו' על דבר זה דלקמיה כשעלה ר' חנינא מבבל לכאן אמר דאינון אמרין בבבל אין הפסח משתנה לשם שלמים בשאר ימות השנה אא"כ שחטו בפירוש לשם שלמים ואני אומר אפי' שחטו לשם עולה מ"מ דין שלמים עליו וכדמפרש ר' אילא טעמא מדכתיב בהאי קרא דדרשינן למותר הפסח לזבח שלמים לזבח בא ללמד שכל שהוא זובח אפי' לשם קרבן אחר בא היא שלמים:

משתנה למחשבת פסול. בעיא היא אם שינה הפסח לשם זבח אחר ובמחשבת פסול אם משתנה הוא וכדמפרש ואזיל ומאי נ"מ:

היך עבידא. לענין מאי כגון ששחטו בזמנו לשם עולה וע"מ לזרוק דמו למחר דמ"מ פסול הוא וכלומר אפי' נימא דאין משתנה אלא לשלמים כדקאמרת כל שהוא זובח שלמים הוא אבל מ"מ פסול הוא נשחט שלא לשמו דאפי' לא חישב בו עוד מחשבת פסול אחר אלא דהכא מכיון שחישב ג"כ לזרוק דמו למחר מאי אי מהני ביה האי מחשבת השינוי לשם עולה להחמיר דאין תימר משתנה למחשבת פסול שחל עליו מחשבת השינוי. ולענין הפיסול שחישב לזרוק דמו למחר א"כ פיגול הוא ואין תימר שאין משתנה למחשבת פסול אחר כלל דמכיון שאינו משתנה לשם עולה לא מהניא ביה נמי מחשבה זו שחישב לזרוק דמו דלמחר לשם עולה דהא לאו עולה א"כ פסול הוא בלבד משום שנשחט שלא לשמו אבל אינו מתחייב האוכלו משום פיגול ולא איפשיטא:

לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה. דממתניתין לא שמענו אלא דבזמנו פסול הוא ובשאר ימות השנה מהו:

מכיון שאין לו שם בשאר ימות השנה אין לו שם פסח אלא שם שלמים א"כ נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה כלו' שלא חישב ואמר בו לשמו אלא כששוחטו סתם וסתמיה לשם שלמי' קאי ויהא כשר:

א"ל ר' בון לשמואל בר אבא ואין כיני. וא"כ לדידך דקאמרת דמכיון דבשאר ימות השנה לא קאי ביה מחשבת לשמו כלל ונעשה כשוחטו בשתיקה מעתה נימא נמי בזמנו כן שאם שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ויעשה משעה ראשונה שחישב עליו כאילו שחטו סתם בשתיקה דהואיל ובזמנו לשמו קאי לא מהני ביה מחשבת זריקה שלא לשמו ויהא כשר ואמאי קאמר ר' יוחנן לעיל שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול:

אמר ר' אבא מרי מאן אמר בשתיקה כשר. מאן לימא לך הכי דהדין כך דאם שחטו בשתיקה שהוא כשר או נאמר בשתיקה אפשר דפסול הוא שצריך שיאמר ששחטו לשם פסח ומכיון שפירש בהדיא אני שוחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול:

הלכה ג

מתני' **שחטו שלא לאוכליו**. כגון חולה וזקן או קטן שאינן יכולין לאכול כזית בשר ואע"פ שיש עליו מנוין אחרים פסול דלפי אכלו תכסו כתיב לשם הראוין לאכילה:

ושלא למנויו. שלא להנמנין בחבורה זו אלא לשם חבורה אחרת:

לערלים. לישראלים שהן ערלים וכגון שמתו אחיהם מחמת מילה ופסולים לאכול הפסח דכתיב וכל ערל לא יאכל בו:

ולטמאים. והן אסורים באכילת קדשים וחייבין כרת על אכילתם:

לאוכליו ושלא לאוכליו וכו'. כשר ולא דמי לשמו ושלא לשמו דפסול דהתם פסולו בגופו שהמחשבה שפוסלתו בגופו של קרבן הוא אבל הכא אין המחשבה בגופו של הקרבן אלא בדבר שהוא חוץ לגופו:

קודם לתמיד כשר. דיאוחר הפסח בהלכה ב' לא נאמר אלא למצוה לכתחילה:

ובלבד שיהא אחר ממרס בדמו. שלא יהא נקרש וכדי שיהא ראוי לזריקה אחר התמיד ואם נזרק קודם לתמיד כשר:

גמ' **איש לפי אכלו תכסו**. כתיב:

ואמר ר' יאשיה ל' סורסי הוא זה. לשון ארמית שמדברין בו בארץ סוריא שאם רוצה לומר שחוט אומר כוס לי טלה זה:

כיצד שלא לאוכליו וכו'. תוספת' היא בפ"ד:

הדא אמרה. מדקחשיב חולה וזקן שהן פוסלין משום שאינן ראוין לאכילת כזית וש"מ שהן הן המנויין על פסח הזה דאל"כ תיפוק ליה שהוא שלא למנויו וקמ"ל שאם נמנו עליו אותן שאינן ראויין לאכילה ושחטו אח"כ לשם חבורה אחרת נפסל הוא משום שלא למנויו ואע"פ שאותן שנמנו עליו אינן ראויין לאכילת כזית אפ"ה מנויין נקראין לענין לפסול לשם חבורה אחרת אם כן הדא אמרה שהקטן שאינו יכול לאכול כזית יש לו מנין לפסול כלומר יש לו גם כן דין דמנין לענין לפסול לשאר שאינן נמנין על פסח זה דמהו דתימא הואיל וקטן לאו בר חיובא הוא אינו נקרא בכלל המנוין ונ"מ אם נמנו על פסח זה חבורה כולה קטנים אם שחטו לשם חבורה אחרת לא הוי שלא למנויו לפי שאין מנויי הקטנים כלום קמשמע לן דיש לו מניין לענין לפסול אחרים שהרי שוה הוא לענין חולה וזקן לענין זה:

הדא אמרה היה נתון בדרך רחוקה. ושחט אחד פסח לשמו פסול שאין יכול לבוא ולאכול:

הדא אמרה. מדקחשיב התנא לטמאים לבבא בפני עצמו ותיפוק ליה דהוי שלא לאוכליו שהרי אינן יכולין לאכול אלא לאו בטומאת גברי מיירי ואי בטומאת בשר פשיטא דעיקר מצות פסח לאכילה הוא אלא ע"כ בטומאת אימורין הוא והא אכתי תיפוק ליה דבלאו הכי ואפי' לא שחטו על שם כך ושאפילו יטמאו האימורים אחר השחיטה תהני ליה לאכילת בשר שהרי אם נטמאו האימורין אינו יכול לזרוק את הדם ואכתי אין הבשר ראוי לאכילה אלא לאו ש"מ דהדא מסייעא לדרומי. לזקני דרום שהן אומרים אימורין שאבדו או נטמאו קודם זריקת הדם הרי הן כמו שהן קיימין וזורק את הדם להתיר הבשר לאכילה:

הדא אמרה שחטו שתאכל ממנו לחצי חבורתו פסול. דקס"ד כשיש בחבורה זו חולה או זקן קמיירי ואף על פי שיש בחבורה הראויין לאכול אפ"ה לא הוי כלאוכליו ושלא לאוכליו ומכיון ששחטו לשם אלו שאינן ראוין לאכילה פסול:

תיפתר שהיו כולן. הבני חבורה כולן חולין אבל אם שחטו לשם חצי חבורה הראויין לאכול בלבד אפשר שהוא כשר:

א"ל. ר' יוסה א"כ נתני לשם בני חבורה פסולין שהרי כולן אינן ראוין לאכילה הן:

א"ל. לא מצי למיתני לשם בני חבורה פסולין דמיירי בשהיו שם ג"כ כשירין הראויין לאכילה והוא לשם הפסולין כולן שיש בחבורה ואפ"ה לא תפשוט אם שחטו לשם חצי חבורה והיינו אפי' לשם חצי הכשירין שיפסול דשאני הכא ששחט לשם הפסולין:

מתניתא. דמכשר באוכליו ושלא לאוכליו בששחטו מתחל' לאוכליו גרידא ואח"כ נתכפר בו גם שלא לאוכליו אבל אם שחטו משעה ראשונה שיהא נתכפרין בו אוכליו ושלא לאוכליו פסול:

אלפן אגדה. למדני דברי אגדה לדרוש ולהבין פסוקי ד"ה שאינן מתפרשין אלא ע"י דברי אגדה:

שהן גסי רוח ומעוטי תורה. ומטין הדברי' כרצונם ואינן מכוונין אל האמת:

אמור לי הדא מילתא וכו'. ותדע שאני בעל תורה:

פסולו מאחרים. מדבר שהוא חוץ לגופו של הפסח:

אין אתה יכול לבור פסולו מתוך הכשירו. שאי אפשר לך לומר זה החלק של הפסח הוא שלא לשמו וזה הוא לשמו לפיכך כולו פסול הוא אבל לאוכליו ושלא לאוכליו אתה

יכול לברר וליטול חלק זה הוא לאלו הראוין לאכילה וזה הוא מאלו שאינן ראויין וכל חלק וחלק נראה בפ"ע הוא:

ואוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג אלא בפסח. דביה כתיב לפי אכלו תכוסו שתהא השחיטה לשם אוכליו ואין זה בשאר הקדשים:

מן הדא דרבי אלעזר. דלעיל דקאמר מתניתא בששחטו מתחלה לאוכליו גרידא ואח"כ נתערבו ונתכפרו גם כן שלא לאוכליו הוא דכשר אבל אם בשעה ראשונה שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו פסול א"כ את שמע מינה תרתי דאיכא הכא למעילות שהרי פסולו מחמת אחרים הוא וכן את יכול לברר הפסול מתוך ההכשר אף אם שחטו משעה ראשונה שיתכפרו בו אוכליו ושלא לאוכליו ואפ"ה את אומר הכין בתמיה דבכהאי גוונא פסול הוא ואמאי:

אלא כיני וכו'. כלומר אלא אי אתה יכול לחלק ביניהן כ"א בענין זה דלשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים וחמיר איסורי ולאוכליו וכו':

אית לך חורי. עוד יש לך דבר אחר מה שהיא ביניהן שלשמו ושלא לשמו נוהג בכל הארבע עבודות כדתנן במתניתין דלעיל:

ולאוכליו אינו נוהג אלא בשחיטה. ואין מחשבת שלא לאוכליו פוסלת בשאר העבודות:

לאוכליו כזיתים וכו'. מילתה באנפי נפשה היא וכלומר אם האוכלין יכולין לאכול כזית ואלו אינן יכולין לאכול מכזית כלום זה ודאי כשר דהיינו מתני' ומכ"ש אם האוכלין יכולין לאכול כזית ואלו אינן יכולין כ"א כחצי זית דפשיטא דכשר:

לאוכליו כחצי זיתים ושלא לאוכליו כחצי זיתים. כלומר כי קא מיבעיא לן אם האוכלין אינן יכולין לאכול אלא כחצי זית ואלו אינן יכולין אפי' בכחצי זית מהו אם כה"ג הוי כמו לאוכליו ושלא לאוכליו או לא מכיון דלאוכליו אינן בכזית שלם ואליבא דר"א דלעיל דפוסל בששחטו בשעה הראשונה לאוכליו ושלא לאוכליו הוא דקא מיבעי' ליה:

מה אנן קיימין. ומתמה הש"ס ומאי האי דקא מיבעיא לך:

אם בשהיתה המחשבה לכושר. כלומר אם פשיטא לך שהמחשבה של לאוכליו בחצי זית היתה מחשבה להכשר דמחשבה חשיבה א"כ תהא אותה מחשבה של שלא לאוכליו כחצי זית נמי מחשבה לפסול הואיל בשעה ראשונה שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו ואם אינה חשובה מחשבה לפסול הואיל והיא בפחות מכזית א"כ אותה מחשבה שהיא לאוכליו ולהכשיר נמי לא חשיבא מידי וליהוי כאלו לא חשיב עליה כלום וממילא כשר הוא:

מתניתא אמרה שהמחשבה לכושר. מהאי מתניתין דלקמיה שמעינן שהמחשבה שהיא לשם פחות מכזית היא להכשר ולא חשיבה מחשבה לפסול:

דתנינן תמן. בפ"ב דזבחים גבי לאכול כזית למחר וכזית בחוץ וכו' אם חישב לאכול כחצי זית למחר או בחוץ ולהקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין אלמא דמחשבת חצי זית אינה מצטרפת אפי' היכא דתרווייהו לפסול נינהו ומכ"ש כאן בלאוכליו ושלא לאוכליו דלא הויא מחשבה כלל:

שחטו. לפסח ע"מ שתתכפר בו חצי חבורתו שנמנו עליו ולא יתכפרו בו חצייה האחרת:

ר' יונה פוסל. ואף אותה חצי חבורה לא נתכפרו ולא יצאו ידי חובתן בו מפני שנעשה כמתפיס כפרת אלו של חצי האחרת לאלו שנתכוין שיתכפרו בו לבדן ומאחר דלא מהני האי פסח לאלו ולא נתכפרו בו לא נתכפר ג"כ לאלו:

ר' יוסה אמר כשר. שאין אלו תלויי' באלו ולאותה חצי חבורה שנתכוון שיתכפרו בו מתכפרין:

במחזורה תינייגא. במהדורא בתרא דר' יוסי חזר בו והודה לדברי רבי יונה:

לא כן אלפן רבי. מעיקרא דכשר:

וא"ל הא קביעה גבך כמסמרא. האי קמייתא בתמיה. אי נמי האי בתרייתא תהא קביעה גבך כמסמרא ולא תזוז ממנה:

שחטו קודם לפסח פסול. אמתני' קאי דקתני שחטו קודם לחצות פסול ומפרש דלאו מטעמא לפי שקודם חצות קודם לתמיד הוא אלא אפי' שחטו לתמיד קודם לפסח אם הוא קודם לחצות פסול לאחר חצות מיד כשר קודם לתמיד כשר. כלומר הא דקתני במתני' קודם לתמיד כשר ואף על גב דממילא שמעי' להא דלא פסול ברישא אלא בשחטו קודם לחצות הא לאחר חצות מיד כשר וא"כ קודם לתמיד הוא אלא הא קמ"ל דהפסח וגם התמיד כשרין הן שאינו מעכב לא אצל הפסח ולא אצל התמיד:

ותני. בהדיא כן שאף התמיד שלאחריו כשר:

לא יאוחר התמיד. שוב לא יקריב התמיד אחריו שלא כמצותו הוא. ת"ל ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:

תעשה. ריבה ואפי' לאחר הפסח:

מתניתא אמרה פסח עצמו כשר וכו'. כלומר ממתני' גופה שמעי' בהדיא דאף התמיד שמקריב אחריו כשר הוא דהא קתני פסח עצמו כשר אפי' הקדימו לתמיד וא"ת פסול הוא התמיד שלאחריו א"כ כמו שלא קדמו פסח להתמיד הוא שהרי אין כאן תמיד ומאי קמ"ל פשיטא שהפסח כשר הוא אלא ודאי דאף התמיד שלאחריו כשר:

תמן את אמר. לעיל בהלכה א':
דם תמיד וכו' והכא את אמר הכין. בתמיה ואדקתני במתני' אם נזרק קודם לתמיד כשר הוא דקשיא לי' הא לעולם דם התמיד קודם לפסח הוא ונהי שבכבר שחטו לפסח קודם איירינן מיהו זריקת דמו אמאי מכשיר אפי' בדיעבד אם קדם לתמיד הא האי כללא דלעיל בדוקא הוא לכולהו תנאי דהתם והשתא אם יש עוד מדם הפסח יביא דם אחר ויזרקנו אחר דם התמיד ואמאי קתני סתמא ואם נזרק כשר:
אמר ר' אילא. ל"ק כאן בחי כאן בשחוט. כלומר האי כללא דתנינן לעיל לא איתמר אלא בחי שיקדי' לשחוט התמיד ויזרוק דמו קודם לפסח והכא דבכבר שחוט הוא הפסח מקודם איירי לא איתמר האי כללא לדוקא אלא מצוה לכתחלה שיהא אחר ממרס בדמו עד שיזרק דם התמיד ואם נזרק מקודם כשר:

הלכה ד

מתני' **השוחט את הפסח על החמץ**. שהיה לו כזית חמץ ברשותו בזמן שחיטת הפסח:
עובר בל"ת. שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי שלא יזבח הפסח והחמץ קיים. ובגמרא קאמר אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר את האימורין אם היה ברשות אחד מהן או ברשות אחד מבני החבורה של הפסח כזית חמץ בשעת הקרבתו ה"ז לוקה אבל הפסח עצמו כשר והכי תני לה בהדיא בתוספתא פ"ד השוחט את הפסח על החמץ בי"ד עובר בל"ת פסח עצמו כשר ויוצא בו י"ח בפסח:
אף התמיד. של הערבים בע"פ ששחטו על החמץ עובר בל"ת דדריש זבחי זבח המיוחד לי והוא התמיד ואין הלכה כר' יהודה:
ר"ש אומר הפסח וכו'. ולנוסחא דהכא אף הפסח כלומר אף הפסח יש בו חילוק אם שחטו בזמנו לשמו חייב משום לא תזבח על חמץ ושלא לשמו פטור דשחיטה שאינה ראויה היא שהרי נפסל הפסח ולאו שמה שחיטה:
ושאר כל הזבחים ששחטן. בי"ד בין לשמן בין שלא לשמן והיה לו חמץ פטור ואע"ג דכשרין הן כדתנינן בריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אפ"ה פטור דילפינן שאר הזבחים שאסור לשוחטן על החמץ מדכתיב תרי קראי לא תזבח על חמץ דם זבחי ולא תשחט על חמץ דם זבחי ומדפלגינהו רחמנא ולא כתב זבחיי בחד קרא והכל במשמע בין פסח בין שאר זבחים ש"מ למידרש וה"ק בזמן דאיכא זבח והיינו פסח בי"ד דמחייב עליה ליכא זבחיי דלא מחייב אשאר זבחים ובזמן דליכא זבח כגון פסח במועד דלא מחייב עליה אם שחטו והיה לו חמץ משום דפסח שלא בזמנו ושחטו לשם פסח פסול הוא איכא זבחיי ומיחייב אשאר זבחים:

ובמועד לשמו פטור כדאמרן. דפסול הוא ישלא לשמו חייב דפסח שלא בזמנו שלמים הוא:

ושאר כל הזבחים וכו' חייב. שהרי כשרין הן חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה משום דפסולה היא והוי לה שחיטה שאינה ראויה ואין הלכה כר"ש:

גמ' **מנין לשוחט פסח על החמץ וכו'**. מכילתא היא:

ת"ל לא תשחט על חמץ דם. כלומר תרי ביה הלאו נמי על הזורק מדכתיב דם והוה ליה למיכתב לא תשחט על חמץ זבחי:

במה שהוא מתחייב על הזריקה מרבויא דקרא:

הדא אמרה פסח עצמו כשר הוא. אף אם שחטו על החמץ דמשמע דקרא מרבי זריקה אפי' אם השחיטה היתה על חמץ ואם הוא נפסל אמאי מיחייב על הזריקה הא לא קרינן ביה דם זבחי. ובתוספתא תני בהדיא הפסח כשר כמו שהבאתי במתני':

ור' שמואל מייתי לה ראיה מהאי רבויא דקרא:

אמר רבי יוסי. דמהכא לאו ראיה היא:

דתיפתר שנתמנה לו חמץ ברשותו בין שחיטה לזריקה ובשעת שחיטה לא היה לו חמץ או שהיה זה שוחט ולא היה לו חמץ וזה זורק והיה לו חמץ שהרי עיקר הלאו על העושה מעשה הוא ששחט או שזרק וא"כ לא תפשוט מהכא דהפסח לא נפסל אם שחטו על החמץ:

תני חזקיה לא תשחט וכו' התורה קראת אותו זבחי. כלומר דר' יוסי מסיק לה וכמו אי נמי הוא ואי נמי דלעולם הפסח פסול היא ואפ"ה מחייב הוא על הזריקה וכדתני חזקיה דהתורה קראת אותו זבחי דהכי משמע לא תשחט על חמץ ואם שחטת לא תזרוק הדם דאכתי זבחי הוא אף ע"פ שנפסל בשחיטה:

אי נמי סתמא דהש"ס קאמר לה וכלומר דשאני הכא דגלי קרא אותו זבחי וכדדרי' חזקיה הלכך לא מצית למימר דפסול הוא ועיקר:

אמר ר' מנא אלולא דתניתה חזקיה. ומפר' הכי להכתוב שאפי' נפסל בשחיטה מיחייב על הזריקה לא היינו מפרשין כן משום דכי מצינו דבר פסול וחייבין עליו חטאת:

בתמיה. וחטאת דנקט לאו דוקא הוא שהרי אין כאן אלא לאו ולישנא דהאי ש"ס הוא הכי וכלומר מתחייב בחטא הוא ועובר עליו וכן תמצא בסנהדרין ובהרבה מקומות:

המחמץ את הפסולה. מנחה שנאמר בה לא תאפה חמץ וכדתנן נמי בריש פ"ה דמנחות כל המנחות באות מצה וכו':

אית תניי תני חייב. הכי תני לה בתוספתא דמנחות פ"ו המחמץ את המנחה אחד מן הכשרה ואחד מן הפסולה עובר בל"ת שנאמר כי כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ:

אית תניי תני פטור וקאמר רב חסדא דלא פליגי דמ"ד חייב בשנפסלה מחמת חימוצה כלומר בשעת חימוצה אירע בה פסול אחר ונתחייב הוא בחימוץ וקמ"ל דאע"פ שהפסול והחימוץ כאחד בא עליה חייב ומ"ד פטור בשלא נפסלה מחמת חימוצה אלא שכבר היתה פסולה מקודם פטור לפי שאינו מתחייב על מה שכבר נפסל וכהאי דר' מנא דה"נ אלולא דתניתה חזקיה וכו' כדלעיל:

מ"ד חייב דם מ"מ. כלומר הואיל דמרבינן זריקה מדכתיב דם מרבינן נמי הקטר אימורין דזריקה היא מתרת להקטר אימורין ואם מתחייב בזורק על החמץ מתחייב ג"כ על הקטרת אימורין:

מ"ד פטור. מדכתיב זבחי משמע דדומיא דזביחה בעינן שמעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאין מעכבין שכל עצמן שלא הקטירו אימוריו כשר:

מלק עוף על חמץ. כגון מחוסר כיפורים שמביא קרבנו עוף אחרי חצות בי"ד כדאמרינן לעיל סוף הלכה א' שמביאו אחר התמיד ואין בו עשה דהשלמה הואיל ואין למזבח אלא דמו:

יצא עוף שאינו זבח דאין בו בפנים אלא מליקה:

מ"ד חייב ניחא. דמרבי ליה מדם כל שדמה למזבח אלא מאן דאמר פטור מ"ט ואי משום שאין בו זביחה בפנים מ"ש הא מליקה דידיה כזביחה היא ולא מצית למימר דלא קפיד קרא אלא אזביחה דהא אשכחן דמביא קרבן העוף לכפרה אפי' אחר התמיד כדי לאכול בקדשים לערב ואם קרבן הוא לענין זה נימא נמי דכשאר זבח הוא לחייבו אם הקריבו על החמץ:

א"ל למדין עונש מעונש. אם הוה ילפית חיוב מחיוב שפיר דהואיל ומצינו בו איזה חיוב בעלמא לחייבי' ביה נמי אם הקריבו על החמץ אבל אין למדין עונש מפטור דקאמרת דהואיל ובשאר קרבן לכפרה הוא ופטור על עשה דהשלמה בע"פ ניחייבי' בהקריבו על החמץ דזה חיוב מפטור הוא ואין למדין כה"ג:

רבנן דקסרין בעיין. כלומר דכך היה למדין דרך קושיא יכול וכו':

שאין חייבין עליהן בחוץ. שאין חיוב בשחוטי חוץ אלא שחיטה והעלאה וזריקה וכדאמרי' בפ"ג ובפ' בתרא דזבחים:

ת"ל וכפר. גבי האי קרא דחמץ לא כתיב וכפר אלא בעלמא קאי דכתיב בחטאת נשיא ובחטאת יחיד ואת כל חלבה יקטיר וגו' וכפר עליו וגו' ודריש לה בת"כ דאין הקטרת אימורין מעכבין כפרה והאי וכפר דכתיב בהו אזריקה קאי והשתא ה"ק דוכפר דמצינו דכתיב בהקטרה ואפ"ה ילפינן דאינה מעכבת כפרה וא"כ ה"ה נמי הכא גבי חמץ דילפינן מזבח דדבר המעכב כפרה בדוקא הוא:

עד דאתה דיין לה לפטור. דממעטת מזבח למקבל ומהלך וכן נמי ממעטת להקטר אימורין הואיל דדרשי' דוכפר דכתיב בהו לא קאי עלייהו ואינן מעכבין כפרה אע"פ שמצינו בו חיוב בשחוטי חוץ ואימא איפכא ודונה לחיוב גבי חמץ ודריש הכי יכול וכו' ת"ל זבח וכו' ואף אני ארבה הקטר אימורין בחמץ והואיל וחייבין עליהן בחוץ כמו בזביחה ומהאי דרשה דדרשת מוכפר דרוש ביה לחיוב במקבל ומהלך גבי חמץ הואיל והן מעכבין דכל ד' עבודות מעכבין הכפרה:

א"ל דבר השוה בשניהן מלמד וכו'. כלומר בשלמא אי דרשת לפטור ניחא דמלמד אתה מזבח ששניהן שוין בו דזביחה מעכבת כפרה וכן חייבין עליה בחוץ וא"כ אי אתה יכול לרבות מקבל ומהלך בחמץ משום דאף ששוין בזביחה לענין עיכוב כפרה מ"מ אינן שוין לענין חיוב בחוץ וכן אי אתה יכול לרבות הקטר אימורין בחמץ דאף ששוין הן בזביחה לענין חיוב בחוץ אינן שוין הן לעיכוב כפרה והלכך כל שאין שוה בשניהן כזביחה אין אתה מלמד בו חיוב:

תמן תנינן. בריש ביצה ודרשי' להסוגיא נמי התם:

אבל לאכילה. ד"ה זה וזה בכזית:

א"ל מן ר' אבהו א"ל ואוף אנן אמרין ר' אבהו וכו'. הכי הוא בביצה בהלכה ג' כלומר אף אנו שמענו כן ממנו דאמר בשם ר' יוחנן דבין לביעורו בין לאכילה בכזית לב"ש כמה דאית להו והיינו בשאור:

שחטו. להפסח על חמץ אחר מי אתה מהלך למאן דמחלק בין ביעורו ובין אכילתו. אם אחר אכילתו ולכ"ע בכזית או אחר ביעורו ולב"ש בככותבת:

תמן וכו'. מסקנת הבעיא היא דלעיל בפ' ואלו עוברין בהלכה ג' אמר ר' ירמיה וכו' אין הבית מצטרף לכזית לעבור בבל יראה ובל ימצא ובתוך הכלי מצטרף ואם שחטו לפסח על כזית זה אמר מי אתה מהלך מאחר וכו' שחטו על השיאור מי נימא מאחר דאמר רב הונא וכו' לעיל שם בהלכה דמותר בהנאה א"כ כאן פטור הוא דלא דמי לשאר חמץ או מאחר וכו' דלוקה על אכילתו חייב כבשאר חמץ. ולא איפשיטו הני בעיי:

עד שיהא לשוחט לאחד מבני חבורה. שיהא השוחט אחד מבני חבורה בפסח הזה אז הוא מתחייב בשוחטו על החמץ:

לשוחט וכו'. אם יש חמץ להשוחט אף על פי שהוא אינו מבני חבורה מתחייב הוא בלאו דלא תשחט וכן אם חמץ לאחד מבני חבורה אף על פי שאינו שוחטו אלא אחר שוחטו עובר השוחט בלאו:

אפי' נתון עמו. החמץ בירושלים ואינו עמו בעזרה עובר בלאו:

דין כדעתיה ודין כדעתיה. דרך בעיא היא כלומר מי נימא דאזדו לטעמייהו:

דאיתפלגין. בפי"א דיבמות בסופו גבי העושה מלאכה בשני י"ט של גליות דלר' יוחנן ס"ל התראת ספק שמה התראה אפי' הוא ספק שמא היום י"ט או למחר וה"נ אע"פ שאין עמו בעזרה והתראת ספק הויא דלא ידעינן אם יש לו חמץ בביתו ועוד שיכול לומר שוגג הייתי ולא ידעתי אם יש לי חמץ בביתי או לא אפ"ה התראה הוא ולר"ל דס"ל התראת ספק לאו שמה התראה הלכך הכא נמי עד שיהא החמץ עמו בעזרה:

הכל מודין וכו'. מסקנת הבעיא היא דאי נימא דהכא נמי בהתראת ספק היא דפליגי א"כ הכל מודין היכא שהחמץ היה נתון כנגדו בחלון בירושלים שבשעת שחיטה יכול הוא לראות אותו:

מ"ד ספק ודאי. כלומר אפי' למאן דפוטר משום התראת ספק הכא ודאי הוא שהרי רואה את החמץ וא"כ לכ"ע עובר הוא בלאו:

מ"ד בעזרה בירושלי' הוא. כלומר דדחי לה הש"ס דלא היא דלא פליגי הכא מטעמא דהתראת ספק אלא למ"ד עד שיהא נתון עמו בעזרה אפי' היכא דרואה אותו דרך החלון מ"מ בירושלים היא החמץ ואין עמו בעזרה וטעמיה משום דס"ל על החמץ כתיב ובעי' על בסמוך:

מ"ט דר' יהודה. במתני' דאמר אף התמיד משום דכתיב דם זבחי ודם מיותר הוא אלא לרבות דם פסח ודם תמיד שלא יהו על החמץ:

טעמא דר"ש. במתני':

כתוב אחד אומר וכו'. בפ' כי תשא כתיב ולא תשחט וגו' ולעיל מיניה בפ' משפטים כתיב לא תזבח וגו' ותרי קראי למה לי אלא אחד להפסח בי"ד ואחד לשאר כל הזבחים בחולו של מועד:

מה ראית לרבותן. לשאר זבחים בחולו של מועד ולהוציאן מי"ד:

אחר שריבה הכתוב מיעט. דבקרא קמא לא תזבח כתיב סתם ומשמע שאר זבחים ג"כ בכלל ובקרא דלא תשחט כתיב ביה זבח חג הפסח וא"כ מיעט שאר הזבחים והלכך

מרבה אני מקרא דלא תזבח לשאר זבחים בחולו של מועד דיש בו ג"כ לאו דבל יראה ובל ימצא ומוציאן אני מי"ד שאינו בבל יראה ובל ימצא:

ואתייא כהאי דאמר ר"מ. לעיל בפ"ק בהלכה ד' מו' שעות ולמעלה מדבריהן הוא שצריך לבער חמץ ומדאורייתא עד סמוך לשקיעת החמה כדדרי' התם מאך חלק:

אמר ר' מנא לא היא. דלא צריכת לאוקי מילתא דר"ש כר"מ אלא אפי' כר' יהודה דס"ל זמן הביעור מו' שעות ולמעלה מדאורייתא הוא נמי אתיא שפיר:

להן דכתיב זבח חג הפסח ארבעה עשר אנן קיימין. כלומר אנן קיימין מילתא דר"ש דאהאי קרא דכתיב ביה חג זבח הפסח הוא דסמוך למידרש דבזבח הפסח הוא דזמנו בי"ד הוא עובר על לא תשחט וגו' וא"כ קרא דלא תזבח דאיירי בשאר זבחים בחולו של מועד הוא דאיירי:

חבורה היתה מקשה. מפי חבורה נזרקה קושייא על הא דקתני ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב דבמה אנן קיימין בפסח זה שלא נשחט בזמנו אלא במועד:

אם בשאבד. בי"ד ונמצא קודם לכפרה שהוא זמן שחיטת הפסח א"כ בין לשמו בין שלא לשמו פסול הוא. כצ"ל ונתחלפו התיבות כאן בין כשר לבין פסול:

וניתק לרעייה. כדתנן לקמן בפ"ט הפסח שאבד ונמצא קודם זמן שחיטתו והוא נתכפר באחר ירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים וכיון דהוא עצמו לאו לשלמים קאי אם שחטו אף שלא לשמו פסול היא ואמאי שלא לשמו חייב לר"ש הא שחיטה שאינה ראויה היא:

אם בשאבד ונמצא לאחר כפרה בין לשמו בין שלא לשמו כשר שלמים הוא. כצ"ל כדתנן שם נמצא אחר שחיטת הפסח הוא עצמו קרב שלמים וא"כ אפי' שחטו לשמו שלמים לשם פסח קשחיט וכשר ואמאי לשמו פטור הרי שחיטה ראוי' היא:

וקיימינה. ותירצו בני חבורה להקושיא דהכא כשלא עבד עסקינן אלא בשנטמאו הבעלים או שהזידו. ולא הקריבו אותו בפסח ראשון ונדחו לפסח שני ומפני שזה לפסח קאי שהרי כבר נדחת הוא שיהא לפסח שני וסתמיה לאו לשלמים קאי הלכך אם בפירוש שחטו במיעד לשמו פסול הוא ופטור ואם שלא לשמו ששחטו לשם שלמים ועקרו משם פסח חייב מפני שהוא עכשיו כשר לשלמים:

והיידינו לשמו פטור. ופריך ואכתי ואיזהו דקאמרת דשחטו בפי' במועד לשמו פטור הא מכיון דלפסח שני קאי אפי' סתמא לאו לשמו קאי ופסול הוא ופטור:

תמן. בבבל אמרין בשם רב חסדא כגון בשעברה שנתו בין פסח ראשון לבין פסח שני ושוב אינו ראוי לפסח שני ור' אילא בשם ר' יוחנן קאמר דלא צריך לאוקמי שיעבור

שנתו בין ראשון לשני אלא בשעיבר זמן כפרתו בשעה ששחטו במועד וכבר אינו ראוי ופסול הוא:

או ששחט. זבחים אחרים לשמו בזמנו:

שהוא כשוחט פסח לשם שלמים. מכיון ששחטו בזמנו והוי שלא לשמו ופסול:

שהוא כשוחט שלמים לשם פסח. ופריך מכיון שעבר זמנו לא שניא הוא השוחט וכו' דהרי כבר אינו ראוי לפסח ומשני דעל דעתיה דרב חסדא וכו' וכלומר דמיירי שנדחה לפסח שני ובין ראשון לשני יעבור זמנו הוא דקאמר. והשתא אכתי שם פסח עליו. ולדעתיה דר' אילא בשם ר' יוחנן האי בשעיבר זמנו בשעבר זמן כפרתו הוא:

הלכה ה

מתני' **הפסח נשחט בג' כיתות**. ואפי' אם הצבור מועטין ויכולין לשוחטו כאחת מצוה לחלקן לג' כיתות זו אחר זו:

שנאמר וכו'. קהל ועדה וישראל הרי ג' כיתות:

נכנסה כת הראשונה וכו' הי' נועלין דלתות העזרה. שלא יכנסו יותר מכת אחת:

בזיכי כסף. כפות לקבל בהן הדם:

שורה שכולה כסף וכו'. בבבלי מסיק משום דהכי שפיר טפי:

ולא היה לבזיכין שולים. שהיו רחבים מלמעלה וחדים מלמטה כדי שלא יוכלו להניח' ע"ג הקרקע שמא יניחו' הכהנים על הקרקע עד שיקבל דם אחר מחמת שהן מרובים וישכחום ויקריש הדם ולא יהא ראוי לזריקה:

גמ' **ניתן כח בקולו של משה**. מפני שפסח מצרים לא היו יכולין לשחוט במקום אחד שלא היו להן בית קבוע לכך ומצוה לחלק לג' כיתות ושיהיו כל כת וכת שוחטין כאחת לפיכך ניתן כח בקולו של משה בכל ארץ מצרים והיה אומר להם ממקום פלוני ועד מקום פלוני כת אחת וכן לכל כת וכת:

באותה השעה. שענה הוא עצמו בעל כרחו כך פתחו ואמרו הללויה וכו' ולא עבדי פרעה ואף שכבר קראו הלל בשעת עשיית הפסח:

דלמה. מעשה שר"ז וכו' היה יושבין ואמר רבינא הטעם ששורה שכולה כסף וכו' מפני הרמאין שלא יטלו של זהב ויחזרו של כסף ולפיכך כשכל השורות שוין הן הגזברים יכולין ליתן עיניהם מאיזו שורה הוא:

בכל פומך. אם בכל פיך אתה אומר הטעם הזה וא"ל רבי זעירא אמור לי בפלגות פומך אתה אומר זה. ומשום שלא היה לו נוח להאי טעמא וכי אתא ר' ירמיה אמר כן בשם ר' יוחנן שהטעם הוא מפני הרמאין:

הלכה ו

מתני' **שחט ישראל**. אם היה רוצה לפי שהשחיטה כשירה בזר בכל הקרבנו':
וקיבל הכהן. את הדם מצואר הפסח בהבזך שמקבלה ואילך מצות כהונה:
נותנו לחבירו. שאצלו באותה השורה:
וחבירו לחבירו. משום דברוב עם הדרת מלך:
ומקבל את המלא. מיד הנותן תחילה ואח"כ מחזיר את הריקן ולא יחזיר הריקן ברישא משום דאין מעבירין על המצות וכי מושיט ליה האי המלא בעי מיד לקבולי:
זורקו זריקה אחת. מהבזך עצמו לא מתנה באצבעו שאין טעון מתנת אצבע אלא במקום דכתיב באצבעו:
כנגד היסוד. באותן רוחות המזבח שתחתיהן היסוד לפי שרוח דרומית לא היה לו יסוד על פני כולו שהיסוד היה על פני רוח צפונית ורוח מערבית ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת לפיכך הוצרך לומר כנגד היסוד והזריקה היתה בזקיפה של המזבח והדם נופל ליסוד:
גמ' **כתוב א' אומר וכו'**. הא כיצד אם שפיכה למה כתוב זריקה ואם זריקה למה כתוב שפיכה:
תני ישפך וכו'. כלומר וכן משמע מהאי ברייתא דדרי' ישפך ולא שיטיף טיפין טיפין ולא יזה באצבעו ולא יזרוק אלמא דזריקה לאו שפיכה היא:
ופי' בקבלה וכו'. כלומר מה שאין מפורש מהכתוב שבתורה למדנו ממה שפי' בקבלה דכתי' בד"ה גבי פסח שעשה יחזקיהו המלך וישחטו הפסח בארבעה עשר לחדש השני וגו' ויעמדו על עמדם כמשפטם כתורת משה איש האלהים:
הכהנים זורקין את הדם מיד הלוים. ופסח בשפיכה הוא וכתיב הכהנים זורקין אלא דזריקה בכלל שפיכה היא ולפיכך תנינן נמי במתני' זורקו זריקה אחת:
הכל מודים בשפיכה די הכן ובהזייה די הכן. כלומר בשפיכה ליכא מאן דפליג שהיא כפי משמעות לשון שפיכה ששופך בשפיכה אחת נגד היסוד וכן במקום שנאמר הזייה ליכא מאן דפליג שהיא כך כפי משמעות הלשון שמזה באצבעו:
ומה פליגין. אמוראי דלקמיה:
בזריקה. דר' מנא אמר זריקה היא כעין שפיכה שזורק מרחוק בהכלי על המזבח ונשפך הדם ליסוד ור"ח אומר זריקה היא באצבע כעין הזייה:
קרא מסייע לר"ח. דכתיב בהזאת מי חטאת כי מי נדה לא זורק עליו וגו':

הא די לא קיים גבה הזייה. בתמיה הא לא קיימינן הכא אלא גבי הזייה כדכתיב והזה הטהור וגו' ואפי' כן את צווח וקורא לה זריקה שמע מינה זריקה כעין הזייה ולהאי מאן דאמר אין זריקה בכלל שפיכה:

הלכה ז

מתני' **יצאת כת הראשונ' וכו'**. שלא היתה השניה נכנסת עד שיצאת הראשונה כולה וכן הג':

קראו את ההלל. כל אחת ואחת בשעת הקרבת פסחם:

אם גמרו. שהיו פסחיהם מרובים ומשך הזמן עד שגמרו ההלל ועדיין יש לשחוט:

שנו. חוזרין וקורין אותו:

ואם שנו. ועדיין יש פסחים לשחוט:

שילשו. ואע"פ שלא שילשו כל ההלל מימיהם לפי שהכהנים היו מרובים וזריזים בהקרבה:

לא הגיעה לאהבתי וגו'. אפי' בפעם הראשון:

גמ' **תמן תנינן**. סוף פ"ב דתענית והסוגיא שם:

ובלבד משעומדי' בבית ה'. שצריך להתחיל מהמזמור שלפניו ואח"כ אומרים הודו. ובתענית הגי' ובלבד שעומדים וגו' והכי משמע לקמן דלר' יוחנן אותו המזמור בלבד קוראו הלל הגדול:

מפני שירידת גשמים כלולה בהן. ופריך על דעתיה דר' יוחנן ניחא דביה הוא דכתיב מעלה נשיאים אלא לר' חנינה מ"ט דאיזה רמז במזמור הודו לירידת גשמים:

בגין דכתיב נותן לחם. והיינו גשמים והיינו פרנסה:

הדא דידן. הלל שלנו שאנו קורין בחגים ומועדים זהו הלל הגדול:

בר קפריא כדעתיה. לטעמיה הוא דאזיל דמפרש להא דתנינן מימיה של כת ג' וכו' ותני בר קפרא עלה זו היא הלל הגדולה אלמא דהלל דידן קורא הלל הגדול:

חד בר אבייה. ובתענית גורס בר אביי מבני ישיבתו עבר לפני התיבה כשירדו להם גשמים ביום התענית ואמר להן להציבור ענון אתם בתריי מה דאנא אומר תיבה אחר תיבה:

והדא אמרה לית הלל הגדול הדא דידן. דאלו הלל שלנו הכל בקיאים בו וכשיתחיל הש"צ יאמרו הציבור לעצמן ולמה אמר ענון בתריי מה דאנא אמר:

אמר ר' מנא הדא דידן. אפי' תימא שזהו הלל דידן ולפי דניסא הוה רב שמפורש בו יציאת מצרים ולחבב נס הגדול בגין כן אמר לון ענון בתריי מה דאנא אמר ולא יקראו אותו במהירות ובמרוצה:

ומה אם דבר שמצותו לכן. שהרי א"א בלא כת ג' קורא אותה כת עצלים שהיו להן לזרז עצמן בכל היכולת ולהיות בכת הקודמין:

מי שהוא מתעצל במצוה. אינו עושה אותה כלל ע"י עצלותו על אתת כמה וכמה שזהו עצל האמור בכתוב:

הלכה ח

מתני' **כמעשהו**. של פסח בחול כך מעשהו בשבת אלא שבזה אין מעשהו בשבת להדיח את העזרה והכהנים היו עושין שלא ברצון חכמים ומדיחין את העזרה מפני הדמים מרובין שבה ולפי שאמת המים היתה מהלכת בעזרה וכשרוצים להדיח פוקקים את נקב יציאתה והמים מתפשטין על פני כל העזרה שהיתה מרצפה של שיש ומדיחין את כולה ואח"כ פותחין את הנקב והמים יוצאין:

כוס היה ממלא מדם התערובת. המוטל על הרצפה וזורקו וכו' לפי שאם נשתפך הדם של אחד מהם לאחר שנתקבל בכלי אגב הרבה זריזות של הכהנים זריקה זו מכשיר ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **אמר ר' יונתן לא כל שבות התירו במקדש**. טעמא דקתני שלא ברצון חכמים הוא מפרש דאע"ג דאין שבות במקדש ס"ל להאי תנא דלא כל שבות התירו אלא דוקא שבות שהוא לצורך עבודה הוא שהתירו לאפוקי להדיח את העזרה שזה לא לצורך העבודה לא התירו בשבת:

והיו הכהנים משתקעין בדם עד ארכבותיהן. כשאין מדיחין העזרה וכיצד היו עושים שלא יהו מטנפין בגדיהם ולהגביהן א"א משום דכתיב מדו בד ודרשי' מדו כמדתו שלא יהא חסר ולא יותר:

מסטוייות היו עושין להן. איצטבאות שהיו הולכין עליהן:

תמן תנינן. בריש פ"ה דכריתות דם התמצית שמתמצה אחר יציאת דם הנפש אין חייבין עליו:

ר' יהודה מחייב בדם התמצית:

ור' יודה וכו'. מיותר הוא ואגב שטפת הדפוס ול"ג ליה:

אמר ר' יוחנן לא ריבה אותה ר' יהודה. לדם התמצית לכל שיהא כדם הנפש אלא להכרת שיהא האוכלו חייב כרת אבל מודה הוא שפסול ע"ג המזבח:

תמן. בבבל אמרי בשם רב חסדא:

מתניתא כן. דמהאי ברייתא שמעינן כן דלא אמר ר' יהודה אלא לענין כרת בלבד:

דתנינן. בתוספתא פ"ד אמרו לו חכמים לר' יהודה היאך אתה אומר כוס היה ממלא מדם התערובות וזורקו זריקה אחת ע"ג המזבח והלא דם התמצית הוא שנתערב בו ופסול הוא ע"ג המזבח ולא השיב ר' יהודה כלום ש"מ שמודה להם בזה:

ועוד מן הדא וכו'. כלומר דדחי לה לראיה דרב חסדא דהתם דאפי' תימא דר' יהודה ס"ל דאף ע"ג המזבח כשר הוא והא דלא השיב להם לאו ראייה הוא דהא חזינן שעוד א"ל לר' יהודה שם והרי רובו של דם לא נתקבל בכלי ופסול הוא ע"ג המזבח וג"כ לא השיב להם כלום:

ואית לר' יהודה דם מבטל דם. בתמיה והא שמעי' לדידיה אין דם מבטל דם כדאמר בהדיא בפ"ח דזבחים ובפ' כיסוי הדם והיה לו לומר להם לדידי אין הדם שנתקבל בכלי בטיל כלל ואפ"ה לא השיב כלום א"כ כמה דלית לי' הדא שהשיבו לו והלא רובו לא נתקבל בכלי ואפי' כן והוא מקבל מינהון כן לית ליה הכא בדם התמצית והוא מקבל מנהון התשובה ולא חש ר' יהודה לתת להם תשובה והשתא לא שמעי' מידי דר' יהודה מודה בדם התמצית שפסל מע"ג המזבח:

ר' יוסי בר' בון. דהכא קאמר בשם ר"ח מתניתא אמרה כן דמהאי ברייתא שפיר שמעי' דמודה ר' יהודה בזה דתניא דם אין לי אלא דם הנפש במוקדשין שהוא בהכרת שהוא דבר שראוי לכפרה ומנין דם הנפש בחולין. ומשום דהאי קרא דכתי' בי' כרת בדם גבי קרבן היא דכתי' כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה וגו' וכל דם לא תאכלו וגו' כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה ובחולין מנין ודם התמצית בין בחולין ובין במוקדשין מנין שלא מצינו גבי הקרבה אלא דם הנפש כדכתיב כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר ת"ל דם וכל דם לרבות לדם התמצית שהוא בהכרת.

והאי ברייתא דר' יהודה הוא שהרי חכמים סבירא להו דם התמצית אין חייבין עליו:

והשתא מדחזינן כשהוא אצל דם הנפש הוא מזכיר כפרה כדקאמר דבר שהוא ראוי לכפרה ואצל דם התמצית אינו מזכיר כפרה וש"מ דמודה רבי יהודה דדם התמצית אינו ראוי לכפרה:

הלכה ט

מתני' **אונקלאות של ברזל**. מסמרים שראשיהן כפופין למעלה היו קבועים בכותלים של העזרה ובעמודים שהיו בבית המטבחיים בעזרה:

מקלות דקין חלקים. שהיו קליפתן מפוצלין:

רבי אליעזר אומר ארבעה עשר שחל להיות בשבת. שאין יכולין לטלטל המקלות מניח זה ידו השמאלית על כתיפו של חבירו וזה ידו השמאלית על כתיפו של חבירו ותולה

בהן ומפשיט כל אחד בידו הימנית. ואין הלכה כן וכדקאמר בגמרא דלאחר שהתירו הכלים באיזה צורך מותר לטלטל המקלות:

גמ' **קנים ומקלות**. קנים הא דתנינן במנחות פ' שתי הלחם לא סדור קנים ולא נטילתן דוחין את השבת. ומקלות דמתני' לר"א קודם להתרת הכלים נשנו כדאמרי' לעיל בפ' כל הכלים בהלכה א' שבראשונה הי' אוסרין וכו' עד שחזרו ואמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה:

הלכה י

מתני' **קרעו**. להפסח:

והוציא את אימוריו. החלבים הקריבים ע"ג המזבח:

נתנן במגיס. בקערה אחת והקטירין על גבי המזבח ומפרש בגמרא להקטירן שלאחר שנתן הרבה בתוך קערה אחת היה נוטל כל חלב של כל פסח ופסח ומקטירו לפי שאסור לערב חלבים בחלבים:

יצאת כת ראשונה וישבה לה בהר הבית. בשבת מיירי שאין יכולין לטלטל ולהוליך פסחיהן לביתם:

שניה בחיל. הוא לפנים מן הסורק ובין חומת עזרה של הנשים:

והשלישית במקומה עומדת. בעזרה:

חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן. שאין צליית הפסח דוחה את השבת:

גמ' **כתיב והזה ממנו**. ודרשי' ממנו מכולו וכדקאמר ר' אבינא:

ובלבד מזבח שלם. שצריך שיהא הזבח שלם בשעת הזיית הדם ולפיכך לא קרעו עד אח"כ שבא להוציא את אימוריו:

כתיב והקטירו אותו. והדר כתיב והקטירו והקטירם גבי אימורי קרבן ומה תלמוד לומר אותו בקרא דוהקטירו ללמד הכשר ולא הפסול שאם אירע איזה פסול בין זריקה להקטרה לא היו מקטירין את האמורין:

והקטירו. ל' יחיד שלא יערב חלבים של קרבן אחד בחלבים של קרבן אחר וכתיב נמי והקטירם דמשמע כולם כאחת אם יש חלבים מהקרבנות לפניו וא"כ קשו קראי אהדדי הכא את אמר והקטירו וכו':

אמר ר' אילא כאן במגס. כשנותן בקערה היה יכול ליתנם כלם כאחת וכאן על גבי המזבח כשבא להקטיר מקטיר כל חלב של קרבן וקרבן בפ"ע:

לא כן תני ר' חייה וכו'. אמתני' פריך דקתני השלישית במקומה עומדת וקס"ד דמדקתני ברישא וישבה לה בהר הבית הני נמי כולן בישיבה הן ועומדת לשון המתנה הוא ואתה

פה עמוד עמדי והא תני ר"ח לא היתה ישיבה בעזרה וכו'. וגרסי' להא לקמן בסוטה בסוף פ' אלו נאמרין:

תיפתר שסמך עצמו לכותל וישב לו. התם קאי דמדייק על הא דקתני המלך עומד ומקבל וקורא יושב והא אין ישיבה בעזרה ומשני תיפתר וכו' לא שישב ממש אלא שסמך לו לכותל וישב לו בעמידה שיש בה סמיכה דהויא כעין ישיבה וזה מותר בעזרה. ואגב מייתי לה נמי הכא והאי דמתני' דידן לקמן הוא דמפרש לה:

והכתיב ויבא המלך דוד וישב וגו'. והיאך אמר רשב"ל אף למלכי בית דוד אין ישיבה בעזרה. ומשני ר' אייבו דר"ל מפרש וישב שיישב עצמו לכוין דעתו בתפלה לפני ה' ולא שישב ממש:

יצאת כת ראשונה וכו'. וקשיא מהשלישית דקס"ד בישיבה וכדפרישית וקאמר רב נחמן מה אתינן מיתני וישבה לה במקומה בתמיה וכי ישבה לה תנינן עמדה לה במקומה הוא דתנינן ולא בישיבה:

הדרן עלך תמיד נשחט

פרק ו

הלכה א

מתני' **אלו בפסח דוחין את השבת**. בגמרא יליף לה מג"ש דבמועדו נאמר בפסח במועדו ונאמר בתמיד במועדו מה תמיד דוחה את השבת דגלי קרא ביה בהדיא דכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד אף פסח דוחה את השבת והדר ילפינן מהאי גזירה שוה תמיד מפסח לענין דחיית טומאה מה פסח דוחה את הטומאה בצבור דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש ודרשינן איש נדחה לפסח שני ואין צבור טמאי מתים נדחין לפסח שני אלא עבדו הראשון בטומאה אף תמיד דוחה את הטומאה:

שחיטתו שא"א לשוחטו בלילה דביום כתיב ואגב תני נמי זריקתו ואע"ג דבלאו הכי לית ביה דחיית שבת שאינו אלא משום שבות:

ומיחוי קרביו. שמקנח הקרבים שלא יסריחו ושלא יהא נראה כנוטל את האימורין מתוך זבח מנוול כדקאמר הכא בגמרא:

והקטר חלביו. ובכלל זה נמי הפשיטו דג"כ דוחה את השבת לפי שאינו יכול להוציא את החלבים אלא אחר הפשיטו את כולו מפני הנימין:

אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת. שזה אפשר לעשות משתחשך:

הרכבתו. להרכיבו על כתיפיו ולהביאו דרך ר"ה לעזרה וכן להביאו מחוץ לתחום אין דוחין את השבת דמצי למעבדינהו מע"ש:
וחתיכת יבלתו. של הפסח להסיר ממנו מפני המום או אם יבלת בידו של הכהן ובגופו המעכב את העבודה אין דוחין את השבת דהו"ל למיעבדה מאתמול. ומתני' דהכא בלחה והא דתנינן בפ' בתרא דעירובין חותכין יבלת במקדש ההוא ביבישה מיירי שנפרכת ויבישה אפי' בכלי חותכה כדמפרשינן התם:
גמ' **זו הלכה נעלמה מזקני בתירה וכו'**. בתוספתא פ"ד נשנית וקצת בשינוי הנוסחא:
אפשר שיש ממנו תוחלת. לפי שבאותו הדור לא היו סומכין כל כך על הבבליים כדלקמן:
והלא כמה פסחים. כלומר כמה קרבנות מצינו שדוחין את השבת:
תמידין. של חמשים שבתות השנה:
ומוספי שבתות של יום טוב וכו'. ובתוספתא גריס יותר משלש מאות קחשיב אף של יום טוב עצמן ואפי' אינן חלין בשבת. ודרך גוזמא קאמר להו:
כבר אמרנו שיש ממך תוחלת. בדרך בדיחותא דמהיכא נפקא לך בפסח גופיה:
כבר אמרנו אם יש תוחלת מבבלי. שכל דבריו מופרכים הן:
היקש שאמרת. ואין זה היקש ממש שאין משיבין עליו דלא מצינו בכתוב שהקשו אלא בבנין אב ובמה מצינו קאמרת ויש להשיב אם אמרת בתמיד שכן לו קצבה בכל יום ויום שני כבשים ותדיר הוא:
עושה את השרץ מטמא באהל וכו'. דהיא דריש בגד ועור דגבי שרץ ודגבי טומאת מת לג"ש:
כך אם יהיה שרץ בידו וכו'. כלומר וכ"ת אין הכי נמי דאפשר שהשרץ מטמא באהל הא לא מצית אמרת הכי שהרי זה ידוע היא לדרשא דדרשינן לקרא דנשא לבבנו אל כפים וגו' בשמים כדדריש ליה בהאי תלמודא לקמן בפ"ב דתענית בהלכה א'. וכי אפשר כן אית בר נש דנסיב ליביה ויהיב גו ידיה אלא מהו נישא נשוי ליבינן לכף ידינן ואח"כ אל אל בשמים כך אם יהיה השרץ בידו של אדם אפי' טובל במי שילוח או במי בראשית אין לו טהרה עולמית השליכו מידו מיד טהור. מדרש אגדה זו כבר שמעינן שאין השרץ מטמא באהל שמיד שהשליכו מידו במקומו היא טהור:
כיון ששמעו ממנו כן. שאינו דורש הגזרה שוה מעצמו אלא כך הוא מקובל מפי שמעיה ואבטליון והם קיבלו איש מפי איש עד למשה מסיני:

שהיו יושבין אצליכן. בירושלים כדאמרי' בפ"ג דיומא ואחר כך הלכו לבבל וקיבל הילל מהם:

הלכה זו שמעתי ושכחתי וכו'. מכאן עד כדי ליתן גדולה להלל כתוב לעיל פרק רבי אליעזר דמילה בהלכה א' ושם פירשתי:

בבית דין שלמטן בכבוד. בבית דין של הנשיא:

שלא ירבו המחלוקת בישראל. שזה יאמר כך וזה כך ולפיכך חולקין ג"כ כבוד לכל בית דין ובית דין בישראל מפני המחלוקת:

יונתן בן שאול. לדוד. ואלעזר בן עזריה. לר' גמליאל לאחר שחזרו ומינו אותו ורבי אליעזר בן עזריה עבר מנשיאותו:

יונתן בן שאול אמר ר' אילא אפי' נשים וכו'. כלומר אינן שוין הן מאי דחשיב להני כולהו שיונתן בן שאול כיודע בעצמו היה שהגדולה היא לדוד מה' שאפי' הנשים היושבות מאחרי הדלועים ללקטן יודעות היו שעתיד דוד למלוך. וכן ראב"ע לא מחל על כבודו מכל וכל אלא תניין הוה השני אחר ר"ג שכך אמרו ר"ג ידרוש וכו' ואח"כ ר"א בן עזריה:

לית לך. שהניחו כתרון מכל וכל אלא כהדא דזקני בתירא שהניחו והורידו עצמן מהנשיאות ומינוהו נשיא להלל:

אף ר' חנינה דציפורין לר' מנא. שהיה ר"ח ראש ישיבה בציפורי ומחל על כבודו ומינוהו לר' מנא:

כקומקום הזה. שהוא רותח ומפציע ומפחם למי שנוגע בו:

כך אני יורד לו. וכלומר בכל מיני תחבולות אני עומד כנגדו:

חס ושלום דהוה בעי לה ר' יהושע בן קבסיו. מפני הכבוד והגדולה אלא שכך היה רגיל לומר מאן יימר לי שאיש אחר יותר ראוי לכך ויקדש שם שמים כמוני לפי שהנסיון בגדולה הרבה הוא. וכמו שבעו"ה מצוי הוא בדורות הללו כשעולין לגדולה מחללין שם שמים בסתר ובגלוי:

על ג' דברים עלה הלל מבבל. כלומר שלשה דברים הללו היה בידו מבבל ועלה לא"י לדרוש להם. לפי שבארץ ישראל הן נוהגין אלא שע"י מעשה אירע לו זה ג"כ שדרש בדחיית שבת לפסח מפי שמעיה ואבטליון:

טהור הוא וטהרו הכהן. כתיב גבי נגע הנתק ודריש דאי הוה כתיב טהור הוא לחוד יכול יפטר ממנו הכהן וילך לו והוא טהור תלמוד לומר וטהרו הכהן עד שיטהרנו הכהן ויאמר טהור ואי הוה כתיב וטהרו הכהן לחוד יכול מכיון דבאמירת הכהן תליא מילתא אפי'

אם אמר על טמא טהור יהא טהור מגזירת הכתוב ת"ל טהור הוא וטהרו הכהן עד שיהא בו סימן טהרה ויאמר הכהן טהור הוא. ועל זה עלה הלל מבבל לדרוש להם וללמדם:
כתוב אחד אומר וכו'. הא כיצד. הלא אין הפסח בא אלא מן הצאן דרוש ביה הכי צאן לפסח ואז צאן או בקר לחגיגה הבאה עמו:
כתוב א' אומר ששת ימים וכו' הא כיצד. אלא דריש ביה ששה מן החדש לפי שהעומר שהוא קרב בי"ו הוא שמתיר לאכול מן החדש וביום הראשון א"א מן החדש:
ומן הישן אתה מוצא שבעת ימים:
ודרש. מעצמו לשלשה דברים הללו והסכים להלכה ועלה לא"י לדרוש כן:
וקיבל הלכה. בני א"י קיבלו ממנו גם כן להלכה שכך קיבל ג"כ מפי שמעיה ואבטליון:
מיחוי קרביו. מאי טעמא דחייא שבת:
אמר ר' יוחנן משום שנאמר כל פעל ה' למענהו שלא יהא נראה וכו'. אם לא ינקה וימחה את הקרבים:
הפשיטו דוחה שבת. כדמפרש טעמא לקמן שלא יהא נראה וכו'. שאם אינו מפשיטו את כולו ידבקו הנימין ונראה כנוטל מזבח מנוול:
בשבת היה מפשיט את החזה. כלומר עד החזה בלבד ולא הותר להפשיט את כולו:
מה עבד לה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. וכי לא חייש לטעמא דרבי ישמעאל דקאמר דאיהו ס"ל מתוך שהוא יכול להופכו להפסח ואינו מראה החלק שלא הופשט א"נ הופכו ונוטל אימוריו מצד השני שהיא פתוח אינו נראה כנוטל מתוך זבח מנוול לפי שאין נגלה נטילתו:
אמר ר' יוחנן ר' ישמעאל ור' ישמעאל בנו של ריב"ב אמרו דבר אחד. כלומר אע"ג דפליגי לדינא דלמר הפשט כולו דוחה שבת ולמר אין הפשטו בשבת אלא עד החזה מכל מקום לענין טעמא דכל חד וחד מטעם דבר אחד הוא כדמסיק ואזיל:
כמה דר' ישמעאל אמר מובחר דוחה וכו'. כלומר דלכ"ע דבר שהוא מובחר בלבד הוא שדוחה את השבת אבל לא יעשה בשבת מובחר מן המובחר ובזה אמרו דבר אחד אלא דלר' ישמעאל הפשט כולו מובחר הוא דקרי ליה שהוא מובחר יותר מאשר היה קורעו בלא הפשט כלל ומוציא את אימורין שאפשר שידבקו בהן הנימין וא"כ מותר להפשיט את כולו אבל לא יפשיט כדרך הפשטו בחול שמפשיטו כולו בפעם אחת שזהו מובחר מן המובחר ואינו דוחה שבת אלא מפשיטו חתיכות חתיכות ולר' ישמעאל בנו של ריב"ב הפשט כולו מובחר מן המובחר קרי ליה ואפילו מפשיטו חתיכות חתיכות ואסור והפשטו עד החזה מובחר קרי ליה וזהו שדוחה השבת לדידיה ורבי ייחנן הא קמ"ל דלא

תימא לפרש אליבא דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דאפי' דבר שהוא מובחר בלבד אוסר בשבת כדמסיים ואזיל:

אין תאמר מובחר הוא יקרענו ויוציא אימוריו. כלומר שאם תאמר לפרש לסברת ר' ישמעאל בנו של ריב"ב דאף בדבר שמובחר הוא פליג א"כ הכי הוה מיבעי ליה למימר יקרענו בלא הפשט כלל ויוציא אימוריו אלא מדמתיר להפשיטו עד החזה ש"מ דסבירא ליה דאף הנקרא מובחר לדידיה מותר ונ"מ בעלמא דבדבר שהיא מצוה מתיר הוא בשבת אפי' לעשותו מן המובחר:

אמר רבי יוסי בר' בון. אנן חזינן דלאו היינו טעמיה דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה כדמפרש ר' יוחנן אלא דלא אתיא סברא דידיה אלא כר' שמעון דלקמן:

דתני. בתוספתא דשבת פ' י"ב ומייתי לה לעיל פ' הבונה הלכה א' לאוקי מתניתין דהתם דלא כר' שמעון דהתוספתא וכן הא דלקמן:

הגורד. שמגרר את העץ להחליקו:

והקודח וכו'. אפי' כל שהוא בשבת חייב:

ר"ש אומר וכו'. גרסי' כדתני בתוספתא וכן הובא שם דר"ש ס"ל עד שיגמור כל צרכו וכדמפרש ואזיל. וכן אמר רבי יעקב בר אחא דרבי שמעון לא עבידּ מקצת מלאכה ככולה לענין חיוב בשבת. ורבנן ס"ל כסתמא דמתניתין דהתם הקודח כל שהוא חייב וה"ה לאינך וה"נ לר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה הכא דכר"ש הוא דס"ל ולפיכך לא יפשיטנו אלא עד החזה דאין כאן אלא מקצת מלאכה ור' ישמעאל דהוא ת"ק כרבנן דהתם ס"ל דעבדין מקצת מלאכ' ככולה והואיל והותרה שבת בפסח מקצת מלאכה וכולה מלאכה חדא הוא וקשיא על דרשב"ג. הא לא שייכא הכא אלא אמתני' דהבונה ואגב מייתי לה נמי הכא כדרך הש"ס הזה. דרשב"ג ס"ל התם אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה להחליקו חייב ואע"פ שאין זה מן המלאכה ממש מפני שהוא כמתקן הדבר למלאכה וקשיא עליו וכי אלו נטל דבר לקצור והכין אותו כדי לקצור ולא קצר שמא כלום הוא והכא נמי אמאי חייב הרי לאו עשיית מלאכה היא:

אמר רב אתיא דרשב"ג כר' יהודה דתני בברייתא דמוסיף באבות מלאכות הוא שאף השובט והמקשקש שמכה בכלי על האריגה כדי ליישבה ולסדרה בשיווי ה"ז חייב מפני שהוא כמיישב בידו לתקנו למלאכ' והכא נמי לרשב"ג כן:

והקטר חלביו. קתני במתני' שדוחה שבת ומפרש טעמא משום דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר ושמעינן דנקטרין הן בלילה בי"ט וה"ה דנקטרין הן בשבת:

ואימורי חול קריבין בי"ט. בתמיה והא גופה קשיא והיאך הן קרבין בלילה בי"ט והא עולת חול הן וקי"ל דאין עולת חול קרבין לא בשבת ולא בי"ט:

א"ר אבהו קיימתיה. להאי קרא בשחל י"ד להיות בשבת וא"כ אימורי פסח עולת שבת הן וקרבין הן בלילה ביו"ט:

ר' יונה בעי. על זה שהרי משמעות הפסוק על חגיגה נאמר דחגי כתיב וא"כ על חגיגת י"ד הבאה עם הפסח משתעי קרא ואם בשחל י"ד להיות בשבת אין חגיגה באה עמו כדתנן לקמן בפרקין:

אמרה תורה וכו'. מסקנת דברי ר' יונה היא דלא תוקמי לקרא בשחל י"ד להיות בשבת מיירי וכקושיין אלא לעולם שבשאר ע"פ מיירי ודקשיא לך וכי אימורי חול קריבין בי"ט דבאמת לא קריבין הן בלילה בי"ט אלא הכי אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום בכדי שלא יבא לידי בל תלין שאם אי אתה מקטירו מבעוד יום ובלילה אין אתה יכיל להקטירו לפי שעולת חול הן ונמצא שאתה בא לידי בל תלין:

והכא הקריבהו מבעוד יום וכו'. האי מילתא לאו הכא הוא דאיתמר אלא בפ"ק דר"ה הוא דאיתמר והתם הוא דשייכא ואגב דמייתי שם להא דהכא ומסיים כן מייתי לה נמי כאן דגרסי' התם לעיל דאיירי בענין בל תאחר שלמה שנתו אתה מפיל יום האחרון והיא עובר על כל יום ויום וכלומר שאתה מפיל חיוב יום האחרון שלא הקריבו בעוד שלא שלמה שנתו על כל יום ויום ועובר על בל תאחר ועלה קאמר שם ר' בון בר חייה בעי שלמה שנתו בעצרת אפשר לומר הוא אינו כשר ועובר בתמיה והיאך אתה אומר שאם שלמה שנתו אתה מפיל החיוב שלא הקריבו ביום האחרון על כל יום ויום דלעבור עליו הרי ששלמה שנתו בעצרת וה"ה בשאר רגל אלא חדא מינייהו נקט וכגון שזהו הרגל האחרון משלש רגלים שאינו עובר על בל תאחר עד שיעברו עליו שלש רגלים וזה ששלמה שנתו בעצרת והוא רגל אחרון ולא היה אפשר להקריבו שהרי שלמה שנתו בתוך הרגל וא"כ איך אפשר לומר זה שהוא אינו כשר להקריבו באותו יום ויהא עובר עליו בבל תאחר והא השתא לא מיקרי עברו עליו שלשה רגלים מכיון שברגל האחרון לא היה ראוי להקריבו ואם גם בכה"ג אתה אומר שהוא עובר עליו. ועלה מייתי התם הא דהכא כהדא לא ילין חלב חגי עד בקר ואימורי חול וכו' עד אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבא לידי בל תלין והכא הקריבהו מבעוד יום שלא יבא לידי בל תאחר. וכלומר אה"נ שעובר עליו אפי' שלמה שנתו בתוך רגל האחרון דכמו ששנינו גבי בל תלין דה"ק קרא שמרהו להקריבהו מבעוד יום שלא תבא לידי בל תלין וה"ה הכא נמי

הקריבהו מבעוד יום קודם שיבא רגל האחרון ובו עצמו אין אתה יכול להקריבו מכיון שנשלם לו שנתו ונמצא אתה בא לידי בל תאחר:

אמר ר' חיננא. דעוד טעמא אחרינא איכא על שיעבור עליו בבל תאחר שאלו עבר והביא אותו בו ביום שעברה שנתו שמא אינו כשר דבדיעבד מיהת נתקבל לנדרו הוא והלכך מאחר שאם עבר והביא כשר הוא עובר עליו בבל תאחר:

אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין. קתני במתני' ומדייק הש"ס תנינן לעיל סוף הפרק דבשבת איירי חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן ומדלא קתני שם והדיחו את קרביו וצלו שהרי נצלה הוא על ראשו מעל קרביו וכרעיו וצריך הדחה מקודם ש"מ דהדחת קרביו אפילו בשבת מותר מכיון דלאו מלאכה הוא:

ואת אמר הכא הכין. בתמיה שאפי' הדחת קרביו אינו דוחה:

לשילשולו לתנור. כלומר לעולם שאף הדחת קרביו אינן דוחין ומטעמא דאפשר זה לעשות משתחשך וא"צ לשהות בכך שבעוד שמשלשלו לתנור. לצלותו יכול להדיא את קרביו והלכך נמי לא קחשיב לעיל הדחת קרביו משחשיכה לפי שאין זה מעשה בפ"ע דבהדי דמשלשלו לתנור מדיחן:

להרכבו והבאתו מחוץ לתחום. אינו דוחה השבת ומפרש לא אמרן אלא מחוץ לתחום מחוץ לירושלים הא בתוך ירושלים מחוץ לעזרה שאינו אלא משום שבות דירושלים כרמלית היא מותר משום דכל שהוא משום שבות התירו במקדש:

תמן תנינן. בפ' בתרא דעירובין וגרסי' שם בהלכה י"ב לכל הסוגיא עד סוף הלכה ובארתי שם היטב ע"ש:

הבאתו חוץ לתחום שבות. דקתני אלו שהן משום שבות וכו' ואם כן סבירא ליה תחומין דרבנן הדא מסייעא וכו' ולר' חייה רבא דס"ל הכי. וגרסינן להא לעיל בפ' בכל מערבין בהלכה ד' עד וזה עומד בשמועתו ושם פירשתי:

חתיכת יבלתו בכלי שבות. בתמיה דהא סתמא קתני ומשמע אפי' חותכה בכלי וכי זה משום שבות והא אמרי' לעיל כדתנינן אם בכלי כאן וכאן אסור ואם אפי' במקדש אסור אם כן מלאכה הוא:

אמר ר' אבהו. דבאמת מהאי טעמא לא גריס ר' יוסי בן תנינה במתני' חתיכת יבלתו ולא תני אלא הרכבו והבאתו דאלו שהן משום שבות:

מן בגין דהוא סבר בכלי. ומדייק הש"ס אלא טעמא משום דסבר ר' יוסי בן חנינה דחתיכת יבלתו בכלי הוא ולפיכך לא תני לה:

הא אין לא סבר בכלי. אם לא היה מפרש דבכלי מיירי אלא ביד הוה מודה שבות הוא וקשיא וכי לא כן אמר ר' יוסי בן חנינה כדקאמר רבי אבהו גופיה בשמיה לעיל בפ' המצניע בהלכה ז' גבי פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן הנוטל צפרניו זה בזה וכו' רבי אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות ומפרש התם במה פליגין בשנטלן הוא לעצמן שיכול לאמן את ידיו אבל אם נטלן אחר מאוסין הן לו ואינו מאמן את ידיו אפי' ר"א מודה דפטור ואינו אלא משום שבות:

והרי הדין זבח כאחר הוא. וא"כ תיפוק לי' דבלאו הכי אין כאן אלא שבות ואפי' נוטלן בכלי דהא קאמרת כשנוטל לאחר אף ר"א מודה וזה הזבח כאחר הוא ואמאי לא תני לה ר' יוסי בן תנינה אף לפי סברתו דחתיכת יבלתו בכלי הוא:

אמר ר' יוסה שנייה הוא הכא. גבי חתיכת יבלתו דהא כתיב גבי זבח ואמרתם זבח פסח הוא וצריך לחותכו משום מים דלא ליפסליה כשאר זבח והלכך צריך הוא לאמן את ידיו ולחתוך היטב ואם חותכו בכלי מלאכה הוא לר"א ולאו שבות:

אמר ר' מנא הזייה שבות ואלו שבות וכו'. לטעמיה דר"א מפרש דהרי הזייה שבות היא כמו אלו דמתני' שהן שבות והזייה דוחין אותה מפני השבת דאף ר"א מודה דאין הזייה דוחה שבא דלא קאמר לר"ע ועליה אני דן אלא כלפי דא"ל ר"ע הזייה תוכיח וכו' וכך קיבל ממנו ר"ע שאינו דוחה שבת ואלו אינן דוחין אותן מפני השבת לר"א דהא קאמר שהן דוחין את השבת ומ"ט:

אלא שזה בזבח וזה בזובח. הזייה בזובח הוא והילכך לא דחיא שבת דמכיון דגברא לא חזי לא רמי חיובא עליה אבל אלו הרכבתו והבאתו וכו' בזבח הן והלכך ס"ל לר"א דהן דוחין את השבת דהא גברא חזי ובר חיובא הוא:

מילתא דר"ז אמרה היא זבח היא זובח. כלומר דר"ז לא ס"ל להאי טעמא דלאו מילתא היא לחלק בין זבח לבין זובח דשניהן דין אחד להן וזה שמעינן ממילתא דר"ז דלקמן:

תמיהני היאך קבל ר"א מר' יהושע את התשובה. שאמר לו י"ט תוכיח ומה ראיה היא זה שזה דר"א בזבח היא וזה דר' יהושע בזובח היא כלומר באדם עצמו הדבר תלוי לשמוח בי"ט ומה ענין זה לזה:

א"ל. ר"ז לר' יודה בר פזי דקאמר לי' הא משמיה דבר קפרא דלא איכפת לי לזה דבר קפרא הוא תמה אבל ר"א אומר לא תמה מהשבות. כלומר דלר"א לא קשיא ליה כלל כהאי דבר קפרא דהא מיהת מהשבות שאסרו בי"ט והתירו במלאכה הוה ראיה ומ"ש בזבח מזובח. והיינו דקאמר לעיל מילתא דר' זעירא אמרה היא זבח היא זובח:

הלכה ב

מתני' **אמר ר' אליעזר**. והלא דין הוא שידחו אלו דמתני' דלעיל:
מה אם שחיטה שהוא משום מלאכה דוחה את השבת בפסח:
אלו שהן משום שבות. דרבנן בעלמא לא ידחו את השבת בתמיה:
י"ט יוכיח. שהתירו בו שחיטה ובישול שהיא אב מלאכה ומותרין הן להדיוט ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום ולאכלו ואע"ג דמדרבנן הוא הואיל והיה לו להביא מאתמול:
מה זה יהושע. שאמרת מה ראיה רשות שהיא אכילת הדיוט למצוה שהוא צורך גבוה. ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום הרשות יעמידו הם במקום מצוה בתמיה.
ור' יהושע לטעמיה דס"ל כל שמחת י"ט מצוה היא ואפ"ה אינו דוחה שבות:
גמ' לא כן תנינן וכו' אדברי ר"א הוא דפריך דקאמר מה ראיה רשות למצוה ואמאי קרי לי' לשמחת י"ט רשות והא קחשיב בפ"ג דאבות והמבזה את המועדות וכו' וזה שאינו חושש לעשות שמחה לכבוד הרגל:
אמר ר' ירמיה. לא קשיא דמהו רשות דקאמר רצה בישל היום ועושה מלאכה רצה לא בישל היום אלא מכין לו הכל מעי"ט ואין זה בכלל המבזה את המועדות דמ"מ הוא עושה שמחת י"ט:
הכין הוה ר"א צריך מיתיביה לר' יהושע. כצ"ל וכדלקמן:
הרי חגיגת י"ט בשיטתך תוכיח וכו'. כלומר על מה שהשיב ר' יהושע לר"א בברייתא בשיטתך שאתה סובר שמחת י"ט רשות א"כ חגיגת י"ט שהיא לשמחה תוכיח שאסרו משום שבות והתירו משום מלאכה והוה ליה לר"א למימר מה לא אם אמרת בחגיגת י"ט שאין בה כרת וכו' וכן נמי יתוביניה במתני' דקאמר לי' ר' יהושע סתם יום טוב יוכיח ואמאי לא השיב לו לא אם אמרת ביום טוב שאין בו כרת וכו' ותשובה זו אפי' לפי מאי דס"ל לר' יהושע שמחת י"ט מצוה היא ולמה השיב לו כפי שיטתו דס"ל רשות:
כהאי דאמר ר' אמי וכו'. אלא שזה הוא כדאמר ר' אמי לעיל בפ"ב דכלאים עשירים היו בתשובות הרבה להשיב או יבא כהאי דאמר ר' נסא וכו' דחד מתרי טעמי השיב לו:

הלכה ג

מתני' **השיב ר"ע ואמר הזאה תוכיח**. בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ואפי' בי"ג בניסן ושהיא מצוה שאם לא יזה בשביעי אינו יכול לעשות הפסח והזייה אינו אלא משום שבות שאינו אלא טלטול בעלמא אלא דמיחזי כמתקן גברא ואפ"ה העמידו דבריהם ואסרו להזות:
א"ל ר"א ועליה אני דן וכו'. שעל הזאה עצמה ג"כ אני חולק ואומר שתדחה כדי שלא יעכבו מפסח ומכח ק"ו זה בעצמו:

א"ל ר"ע או חילוף. דקים לי' לר"ע דהזאה אפי' במקום מצוה אינו דוחה ונילף ק"ו מינה לשחיטה שלא תדחה:

עקרת מה שכתוב בתורה וכו'. בתמיה:

הבא לי מועד לאלו וכו'. שיהא להן זמן קבוע ושיהא לא אפשר לעשותן מאתמול כמועד של זמן שחיטה דלא מצי למיעבדה מאתמול והזייה נמי אינה מגופה של פסח דלידחי:

כלל אמר ר"ע וכו'. והלכה כר"ע:

גמ' **שלש עשרה שנה וכו'**. ללמוד תורה ממנו ולא היה יודע בו ר"א ולא החשיבו:

וזה היא תחילת תשובתו הראשונה לפני ר"א. מה שהשיב לו במתני' וקרא עליו ר' יהושע הפסוק הזה ואמר לר"א:

הלא זה העם וגו'. וכלומר והלחם בו ושוב אינו צריך להשיבך:

תמן תנינן. לקמן בפ"ט:

לא אמר ר"א אלא לפוטרו מהכרית. כלו' עיקר מילתא דר"א להשמיענו שזה קרוי דרך רחוקה דאע"ג שיכול ליכנס ולעשות הפסח אפ"ה פטור הוא מכרת כשלא נכנס ולא אמרי' לי' היכנס ועשה הואיל ובשעת שחיטה חוץ ממקום שחיטה הוא:

אמר ר' אלעזר. אמורא. מתני' דידן אמרה כן דהכי שמעי' בתשובת ר"ע לר"א דקתני השיב ר"ע. וכו' ובריש מפרש לה והדר מסיק למילתיה:

ומצוה להזות. וכי סתם הזייה מצוה הלא אם אינו רוצה להזות ולהטהר הרשות בידו:

אלא תיפתר שחל יום שביעי שלו להיות בי"ד שחל להיות בשבת וכו'. וכשאינו מזה עליו נמצא שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה ולשחוט את פסחו ומתעכב הוא ממצות פסח ואפ"ה אמרי' דאין הזייה דוחה שבת ופטור הוא אלמא כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה פטור היא מכרת והה"ד כשהוא מאסקופת העזרה ולחוץ לר"א שהרי בזה לא פליג אדר"ע אלא שהשיב לו ועליה אני דן וכו' לפי דבריך:

אמר רב הושעיה תיפתר וכו'. כלומר ורב הושעיה מפרש שאפי' בשחל שביעי שלו בי"ג בניסן שחל בשבת נמי הדין כן שמתעכב ע"י כך מלעשות פסחו ומפני שהוא יום שאסור בהזייה משום שבות:

אשכח תני. בחדא ברייתא כהאי פרושא קדמייא שחל בי"ד וכו' ומיהת לכ"ע כשאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה פטור הוא מכרת לרבי אליעזר וכר' יוחנן:

אמר ר' יודה בן פזי. דמצינן למימר דתיפתר להא דר' אליעזר דלקמן כמ"ד מאסקופת ירושלים לחוץ דתנאי היא דפליגי אליבא דר"א בהא ולהאי מ"ד לא קרי דרך רחוקה אלא כשיהיו חוץ למקום אכילתו:

משיבין דבר וכו'. כלומר דדחי להאי דר' יודה בר פזי דאלו להאי תנא אליבא דר"א אין להשיב להא דס"ל לדידיה דדבר שהוא מחוץ לירושלים על הזייה שהוא דבר שבירושלים דהא משמע שכך השיב לו ר"ע אי אתה מודה כשאינו מזה עליו שמתעכב הוא מפסחו ופטור הוא מכרת כמו דסבירא לך בדרך רחוקה ואלו להאי מ"ד דס"ל לר"א מאסקופת ירושלים אין דמיין זה לזה:

ואית בר נש וכו'. על הא דקאמר ר"ע לר"א או חילוף הוא דמתמה וכי כך משיבין לרבו שלו דבר שאינו וכי אפשר לדחות שחיטת הפסח. ומשני לפי שהיה ר"א מלמדו הלכה בענין חגיגה שבאה עם הפסח שאינה דוחה השבת לפים כן היה לו איזה דרך לפלפל עמו בכך ולומר לו או חילוף וכלומר דלא היתה כוונתו של ר"ע על שחיטת הפסח כלל אלא כאומר לרבו א"כ אפשר ללמוד הדין בחילוף מהזאה ועל שחיטת חגיגה דמה"ט לא תדחה את השבת ור"א הבין שעל שחיטת הפסח אמר לו כך והשיב לו עקרת מה שכתוב בתורה וכששמע ר"ע לזה אמר לו אף דבריך הבא לי מועד לאלו וכו':

תני ר"א אומר וכו'. כל זה עד סוף הלכה גרסי' לעיל פר"א דמילה בהלכה א' ושם פירשתי:

הלכה ד

מתני' **אימתי מביאין עמו חגיגה**. בבבלי פריך מאי תני לעיל דתני חגיגה וקאמר איידי דתני לעיל הרכבתו והבאתו דלא דחי שבת קתני נמי חגיגה הבאה עם הפסח דלא דחי שבת אפי' שחיטה דיליה וכן לא דחי טומאה:

בזמן שהוא בא בחול ובטהרה ובמיעט. שהיו בני חבורה מרובין והפסח ממועט הוא לאכילת בני חבירה מביאין חגיגה עמו ואוכלין החגיגה תחלה ואחר כך הפסח כדי שיהא הפסח נאכל על השובע כדמפרש טעמא בגמרא שלא יבא לידי שבירת עצם שאם לא היה בא על השבע מתוך שהוא תאב לאכול הבשר שסביבות העצמות אפשר שיבא לידי שבירתן:

ממרובה. שהיו בני חבורה מועטין ודי להם בפסח לבדו:

ובטומאה. כגון שרוב הצבור טמאי מתים או שהי' הכהנים רובן טמאין אין מביאין עמו חגיגה. ולפי שחגיגת י"ד לאו חובה מדאורייתא הוא אלא מדרבנן כדאמרן שיהי' הפסח נאכל על השבע לפיכך אינה דוחה השבת ולא את הטומאה:

חגיגה היתה באה או מן הצאן או מן הבקר וכו'. משא"כ הפסח שאינו בא אלא מן הצאן ומן הזכרים:

גמ' **תני וכו'**. זאת אומרת שהיא רשות דאין תימר חובה מדאורייי' דבר שהוא בא חובה בא מן המעשר. בתמיה הא קי"ל כל דבר שבא חובה אינו בא אלא מן החולין:
ולא יאכל הפסח לשבע. ומאי איכפת לן בזה וקאמר ר' יוסי בר בון וכו' כדי שלא יבא לידי שבירת עצם כדפרישית במתני':
היתה מתבערת עמו. וקא סלקא דעתך מטעמא דנותר וישרפנה עם הפסח קאמר ולפיכך מתמה:
איתא חמי. בא וראה:
חגיגה נאכלת וכו' ותימר הכין. שמתבערת עמו:
בעולה עמו על שלחנו. לא בשריפה מטעמא דנותר קאמר אלא בהעולה ממנה עם הפסח על שלחנו שהתבשילין העולין מהן על השלחן כשמבער תבשילי הפסח מהשלחן מבער גם תבשיל חגיגה עמו מהשלחן אע"פ שעדיין לאו נותר הן וטעמו שאם יתותרו על השלחן אחר שנטל תבשילי הפסח ממנו שמא יאכל איזה דבר מהן ונמצא נאכלת אחר הפסח ואין אוכלין חגיגה אחר הפסח:
הדא אמרה ההין דאכל חובץ. מי שאכל גבינה ומאכלי חלב:
ובדעתיה למיכל קופד. בשר אח"כ:
צריך מבערה פיסתה. חתיכת הגבינה מעל השלחן שמא יבא לאכול ממנה אחר הבשר:

הלכה ה

מתני' **הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת**. בי"ד שחל להיות בשבת והיה יודע שהוא פסח אלא שטעה וכסבור היה כשם שמותר לשמו כך הותר שלא לשמו חייב חטאת שחילל את השבת בשוגג. אבל אם שחטו בטעות שכסבור שהוא שלמים ושחטו לשם שלמים פטור לפי שהפסח כשר שעקירת שמו בטעות לאו עקירה הוא:
אם אינן ראוייין. לפסח כגון שהוא בן שתי שנים או נקבה וכיוצא בזה מן הבקר וטעה כסבור שהוא פסח ושחטו לשם פסח חייב דהאי לאו טועה בדבר מצוה ועשה מצוה שאין זה כשר לשם פסח:
ואם ראוייין. כגון ששחט שה בן שנה שלמים לשם פסח דמתוך שהוא טרוד ובהול לשחוט פסחו טעה בדבר ולא נזכר שהקדישו לשם זבח אחר:
ר"א מחייב חטאת. אע"פ שטעה בדבר מצוה:
ור' יהושע פוטר. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהוא פטור מחיוב חטאת שבה וזה עשה מצוה שהקריב קרבן דקי"ל כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ולר' יהושע אף הנשחטים לשם פסח כשרים כדקאמר בפ' דלעיל סוף הלכה ב':

מה אם פסח שמותר לשמו. בשבת:
כששינה את שמו. מודה אתה שהוא חייב כדתנינן ברישא זבחי' שהן אסורין לשמן בשבת שאין זבח יחיד דוחה שבת אלא בשקבוע לו זמן כששינה וכו':
לא אם אמרת בפסח. ששינה שמו חייב לפי ששינה אותו בדבר אסור ששאר זבחים אסור לשחטן בשבת:
ששינן בדבר מותר. לשם דבר המותר לשחטו בשבת:
אימורי צבור יוכחו. קרבנות האמורים בצבור בשבת כגון תמידין ומוספין שמותרין לשחטן לשמן והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חייב:
שיש להן קצבה. כמה לשחטן ואינו רואה אחרים עוסקים בשחיטתן ומכיון שנשחטו יודע הוא שא"צ לשחוט עוד הלכך אין זה טועה אלא שוגג שלא היה לו לטעות בדבר זה:
תאמר בפסח שאין לו קצבה. שהכל שוחטין פסחיהן ומתוך שהוא רואה אחרים הרבה שעסוקין בכך וטרוד הוא להתעסק במצוה ואפי' שחט הוא כבר פסחו כשמצא זבח זה עומד בעזרה כסבור שפסח הוא וה"ז טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהוא:
אף השוחט. זבחים אחרים לשם אימורי צבור בשבת פטור. ואין הלכה אלא כר' יהושע:
גמ' **מתניתא**. דקתני השוחט פסח שלא לשמו בשבת חייב בשיודע בו שהוא פסח וכסבור היה שכשם שהוא מותר לשחטו בשבת לשמו כך הוא מותר שלא לשמו:
ושחטו לשם שלמים. ובזה הוא ששגג כדפרישית במתני' ומיהו לא טעה בדעתו לומר שהוא שלמים דעקירה בטעות היא ולא הויא עקירה אלא שידע בו שהוא פסח וכדאמרן:
היה יודע בו שהוא שלמים וכו'. מילתא באנפי נפשה היא ולאשמועינן פלוגתא דאמוראי בעלמא שאם שחט שלמים לשם עולה בשבת והיה יודע בו שהוא שלמים אלא ששגג בשבת שנעלמה ממנו שהיום שבת. ומיהו נראה דטפי ניחא לגרוס ושחטו לשם פסח דבהכי הוא דאיירינן כאן ואף לגי' הספר הדין הוא לפי פלוגתא דאמוראי ביודע שהוא שלמים ושחטו לשם פסח ג"כ בענין זה בעצמו שזהו לאו עיקר הוא לסברא דר' מנא:
ר' מנא אמר יש בעשייתו מצוה. דהא מיהת כשר הוא הקרבן דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה והוה ליה כטועה בדבר מצוה ועשה איזה מצוה ולר' יהושע דמתני' פטור:
ר' יוסי אמר אין בעשייתו מצוה. הואיל ולא עלו לבעלים לשם חובה:
אילי צבור. של מוספין שהיה סבור שהן כבשים בני שנה ושחטן לשם אילים של מוספין שמא לא עלו לצבור לשם אילים. ודברי ר' יוסי הן דמסיק למילתיה וכלומר ואל תשיבני

מאילי צבור וכו' דשאני הכא דזה נקרא בעשייתו מצוה משום שעלו לצבור לשם חובת אילים:

ותני. בהדיא כן אילי צבור וכו'. דהטעם הוא מפני שכבר עלו לצבור לשם חובה דהא אילים הן ובכה"ג הוא דפטור משום שבת משום דאין בטעות שלו כלום דאילים הן ולשם אילים שחטן אבל אילו שחט כבשי צבור לשם אילים חייב מכיון שלא עלו לשם חובת אילים וה"ה בשלמים ששחטן לשם עולה:

מתניתא כסבור שהוא פסח וכו'. הא דקתני בסיפא דרישא ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח וכו' אם ראויין רבי אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר מיירי שטעה וכסבור בו שהוא פסח ושחטו לשם פסח וזהו שנקרא טעה בדבר מצוה שהרי ראויין הן לשם פסח ועשה מצוה דכשירין הן ובהא הוא דפוטר ר' יהושע אבל אם היה יודע בו שהוא שלמים אלא שהטעות הוא שהיה סבור לומר שמותר לשנות שלמים לשם פסח בהא הוא דפליגי רבי מנא ור' יוסה ואליבא דר' יהושע:

רבי מנא אמר אין בעשייתו מצוה. משום שזה לאו טועה בדבר מצוה הוא שהרי יודע בו שהוא שלמים ועקרו לשם פסח ואפילו ר' יהושע מודה בזה שהוא חייב:

רבי יוסה אמר יש בעשייתו מצוה. דהא מיהת טועה היה שכסבור שמותר לשנות שלמים לשם פסח ומכיון דראויין הן לשם פסח ושחטן לשם פסח בטעות דעתו גם זה נקרא טועה בדבר מצוה ולר' יהושע דמכשיר לעיל בפ' תמיד נשחט בסוף הלכה ד' בשוחט אחרים לשמו בזמנו הרי יש בעשייתו מצוה ופטור:

מסתברא דר' מנא בקדמייתא דרבי יוסי באחרייתא. וקאמר הש"ס דמסתברא הוא כהאי דרבי מנא בפלוגתא קמייתא דידהו ביודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם פסח דיש בעשייתו מצוה מטעמא דפרישית לעיל. וכר' יוסה מסתברא היא בפלוגתא בתרייתא דידהו דיש בעשייתו מצוה וטועה בדבר מצוה נקרא וכדפרישית:

אמרין. בני הישיבה על האי שהשיב ר' אליעזר לר' יהושע ור' יהושע לר' אליעזר במתני':

לית הדא דר' אליעזר תשובה על דר' יהושע. שא"ל מה אם פסח שהוא מותר לשמו:

דהוא יכול מימר ליה. ר' יהושע לר' אליעזר היאך את משיבני מדבר שדרכו לחלף שהוא פסח לשם שלמים לפי שמותר הפסח קרב הוא שלמים וא"כ מדרך להתחלף הוא בשלמים ולפיכך חייב הוא כששינה ושחטו לשם שלמים בשבת שהרי פסול היא שלא לשמו ואתה משיבני מזה על דבר שאין דרכו להתחלף שהוא שלמים לשם פסח שאין מתחלף שלמים לפסח מעולם וא"כ זה ששחט שלמים לשם פסח בשבת אין אתה יכול לומר בו שהיה יודע שהוא שלמים ואפי' כן שחטן לשם פסח שהרי אין הפסח משתנה

מהשלמים אלא על כרחך שזה טעה שכסבור היה שהוא פסח מכיון שהן ראויין לפסח שהוא בן שנה וזכר והוה ליה כטועה בדבר מצוה ובדין הוא שיהא פטור דהא מיהת עשה מצוה כדפרי' במתני' ולא היה צריך ר' יהושע להשיבו בענין אחר כמו שהשיב לו דבלאו הכי לאו ק"ו הוא כלל:

ולא הדא דר' יהושע תתובה על דר"א וכו'. וכן מה שהשיב לו ר' יהושע לר"א אם אמרת בפסח בשינה את שמו בדבר אסור לאו תשובה היא דהוא יכול מימר ליה ר"א לר' יהושע: **הרי פסחו של ראובן וכו'**. והרי שינהו לדבר כשר ומותר שהרי לשם פסח שחט אותו אלא ששינה לשם בעלים ואת אומר בו שהוא חייב משום דשינוי בעלים ג"כ פוסל בו ומעתה אין זו תשובה כלל דלא תליא מידי אם שינה אותו לדבר המותר או לדבר האסור ולא היה צריך ר"א לומר לו אימורי צבור יוכיחו דהתשובה עצמה של ר' יהושע איכא למיפרכה:

ר"מ אומר וכו' אמר ר"א. אמורא. לדברי ר"מ אפי' עגל של שלמים ששחטו לשם פסח פטור הוא ואר' מאיר דתוספתא קאי דתני שם בפ"ה י"ד שחל להיות בשבת אחד דברים שהן ראויין להביא פסח ואחד דברים שאין ראויין להביא פסח ושחטן פסח והשוחט לשם חטאת צבור לשם עולות ופסח ששחטו בשבת שלא לשמו פטור דברי ר"מ ועלה קאמר ר' אלעזר דלר' מאיר אפי' עגל של שלמים דליכא דטעי בה לפסח אפי' כן אם שחטה בשבת לשם פסח פטור דמיהת טרוד בה להקריבה ומחמת כן טעה והוה ליה טועה בדבר מצוה ועשה מצוה דמ"מ הקרבן כשר הוא:

את ש"מ. מהא דר"א אליבא דר"מ דדבר שאין לו קצבה מיהת בעי' ששחט לשם זה דדוקא אם שחט לשם פסח שאין לו קצבה הוא דפוטר. בדבר שאין דרכו להתחלף. כלומר אפי' בדבר שאין דרכו להתחלף כמו עגל לשם פסח שהכל יודעין שאין פסח בא אלא מן הצאן אפ"ה פטור ויש בעשייתו מצוה נמי מיהת בעי' ואין זה עוד דבר אחר דבדבר זה דוקא הוא דפוטר ר' יהושע בכל גווני דטועה בדבר מצוה ור"מ כר' יהושע ס"ל בענין זה:

רשב"ל אמר. לעולם גבי טועה בדבר מצוה יש בעשייתו מצוה בעינן וכן בעלמא וכגון יבמתו נדה ובא עליה ולאו דוקא נדה ממש שהיה יודע שהיא נדה אלא בסמוך לוסתה אייריי דמצוה מן התורה לפרוש ממנה כדדרשינן מוהזרתם את בני ישראל והדוה בנדתה מכאן אזהרה לבני ישראל לפרוש מנשותיהן סמוך לווסתן אלא דביבמתו שבוש ממנה לשאול אותה אם היא סמוך לוסתה ובעל אותה פטור דיש בעשייתו מצוה שמייבם את יבמתו:

ר' יוחנן אמר. אפי' אין בעשייתו מצוה אלא שנתכוין לשם מצוה ועלתה בידו דבר איסור:
כגון שני שפודין. של בשר צלוי:
אחד של שחוטה. והוא של קדש ומצוה לאכול:
ואחד של נבלה. וביקש לאכול מזה של מצוה ועלתה בידו לאכול מזה של נבילה פטור דר' יוחנן סבירא ליה דכוונתו לעשיית מצוה הוא דבעי' ויש מצוה בעשייתו בעלמא ואפי' לא עלתה בידו עכשיו אלא האיסור נמי טועה בדבר מצוה קרינן ביה לפוטרו מן החטאת. א"נ דלא פליג רבי יוחנן אדריש לקיש בעיקר הדין בעלמא דיש בעשייתו מצוה בעי' אלא אגוונא דר"ל הוא דפליג דלר"ל יבמתו נדה קרי ליה יש בעשייתו מצוה וכדאמרן ור' יוחנן קאמר דכה"ג אין בעשייתו מצוה קרי' ביה דמ"מ הי' לו לשיולי אם צריך הוא לפרוש ממנה והרי זה כגון שני שפודין וכו' דחייב דהוה ליה לשיולי וה"ה ביבמתו נדה דחייב והשתא שפיר הוא הא דלקמיה:
מתני' פליגא על ר' יותנן. דתנינן פ' ר"א דמילה מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת וכו' והרי אין בעשייתו עכשיו מצוה דאותו של אחר השבת לא הגיע זמנו למול ואפ"ה רבי יהושע פוטר. דבשלמא לר"ל ל"ק דאיהו בכה"ג יש בעשייתו מצוה קרי ליה כמו יבמתו נדה דאף על גב דעכשיו לא עשה מצוה מ"מ בעשייתו שבא על יבמתו לשם מצוה נתכוין הוא ור"ל בתר כוונתו אזיל אע"פ שעלתה בידו דבר איסור אפ"ה פטור הוא וה"ה באותו שלאחר השבת אע"ג דעכשיו עלתה בידו דבר איסור מ"מ הוא נתכוין לאותו תינוק של שבת וטועה בדבר מצוה ובעשייתו נתכוין למצוה והלכך פוטר ר' יהושע אלא לר' יוחנן דאזיל בתר מעשה דהשתא שעלתה בידו דבר איסור ומחייב דלדידיה בעינן שיהא בעשייתו מצוה כל דהוא עכ"פ ומדמי האי דינא לשני שפודין וא"כ קשיא ההיא דתינוקות:
שמואל קפודקיא אמר. דלר' יוחנן נמי ל"ק דגבי תינוקות מיהת למחר יש בעשייתה מצוה ומכיון דאיהו טרוד בעשיית מצוה של התינוק של שבת דזמנה הוא ושכח ומל את של אחר השבת טרוד הוא השתא בעשיית מצוה ושע"י כך נזדמן לו את שאין זמנו היום אבל גבי יבמתו נדה דהוה ליה לשיולי ליכא למימר דטרוד הוא בדבר דהשתא זמנו הוא שהרי אין כאן דבר שמטריד אותו בכך והיה לו להמתין וזהו טעמיה דר' יוחנן גבי יבמתו ולא דמיא כלל להההיא דתינוקות:
אמר ר' יוחנן דר"מ היא וכו'. האי מילתא אמתני' דתינוקות דהתם קאי וכדגרסי' להאי סוגיא כולה עד סוף הלכה בפ' ר"א דמילה בהל' ד' וע"ש כי בארתי היטב הכל במקומו:

הלכה ו

מתני' **שחטו**. בשבת:

שלא לאוכליו וכו' חייב. בבבלי פריך פשיטא מכיון דפסול הוא כדתני בפ"ד לעיל הכא חייב ומשני איידי דקתני לעיל בשלא לשמו ולאשמועי' פלוגתא דר"א ור' יהושע תני נמי להא דמתניתין:

לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' פטור. דפסח כשר הוא כדתנן בפ' דלעיל:

שחטו ונמצא בעל מום חייב. דשוגג הוא ולאו אנוס שהיה לו לבקרו:

שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור. דאנוס הוא:

שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידן. קודם שחיטה מן הפסח הזה ונמנו על אחר או שמתו הבעלים או שנטמאו דעכשיו לא ניתנה שבת לדחות אצל זה פטור מפני שהוא שחט ברשות ולא היה לו לידע שכך הוא שאין עליו לבדוק אחר זה ואניס הוא:

גמ' **אמר רבי אליעזר למי נצרכה לר' מאיר**. הא דקתני ונמצא בעל מום חייב פשיטא דמכיון שאינו ראוי להקרבה חייב הוא משום שבת לא נצרכה אלא לרבי מאיר כדאמר בהלכה דלעיל שאפי' עגל של שלמים ששחטו לשם פסח פטור ונמי אין ראוי לפסח ה"א דה"ה בעל מום קמ"ל דמודה ר' מאיר בבעל מום דמכיון דלא חזי להקרבה כלל לא טריד ביה:

אתיא דר"א כרשב"ל. ומפרש הש"ס דסברא דר"א דקאמר הכי דלר"מ נצרכה ומהו דתימא הא דאף בבעל מום פוטר ר"מ האי סברא אתיא כהאי דר"ל בהלכה דלעיל דאמר גבי יבמתו נדה ובא עליה דיש בעשייתו מצוה מיקרי דאף על גב דהמעשה לאו מצוה הוא אנן בתר מחשבתו אזלינן שנתכוין לשם מצות יבום ופטור כן נמי רבי אליעזר סבירא ליה הכי הלכך אי לאו דתני במתני' בעל מום ה"א דפטור מפני שנתכוין למצות קרבן ויש בעשייתו מצוה קרינא ביה:

אין תימר שנייא הוא שהוא בעל מום וכו'. כלומ' וכי תימא שאני בעל מום שהרי אין דרכו להתחלף ולטעות ביה ומהיכי תיתי דנימא דטרוד במצוה הוא הרי עגל לר' מאיר דג"כ אין דרכו להתחלף לשם פסח ואפ"ה פוטר רבי מאיר ומש"ה הצריך התנא למיתני לבעל מום דקמ"ל אפי' לר' מאיר חייב וכדאמרן. דאי לר' יוחנן הא קאמר לעיל דלאו בתר מחשבתו אזלינן אלא בתר מעשיו ויבמתו נדה ובעל אין בעשייתו מצוה וחייב א"כ ה"ה בעל מום דמתני' והוה קשיא פשיטא ומאי קמ"ל התנא:

אמר ר' יוסי. דלא היא דלא צריכת לאוקי להא דר"א כרשב"ל דוקא אלא אפילו אם יסבור ר"א כר' יוחנן דלעיל נמי היא אתיא שפיר:

דאמר ר' יוחנן בעל מום וכו'. כלומר דאמר לך ר' יוחנן דהיא גופה קמ"ל התנא אליבא דר"מ דמהו דתימא הואיל וטרוד הוא בהקרבה נעשה בעל מום כעגל לר"מ דלא משגח ביה אגב טרדתו ופטור והלכך אשמעי' דלא דמי דעגל מיהת חזי לקרבן אחר ודרכו להתחלף אגב טרדתו אבל בעל מום אין דרכו להתחלף כלל:

שכן נצרכה לחלל. שהוא עצמו אינו ראוי לשום קרבן אלא שצריך לחללו על בהמה אחרת או למוכרו וליקח בדמיו קרבן הלכך חייב דאע"ג דאכתי מצינן למימר אגב טרדתו לא אשגח ביה שהוא בעל מום מ"מ מכיון דהשתא דקא עביד אין בעשייתו מצוה היא שהרי בעל מום הוא ודמיא ממש ליבמתו נדה לר' יוחנן:

הא בגלוי חייב. על הא דקתני במתני' נמצא טריפה בסתר פטור מדייק ואמר ר' יוחנן עלה דר"ש היא ולפיכך דוקא אם נמצא טריפה בסתר פטור דאנוס הוא. ור"ש דתוספתא דפ"ה שהבאתי בהלכה דלעיל דגריס התם א' דברים שהן ראוין לבא פסח ואחד דברים שאינן ראוין ושחטן לשם פסח וכו' פטור דברי ר"מ אמר ר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על דברים שאינן ראוין לבא פסח שהוא חייב על מה נחלקו על דברים שהן ראוין לבא פסח ושחטן לשם פסח שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר. והשתא הך סיפא דנמצא טריפה בסתר דלגופה לא איצטריך דפשיטא דפטור דאנוס הוא אלא לדיוקא הוא דאיצטריך הא בגלוי חייב כר"ש דאליבא דר' יהושע היא דאתיא דמכיון שאין ראוי לקרבן חייב דאלו לר"מ אפי' באינן ראוין פוטר. ואע"ג דאמרי' לעיל מודה ר"מ בבעל מום שהוא חייב שאני התם דטעמא מפני שהיה לו לבקרו והיה מוצא מומו אבל טריפה אע"פ שהיא בגלוי לפעמי' אינו משגיח על הטריפות שבו כמו בביקור המומין:

ר' יעקב וכו'. קאמר נמי בשם רשב"ל דהך סיפא לר"ש ולדיוקא הוא דאיצטריך:

המושך ידו מפסחו. ונמנה על אחר וזה נשאר בלא בעלים הוא גופו קרב שלמים ואין אומרים בו ירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים וכדאמרי' גבי פסח שאבד בשעת זמן שחיטה ונמצא אח"כ משכיפרו הבעלים באחר שגופו קרב שלמים. ופליגי בה ר' יונה קאמר שלמים כשרים הוא ור' יוסה אמר שלמי' פסולים הוא ונ"מ דשלמים הוא שאינו יכול להקריבנו לשם קרבן אחר:

והא תנינן. במתני' נודע שמשכו הבעלים את ידם פטור וסברין מימר פטור הואיל וכשר הוא לשם שלמים ואע"ג דאיהו שחטיה לשם פסח שלא ידע שמשכו הבעלים ידם ממנו מ"מ מכיון דלאו פסח הוא ממילא הוא לשלמים דכל מותר פסח לשלמים קאי והלכך פטור הוא משום שבת שאף דשאר שלמים אינן קריבין בשבת זהו פטור שהרי נתכוין לשם פסח וקשיא לר' יוסה:

פתרין לי'. לר' יוסי פטור ופסול וטעמא דפטור משום דאנוס הוא דלא הוה ליה למידע ולחקור אם משכו ידם ממנו:

ר' יסא וכו'. וכן קאמר ר' יסא בשם ר' יוחנן דפסול הוא שאין לך פסח שגופו קרב שלמים אלא בשאבד מקודם חצות ונמצא אח"כ מאחר שכיפרו הבעלים באחר:

והא תנינן וכו'. כדלעיל:

שמואל אמר כל שאמרו בחטאת מתה וכו'. והן חמש חטאות המתות ואחת מהן שמתו בעליו כדתנן בפ"ד דתמורה וכיוצא בו בפסח גופיה קרב שלמים ולשמואל שלמים כשר הוא. ופריך והא תנינן במתני' או שמתו בעליו פטור וסברין מימר פטור ופסול כדפתרין לה לר' יוסה ולר' יוחנן וקאמר דלשמואל פתרין לה פטור וכשר בשביל שלמים:

דר' יהודה היא. למאן דס"ל פטור וכשר הוא דקאמר דלדידיה צריך לאוקמי להך סיפא דמתני' משכו הבעלים את ידם וכו' כר' יהודה:

דתנינן תמן. לקמן בפ"ח אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר' יהודה וא"כ מתחילה ע"כ ששחטו לשם שנים או יותר ומשכחת לה דאע"ג שמשך אחד את ידיו ממנו לא נשאר הפסח בלא בעלים ולא מיפסל דאי כר' יוסי דמתיר לשחוט על היחיד ומתני' סתמא קתני ולדידיה כששחטו על היחיד נמי בכלל והרי זה נשאר בלא בעלים כשמשך את ידיו ממנו ומהיכי תיתי יהא כשר דהא איכא למ"ד דפסח בלא בעלים אפילו פסולו בגופו נקרא ומיד יצא לבית השריפה כדלקמן אלא ודאי לדידי' מתני' כר' יהודה ובשלא נשאר בלא בעלים מוקי לה:

הן אשכחן פטור וכשר. והיכן מצינו כן ומאיזה מקום למד האי מ"ד לפרש פטור וכשר: **א"ל**. דבפשיטות הוא נלמד דתנינן הכא פטור ותנינן תמן כשר גבי לאוכליו ושלא לאוכליו דמתני' דקתני פטור ובהדיא תנינן לעיל דכשר הוא וכן בשאר זבחים הראוין ושחטן לשם פסח לר' יהושע דפטור וכשר הוא וה"ה להך סיפא דמתני':

ועל כולם. ששנינו בהאי סיפא משכו הבעלים וכו' תנינן בתוספתא פ"ו היה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תעובר צורתו וכו' דלת"ק דהתם פסח בלא בעלים פסול גוף מיקרי וישרף מיד ור' ישמעאל סבירא לי' דלאו פסול גוף הוא אלא כמו שאירע פסול בדם או פסול בבעלים וכדקאמר שם זה הכלל אירע פסול בגופו ישרף מיד בדם או בבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. ומשום דמדייק עלה דר' ישמעאל לקמיה מייתי לה:

ניחא שמתו או שנטמאו. הבעלים שפיר משכחת לה כגון שאירע זה לאחר שחיטה דמכיון בשעת שחיטה היה ראוי לאו פסול בגופו מיקרי אלא כמו שאירע פסול בדם הוא ופסול מכשיר הוא נקרא וטעון עיבור צורה שיפסול בלינה ואח"כ יצא לבית השריפה:
שמשכו הבעלים את ידם. קשיא דהיכא משכחת לה שיהא נקרא פסול מכשיר דמה אנן קיימין אם בחיים כשהפסח בחיים ועדיין לא נשחט אלא אחר כן כשמשכו את ידם ממנו פסול מכשיר בתמיה היאך אתה קורא לזה פסול מכשיר הלא פסול הוא בגופו ממש שהרי כשנשחט לא היו לו בעלים ואם לאחר שחיטה משכו את ידם קשיא וכי יש משיכה לאחר שחיטה:
והא תנינן. לקמן בפ"ח נמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחוט ולא אשכחן לר' ישמעאל דפליג בהא וא"כ משיכה דידהו לאו משיכה הוא כלל דאכתי יש לו בעלים ואפי' פסול מכשיר לא הוי. ומשני אין דמיהת יש לו רשות למשוך מקודם אלא דהכא מיירי שלא נודע לזה שמשכו את ידם עד לאחר שחיטה ומכיון שיש לו רשות למשוך מקודם פסול מכשיר הוא נקרא וטעון עיבור צורה לר' ישמעאל:
הדרן עלך אלו דברים

פרק ז

הלכה א

מתני' **כיצד צולין את הפסח**. משום דבעי' צלי מחמת אש ולא מחמת דבר אחר לפיכך מפרש התנא כיצד הוא נצלה:
שפוד של רימון. היו בוררין לצלייתו ולא של שאר עצים משום דמפקי מיא מבפנים והוה ליה מבושל אבל של רימון לא מפקי מיא. ובשפוד של מתכות לא משום שהמתכות חם מקצתו חם כולו ונצלה הוא מחמת השפוד והוה ליה צלי מחמת דבר אחר:
תוחבו. להשפוד בקצה הדק שלו מתוך פיו עד בית נקובתו לפי שקצה הגס של השפוד צריך שיהיה למטה כדי שלא יפול הפסח והשתא הוה בית השחיטה למטה וקדייב דמא דרך שם:
לתוכו. מפרש הכא בגמרא דטעמיה דר' יוסי הגלילי משום דמפרש על כרעיו ועל קרבו על ממש שצריך שיהיו בתוכו:
רע"א כמין בשול הוא זה. שמתבשלין לתוכו כמו בתוך הקדירה אלא תולין בתנור חוצה לו דר"ק מפרש על בסמוך ולא על ממש והלכה כר"ע:

גמ' **כל העצים בוצצין**. זורקין ופולטין משקין הלחלוחית שבהן והוה לי' מבושל וכדמפרש ואזיל דבמה אנן קיימין אם בעצים לחין הלא אפי' של רימון בוצץ הוא הלחלוחית ואם ביבשין וכו' אלא כן הוא שכל העצים אפי' כשהן יבשין נשאר בהן הלחלוחית מבפנים ושל רימון כשהוא יבש אף מבפנים נתייבש הוא:

תני. בתוספתא פ"ה בשם רבי יהודה אומר וכו' כשם שהשפוד של עץ אינו נשרף מה שבתוכו כך של מתכות אינו מרתיח בתוכו אמרו לו וכו' וכדפרישית במתני':

אית תניי תני. איפכא מתנא דמתני' תוחבו לקצה הדק מבית נקובתו וכו':

על דעתיה דהדין תנא ברא. חוזר והופכו אח"כ להפסח כשהוא על השפוד כדי שיהא פיו למטה ושיזוב דמו דרך בית השחיטה ואלו לתנא דידן א"צ להופכו וכדפרישית במתני':

מה. ושואל הש"ס מה הוא דעתיה דרבי יוסי הגלילי דקסבר נותן כרעיו ובני מעיו לתוכו:

כירך עבה עביד ליה ר"י הגלילי. כלומר אם כמו ירך עבה עביד ליה שמדמה זה לירך עבה שנצלה שאין חוששין לומר שצד הפנימי אינו נצלה אלא כשנצלה על האש כולו צלי האש הוא אף כך הוא בני המעיים שבתוכו שכולו נקרא צלי אש או דילמא טעמיה דר' יוסי הגלילי דקרא הוא דריש דכתיב ראשו על כרעיו ועל קרבו שצריך שיהא נדבקין בו ועל ממש הוא:

ומה נפיק מביניהון. מהני תרי טעמי צלייו להכרעים ובני מעיים בתוך גדי של חולין איכא בינייהו:

אין תימר כירך עבה עביד ליה ר' יוסי הגלילי כשר אין תימר קריי' דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו פסול. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות דאי אמרינן דמדמה אותו לירך עבה א"כ אפי' כשהן נצלין בתוך גדי של חולין על האש לא איכפת לן מידי שהרי מ"מ הכל נצלה על האש ולנתינת טעם של חולין אינו חושש כלום אבל אי אמרי' דטעמי' משום דקרא קדריש א"כ גזירת הכתוב הוא שצריך שיהא על הפסח ובתוכו ממש ולא שיהו נצלין בתוך של חולין:

חתך ממנו בשר. ונתנו בתוכו וצלייו בו נמי איכא בינייהו דאין תימר כירך עבה עביד ליה זה ג"כ כשר שהרי הכל צלי אש הוא כמו ירך העבה שנצלה. ואין תימר דטעמיה מגזירת הכתוב הוא א"כ כה"ג פסול אליבא דר"י הגלילי דאי מדייק ליה להכתוב שצריך שיהא הכל נדבקין בו א"כ צריך ג"כ שיהא שלם בדוקא אלא שהבני מעיים שצריך לנקותם מסירן בתחילה ומנקה אותן ואח"כ נותנן לתוכו אבל אין לו לחתוך בשר ממנו ואע"פ שנותנן בתוכו משום דקרא בדוקא הוא דכתיב:

צלייו בחבל של קדירה. כמו בהבל הוא שתלאן בתוך הקדירה שיהו נצלין מחמת ההבל החם היוצא מן הקדירה נמי איכא בינייהו:

אין תימר וכו'. גם כאן נתחלפו התיבות בספרי הדפוס בטעות וכצ"ל אין תימר כירך עביד ליה ר' יוסי הגלילי כשר שהרי אינו מקפיד אלא שיהו נצלין וא"כ אם הכרעים והבני מעיים נצלין אפי' מחמת ההבל של הקדירה כבר נצלין הן וכשר דלא יהא אלא שהן בתוכו ומדמה לה לירך עבה שהכל קרוי צלי אש ואפי' צד הפנימי וה"ה אם הבל קדרה קרוי צלי אש נצלין הן וכשר ולקמיה פריך עלה ומשני ואין תימר קרי' דריש וכו' פסול הוא דגזירת הכתוב הוא שיהו מדובקין בהפסח. וא"א לפרש לפי גי' הספרים צלייו להפסח בהבל של קדירה קאמר דא"כ אם כירך עבה עביד ליה פשיטא דכשר דאם ההבל של הקדירה צלי אש קרוי הכל צלי אש הוא ועוד דהאי אין תימר בתרא אין לו פירוש כלל לפי גי' הספרים אלא טעות הוא וכדאמרן:

לא כן תני וכו'. כלומר דפריך על הא דקאמרת שאם תלאן בתוך הבל של קדירה להך טעמא דכירך עבה עביד ליה כשר הוא כדפרישית הא תני בברייתא למעט צלי קדירה דצלי אש אמר רחמנא:

שני לה. תריץ להא בנוגע בגופה של קדירה הוא דמיעט הכתוב ולעולם אימא לך דבהבל של קדרה צלי מחמת האש הוא:

הדא אמרה קריי' דריש. אהא דלקמן קאי וכלומר מהא דמפרשינן לפלוגתייהו דרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבה כדלקמן ש"מ דמדרש' דקרא נפקא ליה לרבי יוסי הגלילי לטעמיה ובדרשא דקרא הוא דפליגי:

הכל מודים בעליו שהוא סמוך. אמתני' דפ' שתי הלחם קאי דתנינן שם גבי פלוגתא דר' יהודה ור"מ בארכו של השלחן ורחבו ולרבי מאיר השלחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה ולחם הפנים ארכו עשרה ורחבו רמשה נותנו לארכו כנגד רחבו של שלחן וכופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן ונותן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים אמרו לו והרי כבר נאמר ונתת על המערכת לבונה זכה אמר להם הרי כבר נאמר ועליו מטה מנשה ועלה קאמר הכא הכל מודין היכא דכתיב עליו שהוא סמוך דעליו מטה מנשה אין לפרשו אלא בסמוך וה"ה כל עליו שבכתוב ובמה הן מפליגין בעל דאבא שאול סבירא ליה על המערכה סמוך למערכה הוא ולא על ממש כמו בעליו מטה מנשה ורבנן אמרין לא ילפינן על מאליו אלא על משמע ממש על גגה של מערכה:

אתיא דאבא שאול כר"ע. דהכא לא דריש על ממש אלא בסמוך בהתנור ודרבנן דהתם כר' יוסי הגלילי דהכא דעל ממש הוא וכדפרישית במתני':

רבי אומר וכו'. תוספתא היא בפ' י"א דמנחות ואיידי דאיירי בההיא דרבי מאיר ור' יהודה דפליגי בהשלחן מייתי להא הכא דתני התם כיצד מסדרין לחם הפנים נותן שש חלות לסדר זה ושש חלות לסדר זה ואם נתן שמונה חלות לסדר זה וארבע חלות לסדר זה או שעשה שלשה סדרים של ארבע ארבע לא עשה כלום עשאן שני סדרים של ארבע עשרה רבי אומר רואין את העליונות כאלו אינן והתחתונות כשירות ומשום דשנים עשרה חלות כתיב ואם עשאן שני סדרים של שבעה שישעה שתים העליונות רואין אותן כאילו אינן ושתים עשרה התחתונות כשירות:

ר' יוסי בר' בון בשם רבי יוחנן. קאמר רבי דהתוספתא ואבא שאול דמתניתין דהתם כדלעיל בשיטת רבי מאיר בארכו של שלחן ורחבו קאמרי דלר"מ דסבירא ליה ארכו של שלחן י"ב ורחבו ששה נשתיירו שני טפחים באמצע ששם היו שני בזיכי לבונה כאבא שאול דאילו לר' יהודה דהתם דסבירא ליה השלחן ארכו עשרה ורחבו חמשה ולחם הפנים ג"כ ארכו עשרה ורחבו ה' א"כ כשנותן ארכו כנגד רחבו של שלחן כופל טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן ונמצא ארכו ממלא רחבו של שלחן כדקאמר ר' יהודה שם ואין כאן מקום לבזיכי לבונה שיהיו נתונין בסמוך ולדידיה נתונין על גג של מערכה כרבנן דאבא שאול. וכן רבי דסבירא ליה שאפי' מסדר הוא השני סדרים שבעה שבעה כשירות ורואין וכו' היינו דוקא אליבא דרבי מאיר שרחבו של שלחן היה ו' וא"כ אף כשמסדרן גבוה ביותר יכולין הן לעמוד דאלו לר' יהודה דהשלחן לא היה רחבו אלא ה' וכשמסדרן ממלא ארכן כל רחבו של שלחן אם היה מסדרן יותר מו' זה על גב זה יפלו אלא דסבירא ליה נמי כר' מאיר:

תוך בר וכו'. אנתן כרעיו ובני מעי' לתוכו קאי ובזמן הזה הוא דפליגי שאסור לאכול גדי מקולס בלילי פסח מפני שזה כאוכל קדשים בחוץ ובנותן כרעיו ובני מעיו לתוכו קוראהו ר' טרפון תוך בר כלומר שממולא מתוכו ונראה מבחוץ ואין זה גדי מקולס. ור' ישמעאל קוראהו גדי מקולס:

אתייא דר"ט כר"ע. דלר"ע אסור הוא לעשות כן בזמן המקדש הלכך בזה"ז אינו אסור משום גדי מקולס:

ודרבי ישמעאל כרבי יוסי הגלילי. דבזמן המקדש כשר והלכך בזמן הזה אסור משום גדי מקולס:

איזהו גדי מקולס. שאסור בזמן הזה אם הוא כולו צלי וכו' אבל אם שלק ממנו או בישלו ממנו מקצת והשאר הוא צלוי אין זה גדי מקולס:
בלילי יו"ט הראשון של חג וכו' וקמ"ל דלא גזרי' אטו ליל יום טוב ראשון של פסח:
וכן מכניסין עגל מקולס וכו' ולא גזרינן אטו גדי מקולס:
מהו תודוס. מאי רבותיה שנשאו לו פנים ואמרו לו אלולא תודוס אתה וכו' לא היינו מנדין אותך:
דהוה משלה פרנסתהון דרבנן. ובשביל כך נשאו לו פנים ושלחו לו כך ואמרו לא נמצאת וכו' כלומר שנראה זה כאוכל קדשים בחוץ שכל וכו' ולהודיע שלא יעשה עוד כזה:
זאת אומרת. מדאסרו גדי מקולס אפי' בסתם שלא פי' שזה לשם פסח ש"מ שאסור וכו' בשר לפסח דמכוון שאמר בהדיא לפסח אפי' אינו גדי מקולס אסור מפני שנראה כאכילת קדשים בחוץ:
לצלות. אפי' אומר לצלות מותר מכיון שאינו מזכיר לפסח:
גרף את התנור. מהאש וצלייו בו להפסח בחום התנור מהו:
אמר ר' ירמיה מה צריכה ליה. למאן הוא דקא מיבעיא ליה לר' אימי כר"י הגלילי דקדריש לקרא בדוקא כדאמרינן לעיל דקרא הוא דריש דעל כרעיו ועל קרבו בדוקא שצריך שיהו נדבקין עמו ואם כן מיבעי' ליה דילמא רישיה דקרא נמי בדוקא הוא דכתיב כי אם צלי אש על גחלים בתנור והתנור בלא גחלים לאו צלי אש מיקרי. או דילמא דהואיל והתנור נתחמם מחמת האש ה"ז כצלי אש:
ברם כר"ע. דס"ל גבי הא דלעיל דקרא לאו דוקא ואם תלאן חוצה לו בסמוך נמי על כרעיו ועל קרבו הוא א"כ הכא נמי פשיטא ליה דלאו דוקא שיהא שם אש בשעת צלייתו אלא אפי' גרפו להאש וצלאו להתנור נמי צלי האש הוא שחום התנור מחמת האש אשר היה בתוכו הוא:
אמר ר' יוסי. דלא הוא אלא ואפי' כר"ע הוא דצריכא ליה לר' אימי דשאני הכא דנראה לעין שאין זה כצלי אש כדמסיק ואזיל:
משל. דרך משל אומר לך בזמן שהגחלים הן לאויר התנור ואינם גרופים נצלה הוא לחצי שעה וכשהגחלי' הן לאויר העולם שגרופי' הן מהתנור צריך זמן שעה שיהא נצלה בתנור וקס"ד דה"ק דכשהן בתוך התנור מהני התנור עם הגחלים למהר צלייתו בחצי שעה וכשהן חוץ להתנור צריך זמן שעה והלכך פריך א"כ אכתי אפי' הן בתוך התנור נמי לאו נצלה כולו מחמת האש הוא אלא המקצת מחמת התנור הוא ומה בין נצלה מקצתן

מחמת התנור או אם נצלה כולו מחמת התנור הא קאמרת דכל מחמת התנור לאו צלי אש מיקרי ונימא דהתורה צוותה לצלותו ע"ג גחלים דוקא אם הן חוץ להתנור בתמיה:
אמר ר' יוסי בר' בון. לא כדקס"ד אלא כך הוא הדבר התנור אינו מיעיל להגחלים כלום שיוסיף חום בגחלים ואינו אלא שמכניס את ההבל ומקבץ אותו וא"כ הכל מחמת חום הגחלים הוא וה"ק ר' יוסי בשעה שהגחלים הן באויר התנור מוסיפין חמימות מחמת קיבוצן בהתנור ונצלה לחצי שעה וכשהן לאויר העולם ואין גחלים בהתנור נצלה לשעה והשתא לכ"ע אימא לך שאין זה צלי אש אלא צלי התנור ואף אליבא דר"ע מספקא ליה לר' אימי:

הלכה ב

מתני' **אין צולין את הפסח לא בשפוד**. ובנוסחת המשניות לא על השפוד והיינו הך שאין צולין אותו בשפוד של מתכות שנרתח ולא עליו דצלי אש בעינן ולא ע"י דבר אחר:
אסכלא. היא כלי של מתכות שצולין עליו:
מעשה בר"ג וכו'. בבבלי פריך מעשה לסתור וקאמר חסורי מחסרא והכי קתני ואם אסכלא מנוקבת מותר שהיא עשויה כבריחים כעין שלנו רושט"ו בלע"ז ויש חלל גדול בין בריח לבריח ונותן השפוד של רימון שעליו הפסח נתחב בין בריח לברח ונצלה באויר שביניהן שאין בשרו נוגע בברזל וא"ר צדוק מעשה בר"ג וכו' על האסכלא מנוקבת:
נגע. בשר הפסח בחרסו של תנור:
יקלוף את מקומו. לפי שזה המקום שנגע בתנור נצלה הוא מחום החרס ולאו צלי אש היא ובקליפה סגי שאין כאן רוטב שיפעפע:
נטף ממנו על החרס וחזר אליו. הרוטב מפעפע בו ואותו הרוטב לא נצלה מחמת האש הלכך יטול את מקומו ולא סגי הכא בקליפה אלא בנטילה כעובי אצבע:
נטף מרוטבו על הסלת. ואותה סולת רותחת היא ונצלה הרוטב מחמת הסולת ואסור הוא דהוה ליה צלי מחמת דבר אחר:
יקמוץ את מקומו. מן הסלת וישליכנו:
גמ' **צלי אש**. כתיב ודריש לא צלי מחמת שפוד וכו' ולא צלי כל מתכות ולא צלי מחמת כל דבר ואפי' אותו הדבר רותח מחמת האש:
מכות אש. כתיב גבי נגע או בשר כי יהיה בעורו מכות אש יכול וכו' ברייתא היא בת"כ ודריש יכול מוררת או מורדת כלומר שנתרפא ולא נתרפא יפה וזה נקרא בשחין ובמכוה מורדין יכול שאף זה סימן טומאה:
תלמוד לומר והיתה מחית המכוה. בהרת לבנה וגו' עד שנולד בה סימן טומאה:

אם מחית המכוה יכול עד שתעשה צלקת. ובת"כ גריס יכול משתעשה צלקת. צלקת היא קרום חזק שנתרפא ממש וכלומר אם אתה דורש מחית המכוה שיהא בה סימן טומאה יכול משתעשה צלקת דוקא אז היא מטמאה בסימן טומאה אשר יולד בה דלשון מחית משמע משחייתה לגמרי:

תלמוד לומר מכות אש. הכתוב קורא אותה עדיין מכות אש משמע שלא נתרפאה לגמרי הא כיצד חיתה ולא חיתה נתרפאה מקצת ולא נתרפאה ממש וכן הוא אומר למטה בפרשה וטהרו הכהן כי צרבת המכוה היא וזהו עד שתקרום כקליפת השום בלבד ונקרא צרבת גבי שחין וגבי מכוה וכל זמן שלא נולד בה סימן טומאה כדכתיב טהור הוא. ועיקר דרשת הברייתא השמיענו שמכאן למדו לומר השחין והמכוה המורדין טהורין כדתנן בפ"ט דנגעים שמעינן מיהת מהאי ברייתא שכל זמן שלא נתרפאה ממש הכתוב קוראה מכות אש לפי שניכר רשומה שהיא מחמת האש והכי תנינן בהדיא בפ' הנזכר איזהו מכוה נכוה בגחלת או ברמץ כל שהוא מחמת האש זו היא מכוה אלמא אפי' נכוה ברמץ שהיא חם מחמת האש נקרא מכות אש:

והכא הוא אומר הכין. בתמיה. שאם נצלה בדבר שהוא רותח מחמת האש אינו קרוי צלי אש. והוה מצי למיפרך מהאי מתני' דנגעים דתני בהדיא כן אלא דניחא ליה להש"ס לאתויי מהאי ברייתא דדריש הכי מהכתוב:

אמר ר' אלעזר תמן. כלומר גבי פסח שאני דכתיב צלי אש תרי זימני ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש וכתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כ"א צלי אש שנה עליו הכתוב לעכב צלי אש דוקא ולא צלי מחמת דבר אחר ואפי' אותו הדבר רותח מחמת האש הוא אבל הכא בנגעים כתיב והיתה מחית המכוה מכל מקום שהיא מכוה ואפי' בדבר הבא מחמת האש:

ר' שמואל. משני תמן גבי פסח כתיב חוקה זאת חוקת הפסח וכתיב בהאי פרשה תורה אחת וגו' וכ"מ שנאמר חקה תורה לעכב כל מאי דכתיב ביה אבל הכא בנגעים מה אית לך דלא כתיב בפרשת נגעי אדם לא חקה ולא תורה:

לית ליה לר"ג צלי אש. בתמיה וכי לא דריש הני תרי זימני צלי אש דכתיב ביה ואמאי התיר לצלותו באסכלא שהוא מחמת דבר אחר:

אית ליה וכו'. כלומר דודאי דריש להו אבל לא לעכב אלא דצריכי וה"ק קרא פסח מצרים צלי אש דווקא ואין פסח דורות צלי אש דוקא ודריש ליה מדכתיב בקרא קמא בלילה הזה צלי אש ש"מ דלא קפיד קרא על צלי אש דוקא אלא בלילה הזה והדר כתיב כ"א

צלי אש ללמד על פסח דורות ואפי' אם נצלה מחמת תולדת האש כצלי אש הוא דלא קפיד בהאי קרא שלא יאכלו נא ובשל מבושל כ"א צלי ומחמת אש כאש הוא:

אמר ר' יוסי בר' בון. למה לך לאהדורי כולי האי אלא בהא גופיה פליגי:

ר"ג לא עביד וכו'. לפי גירסת הספרים בלשון תמיה מיתפרשא וכי לדידך אתה בא לומר דרבן גמליאל לא עביד תולדת אש כאש ורבנן עבדי בתמיה שאתה מהדר לתרץ הכתוב אליבא דרבן גמליאל דפסח מצרים צלי אש דוקא ואם כן לדידיה תולדת אש לאו כאש אלא שבפסח דורות ריבה הכתוב לתולדת אש כאש ואם כן רבנן דפליגי עליה סבירא ליה בעלמא תולדת אש כאש ושאני הכא דשנה הכתוב לעכב הא מנא לך אלא דטפי ניחא לן למימר דבהא פליגי דרבן גמליאל עביד תולדת אש כאש. ורבנן לא עבדי תולדת אש כאש:

ויש לפרש גי' זו גם כן בניחותא ר"ג בעלמא לא עביד תולדת אש כאש והכא סבירא ליה בפסח מצרים הוא דהקפיד הכתוב לצלי אש דוקא מדחלקן הכתיב וכתב כאן בלילה הזה ובפסח דורות ריבה הכתוב לתולדת אש כאש ורבנן בעלמא עבדין תולדת אש כאש והכא מדשנה הכתוב הוא דדרשי לעכב צלי אש דוקא והיותר נראה דהגי' מסורסת הוא כצ"ל ר"ג עביד תולדת אש כאש ורבנן לא עבדין תולדת אש כאש:

ר"ג חולק על חכמים ועושה הלכה כיוצא בו. בתמיה והיאך עשה מעשה להלכה נגד חכמים דפליגי עליה:

וכה"ג פריך בהאי ש"ס בריש ברכות ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה והא ר"מ והא ר"ע והא ר' שמעון דפליגי על רבנן ואפ"ה לא עבדי עובדא כוותייהו כדקחשיב שם והתם משני שאני הכא שהיא לשינון א"נ שכבר עבר חצות ולא הי' יכולין לקיים דברי חכמים וכאן לא משני מידי:

אילו אמר וכו'. לאזהרת הכתוב ככל הני דכתיב דריש לה הש"ס דכולהו צריכי דאילו לא נאמר אלא לא תאכלו ממנו כ"א צלי אש ולא נאמר אל תאכלו ממנו נא הייתי אומר היבהבו באור גם כן צלי אש הוא ומותר הוי צורך שיאמר אל תאכלו ממנו נא או וכו' ובשל למה לי' לאזהורי דהא כתיב כ"א לצלי אש אלא אילו לא נאמר ובשל הייתי אומר שלקו הרבה ואח"כ צלאו מותר ומבושל איצטריך לפי שהייתי אומר אם בישלו ולא שלקו הרבה ואח"כ צלאו מותר הוי וכו' דכולהו צריכי:

אכל לכזית נא מבעוד יום וכו'. פליגי ביה וכן בשבר עצם מבעוד יום וכלומר שלא בשעת אכילה ומר לטעמיה ומר לטעמיה:

נגע בחרסו של תנור. דתנינן יקלוף את מקומו והאי קליפה פסול גוף הוא וישרף מיד ונטף מרוטבו וכו' אין זה פסול הגוף שהבשר עצמו לא נגע בחרס ואין זה אלא פסול מכשיר וטעון עיבור צורה לאותו נטילת מקומו כדאמרי' לעיל בסוף הפרק:

הדא דתימר ברותחת. דוקא וצריך שיטול את מקומו ולשרוף אבל אם הסולת צוננת אינו אלא משום איסור בעלמא משום דתתאה גבר ומן הדין א"צ לקמוץ אלא משום חומרא בעלמא הוא:

אמר ר"א. דלא היא דאפי' איסור בעלמא אין כאן כשהסולת צוננת שלא אמרה התורה הפסח לא יצלה את אחרים אלא הוא לא יצלה מחמת אחרים:

הלכה ג

מתני' **סכו בשמן של תרומה**. שמות' לסוכו במי פירות בשעת צלייתו כדתנן לעיל סוף פ"ב:

אם חי הוא. שעדיין לא נצלה ידיחנו וינגב:

ואם צלי הוא. דבלע יקלוף את החיצון:

לא יעשנו דמים עם בני חבורה. שיתנו לו דמים לפי חלקם בשביל המעשר שני שזהו כדרך מכירה:

לפי שאין מוכרין וכו'. ובגמרא קאמר דכן צריך לגרוס שאין פודין מעשר שני בירושלים דלאו דרך מכירה מאי בירושלים דנקיט אפי' בגבולין אין מוכרין כדתנן ריש מעשר שני אלא מפני שזה כדרך פדייה הוא ואילו היה הדבר בגבולין פודין וכאן שהוא בירושלים אין פודין מעשר שני בירושלים. ובנוסחת המשניות כתוב אין פודין:

גמ' **לא אמר אלא סכו**. דבהא אם חבורת ישראל בחי ידיחנו ומותר ובצלי בקליפה סגי אבל אם טיבלו בשמן של תרומה אסור משום זרות שאינו מועיל הדחה אלא לסיכה מלמעלה שהוא דבר מועט:

בשמן שריפה. שמן תרומה שנטמא ואסור אף לכהן ולשריפה עומד וזה כהן היה:

ואתא שאיל לר' ביסנא וא"ל אזיל שלקה. הרבה במים עד שיפלטו השמן שריפה ממנה:

כיני מתני'. כן צריך לגרוס אין פודין וכו' כדפרישית במתני':

הלכה ד

מתני' **חמשה דברים באין בטומאה**. בגמרא פריך אטו כל קרבנות הצבור אינן באין בטומאה. ומשני דמשום שאלו לאכילה הן שאין לך קרבן ציבור שנאכל אלא אלו וקמ"ל שאע"פ שהן באין בטומאה אין נאכלין בטומאה. קרבנות הצבור שדוחין את הטומאה ילפינן מפסח כדפרישית בריש פרק דלעיל ומניינא דקאמר למעוטי חגיגת הרגל דדמיא

לקרבן צבור דאתי בכנופיא כשמתאספין לעלות לרגל ואפי' כן אין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה:

וזבחי שלמי צבור. הן כבשי עצרת ואין שלמים אחרים לצבור:

ושעירי ר"ח. ולא תני שעירי הרגלים דמכיון דתני זבחי שלמי ציבור שהן מיני דמים ואין נאכלין בטומאה ה"ה לכל שאר מיני דמים ושעירי ראשי חדשים דקתני דמהו דתימא דלא לידחו כלל את הטומאה משום דלא כתיב בהו במועדו בתורה קמ"ל דהקרבתן דוחין את הטומאה כשאר קרבנות צבור:

הפסח וכו' שלא בא מתחילתו אלא לאכילה. שכשנצטוה מצות פסח עיקר המצוה לאכילה נצטווה דכתיב לפי אכלו וכי שרייא רחמנא לאתויי בטומאה מאיש נדחה ואין צבור נדחין כדפרישית שם אדעתא למיכליה שרייה:

גמ' **וכל קרבנות אינן באין בטומאה**. בתמיה ואמאי תני חמשה דברים. ומשני לא אתא מימר לך אלא שאלו הן לאכילה ואע"פ וכו' כדפרישית במתני':

בין כמאן דאמר הלחם עיקר וכו'. דפליגי במנחות פרק התכלת ר"ע סבר הלחם מעכב את הכבשים והן שני כבשים לשלמים שהוזקקו לתנופה עם שתי הלחם בעצרת והכבשים אין מעכבין את הלחם שאם לא נמצא כבשים מביאין הלחם והן קדושים כאילו הביאום עם הכבשים. ור' שמעון בן ננס אמר התם לא כי אלא הכבשים מעכבים את הלחם והלחם אינו מעכב את הכבשים דלמר הלחם עיקר ולמר הכבשים עיקר ולכ"ע תני הכא במתני' חמשה דברים וקחשיב שתי הלחם לחדא וזבחי שלמי צבור שהן הכבשים הבאין עם הלחם והא ארבעה אינון דהא בין למר ובין למר כשהם נמצאים באין עם הלחם ואם זה בא בטומאה זה ג"כ בטומאה. וא"ת למר כשהלחם אינו מעכב אינו בא גם כן בטומאה ולמר בכבשים כן א"כ פשיטא שאין כאן אלא ארבעה דברים לזה וכן לאידך:

אלא תניה חש להון. התנא דמתני' חש לון להני תנאי דפליגי התם בזה ואפשר כמר ואפשר כמר ותנינתון לתרוייהו והלכך קחשיב חמשה דברים:

כולהום. דקחשיב במתני' למדין מן הפסח שיהו באין בטומאה:

מאן דאמר כולהון למדין מן הפסח. ניחא דיליף מה מועדו וכו' אף מועדו שנאמר בכולן דכתיב בפרשת פנחס אלה תעשו לה' במועדיכם וגו' ועל כולן שהוזכרו שם בפרשה קאי וגמרי מפסח אלא למ"ד כל אחד ואחד למד ממקומו מנין לי' הא בכולהו דקחשיב במתני' יש בהן שלא הוזכרו בפרשה כדלקמן וקאמר הש"ס ואתייא כהדא דתני וכו' תלמוד לומר אלה תעשו לה' במועדיכם ויליף להו מבמועדו דפסח ותמיד שדוחין את השבת וכן את הטומאה:

לעומר ולקרב עמו. והוא כבש העומר:
ולשתי הלחם ולקרב עמהן. השני כבשים לא שמענו שלא הוזכרו בפ' פנחס:
וכשהוא אומר. בפרשת אמור ששם הוזכרו וכתיב וידבר משה את מועדי ה' קבען לכולם חובה שידחו את השבת ושכולם יבאו בטומאה:
וכשם שהן באין בטומאה. נימא נמי שכך יהיו נאכלין בטומאה וקאמר שאי אפשר שגזירת הכתוב היא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל וכשהכהנים טמאים שאז באין גם כן בטומאה כדתנן לקמן אינן יכולין לאכלן לפי שהבשר נטמא בנגיעתן:
ואומר אף בפסח כן. שלא יהא נאכל בטומאה לפי שנטמא הבשר בנגיעת האוכלו:
שנייא הוא. בפסח שלא בא המצוה מתחילתו אלא לאכילה כדבמתני':

הלכה ה

מתני' **נטמא הבשר**. של הפסח:
והחלב קיים אינו זורק את הדם. שעיקר הפסח לאכילת אדם קאתי:
ובמוקדשין אינו כן וכו' זורק את הדם. מפני שהדם מתיר את האימורין למזבח:
גמ' **ודלא כר' נתן**. הא דקתני נטמא הבשר אינו זורק את הדם א"כ ס"ל להתנא דמתני' אכילת פסחים מעכבא ודלא כר' נתן דס"ל אין אכילת פסחים מעכב ויוצאין בזריקה בלא אכילה. והאי דר' נתן בתוספתא פ"ז תני לה גבי האי דינא האומר לעבדו צא ושחוט עלי הפסח וכו' כדתנן לקמן בפ"ח וגריס התם בתוספתא שכח מה אמר לו רבו שניהם יוצאין לבית השריפה וצריכין לעשות פסח שני ר' נתן אומר אין צריכין לעשות פסח שני שכבר נזרק עליהם הדם:
מה טעם. דר' נתן דכתיב ושחטו אותו וגו' ואותו משמע אע"פ שאין שם אלא פסח אחד כלהן יוצאין בו ועל כרחך בזריקה אחת של זה כל ישראל יוצאין בו שהרי ואפשר שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד בתמיה אלמא אכילת פסחים לא מעכבא:
פשיטא דא מילתא נטמא הבשר וכו'. אשאר מוקדשין קאי כדתנינן בהדיא נטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם ולא קאמר להך חלוקה אלא משום הבעיא לקמיה בשאבדו האימורין:
נטמא האימורין והבשר קיים. הא נמי פשיטא הוא שזורק את הדם להתיר הבשר:
נטמא הבשר ואבדו האימורין. מהו שיזרוק את הדם מי נימא עיקר זריקת הדם בא להתיר הבשר באכילה ומכיון שאם נטמא הבשר זורק הוא את הדם ה"נ ל"ש או דילמא דוקא היכא דיש כאן אימורין דזריקה מהני להתיר האימורין להקטיר והכא כיון שאבדו אינו זורק את הדם:

אמר ר' שמי וההן קומץ. כצ"ל ובספרי הדפוס כתיב קיימי' וחסר ע"י טעות הוא. כלומר והרי זה הקומץ של מנחה שמתיר השיריים לאכילה וקי"ל שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה מקטיר הקומץ עליהן כדאמרי' בפרק קמא דמנחות דף י"ב והרי אין כאן שיריים וכי לא כמי שנטמא הבשר ואבדו האימורין הוא ואפ"ה את אומר קומץ כלומר שמקטיר הקומץ ואף על פי שחסרו השיריים ואף הכא אפי' נטמא הבשר ואין כאן אימורין זורק את הדם:

אמר ר' מנא תיפתר כר' אליעזר. וכן גריס לקמן. מהכא אין ראיה דתיפתר האי דקומץ כרבי אליעזר בפרק ג' דמנחות ומייתי לקמן דתנינן שם נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו שיריה כמדת רבי אליעזר כשירה דרבי אליעזר דריש גבי זבחים דם אע"פ שאין בשר וה"נ גבי שיריים קומץ אע"פ שאין שיריים וכשר להקטיר הקומץ. וכמדת ר' יהושע דסבירא ליה אם אין בשר אין דם אם אין דם אין בשר פסול הקומץ להקטיר וההיא דקאמר משיריים שחסרו כרבי אליעזר היא ולר' יהושע אה"נ שפסיל להקטיר הקומץ ואם כן ה"ה כשנטמא הבשר ואבדו האימורין שאינו זורק את הדם. והך פלוגתא דר"א ורבי יהושע בזבחים תני לה בתוספתא דזבחים ריש פ"ד רבי אליעזר אומר אם אין דם אין בשר ואף על פי שאין בשר יש דם ר' יהושע אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם וכן פליגי במנחה בתוספתא דמנחות פ"ד:

יש קומץ בא בטומאה. מסקנת הך מילתא היא וכלומר דלר"א יש קומץ שבא בטומאה וכדאמרן שאף על פי שנטמאו השיריים מקטיר הקומץ:

עובדין היך עבידא. בעיא הוא אם אירע כעין דבר זה בכהנים העובדין מהו וכדמפרש ואזיל שאם שחטו אותו בעלי מומין שפסולין לעבודה וזרקו טהורין את הדם ובפסח מיירי ואם הבשר מותר באכילה שאע"פ ששחטו אותו בעלי מומין מכל מקום השחיטה עצמה כשירה היא כדתנן ריש פ"ג דזבחים כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשירה:

אמר רבי הילא. מאי תיבעי לך דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והרי כאן לא נגע בו טמא וכן נמי כתיב והבשר כל טהור יאכל בשר והרי יש כאן טהורים שיאכלוהו:

ר' זעירא וכו'. דברי רבי הילא הן כלומר שמענו לרבי זעירא דאיהו בעי לגוונא דצריכא למיבעי ואמר מאחר שאילו הפסח הבא בטומאה והכא כמי שבא בטומאה כך שמענו ממנו אבל לא הוה ידעי' היכא קאי וכדמסיק ואזיל:

והיידא אמר. ובאיזה ענין מיירי עד דאמר ר' שמואל בשמיה שכך הוא מה דרבי זעירא בעי אם בא בטומאת הדם היך עבידא אם נטמא הדם מהו מי נימא מאחר שלכתחלה אין מתירין לו לזרוק הדם שנטמא דין הפסח הזה כמי שבא בטומאה הוא שדמו נטמא ולא

נזרק והרי זה כשאר הפסח שבא בטומאה שנאכל בטומאה ואינו צריך לשומרו בטהרה או דנימא מאחר שאלו עבר וזרק הורצה כדתנן במתני' דלקמן נטמא טומאת הדם הציץ מרצה הרי זה כמי שלא בא בטומאה שהרי הורצה הוא ואינו נאכל אלא בטהרה והיינו דקאמר רבי זירא לעיל מאחר שאילו הפסח הבא בטומאה ונאכל בטומאה והכא כמי שבא בטומאה ולא הוה ידעי' אהיכא קאי עד שבא ר' שמואל ופירש בשמיה דאם בא בטומאת הדם הוא דקא מיבעיא לי' וכדאמרן:

נישמעינה. לזה מן הדא דאמר ר' הושעיא ונשא אהרן את עון הקדשים גבי ציץ כתיב ומדכתב עון הקדשים דריש שהציץ מרצה עון הקרבים שנקרבו בטומאה אבל לא עון המקריבים בטומאה ומדלקמן נפשטה הבעיא דרבי זירא:

הפריש בין קריבין ליחיד וכו'. כלומר אבל יש הפרש בין קרבנות יחיד לבין קרבנות צבור ובין קריבין למקריבין בשניהן שהקריבין ליחיד אם יש לו קרבן אחר אומרים לו הבא האחר ואם לאו אין מתירין לו לכתחלה לזרוק את דמו ואם עבר וזרק הורצה ובהמקריבין ליחיד שנטמאו לעולם לא הורצה שאין הציץ מרצה על עון המקריבין:

הקריבין לצבור. שנטמאו אם יש קרבן אחר אומרים לו הבא ואם לאו מתירין לו לזרוק הדם בתחלה לפי שקרבן צבור בא בטומאה והמקריבין לצבור שנטמאו בין שיש לו אחר שיקריבנו בטהרה בין שאין לו אם עבר וזרק זה הורצה דס"ל כהן המרצה בקרבנות הצבור אם הקריב בטומאה הורצה בדיעבד שמעי' השתא דקרבן פסח דתנינן בי' במתני' דלקמן שאם נזרק דמו ואח"כ נודע שהבשר טמא הציץ מרצה וה"ז כהקריבין ליחיד בהאי דר' הושעיא שלכתחלה אין מתירין לו לזרוק את דמו אלא שאם עבר וזרק הורצה והיינו בטומאת בשר שמכיון שאין הפסח בא אלא לאכילה אם נטמא הבשר לא יזרק לכתחלה את דמו אבל בטומאת הדם דהפסח ראוי לאכילה נהי דנמי דלכתחלה אין מתירין לו לזרוק מ"מ כיון דבדיעבד הורצה. כדתנן לקמן הנזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת הדם וה"ז כשאר פסח הבא בטהרה ונאכל הוא בטהרה ונפשטה הבעיא דר' זעירא:

אמר ר' אלעזר. מתני' דקתני הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה דוקא בבא בטומאה משעה ראשונה שהיו רוב הצבור טמאין מקודם שנשחט אבל אם בא מתחלה בטהרה וכו' כדמפרש ואזיל כדתנינן בהך ברייתא שחטו בטהרה ונטמא הצבור אח"כ וכגון שמת הנשיא ונטמאו רוב הצבור:

יזרק הדם בטהרה. אם יש שם כהנים טהורים יזרקו הן וכן אל יאכל הבשר בטומאה אלא אם יש טהורין מבני החבורה יאכל בטהרה:

ר' נתן היא. אליבא דר' נתן נשנית דס"ל אכילת פסחים לא מעכבא ויוצאין בזריקה בלא אכילה כדתני בתוספתא שהבאתי לעיל:

שחטו בטהרה ונטמא דם הצבור. כלומר הדם שהוא בצבור ולא נזרק ותוספתא היא ריש פ"ו וכתוב שם ג"כ ונטמא דם הצבור ועל דם הצבור בכלי קאמר וצ"ל הא דמסיים ואל יאכל הבשר בטומאה משום דה"א הואיל ונטמא הדם א"צ עוד לשמרו בטהרה קמ"ל:

יזרוק הדם בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה. כדמפרש ר' יוחנן לטעמא:

מפני מראית עין שלא יאמרו ראינו פסח שבא בטהרה ונאכל בטומאה. כצ"ל ותיבת ונזרק הכתוב כאן בספרי הדפוס טעות הוא ואגב שיטפא דלקמיה הוא:

שלא יאמרו ראינו פסח שבא בטהרה וכו'. שהרי בשעת שחיטה טהורין היו. ופריך מעתה לא יזרק הדם בטומאה מפני גזירה זו שלא יאמרו הפסח שבא בטהרה ונזרק הוא בטומאה ומוטב שלא יזרק הדם כלל שהרי אין הפסח נאכל:

הא סופך מימר דר' נתן היא. אלא ע"כ האי ברייתא כר' נתן היא דאתא דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה הלכך יזרק הדם ואפילו נטמא ואל יאכל הבשר בטומאה מכיון דלא מעכבא:

מודה ר' נתן בחולה וזקן. שאין יכולין לאכול כזית דמעכב דנהי דקאמר אכילה לא מעכבא גברא דחזי לאכילה מיהת הוא דבעינן:

מודה ר' נתן. וכו'. וכן נמי מודה הוא בחבורה שנטמא כהן העובד שלה שאותה חבורה נדחית לפסח שני דלא תימא הא דקאמר ר' נתן יוצאין בזריקה בלא אכילה היינו לומר שאם נזרק הדם יוצא י"ח ואין האכילה מעכבת אבל לא דבעי זריקה דוקא הלכך קמ"ל שלדוקא קאמר ואם נטמא הכהן וא"א לזרוק הדם וכגון שאין שם כהן אחר נדחין הן לפסח שני. א"נ דלדוקא קאמר כהן שלה שהכהן הוא אחד מבני החבורה וקמ"ל שאע"פ שיש כהן אחר לזרוק הדם מ"מ הואיל דבחבורה זו אין מי שראוי לזרוק נדחין הן דנהי דאכילתן לא מעכבא ראויין לזריקה מיהת בעינן ועיקר:

מודה ר' נתן וכו'. וכן מודה הוא שאם נמצא יבלת בעור הפסח של החבורה שהן נדחין לפסח שני דאע"ג דלא בעי אכילת הפסח מיהו פסח כשר וראוי לאכילה הוא דבעי' ואפי' נמצא היבלת אחר השחיטה דבהכי הוא דאיירי מ"מ מכיון דהוה בי' מקודם אין יוצאין י"ח בו ונדחין הן:

כולהון יוצאות לבית השריפה. לפי שאינו ידוע מאיזה חבורה הוא ופטורין מלעשות פסח שני וסברין בני ישיבה מימר דהאי ברייתא דר' נתן היא דאלו להת"ק דהתוספתא כמו שהבאתי לעיל בריש הסוגיא צריכין הן לעשות פ"ש. כך היה נראה לכאורה אלא

דלפ"ז לא שייך הא דקאמר תיפתר ד"ה במיטמא וכו' דטומאה מאי עבידתה הכא וע"כ צ"ל דהגי' בספרים מסורסת היא והרבה תמצא כן בהעתקת הש"ס הזה והאי סברין מימר דר' נתן היא מקומו מקודם מודה ר' נתן קמא הוא ובתר דקאמר הא סופך מימר דר' נתן היא שם היא דשייכא ועל הא דקאמר הא סופך מימר על כרחך דר' נתן היא עלה קאמר דסברין מימר מעיקרא כן דהך תוספתא דקתני יזרק הדם בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה לא מיתוקמא אלא כר' נתן דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה והדר קאמרי' דלא היא אלא תיפתר הך תוספתא כד"ה ובמיטמא בספק בקבר התהום מיירי והלכך אל יאכל הבשר בטומאה דטמא אין כאן טומאה כלל והיאך יטמא הבשר בטומאה ודאית:

וכר' נתן זורק את הדם. כלומר ודאי אליבא דר' נתן בלאו הכי ניחא דלדידיה לא צריך לדחוקי כולי האי והא דקתני זורק את הדם שפיר הוא אליבא דר' נתן מיהו הא דמסיים ואל יאכל הבשר בטומאה יכילנא לשנויי לך ולאוקמי להא כד"ה ובנטמא בספק קבר התהום עסקינן:

כתוב אחד אומר אך בכור שור וגו' את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר וגו' וכתיב בתריה ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין וגו' הרי נזכר כאן זריקת הדם בשביל הקטרת אימורין ובשביל הבשר לאכילה וכתוב אחד אומר וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' וגו' והקטיר החלב לריח ניחח לה' ואין כאן בשר לאכילה הא כיצד עד שיהא שם או בשר לאכילה או אימורין להקטרה דכתיב וזרק הכהן וגו' גילה לך דלאו דוקא שיהו כאן האימורין להקטרה וגם הבשר לאכילה באותן הקרבנות ששתיהן נוהגות בהן אלא אפי' יש בהן אלו שתיהן אתה מוצא שלפעמים זריקת הדם בשביל אחת מהן ועד שיהא שם או בשר לאכילה או אימורין להקטרה והיינו דתנינן במתני' ובמוקדשין אינו כן אלא אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם:

תמן תנינן וכו'. בפ"ג דמנחות והבאתי הכל לעיל עם הפלוגתא דר"א ורבי יהושע בתוספתא גבי הא דר' מנא תיפתר וכו' דלעיל דמוקי להא דר' שמי כר"א ומייתי לה הדר כאן לומר דמתני' דקתני אפי' נטמא הבשר וכו' כר"א דתוספתא מיתוקמא דקאמר אף על פי שאין בשר יש דם ואיידי דקאמר לעיל אף על פי שאין שיריים וכו' מייתי לה נמי הכא בהאי לישנא ומשום דפלוגתייהו בקומץ ושיריים תני לה בהדיא במתני' דמנחות ואידך פלוגתא בברייתא היא:

רב ור' יוחנן תריהון אמרין. דלא פליג רבי יהושע אלא לכתחילה ומודה הוא שאם עבר וזרק את הדם הורצה ואף על פי שאין בשר הורצה הוא להקטיר את האימורין ואריש

דמתני' דמיירי בפסח קאמרי דקתני נטמא בשר וחלב קיים אין זורק את הדם ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם זרק הורצה:

הלכה ו

מתני' **נטמא הקהל או רובו וכו' יעשו בטומאה**. ואין נדחין לפסח שני ובין שרוב הקהל טמאין או הכהנים או שהכלי שרת טמאין יעשו הכל בטומאה בין הטמאים ובין מיעוט הטהורים. ודבר זה לא נאמר אלא בטומאת מת בלבד וכדפרישית בריש פרק דלעיל דלמדו חכמים מדכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו'. איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין לפסח שני אלא יעשו בטומאה ואף היחידים הטהורים עושין עמהן בטומאה לפי שאין קרבן הצבור חלוק ומדכתיב לנפש דרשי' לומר שאין זה אלא בטומאת המת בלבד ובשאר טומאות הכל נדחה לפסח שני:

נטמא מיעוט הקהל. והטהורין יכולין לעשות בטהרה שהי' הכהני' וגם כלי שרת טהורין. הם יעשו את הראשון ומיעוט הטמאין נדחין לפסח שני:

גמ' **מאן תנא רוב**. דבעינן רוב כל הקהל ישראל דוקא רבי מאיר היא דהכי שמעינן לי' בפרק קמא דהוריות גבי הוראות בית דין וגרסי' שם בהלכה ו' להאי סוגיא ומוקי להמתני' דהכא כרבי מאיר דהתם:

דתני. גבי הוראות בית דין רבי מאיר אומר היא מחצית כל השבטים וכו'. דס"ל שם הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין פר ועלה קאמר בין שעשו ששה שבטים שלמים ובין מחצית כל שבט ושבט שעשו בהוראות ב"ד דהוי כששה שבטים ובלבד שיהיו רוב כל קהל ישראל אז הב"ד מביאין פר:

ר' יהודה אומר חצי כל שבט ושבט. כלומר אפי' מחצית השבט מן כל שבט עד שיהיו רוב השבטים וכדמסיים ואזיל ובלבד רוב שבטים שלמים שיהו כמו הרוב של השבטים והן שבעה שבטים וכשיש כאן רוב השבטים אף על פי שאינם רוב כל הקהל ישראל הוי רוב:

שבט אחד גורר כל השבטים. כלומר ונמצא שלפעמים אפי' שבט אחד שחטא חייבין וכגון שהוא רוב הקהל ולא עוד אלא שהוא גורר עמו כל השבטים שאף שאר השבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר מאחר שישרוב הקהל שחטאו וכמו בדאיכא רוב השבטים שחטאו גוררין את השאר והוי כאלו חטאו כולן כדס"ל לר' יהודה שם במתניתין דאבתרה וכן דינו ממש בשבט אחד אם הוא רוב הקהל וכמפורש לקמן:

רמ"א וכו'. השתא מפרש פלוגתייהו דר"מ ס"ל דוקא כל השבטים כולן הוא דאיקרו קהל והלכך לעולם רוב כל קהל ישראל בעי דרובו ככולו:

ר' יהודה. ס"ל כל שבט ושבט קרוי קהל ואפי' שבט אחד שעשו אם הן רוב כל הקהל חייבין והלכך או ברוב כל הקהל אע"פ שאינם אלא שבט א' או ברוב השבטים אע"פ שאינם רוב כל הקהל קאמר ר' יהודה דחייבין וכדלקמן:

מה נפק מביניהון גרירה. בטעות הועתק כאן לזה דלא קאי הא אדר"מ ור' יהודה אלא אדר' יהודה ור"ש:

ובהוריות שם נכתב על פי הסדר וגריס הכא מקודם להא דלקמן וכצ"ל אתיא דר' יהודה כר"ש. בהא דס"ל כל שבט ושבט קרוי קהל. במה דר' יהודה אומר כל שבט קרוי קהל כן ר' שמעון אומר כל שבט ושבט קרוי קהל מה נפיק מביניהון גרירה. ר' יהודה אומר שבט אחד גורר כל השבטים רש"א אין שבט א' גורר כל השבטי' כך הגירסא בהוריות ונכונה היא:

האי דר"ש התם במתני' דאבתר' דפליגי ר"מ ור"י ור"ש בענין ז' שבטים שחטאו ור"י ור"ש ס"ל דאפי' אינן רוב כל הקהל אלא ז' שבטים שחטאו והן רוב השבטים כל שבט ושבט מביאין פר ומשום דכל שבט איקרו קהל וחייבין בפר המפורש בתורה ולא פליג התם ר"ש אדר' יהודה אלא אם ב"ד מתכפרין בפר הקהל או לא דר' יהודה ס"ל דמתכפרין ור"ש ס"ל שאין ב"ד מתכפרין עם הקהל אלא צריך פר לב"ד בפני עצמן והיינו דקאמר דבענין כל שבט ושבט איקרו קהל לא פליגי ר' יהודה ור"ש ומה נפק מביניהון דר' יהודה ור"ש בענין זה דמודו תרווייהו וקאמר דגרירה איכא בינייהו דלר' יהודה גוררין הן השבטים שחטאו לשאר השבטים שלא חטאו ואף הן מביאין פר לכל שבט ושבט ורבי שמעון לית ליה גרירה אלא אותן שחטאו הן בלבד מביאין:

אע"ג דר' יודה וכו'. אף על גב דאית ליה לר' יהודה גרירה ואפי' שבט אחד שחטא והוא רוב כל הקהל גורר הוא את כולן וכדעיל מודה הוא בזה והוא שתהא הורייה מלשכת הגזית והוא ב"ד הגדול וכלומר בההיא דגרירה צריך שתהא הורייה מב"ד הגדול לרבי יהודה נמי והיינו נמי דתנינן התם בסוף הפרק הורו ב"ד של אחד מן השבטים ועשה אותן השבט על פיהן אותו השבט הוא תייב ושאר כל השבטים פטורין דברי ר' יהודה והרי קאמר הכא דר' יהודה אית ליה גרירה אלא דהתם בהוראת ב"ד של אותו השבט הוא ובכה"ג לית ליה לר' יודה גרירה והכא דאית ליה גרירה היינו אם הוראה מלשכת הגזית היא דאף דפליג ר' יודה התם עם החכמים בזה מודה הוא גבי גרירה דצריך מב"ד הגדול:

טעמא דהן תנייה. טעמיה דהאי תנא דסבירא ליה שם דכל הוראה בענין זה צריך שיהא מלשכת הגזית משום דכתיב בזקן ממרא אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ויליף דבר דבר מזקן ממרא:

מה טעם דר' יודה. דאית ליה שבט אחד גורר לכל השבטי' דכתיב ונסלח לכל עדת בני ישראל ואף אלו שלא חטאו צריכין סליחה וכפרה בקרבן מפני אותו השבט שבהן שחטא:

מה טעם דר"ש. דל"ל גרירה דכתיב כי לכל העם בשגגה משמע לכל אלו ששגגו ועשו ע"פ הוראת ב"ד ולא לאלו שלא שגגו מחמת הוראתן:

פרט לנשים וקטנים. שאינן בכלל עדת בני ישראל:

פרט לשתחילה בזדון. העושה אע"פ שסופה בשגגה פטור מקרבן כדתנינן בשבת סוף הזורק:

קרייא מסייע למ"ד. דכל שבט ושבט בפ"ע קרוי קהל דהא כתיב גוי וקהל גוים יהיה ממך ועדיין לא נולד בנימין וכלומר באותה שעה שנאמר זה ליעקב בבואו מפדן ארם כבר נולדו כל השבטים מלבד בנימין עדיין לא נולד וקאמר ליה קב"ה עליה גוי וקהל גוים יהיה ממך אלמא שבט אחד איקרו קהל:

כשם שחלוקין כאן. לענין הוראת בית דין כך הם חלוקין בפסח הבא בטומאה אם מחצה כל הקהל הוי כרוב או לא:

דתני. בתוספתא פ"ו:

דברי ר"מ. ולטעמיה אזיל דס"ל מחצית השבטים או מחצית הקהל אינן כרוב כדקאמר לעיל ובלבד רוב ולקמן מפרש לה:

ר' יהודה אומר וכו'. והכי גריס לה נמי בפ"ק דהוריות ובתוספתא גריס בהא ר"ש אומר חציין טהורין וחציין טמאין הטהורין עושין לעצמן והטמאין עושין לעצמן. משום דס"ל מחצה על מחצה כרוב הלכך הטהורין עושין לעצמן בטהרה והטמאין עושין לעצמן בטומאה ואין נדחין לפסח שני דהוו כרוב ואין הרוב נדחה לשני:

מני אמרו לו. מאן האי תנא דאמרו לו:

כר' יהודה. לפי גי' דהכא ודהוריות בתמיה קאמר דפריך מני אמרו לו והא האי כר' יהודה גופיה הוא דאית ליה הכי דתנינן תמן בפ"ב דמנחות נטמאת אחת מן החלות של שתי הלחם או אחד מן הסדרים של לחם הפנים ר' יודה אומר וכו' שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חציו נפסל כולו וזהו כדאמרו לו אין הפסח בא חצאין והוה ליה לר"י למימר לנפשיה הכי וקאמר ר' יוסי בר' בון בשם ר' יוחנן מני אמרו לו חכמים שהן בשיטת ר' יהודה. כצ"ל וכך הוא בהוריות חכמים דפליגי עליה הכא והן סוברים בשיטתו של ר' יהודה דמנחות:

על דעתיה דרבי מאיר. השתא מפרש לה דלרבי מאיר דסבירא ליה במחצה על מחצה הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין השני. ומדייק הש"ס ההן מחצה על מחצה מה את עביד ליה לר"מ כרוב כמיעוט. אם הוא כרוב או כמיעוט ממה נפשך קשיא:

אין תימר כרוב הטמאין אין עושין את השני אין תימר כמיעוט הטהורין אינן עושין את הראשון. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלף בטעות דאם תאמר כרוב משוי להו א"כ המחצה טמאין נידונין כרוב ואמאי הטמאים עושין את השני הא רובא לא עבדי בשני ואם תאמר כמיעוט משוי להו וכלומר דס"ל פלגא ופלגא לא הוי כרוב א"כ המחצה טהורין הוו נמי כמיעוט ואמאי עבדי בראשין והיינו דעיקר הקושיא אליבא דר"מ דאי אמרת דאין נדונין כרוב. א"כ מכיון דזיל הכא ליכא רובא וזיל הכא ליכא רובא אמאי אלו עושין בראשון ואלו עושין בשני הא טפי עדיף סבריה דר' יהודה למאי דאית ליה דכולהו עבדי בראשון והללו עושין לעצמן בטהרה והללו עושין לעצמן בטומאה דהא רבי מאיר לית ליה האי דאין קרבן צבור חלוק ואמאי ליעבדי מחצה הטמאין בשני:

אמר ר' יוסי. לעולם אימא לך דלרבי מאיר אי עביד מחצה על מחצה כרוב ואי לא עביד לא קשיא הא דקאמר דהטמאין עושין את השני דהא לא אמר רוב טהורין אין עושין את הראשון. בתמיה וכלומר דלא אמר רחמנא שרוב הטהורין לא יעשו בראשון הואיל ואיכא נמי טמאין הא ודאי לא אמרינן וא"כ כמו כן לא אמרו רוב טמאין אין עושין את השני ודקס"ד דרובא לא מיכשר למיעבד בשני והלכך קשיא לך אבל הא ליתא אלא דלא אמר רחמנא אלא רוב טמאין לא ידחו לפסח שני כדדרשינן איש נדחה ואין הצבור נדחין ואי בעי למיעבד בראשון עבדי ואי בעי למיעבד בשני עבדי והלכך ס"ל לר"מ דמכיון דאיכא הכא פלגא ופלגא מוטב שיעשו הטהורין בראשון והטמאין בשני ומשום דהשתא היכי דקאמרת ניחא אי מחצה על מחצה אינו כרוב א"כ הטהורין ודאי מצי למיעבד בראשון והטמאין דין הוא שידחו לשני ואי מחצה על מחצה כרוב נמי שפיר דהטמאין עבדי בשני דנהי דלא צריכי למידחי לשני האי מיהת אי בעי דלא למיעבד בראשון אלא בשני מצו עבדי:

על דעתיה דר' יהודה ההן מחצה על מחצה מה את עביד ליה. כלומר ומאי תקנה אית להו דהא ר' יהודה אית ליה אין קרבן צבור חלוק כדלעיל שאמרו לו כשיטתך דסבירא ליה במנחות היאך נאמר הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן:

מטמאין אחד. מן הטהורים בשרץ ועודפין הטמאין ועושין בטומאה:

משלחין אותן. לאחד מן הטהורין לדרך רחוקה והוו להו טמאין רובא ועבדי בטומאה:

אתיא כמאן דאמר היחיד מכריע על הטומאה. דפלוגתא היא בתוספתא פ"ו דתני שם היחיד מכריע את הפסח לעשותו בטומאה דברי ר' יהודה ר' אליעזר בן מתיה אומר אין היחיד מכריע את הפסח לעשותו בטומאה שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך ודריש באחד שלא תוכל לזבוח ע"י נטיית יחיד:

ברם. כהאי מ"ד אין היחיד וכו' ואי ס"ל כר' יהודה בהא דלעיל שאין קרבן צבור חלוק אם כן משלחין שנים לדרך רחוקה ועדיפי הטמאים על הטהורין בשנים:

דרב. דקאמרי מטמאין אחד בשרץ אתיא כדאמר ר' אלעזר שאם היה הצבור מגעי נבלות או מגעי שרצים עושין הן בטומאה כמו אם היו טמאי מתים ולא דריש מלנפש דדוקא צבור טמאי מתים הוא דנדחין לפסח שני:

שאין וכו'. ודוקא שאין יכולין ליטהר היום שאין שם מים לטבול ממגע טומאתן אבל אם יש שם מים לטבול אין עושין בטומאה אלא משלחין קרבנותיהן ע"י הטהור לעשות שהרי יכולין ליטהר ולאכול לערב:

הבא בטומאת כלי שרת הבא בטומאה הוא. כלומר אם הפסח הוא אינו בא אלא בטומאת כלי שרת שהכל טהורין הן אלא שהכלי שרת טמאין דינו נמי כמי שבא בטומאה הוא שהרי ע"כ יטמא הכל וכולן עושין בטומאה כשאר הפסח הבא בטומאה:

בא בטומאת כלי שרת וכו'. כלומר אחד שבא בטומאת כלי שרת שצריכין הן לקבלת הדם ואחד הבא בטומאת ידים שלא נטמאו הכלי שרת אלא מחמת טומאת ידים וכמ"ד יש טומאת ידים במקדש ואחד הבא בטומאת סכינין וה"א הואיל דבעלמא אמרינן שחיטה לאו עבודה היא לא הויא כבא בטומאה וצריכין לעשות שאר העבודות בטהרה קמ"ל דהכל דין פסח הבא בטומאה הוא:

היה צבור שליש זבין וכו'. כיצד הן עושין ומפני שלא הותרה טומאה בראשון אלא ברוב צבור טמאי מתים:

זבין וטמאין רבו על הטהורין. לענין הרוב מצטרפין הזבין להטמאי מתים ורבו הן על הטהורין ועושין בטומאה חוץ מהזבין עצמן שאינן עושין לא בראשון מפני שטומאת זבין לא הותרה ולא בשני דמכיון דנצטרפו להטמאין למיהוי רובא בראשון תו לא עבדי בשני:

אמר ר' זעירא אין הדין כן אלא הזב עשו אותו כמומר בהורייה שהוא מבעט תמיד בהוראת ב"ד וכמה דתימר תמן גבי עשו הקהל או רובן על פי הוראת בית דין שאין המבעט בהוראה מצטרף לרוב וכדאמרינן בריש הוריות שאינו נקרא עשה על פי ב"ד אלא התולה בב"ד ולאפוקי האי שהוא תמיד מומר בהוראה אלא שעכשיו נדמה לו שהוא כך ועשה כפי הוראתן ואינו לא מעלה ולא מוריד לענין הצטרפות הרוב לא לכאן ולא

לכאן אוף הכא הזב מכיון שלא הותרה טומאת זיבה בפסח אלא נדחה תמיד לפסח שני אינו לא מעלה ולא מוריד להצטרפות הרוב:

צריכין לעשות פסח שני. דהואיל ויחידים הן ואין עושין בטומאה ומספק אין יוצאין בראשון וצריכין לעשות פסח שני:

יעשו בטומאה. וכהאי דר' הושעיה לקמן בפ"ח גבי צבור שנטמא בספק ברשות היחיד ורבי זעירא סבירא ליה הכא דיעשה בטומאה הכל דמתוך שאינו ידוע איזהו שנטמא הוי ליה פסח הבא בטומאה:

תני ר' הושעיה יעשו בספקן. כלומר כמי שהן בספק טומאה ונפקא מינה שלא יטמאו עוד כטומאה ודאית:

לא מסתברא דלא כהדא דתני ר' הושעיה וכו'. כלומר לא מסתברא לפרש להא דר' הושעיה דקאמר יעשו כספקן אלא כהדא דאשכחן דתני ר' הושעיה דלענין זה הוא שלא לענוש לאותו יחיד וכן לכל יחיד ויחיד מהן כרת אם לא עשה פסח שני דהואיל ואחד מהן הוא שנטמא ואינו ידוע איזהו כולן עומדין בספק טומאה ופטורין מכרת בפסח שני כדין טמא השנוי לקמן ריש פ"ט:

להורייה הלכו אחר ישיבת ארץ ישראל. אם יש רוב הקהל מכל יושבי ארץ ישראל שעשו כהוראת בית דין הוי רוב ויושבי חוץ לארץ אינן בכלל:

לטומאה. לענין קרבן פסח שדוחה טומאה ברוב הקהל הלכו אחר הרוב הנכנסין לעזרה ואין שאר יושבי ארץ ישראל מן המנין וגרסינן להא בפ"ק דהוריות סוף הלכה ב':

מה. ושואל הש"ס מאי קאמר כיצד משערין אותן מפני שהפסח נשחט בשלש כתות ונכנסין כל כת זו אחר זו כדתנן לעיל בפ' תמיד נשחט ואם בכל כת וכת משערין לרוב הנכנסין מהן או אין משערין אלא בכת הראשונה בלבד וכלומר דכשאתה אומר בכל כת וכת א"כ היאך מתנהגין הן בהראשונה דשמא בשניה איכא רובא טמאין או דילמא ליכא רובא והוא גופה נמי מספקא ליה אם בכל כת אזלינן בתר רובא דילה או אפשר שהכל הולך אחר כת הראשונה בלבד ואחריה נמשכין כל הכתות האחרות:

אמר ר' יוסי בר בון דלא כך ולא כך אלא בכל הכתות משערין ועד שהן מבחוץ לעזרה הן משערין אי איכא רובא טמאין בכל העומדין להכנס לעזרה אז עושין בטומאה ונכנסין הן כולן בחילוק שלש כתות זו אחר זו:

לראייה הילכו וכו'. כלומר הא דקאמרת הולכין בטומאה אחר רוב הנכנסין לעזרה היינו לענין קרבן פסח הבא בטומאה וכדאמרן אבל לענין ראייה בעזרה שמצוה בפני עצמה

היא כדכתיב בבוא כל ישראל לראות הולכין אחר כל גבול ישראל ואם יש בהן רוב טמאין דוחה הוא את הטומאה ומותרין לילך כדי להראות בעזרה ולהביא קרבנות הצבור:
טעמא דר' יהושע בן לוי. דכתיב ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת ועד נחל מצרים וכיון דכתיב וכל ישראל עמו למה לי דכתב עוד קהל גדול וגו' אלא ללמדך דבכל הגבול מלבוא חמת עד נחל מצרים משערין למיקרי קהל גדול ורוב דהוי ככל ישראל:

הלכה ז

מתני' **הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא**. הפסח או הדם:
הציץ מרצה. הואיל ולא נודע קודם הזריקה ופטור הוא מפסח שני:
נטמא טומאת הגוף. שנטמאו הבעלים אחר שנשחט שדינו שלא יזרק הדם ואפילו בדיעבד אם זרק אין הציץ מרצה וחייבין לעשות פסח שני:
מפני שאמרו הנזיר ועושה פסח. שוין הן בזה דגבי נזיר כתיב וכי ימות מת עליו וגו' ואם נטמא בשעת הבאת קרבנותיו סותר הוא:
הציץ מרצה על טומאת הדם. שאירע אבל לא על טומאת הגוף:
נטמא. גופו בטומאת התהום וזהו טומאת מת שלא ידע בה אדם מעולם ונקרא טומאת התהום לפי שהיתה מכוסה כמו הדבר שבתהום:
הציץ מרצה. שכך היא הלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום לנזיר ולעושה פסח מכיון שלא הכיר בה אדם בטומאה זו ואם אח"כ נודע לו בטומאה זו עושה פסח פטור מפסח שני וכן נזיר שנודע לו מהטומאה זו אחר שהביא קרבנותיו אין צריך להביא קרבן טומאה ולא אמרו טומאת התהום אלא בטומאת המת בלבד:
גמ' **מתני'**. דאמרה הציץ מרצה על טומאת הדם בשנטמא הדם משירד לאויר הכלי וזרקו ואח"כ נודע לו אבל אם נודע לו אחר זריקה שנטמא הדם עד שהוא מלמעלן באויר מקודם שנתקבל בכלי נעשה כמקבל מים שהרי דם פסול הוא ואפי' לא נודע לו עד אחר הזריקה אין הציץ מרצה:
מנין לספק קבר התהום. שהציץ מרצה בעושה פסח וגרסינן לסוגיא זו בפ' בתרא דנזיר בהלכה ב' עד להוציא משכב ומושב:
לכם. כתיב גבי טמא ובדרך רחוקה ודרשינן מה דרך רחוקה לכם הוא ובגלוי אף כל דבר טומאה שהוא בגלוי:
עליו. מיותר הוא אלא מה עליו שהוא בגלוי וכו' שתהא מחוורת לו בטומא' ברורה וידועה:

צבור שנטמא וכו'. אף על גב שקרבן צבור דוחה טמאה אפי' היא ודאית מיבעיא ליה היכא שנטמאו בטומאת התהום אם הציץ מרצה להתיר הבשר באכילה כדלקמן:
קל וחומר. הוא מה אם היחיד שהורעת כוחו בטומאה ידועה שאין קרבן היחיד דוחה טומאה בקרבן שאין קבוע לו זמן יפית כוחו בספק קבר התהום כדתנן במתני' שאפי' נטמא גופו הציץ מרצה בנזיר ועושה פסח:
צבור וכו' בספק קבר התהום. שיהא הציץ מרצה להתיר הבשר באכילה ואף על פי שבטומאה ודאית אין הציץ מרצה להתיר הבשר כדלקמן:
קל שאתה מיקל ביחיד אתה מחמיר בצבור. כלומר דדחי לה הש"ס דלאו ק"ו הוא שמצינו איפכא קולא ביחיד וחומרא בצבור בכה"ג:
קל שאתה מיקל ביחיד. מה היא שאם נתוודע לו לפני זריקה וכו' כלומר אפי' נתוודע לו לפני זריקה שנטמא בטומאת התהום הציץ מרצה בעושה פסח כמו אם לא נתוודע לו עד לאחר זריקה והורצה הוא בשביל שלא יצטרך לדחות לפסח שני:
את מחמיר עליו בצבור. דכה"ג שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שנטמא לפני זריקה בשביל שלא יאכל הבשר וכלומר דאלו בצבור מצינו חומרא בזה כלפני זריקה כדאמרינן לעיל בהלכה ה' דהא דתנינן הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה בבא בטומאה משעה ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא אינו נאכל בטומאה וכההיא דתוספתא שהובאה שם שחטו בטהרה ונטמא הצבור יזרק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה הרי שמצינו חומרא בצבור מביחיד שאם נטמאו בין שחיטה לזריקה שאין הבשר נאכל בטומאה ומעתה בדין הוא נמי שנחמיר שאם נתוודע להם שנטמאו בטומאת התהום אפי' אחר זריקה שיעשה כמי שנטמאו לפני הזריקה ואל יאכל הבשר:
קל שאתה מיקל בנזיר טהור וכו'. אגב דאיירי בהא דאיכא קולא בצד זה וחומרא בצד זה מייתי נמי להא וכלומר וכן נמי מצינו כה"ג קולא בנזיר טהור וחומרא בנזיר טמא כדמפרש ואזיל:
שאם נתוודע לו לפני זריקה. בספק קבר התהום יעשה כמי שנטמא לאחר זריקה שלא יצטרך להביא קרבן וטעמא לפי שעל ידי שהציץ מרצה ואפי' נודע לו הספק לפני זריקה הוי כנודע לו אחר כן ושוב אינו סותר נזירות טהרה ואין צריך להביא קרבן טומאה:
את מחמיר בנזיר טמא. ובנזיר טמא מצינו חומרא בכה"ג שאם נודע לו לאחר זריקה שנטמא בספק קבר התהום יעשה כמי שנטמא וחזר ונטמא טומאה ודאית לפני זריקה שמביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד:
כהדא דתני התם לעיל בפ"ו הלכה ו' נטמא וחזר ונטמא וכו' הרי קולא לזה וחומרא לזה:

עובד של פסח. כהן העובד בקרבן הפסח מהו שירצה עליו הציץ אם נטמא בספק קבר התהום:

ק"ו **ומה אם הבעלים שהורעת כחו בזקן וחולה**. בפסח שאין שוחטין אותו על זקן וחולה שאין יכולין לאכול כזית דהוי שלא לאוכליו כדאמרינן לעיל בפ"ה:

יפית כחן. של הבעלים בטומאת התהום שהציץ מרצה עליו:

עובד שיפית כחו בזקן וחולה. שכשר הוא לעבודה אם אינו רותת ורועד כשהוא עומד אינו דין וכו':

לא אם אמרת בבעלים. שכן מצינו שיפית כחן בשאר כל הטומאות שבשנה כגון טמא שרץ ונבלה דקיי"ל דטמא שרץ משלח קרבנותיו תאמר בכהן שהורעת כחו בכל ימות השנה שאם הוא טמא שרץ אינו יכול להקריב שום קרבן והואיל וכן לפיכך הורע כחו נמי בטמא מת בפסח שלא יהא הציץ מרצה עליו בספק קבר התהום:

מאי כדון. מאי הוה עלה:

לכם. כתיב דמיניה דרשינן לעיל ריצוי ציץ בטומאת התהום ובין לו ובין להעובד שלו:

עד כדון עושה פסח. שאף לכהן היא מרצה נזיר מנין להכהן:

הוינן סברין מימר. מעיקרא דלא הותרה לכהן העובד של נזיר דעליו כתיב דמיניה ילפינן היתר טומאת התהום בנזיר ועליו מיעוטא הוא דוקא עליו בעינן טומאה ידועה ולא ספק טומאת התהום אבל לא בכהן העובד שלו אלא מן מה דתני במתני' נזיר ועושה פסח בהדדי ש"מ דשוין הן בכל מילי ומה דנפל היתירא לדין נפל היתירא לדין:

איזהו קבר התהום שאפשר לומר בו שלא נודע מעולם:

המת. שנמצא נקבר בקש ובתבן שהן להתגלגל מאליהן ע"י הרוח וכן עפר וצרורות עשויין להתגלגל מעצמן ויכול להיות שלא הכיר בו אדם מעולם שנקבר שם:

במים ובאפלה ובנקיקי הסלעים. הואיל ואדם יכול להסתכל בהן ע"י הדחק ואפשר שהכיר בו אחד מעולם אין זה עושה קבר התהום:

כללו של דבר. כל שאין אתה יכול לפנותו עושר קבר התהום וכל שאתה יכול לפנותו אין עושה קבר התהום כצ"ל. ובספרי הדפוס נתחלף הוא. שהדברים שאין אדם עשוי לפנותן אלא נשארין הן במקומן לא חיישינן נמי שאדם נתנן לשם מדעת אלא מעצמן נתגלגלו לשם ועושה קבר התהום אבל דברים שאדם עשוי לפנותן אין עושה קבר התהום דהואיל ומדרך לפנותן חיישינן שמא אדם אחד מדעת נתנו לשם ועתיד לפנותו וא"כ כבר הכיר בו א'. ויש לפרש בדוחק לפי גי' הספרים דכל שאת יכול לפנותו היינו שבקל יכול הוא להפנות מאליו כמו הקש והתבן ואת יכול לפנותו דקאמר שאת יכול לומר

בו שנפנה הוא מעצמו לכאן ועושה קבר התהום שאפשר שלא הכיר בו אדם וכל שאין אתה יכול לפנותו שאין אתה יכול לומר בו שעשוי הוא לפנות מעצמו לכאן אין עושה קבר התהום דמסתמא אדם אחד הביאו לכאן אלא דנראה מהא דלקמיה שטעות הוא בספרים וכמו שהגהתי כך הוא העיקר וקש ותבן אין אתה יכול לפנותו קרית להו א"כ הך ברייתא דלא כר' יוסי היא דר' יוסי אמר תבן וביטלו בפירוש אז הוא בטל והאי דר' יוסי תוספתא הוא בפ' ט"ז דאהלות ואמתני' דפרק ט"ו דאהלות מיתניא דתנינן התם בית שמלא עפר וצרורות ותבן ויש בו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת דהואיל שאין שם חלל טפח הויא לה טומאה רצוצה וטמונה וקיי"ל טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע בוקעת ויורדת עד התהום וקאמר ר' יוסי התם עלה תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר דמשמע שידוע הוא שאין עתיד לפנותו שביטלו בפירוש להיות שם אבל תבן סתם עתיד לפנותו היא וכמאן דאית ביה חלל טפח דמי והכא דאמרינן דאפי' סתם תבן כאין עתיד לפנותו הוא דלא כר' יוסי:

רבי יוסי בר' בון. אמר דברי הכל הוא הכא דמה דאמר ר' יוסי מיירי בשבללו לתבן בעפר כמו שעושין לבנין שמערב לתבן עם הטיט ובכה"ג מסתמא עתיד לפנותו הוא והלכך לא מיבטל עד שיבטלנו בפירוש:

יש תבן שהוא כעפר. מילתה דר' יוסי דתוספתא דהתם נקט ואתי כדמסיים שם:

תבן שאין את עתיד לפנותו. כגון שהוא מפוזר הרבה וידוע הוא שאין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם ובטל:

עפר שאת עתיד לפנותו. שידוע הוא שעתיד לפנותו הרי הוא כתבן סתם ולא בטל ור' יוסי בר' בון מפרש לה נמי בתבן שבודאי עשוי לפנותו וכדאוקי לעיל:

חופהו מחצלות. אטומאה בבית קאי ויש בו חלון לבית אחר ובו פותח טפח מביא הטומאה לצד השני ואם חופהו להחלון במחצלת בטל ואין כאן פותח טפח שיביא הטומאה לבית או לצד האחר:

איתא חמי. ומתמה הש"ס על זה בא וראה הרי אם מלאוהו להבית במחצלות ודאי לא בטל הוא דעתיד הוא לפנותן וחיפהו להחלון מחצלות בטל קאמרת בתמיה אלא דלא היא דמסתמא לא מבטל ליה:

מילאוהו חריות. של דקל צריכה היא דמספקא לן אם עתיד לפנותן או שמא מבטלן שם:

אפי' ריק. לישנא קלילא הוא וכמו רקיק חררה דקה ורכה וס"ל דמסתמא מבטל ליה הואיל ודק הוא ונרקב מהלחלוחית הוא:

כל שאין אדם זוכרו. שנקבר בו א' ולא היה ניכר מעולם ופריך וחש לומר שמא יש אחד בסוף העולם שיודע בו ובחזקת החי כחי וכלומר כמו שהוא בחי שחזקתו שראה אותו אדם אחר חי. א"נ שחזקת החי לטפל בחבירו ולקברו ולשון בחי לשון נאה ומתוקן הוא ועל דרך סגי נהור:

תיפתר שמצאו קמצוץ. מרוצץ וממועך וכדאמר שם לקמן שאני אומר גל נפל עליו והרגו ולא הכיר בו אדם מעולם אין לך עושה קבר התהום למיחשב ליה לספק טומאה וצריך ריצוי ציץ אלא למת בלבד ולא אמרו כן בשאר ספק טומאה:

הא נבלה לא. לאו נבלה ממש מתפרשת דמה ענין משכב ומושב דלקמיה גבי נבלה אלא לשון ניוול ונמאס הוא ועל זב קאי וכך הוא דרך הש"ס הזה להשתמש בשמות הכנויים וקאמר דק"ו הוא לומר כן גם בזב דמה אם המת שאינו עושה משכב ומושב כדתנן בפ"ה דזבים עושה הוא קבר התהום ומיטמא מספק טומאת נוילה והוא הזב שעושה משכב ומושב אינו דין שתעשה בו ספק טומאה כקבר התהום:

לאיזה דבר נאמר וכו'. כלומר דמשני דלאיזה דבר נאמר כן לאו לענין החומרא שמשוינן ליה מיהת לספק טומאה אלא איפכא הוא ולקולא נאמר דבטומאת המת מרצה הציץ עליו ואין צריך לפסח שני ולהוציא להמטמא משכב ומושב מזה שאין אומרים דין טומאת התהום בזיבה וכגון הזב בשביעי שלו דספק הוא שמא יראה היום ויסתור כל שבעה וספק לא יראה אין שוחטין וזורקין עליו בפסח ונדחה הוא לפסח שני:

תמן תנינן. בריש פ"ב דזבחים:

כל הזבחי' שקיבל דמן וכו'. דמקבלה ואילך צריך כהונה ובכשר אבל אלו הפסולין מחללין העבודה:

דרומייא. זקני דרום אמרין דהא דקחשיב בהאי מתני' דטמא מחלל עבודה בטמא טומאת זיבה או טומאת צרעת אנן קיימינן ומשום דלא אשכחן בטומאה דכה"ג שהותרה מכללה בצבור אבל בטמא טומאת מת נהי דלכתחלה לא יעבוד אם עבד אינו מחלל העבודה מאחר שטומאת מת הותר מכלל טומאה לרבים גבי פסח וה"ה שהותר מכלל טומאה בכל קרבנות צבור אלא משום דשאר קרבנות צבור שדוחין הטומאה בטומאת מת מפסח היא דילפינן כדאמרינן לעיל ריש פ"ו להכי נקט בפסח:

מתיב רשב"ל לדרומיי. הא האי מתני' בקרבן יחיד מיירי והיאך גמריתו דכהן טמא מת מרצה בדיעבד מהאי דהותרה מכללה בקרבנות צבור אדרבה נילף מק"ו שאינו מרצה בקרבן יחיד דמה אם הבעלים שיפיתה כוחן בשאר כל הטמאות שבשנה שמשלח הוא

קרבנותיו אם הוא טמא שרץ או טומאת זיבה בשביעי שלו דדמי לטמא שרץ שיכול לאכול בקדשים לערב וכן כל כיוצא בזה:

הורעת כחן.. של בעלים בטמא מת בפסח שהיחיד שנטמא טמא מת אינו יכול לשלח קרבנו אלא נדחה לפסח שני:

עובד. כהן העובד שהורעת כחו בשאר כל הטומאות של כל השנה דהא מודיתו דכהן הטמא בשאר הטומאות כגון זיבה וצרעת וטמא שרץ שמחלל הוא העבודה אינו דין שהורעת כחי בטמא מת בפסח כלומר אף בפסח וה"ה בכל קרבנות יחיד בדין הוא שהורע כחו של הכהן בטומאת מת שהרי הורעת כחו משל בעלים בשאר כל הטומאות:

ועוד בלאו האי ק"ו קשיא על זקני דרום ממתני' דידן ששנה רבי וכו'. והרי בהדיא שאינו מרצה על טומאת הגוף:

אין תימר וכו'. וכי תימא דמתני' בנטמא טומאת זיבה וצרעת אנן קיימין לית אתה יכול לפרש כן דהא תנינן נטמא טומאת התהום הציץ מרצה ואין לך עושה קבר התהום אלא למת בלבד כדאמרינן לעיל אלמא דבטומאת מת הוא דאיירינן במתני':

מה עבדין לה דרומאי. להמתני' פתרין לה בבעלים להא דקתני נטמא טומאת הגוף אין הציץ מרצה אבל בכהן העובד הציץ מרצה בטומאת מת:

והא תנינן נזיר פתרין לה בעובדין כלומר והא דתנינן נזיר במתני' לא צריכו לאוקמי בבעלים דוקא אלא אף בכהנים העובדים ומשום שבנזיר א"א לומר שהותרה טומאת מת מכללה ואף בהן שנטמא טומאת הגוף אין הציץ מרצה:

על דעתיה דרשב"ל. דמקשה לדרומאי מהמתני' משום דס"ל לא שנייא היא בעלים היא עובדין ועל תרוויהו תנינן נטמא טומאת הגוף אין הציץ מרצה:

הרי זה ק"ו שיש עליו תשובה וכו'. וכדאמרינן לעיל דזקן וחולה בבעלים אין שוחטין עליו את הפסח וכהן זקן וחולה כשר הוא לעבודה. ואם כן הק"ו דרשב"ל בטל הוא דאית ליה פירכא שכן מצינו שהעובד יפה כחו משל בעלים:

אמר ר' חנינא הרי זה ק"ו וכו'. כלומר ומצד אחר גם כן מיפריך הוא שכן יפה כחו של העובד בפסח שאין מילת זכריו ועבדיו של הבעלים מעכבין אותו מלעבוד תאמר בבעלים שמעכבין אותו מלעשות פסחו כדכתיב גבי זכרים המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו וגבי עבדים ומלתה אותו אז יאכל בו:

ר' יצחק בר גופתא. הקשה לפני ר' מנא על האי דזקני דרום דמעיקרא דדינא ליתא כלל דהאיך נילף לכהן בקרבנות היחיד בשאר ימות השנה שמרצה בטומאת מת מהא דאשכחן בצבור בפסח שהרי הבעלים גופייהו לא ילפינן יחיד בפסח מן הצבור בפסח

ואלו יחיד וכו' היה למד מן הצבור שפיר הוה ילפינן נמי עובד וכו' מן הצבור בפסח אבל השתא איך נילף עובד ביחיד מן הצבור בפסח:

ר' אמי בעי. קושיא אחריתא על הא דזקני דרום מהאי מתני' דזבחים גופה דהא לדידהו ההן טמא דקתני במה את מפרש ליה בטמא טומאת זיבה וצרעת שהן מחוסרי כפרה. וא"כ קשיא והתנינן במתני' מחוסרי כפרה שמחללין עבודה ואם משטבל ואינו אלא מחוסר כפרה בלבד הוא מחלל לכ"ש עד שלא טבל ולמה צריכה ליה למיתני לטמא:

ההן טבול יום מה את עביד ליה. ועוד קשיא דההן טבול יום דקתני במתני' מה את מפרש ליה על כרחך בטבול יום מן המת דמזיבה וצרעת תיפוק ליה דמחוסר כפרה הוא ולזקני דרום קשיא:

איתא חמי. בא וראה טמא מת גופיה אינו מחלל עבודה ולכ"ש לטבול יום מן המת שלא יחלל והאיך תני במתני' לטבול יום שמחלל:

אלא בטבול יום מן השרץ. וכ"ת דמפרשי דבטבול יום מן השרץ מיירי א"כ קשיא איתא חמי טבול יום מן המת דחמיר ועל כרחך דלזקני דרום אינו מחלל כדאמרן ולכ"ש שטבול יום מן השרץ בדין הוא שלא יחלל:

אמר ר' שמואל בר יודן. דמטבול יום לא קשיא לזקני דרום דיכולין לפרש בטבול יום דמגעי זבין שהנוגע בזב מטמא טומאת ערב וזה אינו מחוסר כפרה ושפיר מצי לאוקמי בכהאי גוונא:

רבנן דקסרין פתרין. אליבא דזקני דרום דמצי לפרושי דכולה בזב מיירי טבול יום שראה אחת ואינו אלא כבעל קרי:

טמא שראה שתים כצ"ל ואין צריך קרבן ומחוסר כפורים בשראה ג' ראיות מיירי דהוי זב גמור וצריך קרבן:

על דעתן דדרומאי. איכא למיבעי אם מגע זב כדין זב גופיה לענין קרבן פסח דכמו דצבור זבין אין מביאין בטומאה מגעי זבין נמי אין מביאין ולדרומאי דעבדין מגע זב כזב לענין חלול עבודה כדמפרש ר' שמואל אלייהו אם ה"ה לענין פסח כן:

נשמעינה. לזה מן הדא וכו' דאמר לעיל דדריש עון טומאת הקריבין הציץ מרצה ולא עון המקריבין ומהו עון טומאת הקריבין דם זב בתמיה וכי הדם זב הוא לא מגע זב קאמר שאם נטמא הדם במגע הזב הציץ מרצה אף טומאת המקריבין שאין הציץ מרצה נמי דכוותה שאם נטמא במגע זב הוי כזב וא"כ הדא אמרה שאם היה הצבור מגעי זבין ומגעי זבות אין עושין הפסח בטומאה אלא נדחין לפסח שני כמו אם היו בעצמן זבין:

הלכה ח

מתני' **נטמא שלם או רבו שורפין אותי לפני הבירה**. כל המקדש כולו קרוי בירה שנאמר אל הבירה אשר הכינותי ואית דאמרי מקום היה בהר הבית ושמו בירה וכדקאמר טעמו בגמ' ששורפין אותו שם כדי לפרסמו ולביישו ושיזהרו שלא יביאו עוד לידי טומאה ודוקא אם לא נזהר עד שנטמא רובו:

מעצי המערכה. לפי שלב ב"ד מתנה עליהן שיכול ליהנות משל הקדש הואיל והזקיקוהו לשרפו לפני הבית ולביישו:

נטמא מיעוטי. לא הזקיקוהו לביישו וכן הנותר של פסח טהור ושורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן:

מעצי עצמן. הציקנים הן הצרי עין ומקמצין את שלהן שורפין את המיעוט ולהנותר מפסח טהור לפני הבירה ובשביל ליהנות מעצי המערכה וקמ"ל דאין חוששין לכך מכיון שהן עצמן רוצין להתבייש ובשביל ליהנות בדבר מיעוט:

גמ' **כדי לפרסמו וכו'**. כדפרישית במתני':

אמר הריני שורפו וכו'. כלומר הא פשיטא לן שאם רוצה לשרוף לפני הבירה מעצי עצמן אין שומעין לו כדי שלא לבייש את מי שאין לו עצים:

לא צורכה דלא אמר וכו'. כלומר לא צריכה בהא דמספקא לן אלא אם אמר הריני שורפו על גגי מעצי עצמי מהו דאפשר דרשאי הוא מכיון שאינו רוצה ליהנות משל הקדש ואין כאן משום שלא לבייש את מי שאין לו הואיל ואינו נראה לכל:

כל שכך אין שומעין לו. ופשיט לה דבזה מכל שכן שאין שומעין לו לשרוף על גגו דכדי לביישו על שלא נזהר מלטמאו הזקיקוהו לשרפו לפני הבירה:

ר' ירמיה בשם ר' הילא. טעמא שמניחין להציקנין ליהנות מעצי הקדש כדי להודיע לבא אחריו שהוא ציוקן וכלומר שהכל יראו ויאמרו כמה צייקן הוא זה בשביל דבר קל ומתבייש בעצמו וכדי שלא יעשו כמוהו:

תדע לך. שהוא כן דבכל אתר לא צווח ליה צייקן וכלומר דבעלמא לא שמעינן שהתנא קורא אותו צייקן וכהאי דתנינן לעיל סוף פ"ג גבי מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש שאם לא עבר צופים חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה ואינו מכנה שם בשם צייקן. והכא קורא אותו צייקן אלא דטעמא דהכא הואיל ולא נזהר מטומאה ומנותר ואפי' כן הקהילו בו שלא לביישו מכיון שאינו אלא מיעוט והוא בעצמו רוצה להתבייש בשביל ליהנות מעצי המערכה אומרים לו ליהנות כדי להודיע לכל ולא יעשו אחריו כיוצא בו:

קל הוא שהקלו באכסנאי. כלומר דדחי לה דמהאי דסוף פ"ג אין ראייה שאכסנאי נקרא מכיון שהחזיק בדרך והקילו בו ליהנות לכתחלה מעצי המערכה:
כל הר הבית קרוי בירה. כלומר אף המקדש שבהר הבית קרי בירה דכתיב ולבנות הבירה אשר הכנותי ועל המקדש קאי:

הלכה ט

מתני' הפסח שיצא חוץ לחומת ירושלים או שנטמא בי"ד ישרף מיד ואין טעון עבור צורה שיפסל משום נותר וטעמא דזהו נקרא פסול הגוף כדקאמר בגמרא:
מתו הבעלים או שנטמאו. אין זה פסול הגוף בהפסח אלא מחמת דבר אחר הוא ונקרא פסול מכשיר כמו שנטמא הדם כדקאמר לעיל סוף פ"ו:
תעובר צורתו. ימתין עד שיבא לידי נותר וישרף בששה עשר לפי שאין שורפין קדשים בי"ט ששריפת קדשים עשה וי"ט ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה אף זה ישרף מיד בבבלי קאמר דלא פליג ר' יוחנן בן ברוקה את"ק אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם דלא איתחזי בשר לאכילה והוה ליה כפסולו בגופו ואין הלכה כר' יוחנן ב"ב:
גמ' **תני ר' חייה פסול פיגול גוף הוא**. כל שנפסל מחמת עצמו או שנתפגל זהו פסול הגוף וישרף מיד:
נטמאו הבעלים וכו'. כדפרישי' במתני':
ר' נחמיה. בברייתא דת"כ דלקמיה ור' יוחנן בן ברוקה דמתני' דקרי ליה בכהאי גונא פסול הגוף וישרף מיד אמרו דבר אחד:
דתני. בת"כ פ' שמיני גבי הא דכתיב ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף וגו' ופליגי שם מפני מה נשרף דר' נחמי' ס"ל מפני אינות נשרפה שבאותו יום מתו נדב ואביהוא והיו אהרן ובניו אוננים ואסורין באכילת קדשים וכדמפרש התם לפי ששלשה שעירים היו שם שעיר נחשון ושעיר של יום כדכתי' ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ושעיר של ר"ח ואותו של ר"ח הוא שנשרף כדדרשינן מדברי משה שאמר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה וגו' וא"כ זה שנשרף מיד והרי אין פסולו אלא בבעלים שאינן יכולין לאכול והיינו כר' יוחנן ב"ב דמתני' דקרי ליה פסול הגוף וישרף מיד:
אמר ר' נחמיה. זהו ט"ס בהעתקה והתם גריס אמרו לו לר"נ וכו'. ר' יהודה ור"ש דפליגי עליה אמרו לו וכי מפני אינות נשרף והא לא נשרף אלא מפני הטומאה שאירעה באונס

לשעיר של ר"ח שאילו מפני אנינות נשרף היה להן לשלשתן לישרף והרי לא נשרף אלא של ר"ח כדדייקי מדכתי' ואת שעיר החטאת וגו' והנה שורף אלמא אחד הוא שנשרף:
דבר אחר והלא פנחס היה עמהן ולא היה אונן והיה לו לפנחס לאכלו:
דבר אחר והלא מותר. לאונן לאכול קדשים בערב והיה להם להמתין עד הערב ולא לשרפו ותשובת אהרן למשה שאמר לו ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום וגו' לא הספיק לפי דבריך שמפני אנינות נשרף:
על דעתיה דר' נחמיה ישרוף וימנה. כלומר דמפרש וא"כ קשיא לרבי נחמיה דהא שפיר קאמרי ליה מפני מה לא נשרף אלא זה של ר"ח וישרוף אף השנים אחרים וימנה אותן הכתוב ומשני סבר ר' נחמיה דבאמת שלשתן נשרפו ולא דייק ליה הא דכתיב והנה שורף לשון יחיד אלא דמפרש ליה לקרא הכי ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה שעיר זה שעיר נחשון החטאת זו חטאת שמיני דרש דרש זה שעיר ר"ת והנה שרף הכל:
היה לו לפנחס לאכול. שהקשו לו זה ל"ק משום דעדיין לא נתמנה כה"ג וכ"ג לאו דוקא אלא שלא נתכהן פנחס מפני שנולד קודם שנבחרו אהרן ובניו לכהונה עד שהרגו לזמרי דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא וגו' דמשמע מאותה שעה הוא שנבחר והא דנקט כ"ג משום שלבסוף היה כ"ג:
והיה לו וכו'. והא דהקשו לר"נ עוד שהיה לו לאהרן ובניו לאכול לערב נמי ל"ק דקסבר ר"נ אנינות לילה מה"ת היא ואסור לאכול אף לערב:
אמר ר' ירמיה וכו'. אדלעיל קאי דקאמר ר' יוסה בר' חנינה ר' נחמיה ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד וקאמר ר' ירמיה אוף ר' יוסי הגלילי דלקמן ס"ל נמי דכותהון אלא איידי דאיירי בהא דר"נ מייתי לה לפלוגתא דתנאי ומה שהשיבו לו והדר למילתא דמתני':
דתנינן תמן. בסוף פ"ח דזבחים חטאת שקיבל דמה בשני כוסות ויצא אחד מהן לחוץ לעזרה הפנימי כשר ונותן ממנו מתנותיו והקרבן עולה לו:
נכנס אחד מהן לפנים. להיכל וכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף:
ר' יוסי הגלילי מכשיר בחיצון. דדריש מדמה כל דמה דוקא כדמפרש טעמייהו לקמן ומייתי הכא לכולא דמתני' והדר מסיק למילתא דר' יוסי הגלילי דאתיא נמי כר' יוחנן בן ברוקא:
וחכמים פוסלין. דדרשי מדמה ואפי' מקצת דמה פסול מדלא כתיב את דמה:
ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלומר ומה אם בחוץ שהוא מקום שהמחשבה פוסלת שאם חישב בשחיטה על מנת לזרוק דמה בחוץ פסולה ולא עשה בה

המשואר כיוצא שהרי אם הוציא מקצת הדם לחוץ אין המשואר שבפנים נחשב כיוצא דהא אמריתא הפנימי כשר:

מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים. שאם חישב על מנת ליתן את הניתנים בחוץ בפנים כשר הוא כדתנן שם בסוף פ"ג אינו דין שלא נעשה המשואר כנכנס ויהיה החיצון כשר:

נכנס לכפר אעפ"י שלא כיפר. בפנים פסול דברי ר"א. דדריש נאמר כאן לכפר ונאמר להלן וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר מה להלן בשלא כיפר אף כאן בשלא כיפר וסבירא ליה דנין בהמה מאדם:

ר"ש אומר עד שיכפר. דסבירא ליה אין דנין בהמה מאדם אלא נאמר כאן לכפר ונאמר להלן ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר מה להלן בשכיפר אף כאן בשכיפר וס"ל דנין חוץ דכאן שהוא בחטאת החיצונה מבפנים שהוא פר ושעיר יוה"כ שמצותן בפנים:

ר' יהודה אומר אם הכניס. הדם למבפנים שוגג כשר הא אם הכניס במזיד פסול ואעפ"י שלא כיפר:

כל הדמים פסולין וכו' לא הרצה הציץ אלא על הטמא וכו'. דכתיב גבי ציץ ונשא אהרן את עון הקדשים וכתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו וגו' מה קדשים האמורים להלן בטומאה הכתוב מדבר אף עון הקדשים האמורים בציץ בטומאה הכתוב מדבר:

אמר ר' אלעזר תדע לך שהוא פסול מכשיר כר' יוסי הגלילי. כלומר נקיט האי מילתא בידך דשמעי' מפלוגתייהו דפליגי נמי בהא דלר' יוסי הגלילי פסול הדם נקרא פסול מכשיר ולא פסול גוף שהרי חברו מבחוץ והוא כשר וכלומר שנכנס אחד מהן לפנים הרי הוא מכשיר בהחיצון ומפני שלא נפסל עד שיכניס כל הדם כדמפרש טעמיה אבתרה ולרבנן תדע לך דמשוי להו להאי מילתא כפסול הגוף שהרי זה החיצון הוא במחיצתו עדיין ואפ"ה הוא פסול מאחר שנכנס מקצת הדם לפנים:

רבנן דרשי. השתא מפרש לטעם פלוגתייהו דרבנן ור' יוסי הגלילי והאיך מפרשי להני קראי דלעיל דרבנן דרשין להאי קרא דמשה הכי שאמר להם מדוע לא אכלתם וגו' הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה אכל תאכלו אותה בקודש כאשר צויתי דה"ק הן לא הובא את דמה מפני שהן לא נכנס אף מקצת דמה לפנים לפיכך אכל תאכלו אותה הא אם נכנס מקצת דמה לפנים יפה עשיתם ששרפתם לפי שאף אם נכנס מקצת הדם פסול הוא ור' יוסי הגלילי דרש מפני שלא נכנס כל דמה וכו':

מה טעמא דרבנן. בעיקר פלוגתייהו וכו' כדלעיל:

מה טעם דר' יוסי הגלילי. דלא דריש מדמה ואפי' מקצת דמה משום דבקרא דמשה לא כתיב מדמה אלא הן לא הובא את דמה דמשמע כל דמה כדדריש ליה וגלי האי קרא אקרא דמכל חטאת דבעינן כל דמה:

כהדא דתני וכו'. השתא מסיק לה למילתה דר' ירמיה דלעיל דאמר אוף ר' יוסי הגלילי דכוותהון דר' נחמיה ודר' יוחנן בן ברוקה דאפילו פסול מחמת דבר אחר הוי כפסול הגוף וישרף מיד והיינו אם בפסול הדם שנכנס לפנים עד שיכניס כל דמה דאלו מקצת הדם קאמר בהדיא לעיל דלר' יוסי הגלילי פסול מכשיר נקרא ולא פסול הגוף:

רבי יוסי הגלילי אומר אין כל הענין הזה מדבר. קרא דוכל חטאת אשר יובא מדמה אינו מדבר אלא בפרים הנשרפין וכו' אמרו לו א"כ לדבריך מנין לחטאת החיצונה שאם נכנס מדמה לפנים שתהא פסולה והשיב להם לא מן הדין קרייא וכו' ודאי לא אלא מהכתוב הזה הן לא הובא את דמה והא אינו אומר וכו' וכטעמיה ודרשיה דלעיל שמעינן מיהת דאם היה שהכניסו כל דמה יפה עשו ששרפו וה"ז אינו אלא פסול הדם ואפ"ה דינו לשרוף מיד וכר' נחמיה וכר' יוחנן בן ברוקה:

תשובה לר' עקיבא שהיה אומר מדמה ולא כל דמה. ר"ע לא אשכחן לא בהאי מתני' דזבחים ולא בהתוספתא כהאי פלוגתא ושמא קים להו לרבנן דר' יוסי הגלילי ר"ע היא וקאמר דמכאן תשובה לסברי' דר"ע שהרי כל הני תנאי כוותיה דר' יוסי הגלילי סבירא להו דכל דמה הוא דבעינן ואפשר דעל ר"ע דמתני' דלעיל מינה בזבחים קאי דקאמר התם שהיה ר"ע אומר כל הדמים שנכנסו לכפר בהיכל פסולין וכדדריש שם מחטאת וכל חטאת לרבות שאר הקדשים והשתא אימא דוכל חטאת ללמד הוא באה דעד שיובא כל הדם של החטאת ומנין לו לרבות שאר הקדשים אלא דס"ל דהואיל דכתיב מדמה משמע אפילו מקצת דמה א"כ ע"כ וכל דכתיב לרבות שאר הקדשים ומכאן תשובה לר"ע וכדאמרן:

הלכה י

מתני' **העצמות**. שיש בהן מוח ואי אפשר לאכלו שצריך לשברן ושבירת עצם נאסרה וחל עליהן איסור נותר וטעון שריפה:

והגידין. לא נצרכה אלא לשמנו דגיד הנשה דמן התורה מותר אלא שישראל קדושים הם ונוהגין בו איסור א"נ גיד החיצון שהוא סמוך להבשר לצד הירך הרואה את האויר דמן התורה אינו אסור אלא גיד הפנימי הסמוך לעצם ומכיון דהני מותרין מן התורה חל עלייהו איסור נותר ובכלל נותר לא קחשיב ליה משום דהאי על כרחו מתחלתו

עומד לכך שמדרבנן הוא אסור וטעון שריפה ולהכי תנא ליה באנפי נפשיה לאשמועינן דאסור לאכלו:

והנותר. מבשר הפסח שנתעצלו באכילתו וניתותר:

ישרפו בששה עשר. שהוא חולו של מועד שא"א לשורפו בט"ו לפי שאין שורפין קדשים בי"ט כדפרישית במתני' דלעיל:

חל ט"ז להיות בשבת וכו'. לפי שבזמן שהיו מקדשין על פי ראייה היה אפשר להיות חל ששה עשר בשבת:

גמ' **עצם שאין עליו בשר**. מבחוץ במקום אחד:

ר' יוחנן אמר אסור לשוברו. אפי' שלא במקום בשר מפני כזית בשר שיש עליו במקום אחר:

רשב"ל אמר מותר לשוברו. שלא במקו' בשר לפי שלא הזהירה התורה בשבירת העצם אלא א"כ יש עליו כזית בשר במקום שבירה או שיש בו כזית מוח מבפנים:

והא תנינן העצמות והגידין והנותר ישרפו בט"ז. ועל כרחך בעצם שאין עליו בשר מיירי דאי יש עליו בשר תיפוק ליה משום נותר בבשר ואי אמרת מותר לשוברו א"כ קשיא ויקוץ וכלומר היה לו לשוברו בשעת האכילה והאיך הוא בא לידי נותר שיהא טעון שריפה ומשני מפני המוח שבקולית כלו' דבעצם הקולית מיירי שאין עליו בשר מבחוץ ויש בו מוח מבפנים ועל כרחו בא לידי נותר שאסור לשוברו מפני המוח שבו:

ויחלוץ וכו'. אי בעצם הקולית א"כ אכתי קשיא אמאי טעון העצם שריפה ויחלוץ את הבשר שמבפני' והוא המוח יחליצנו מן העצם וישליכנו ויהנה מן העצם:

סברין מימר אין חולצין את הפסול. כלומר שהרי אי אפשר שיחליץ את המוח מתוכו אלא ע"י שבירת העצם וזה אסור ואפילו עכשיו שניתותר ונפסל אפ"ה יש בו משום שבירת עצם דאנן סברין מימר דבו דאמר רחמנא בכשר ואפי' בפסול ואפי' אחר כמה ימים אסרה התורה בו שבירת עצם:

אמר ר' אלעזר לא צריך לאוקמי אליבא דר"ל. דס"ל כהאי סברין מימר דאפי' הפסול מעיקרו יש בו משום שבירת עצם אלא פתר לה ר"ל כר' יעקב דהתוספתא בפ"ו דאמר הבא בכושר משעה ראשונה שהיתה לו שעת הכושר מתחלה ונטמא אחר כך אסור בשבירת העצם ודתנן לקמן השובר בטמא אינו לוקה היינו בשלא היה לו שעת הכושר וא"כ הכא שהיה לו שעת הכושר אלא שנתותר יש בו משום שבירת העצם:

ר' אימי בשם ר' אלעזר מה טעם אמרו וכו'. כלומר משום דקשיא ליה על הא דקתני העצמות דין נותר יש להן שעל כרחו באין לידי נותר שאי אפשר לאכול המוח שבהן

לפי שאינו אלא ע"י שבירת העצם והרי אפשר לחולצו בשעת אכילה ע"י שריפה שמניח גומרתא על העצם במקום המוח ונשרף העצם ומוציא המוח וכדתנינן בתוספתא שם השורף את העצמות והמחתך בגידין ובקרניים ובטלפים אינו עובר בל"ת אלא לאו ש"מ דתנא דמתני' לא ס"ל כהאי תנא דהתוספתא וקסבר שהשורף בעצמות יש בו משום שובר ועובר בלא תעשה והלכך על כרחך שבאין לידי נותר מפני המוח שבהן וישרפו בט"ז:

שמואל אמר נמנין. לאחד שיהיה מן החבורה על מוח שבראש שאפי' אינו מגיע לו אלא כזית מן המוח שבראש נמנין עליו וכדמפרש טעמא לפי שהוא יכול לגוררו ולהוציאו דרך נקב האוזן וא"צ שבירת העצם אבל אין נמנין על מוח שבקולית שאינו יכול להוציאו אלא דרך שבירת העצם:

ר' יוחנן דידיה אמר נמנין לכתחלה על מוח שבקולית. דס"ל כתנא דהתוספתא דלעיל שהשורף אין בו משום שובר ור' יעקב בר אחא קאמר בשם ר' יוחנן דהכי שמיע ליה מיניה אין נמנין לכתחלה על מוח שבקולית ואם נמנה נמנה ויוצא בו ידי חובתו:

על דעתיה דר' יוחנן וישרוף וימנה. על הא דר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן הוא דפריך דהא על כרחך דסבירא ליה שהשורף אין בו משום שובר מדקאמ' ואם נמנה נמנה ואוכל המוח ע"י ששירף העצם ומוציאו להמוח וא"כ אמאי קאמר דלכתחלה אין נימנין וישרוף העצם וימנה על המוח ואפי' לכתחלה ומשני מפני אבדן קדשים שלכתחלה חוששין דילמא בהדי דמנח גומרתא על העצם תשרוף גם ממקצת המוח שבתוכו ה"ז כמפסיד קדשים בידים ולפיכך אסור לכתחלה ואם נמנה נמנה:

על דעתיה דשמואל ישרוף וימנה. הך פירכא אינה אלא כדרך בעיא אליבא דשמואל וה"פ דלשמואל דלא מחלק בין לכתחלה לבין דיעבד דאין נמנין על מוח שבקולית סתמא קאמר ואי מטעמא דחשש' מפני הפסד קדשים לא הוה אסר אלא לכתחלה וכהאי דר' יוחנן אלא ודאי דטעמיה לאו משום חששא בעלמא הוא דמדינא הוא דקאמר אין נימנין והשתא על כרחך דשמואל לא ס"ל כהאי תנא דתוספתא דשורף אין בו משום שובר אלא דס"ל שורף יש בו משום שובר ומי נימא דס"ל כהאי דר' אלעזר דלעיל דדייק לה הכי מהמתני' דקאמר מה טעם אמרו וכו' וכדפרישנא:

סבר שמואל כרבי יעקב וכו'. כלומר אין דסבר שמואל כר' יעקב דלעיל דאם היה לו שעת הכושר אפי' נפסל אח"כ יש בו משום שבירת עצם והלכך טעמא דמתני' דקאמר ישרפו בששה עשר משום דאין להם תקנה אחרת לפי שאסור להוציא המוח על ידי שבירה וליהנות מהעצם אפי' עכשיו שנפסלו מחמת נותר ובשעת אכילה אסור על ידי

שריפת העצם דשורף הוי כשובר וכולה מלתא דשמואל כר' אלעזר דלעיל אתיא דהכי מוקי ליה לטעמא דהתנא דמתני' ופליגא על התנא דהתוספתא:

מה חמית מימר. על המתני' קאי דקתני חל ט"ז להיות בשבת וכו' ומנין לך שאין שורפין בקדשים לא בי"ט ולא בשבת וניתי עשה ונדחי ל"ת וקאמר משום דכתיב ולא תותירו וכו' ומדכתיב תרי זימני בקר בא הכתוב לומר אחר שני בקרים וכו' וישרפו בט"ז והיינו טעמא דרישא כשחל ט"ז בחול:

וכתיב והנותר וכו'. ואם חל ט"ז בשבת ישרפו בי"ז משום דילפינן והנותר והנותר מקרא דכתיב גבי שלמים שלפעמים אתה שורפו לנותר דפסח כנותר דשלמים ביום הג' וכגון שחל ט"ז בשבת:

מהו להצית את האור במדורת חמץ. גרסינן להא לעיל פ' במה מדליקין בהלכה א' וכן להא דלעיל מה חמית מימר וכו' וכדפרישית שם דעיקר הבעיא במדורת חמץ שיש לו לשרוף בע"פ דבלאו הכי צריך לשורפו והלכך מיבעי ליה אם הצית אור במדורת חמץ מבעוד יום מהו שיהא מותר שתהא מדורת חמץ זו דולקת והולכת בי"ט ובשבת או לא:

מאן דיליף. שריפת חמץ מן הנותר כר' יהודה בפ' כל שעה אסור כמו דשריפת קדשים אסור אע"פ שמצית האור מבעוד יום אם הולכת ודולקת בשבת וכדקאמר רב חסדא לעיל שם וה"ה בי"ט:

ומאן דלא יליף מנותר מותר הוא במדורת חמץ. שהציתו מבעוד יום להיות דולקת בי"ט או בשבת ואף על גב דהמוצא חמץ בי"ט של פסח אסור לשורפו והכי תני בהדיא בתוספת' דשבת פ"ב שאני הכא דהא מיהת מצות ביעור חמץ בזמנו הוא דאתחיל ועביד:

ירדו לה בשיטת ר' ישמעאל. אהני דמתני' קאי שאם הן נשרפין שלא בזמנן כגון שחל ט"ז בשבת נשרפין הן נמי בלילה של י"ז כמה דר' ישמעאל אמר תמן וכו' בתוספתא דשבת פי"ו וגריס התם להא בשם ר"א ב"ר שמעון דס"ל דמילה שלא בזמנה נוהג בין ביום בין בלילה:

הלכה יא

מתני' **כל הנאכל בשור הגדול**. שכבר הוקשה כל שעתיד להקשות בו:

יאכל בגדי הרך. של פסח אבל מה שאינו נאכל בשור הגדול כלל אינו נאכל בפסח וכדמפרש לקמיה:

וראשי כנפים והסחוסים. בבבלי רמי דהא מרישא משמע את שאינו נאכל בשור הגדול אינו נאכל בגדי הרך והדר קתני ראשי כנפי' והסחוסין והא הני לא מתאכלי בשור הגדול ומסיק דהכי קתני כל הנאכל בשור הגדול ע"י שליקה הרבה נאכל בגדי הרך בצלי ומה

הן ראשי כנפים והסחוסים וראשי הכנפים הם ראשי הכתפים וכן אותן גידים הקשים שהם סביבות הפרקים באדם ובבהמה ובעוף ונקשרים אותן הפרקים באותן הגידים נקראים ג"כ ראשי כנפים והסחוס שקורין טינדרוס בלע"ז כגון תנוך האוזן וסחוסי החזה וכיוצא בהן שאלו נאכלין בשור הגדול על ידי שליקה נאכלין הן בגדי הרך בצלי:

השובר את העצם בפסח טהור. אחד ששוברו בלילי ט"ו או ששבר בו עצם מבעוד יום או ששבר אחר כמה ימים ה"ז לוקה ארבעים:

אבל המותיר בטהור. כלומר אף בטהור אינו לוקה משום נותר ומשום דהוי ליה לאו הניתק לעשה דכתיב לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו:

והשובר נטמא. כגון שבא בטומאה בתחלה וכן אם נתפגל או נפסל בתחלה שנשחט במחשבת חוץ לזמנו או שלא לשמו אינו לוקה משום שבירת העצם שנאמר ועצם לא תשברו בו בכשר הוא שמוזהר על שבירת העצם ולא בפסול אבל אם היה לו שעת הכושר בתחלה ואחר כך נפסל בטומאה או יציאה וכיוצא בהן יש בו משום שבירת עצם ולוקה:

גמ' **גידים הרכים**. עכשיו וסופן להקשות:

ר' יוחנן אמר נימנין עליהן. בפסח דבתר השתא אזלינן וראויין הן לאכילה:

אין נמנין עליהן. דבתר בסוף אזלינן וגרסינן להאי סוגיא לקמן בסנהדרין פ' בן סורר ומורה בהלכה ב':

מחלפה שיטתיה דר' יוחנן וכו'. קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דלקמן וכן דר"ל אדר"ל:

דאיתפלגון. בהא דתנינן תמן בפ' העור והרוטב אלו שעורותיהן כבשרן וכו' ופליגי דלענין מאי הן כבשר דר' יוחנן אמר לא שנו אלא לאיסור אכילה כגון עור חזיר ועור חטוטרת גמל הרכה וכן לענין טומאת נבלה כאלו דקחשיב אוכל ללקות עור הוא ולא מיחשב כבשר מכיון שסופן להקשות:

משנה שלימה שנה רבי. לנו ובין לאיסור ובין למלקות ובין לטומאה חשיבי כבשר ומשום דבתר השתא אזלינן וקשיא:

מתלפא שיטתיה דרשב"ל. דתמן עבד ליה כבשר וס"ל דבתר השתא אזלינן והכא בגידין הרכין לא עבד ליה בשר. וברומיא דר' יוחנן אדר' יוחנן לא מהדר מידי משום שקבלה היתה בידם דהדר ביה ר' יוחנן לגבי דר"ל בגידין וס"ל אין נמנין עליהן אלא דר"ל אדר"ל קשיא:

שנייא היא תמן שהוא עור ועור סופו להקשות. כלומר אינו עשוי להקשות אלא בסופו אבל עכשיו רך הוא ופריך א"כ כ"ש דמחלפא שיטתיה דר"ל וכו' דמה אם תמן דמיהת

סופו להקשות ביותר ויותר מן הגידין ואפ"ה הוא עביד ליה בשר דאזיל בתר השתא כאן בגידין שאין סופן להקשות כל כך כמו הני דהתם לכ"ש דניזיל בתר השתא:

אמר ר' אבין טעמא דר"ל. כאן דכתיב ואכלו את הבשר ולא גידין וגזירת הכתוב הוא ולא מטעמא דאין נחשבין כבשר:

רבנן דקיסרין אמרי. דפליגי ר' חייה ור' איסי בהאי מימרא דר' יוחנן ור"ל דחד מיחלף דר' יוחנן לדר"ל ודר"ל לדר' יוחנן וחד תני כהדין תנייה דלעיל ומאן דמיחלף להו לית ליה באילין קישויא מרומיא דאהדדי דלדידיה לשיטתייהו הוא דאזלי:

וכמה ישבור בעצם. הפסח ויהא עובר בלאו:

עד כדי שתהא היד מחגרת. כלו' בשר אצבע היד תהא מחגרת בפגימת השבירה וכדמפרש לקמיה להאי דאידך דאמר אפי' צפורן מחגרת בו ומפרש ואזיל מ"ד יד כ"ש צפורן וכו' וכלומר דלא תימא לפרש דמ"ד יד לא בעי אלא שתהא כל כך שבשר האצבע נכנס בהשבירה ומ"ד אפי' צפורן היינו שאם היא כל כך שאפי' הצפורן עם הבשר מחגרת בו הוי שבירה וא"כ האי מ"ד מיקל הוא להכי קאמר דלא היא איפכא היא דהויא דמ"ד יד כ"ש צפורן והיינו דאיהו מיקל שאם מרגיש בשר האצבע לפגימת השבירה מכ"ש שמרגיש הצפורן בה שלעולם נרגשת פגימה הקטנה בצפורן יותר מבבשר ולדידיה צריך שתהא הפגימה גדולה שבשר האצבע מחגרת בה ומכ"ש שהצפורן מחגרת בה ומ"ד צפורן אבל יד לא כלומר דלא שתהא גדולה כל כך שאף בשר האצבע מחגרת אלא אפי' צפורן בלבד מחגרת בה הוי פגימה והיינו דקאמר אפי' צפורן ואיהו הוא דמחמיר:

וממקום בשר. ולאפוקי שלא במקום בשר ואפי' יש עליו בשר במקום אחר:

שמואל בר אבא בעי. על דאמרי במקום בשר דווקא דמעתה לעולם אינו חייב עד שיטול אבן וירסס בתמיה וכלומר שהרי במקום בשר צריך שיטול אבן וירסס עד שישבור העצם תחתיו וכי ס"ד דדוקא בכהאי גוונא אסרה התורה אלא דלאו מילתא היא וכשיש עליו בשר חייב אפילו שברו שלא במקום בשר:

עצם כתיב. ל"י לחייב על כל עצם ועצם שבו:

הדא דתימר בהתרייה אחת. שאם התרו בו בהתראה אחת לא תשבור העצמות חייב הוא על כל עצם ועצם בפ"ע אבל בשתי התראות משכח"ל שחייב שתים אפי' בעצם אחד שכן הוא אפי' בעצם אחד שהתרו בו ושברו וחזרו והתרו בו אל תשברו במקום אחר באותו עצם חייב שתים:

לית הדא פליגא על ר' שמעון בן לקיש. הא דקתני לחייב על כל עצם ועצם וכי לא פליגא הדא על דר' שמעון בן לקיש דקאמר בריש הלכה דלעיל דעצם שאין עליו בשר במקום

זה אף על פי שיש עליו בשר במקום אחר מותר לשוברו והא מהכא משמע שאפי' בעצם כה"ג חייב דהא על כל עצם ועצם קאמר וכי היאך אפשר שלא יהא בו עצם שאין עליו בשר אלא במקום א' ואינו מחופה כולו בבשר ומשני דהא דקאמר ר"ל מותר לשברו לאו דוקא דלא אמר אלא שלא ילקה עליו הא לאסור אסור ואיהו דריש נמי מעצם דכתיב דלא לחייב מלקות על כל עצם ועצם קאמר אלא ללמד דאיסור מיהת איכא בכל עצם ואפי' אין עליו בשר במקום שבירה:

מתיב ר' יוחנן לרשב"ל וכו'. כאן הוא מקומו ולבתר הכי גרסינן הא דמציין אבל המותיר בטהור וכו' דעל הא דקאמר ר"ל מייתו הא דמתיב ליה ר' יוחנן וכדלעיל ומשני מפני מוח וכדפרישית לעיל ומוסיף עוד בקושיא הכא ויחלוץ בשר מן העצם ויקוץ כלומר ויחלוץ ע"י גומרתא שיניח מבחוץ ויוציא המוח שמבפנים ויכול לשברו אח"כ ומשני שלא לפקח מחמת הגומרתא במקום אחר בעצם שהוא תחת הבשר שעליו ולפי גי' הספרים שמצוין זה בתר מתני' דלקמן יש לפרש דקושיא השנייה ויחלוץ בשר מן העצם וכו' אהאי מתני' דלקמן קאי אבר שיצא וכו' דאמאי צריך לקלוף וכו' ומשני וכו' וכדפרישי' ואגב מייתי להאי דמתיב ר' יוחנן וכו' דלעיל:

אבל המותיר בטהור וכו'. מתניתא דקתני השובר בטמא אינו לוקה דוקא בבא בטומאה משעה ראשונה וכו' כדפרישית במתני':

הלכה יב

מתני' **אבר**. מן הפסח:

שיצא מקצתו. לחוץ מחבורה דהאי מתני' בלילי ט"ו איירי שאסור להוציא אפי' מחבורה לחבורה ועובר בלאו דכתיב לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה וכדדריש בהלכה דלקמן ואם הוציא נאסר באכילה ולוקה על אכילתו דהרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים שהרי הוא כטריפה ואם מקצת האבר הוא שיצא חותך את הבשר היוצא סביב סביב עד שהוא מגיע לעצם וקולף את הבשר שמבפנים שלא יצא לחוץ ואוכלו ועד שמגיע לפרק שמתחברים שם שני העצמות חותך הוא זה הפרק שיצא מקצתו ומשליכו:

ובמוקדשים. בשאר הקדשים שאין בהם משום שבירת העצם קוצץ הוא בקופיץ אותו מקצת האבר שיצא וישרף:

מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרוי כל מקום הגפת הדלתות שהוא חופף ונוקף שם כשסוגרין הדלת דינו כלפנים בעזרה לענין קדשי קדשים ובירושלים לענין קדשים קלים ובפסח מן אגף הבית ולפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ ומקום האגף עצמו ג"כ כלחוץ:

החלונות. שבבית לענין פסח ושבעזרה לק"ק ושבחומת ירושלים לקדשים קלים וכן עובי ראש החומה על גגה כלפנים:

גמ' **מתיב רבי יוחנן וכו'**. לפי גי' הספרים שמצויין לזה כאן פירשתי לעיל בסוף הלכה: **הפיגול והנותר**. דתנן לקמן סוף מכלתין שגזרו עליהן טומאת ידים ומצטרפין חצי זית מזה וחצי זית מזה לטמא את הידים וגרסינן לכל זה לקמן שם:

מהו שיפסלו בתרומה. אם נגעו בתרומה דמכיון שאין טומאתן אלא משום גזירה בעלמא אי משום חשדי כהונה בפיגול אי משום עצלי כהונה בנותר אפשר שאין שורפין עליהן את התרומה:

קל וחומר אם מטמאין את הידים לפסול בתרומה. שהידים סתמן אחד מן הדברים שפוסלין בתרומה ואם גזרו עליהן טומאת ידים מסתמא פוסלין הידים שנגעו בהן את התרומה הן עצמן לא כל שכן:

ההן יוצא. זה היוצא בקדשים שפסול הוא מה את עביד ליה לענין טומאת ידים אם דינו כפגול ונותר או דלמא מכיון דלית לן למימר דאתו לאפוקי במתכוין לא גזרו ביה רבנן טומאה:

אין תימר ההן יוצא מטמא את הידים פיגול ונותר אינן פוסלין בתרומה. בתמיה כלומר דמתמה הש"ס על בעל הבעיא דאי ס"ד דכל כך פשטה הגזירה דאפי' ביוצא גזרו טומאת ידים א"כ מאי מספקא ליה מעיקרא דלמא פיגול ונותר אין פוסלין בתרומה דפשיטא ופשיטא הוא דגבי פיגול ונותר דאיכא למיחש בהו משום חשדי ועצלי כהונה דנחמיר בהו שמגען יפסלו את התרומה:

אין תימר וכו'. ומהדר ליה בעל הבעיא דבאמת לפי הס"ד דפגול ונותר אינן פוסלין את התרומה לא הוה מיבעיא לי כלל כיוצא אלא דההן יוצא לא גזרו עליו כלום והכי מסתברא כדלקמיה כי קא מיבעיא לי לבתר דפשטינן דפיגול ונותר פוסלין בתרומה דשמא גזרו נמי על היוצא טומאת ידים:

דלא כן יטמא צד החיצון וצד הפנימי. כלומר דהואיל וכן א"כ מסתברא נמי דלא גזרו טומאה כלל ביוצא דאם לא כן מאי מהני. ליה שחותך צד החיצון יטמא החיצון את צד הפנימי במגעו מקודם שחתכו ומעתה תפשיט לך דאין טומאה כלל ביוצא:

אמר ר' אבין. דמהא לא תפשוט דהא מאן אית ליה דבר טמא מחמת מגע עצמו כן הוא לקמן סוף מכלתין:

לא רבי מאיר. אית ליה האי כדתנן בפ' כ"ז דכלים ומייתי ליה בפ' בהמה המקשה גבי הוציא העובר את ידו וכו' דסבירא ליה לר' מאיר טומאת בית הסתרים מטמא כדקאמר

גבי שלשה על שלשה שנחלק טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס דברי ר"מ ולא קיי"ל כוותיה אלא כר' יוסי דפליג עליה התם וקאמר וכי באיזה מדרס נגע זה דטומאת בית הסתרים לא מטמא:

לא כן אמר ר' יוחנן וכו'. כלומר דמהדר ליה לרבי אבין דנהי דלא קיימא לן כרבי מאיר בטומאת בית הסתרים מכל מקום וכי לא כן אמר רבי יוחנן דלדידן דסבירא לן טומאת בית הסתרים לא מטמא וכל הדברים טהורין ברובן כשחותך רוב מקום הטמא נשאר השאר בטהרה ומעתה היא גופה תיקשי דכיון שחותך רובן לאו כפרוש היא מהשאר ובשעת פרישתו ויהא כמגיעי הרוב בו ויהא פסול גם צד הפנימי דהשתא לאו בית הסתרים היא:

אמר ר' חנניה. דלא קשיא דהכא מיירי במחתך כל שהוא כל שהוא ומשליך ולאו בחותך רוב בפעם א'. דמכיון דבכל שהוא לית ביה שיעור טומאה לטמא נשאר צד הפנימי טהור:

לא קידשו תחת האגוף שבירושלים. תחתיו מבחוץ וכדמפרש ר' ירמיה טעמא כדי שיהא מצורעין שמשתלחין מחוץ לעיר מגינין תחתיהן וכו' ולפיכך מן האגוף ולחוץ כלחוץ:

ודכותה נימא לא קידשו וכו' כדי שיהו זבין המשתלחין חוץ למחנה לויה שהוא הר הבית מגינין תחתיהן וקאמר דלא דמיא דמצורע אין לו מקום אחר להגן עליו שהוא חוץ לעיר אבל זב יש לו איכן להגן שהוא מותר בכל ירושלים:

שלחין. מפשיטין סנדליהון ומניחין תחת האגוף של הר הבית כשנכנסין א"כ מאי הדא אמרה שלא קידשו וכו' דהא אנן תנן לא יכנס אדם להר הבית במנעלו ובסנדלו אלא ודאי אין לו קדושת הר הבית:

גגות ירושלים מה הן. אם קדשו לאכול שם קדשים קלים:

מן מה דמתלין מתלא. שהיה פעם אחת בני חבורה מרובין ולא הגיע לאחד מהן אלא כזית בלבד ואמרו פיסחא כזיתא והלילא שאומרי' בשעת אכילתו מרפס ומחבר איגרא מקול המון שאכלו שם א"כ הדא אמרה שגגות ירושלים קודש:

גגות ירושלים חול. ואלו לא אכלו אלא מלמטה וקראו את ההלל על הגג:

והא תנינן וכו'. אלמא כל שהוא מן האגוף ולפנים כלפנים ואפי' הגגות:

פתר לה בגג מבוצר וכו' היא מתניתא דמיירי באותן גגין שהן שוין לקרקע החצר כגון שקרקע החצר שאצלו גבוה הרבה וגג הוא מבוצר לאויר החצר:

והא תנינן וכו'. ועובי החומה בראשה היינו גג אלמא גגות קודש הן:

עוד היא וכו'. כלומר זה נמי בכה"ג:

ואתיא וכו' שורא ובר שורא. חומה קטנה לפנים מחומה גדולה והיא היתה נמוכה ושוה לקרקע מקום הגבוה שבירושלים:

אם עובי החומה וכו'. השתא מדייק על הא דקתני החלונות ועובי החומה כלפנים החלונות למה ליה אם עובי החומה מלמעלה קידשו מכ"ש החלונות שבתוכה:

בחלון שאע"ג האגוף. מלמעלה הוא דנצרכה למיתני דאע"ג דתימר דתחת האגוף לא קידשו מלמעלה ומקום החלונות קידשו:

מתניתא. דפ"ק דתמיד אמרה כן שהמחילות שתחת ההיכל חול דהא קתני מדורה היתה שם ובית הכסא וכו' אלמא לא קידשו:

א"ר יוסה וכי צואה טומאה היא. שיאסור לעשות שם בית הכסא והלא אינה אלא משום נקוות הגוף ואף אם נתקדשו היה מותר:

ויידא אמרה. והשתא ומאיזה מקום אנו לומדין שלא נתקדשו המחילות:

דא. מהא דתנן שם אירע קרי לאחד מהן יוצא והולך לו וכו' ואם קודש הוא שם למה יסבב את כל המסיבה וילך לו בקצרה ממקום אשר הוא אלא שמע מינה לא נתקדשו:

הלכה יג

מתני' **שתי חבורות שהיו אוכלת בבית אחד**. לפי שהפסח נאכל הוא בשתי חבורות כדדרשו בגמ' מדכתיב על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהפסח אחד נאכל בשתי חבורות דהכי משמע יאכלו שנים אותו חד פסח אחד בשני בתים או בשתי חבורות יכול יהא אדם אחד אוכל בשני מקומות ת"ל בבית אחד יאכל לפיכך כשנאכל הוא בשתי חבורות צריך להיות היכר שהן שתים ואלו הופכין פניהם אילך ואוכלין ואלו הופכין פניהם אילך ואוכלין כדי שלא יראו מעורבים ויבא אחד מהן לאכול מכאן ומכאן ואין אדם אחד יכול לאכול בשתי חבורות:

והמיחם באמצע. מיחם שמחממין בו המים כדי למזוג בהם את היין יכול הוא להיות באמצע בין שתי החבורות ושתיהן מסתפקין מתוכו וקמ"ל דאין זה נראה כמו שהן מעורבים יחד ולא חיישינן שמא מתוך כך יבא אחד לאכול מכאן ומכאן:

וכשהשמש עומד למזוג. שמש שהוא משמש לשתי החבורות והתחיל לאכול הפסח מאחת מהן כשעומד למזוג קופץ את פיו ואינו אוכל ומחזיר את פניו לצד חבורתו כדי שלא יהא נראה כאוכל בשתי חבורות עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל מה שבתוך פיו:

והכלה. שהיא בושה לאכול בפניהם הופכת את פניה לצד אחר ואוכלת וקמ"ל דאין זה נראה כאחד אוכל בשתי חבורות שהכל יודעין שהיא עושה כך מפני הבושה:

גמ' **כתיב ולא תוציאו וגו'**. חוץ לחבורה מנין. אפי' באותו בית:

ת"ל חוצה. ומיותר הוא דכשהוציאו מן הבית הוא חוצה אלא מכאן שאם הוציא אותו מחוץ לחבורה מתחייב הוא בלאו וכדדריש ר' יודן וכלומר שלוקה על כך כמי שהוציאו מן הבית וכדפרישית במתני' דלעיל:

אמר ר' מנא ואמר קרייה וכו'. ר' מנא הוה ס"ד דלא מיתורא אלא ממשמעות חוצה הוא קא דריש דחוצה מחוץ לחבורה משמע הלכך מדייק דיאמר קרא לא תוציא חוצה בלחוד ואנן אמרין אם מחוץ לחבורה הוא מתחייב לכ"ש חוץ לבית ומן הבית למה:

להוציא מחבורה לחבורה בשני זיתים. כלומר שהוציא כזית אחד מחבורה לחבורה באותו בית וחזר והוציא מחבורה השניה מחוץ לבית אם חייב הוא שתים משום לא תוציא מן הבית ומשום לא תוציא חוצה ולהכי קאמר שני זיתים דאלו כזית אחד לא משכחת לה שיהא חייב שתים שהרי על הוצאה מחבורה אינו מתחייב אלא א"כ הוציא מחבורה לחבורה והכי קתני בהדיא בתוספתא פ"ו המוציא כזית בשר מבית לבית ומחבורה לחבורה בשעת אכילה ה"ז חייב שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה וא"כ כשהוציא כזית מחבורה לחבורה כבר נפסל כדפרישנא בהלכה דלעיל במתני' ואפי' אם נאמר דמחבורה לחבורה לאו דווקא ואורחא דמילת' נקט מ"מ משהוציא מן החבורה כבר נפסל הוא ושוב אינו מתחייב על כזית הזה כשהוציאו מן הבית ובשני זיתים שפיר משכחת לה כדאמרן א"נ דהך דר' אימי לאו כדרך בעיא מתפרש אלא קושיא הוא דבעי על הא דר' מנא דס"ד דמשמעות חוצה דריש כדלעיל ועלה בעי ר' אימי היכי מדייקת מן הבית למה לי הא שפיר איצטריך להיכא שהוציא שני זיתים מחבורה לחבורה ומן הבית וכדפרישית שמתחייב שתים:

נמנו חבורה אחת על הפסח והוציא אחד מהן כזית לחוץ חייב אבל אם הוציאו שנים או שלשה מבני החבורה פטורין מפני שבני חבורה הנשארין ראויין הן להימשך אצלן ולאכול במקום שהן וביחיד הוא דחייב שאין מדרך לרבים להימשך אחר היחיד:

אלא שהן עוברין בעשה. שאף על פי שהן פטורין מלאו דלא תוציא הואיל ואלו ראוין להמשך אחריהן ולגמור אכילתן במקום שהן מכל מקום מכיון שהתחילו לאכול בבית זה וגומרין במקום אחר עוברין בעשה דבבית אחד יאכל:

וכר' שמעון. בברייתא דלקמיה דדריש בבית אחד יאכל שלא תהא מקצת חבורה אוכלת בפנים ומקצתה בחוץ אפי' בעשה אינם עוברין שהרי כאן נמשכין לאכול במקום אחד ולקמן פריך דאפי' לרבנן אף בעשה אין עוברין:

דתני. דפליגי בדרשא דקרא על הבתים וכו' כדפרישי' במתני':

ר"ש אומר אף אוכליו וכו'. דיאכלו דקרא על כל חד וחד מהאוכלין קאי:

יחיד שהוציא כזית חוץ לחבורה מפני שבני חבורתו וכו'. כלומר אם הוא כך שמפני שבני חבורתו ראוין לימשך אצלו כגון שהוא החשוב מבני החבורה וכולן נמשכין אחריו נפטר הוא מל"ת שדינו כדין שנים ושלשה שהוציאו דפטורין הן:

ר' חייה בר בא בעי. על הא דקאמר לעיל וכר"ש אפי' בעשה אין עוברין למה לי כר"ש הא אפי' כרבנן אין עוברין בלא כלום דהא טעמא דנפטרו מל"ת דלא תוציא מפני שבני חבורתן ראויין להמשך אחריהן ולאכול שם א"כ אחר גמר אכילתן אנו הולכין שבמקום אחד הוא והשתא בדין הוא שאפי' בעשה דבבית אחד יאכל לא יהו עוברין ששם הוא עיקר אכילתן:

והוא בצד התנור. בשעה שצולהו להפסח והוא נמנה עליו ושכח והכניס כזית ממנו לתוך פיו אם היה פקח ממלא את כריסו ממנו במקום שהוא שאם יפנה משם שוב אינו יכול לאכול שאין נאכל בשני מקומות:

אם רצו. בני חבורה לחלוק לו כבוד:

תמן. בבבל אמרי דהך סיפא דברייתא דקתני ואם לאו נותנין לו חלקו ואוכל במקומו דר"ש הוא דאיהו סבירא ליה שהפסח נאכל וכן האוכל אוכל בשתי מקומות כדלעיל בהברייתא ולדידיה לא היה צריך ליתן לו חלקו ושיאכל במקומו שהרי יכול הוא לאכול עמהן אעפ"י שאכל כזית בצד התנור אלא דהא קמ"ל שיכולין הן לחלק וליתן לו חלקו שיאכל במקומו ולא חיישינן דמאחר שחולקין הפסח לאכלו בשני מקומות שמא יאכל אחד מכאן ומכאן שאם יאכל מיתר הוא דאף האוכל אוכל בשני מקומות ס"ל דאלו לרבנן שאין האוכל אוכל בשני מקומות אין חולקין לכתחלה משום האי חששא כך היו רבנן דתמן אומרים:

ולא שמיעין וכו'. אבל לא שמעו להא דאמר ר' הושעיה דהכל מודין בתחלה קודם שישבו לאכול שהן חולקין הפסח לשני מקומות שהרי נאכל הוא בשני מקומות ואפי' לרבנן לא חיישינן שמא יבא הא כל לאכול בשני מקומות ובסוף כשישבו לאכול הכל מודים שאין חולקין דכשאין להן אונס אף ר"ש מודה שאין האוכל אוכל בשני מקומות:

מה. הן פליגין בכה"ג שבשעה שהן יושבין ואוכלין אירע להם איזה אונס שפקעה ונשברה עליהן הקורה שבבית וצריכין לעקור מכאן או כיוצא בזה וכמו דתני בתוספתא פרק ששי רבי שמעון אומר הרי שהיו יושבין ואוכלין וראו נחש או עקרב הרי אלו עוקרין את פסחיהן ואוכלין אותו במקום אחר דרבי שמעון סבירא ליה עוקרין הן ונוטלין חלקן ואוכלין במקום אחר ורבנן סבירא להו שאף על פי שצריכין הן לעקור משם הואיל

והתחילו לאכול שוב אין עוקרין את חלקן עמהן ולאכול במקום אחר לפי שאין האוכל אוכל בשני מקומות והשתא הך סיפא דברייתא דלעיל ככולי עלמא אתיא:

מעתה. דמוקית לה לפלוגתייהו דר"ש ורבנן אם בשעה שהיו יושבין ואוכלין אירע להם איזה דבר שצריכין לעקור מי נימא נמי דלעולם אין המוציא בשר הפסח חייב עד שעה שיאכל ממנו:

אתא רבי שמואל ורבי אבהו. וקאמר בשם רבי יוחנן דאין הכי נמי שהדין כך הוא המוציא וכו' והכי הוא בהדיא בתוספתא שהבאתי בריש הלכה דקתני המוציא בשעת אכילה ור' יוחנן קמ"ל דעד שעה שיאכל המוציא בעצמו ממנו:

אמר ר' זעירא והא תניי תמן. בברייתא יחיד שהוציא וכו' ולא פסל עצמו מבני חבורתו שאעפ"י שהוא מתחייב על ההוצאה מ"מ ראוי הוא עדיין לאכול עמהן וא"כ הדא אמרה אפי' לא אכל ממנו הוא מתחייב דאין תימר בשכבר אכל ממנו מיירי קשיא ל"ל דקתני לא פסל עצמו מבני חבורתו הא סתם אכיל' בכזית הוא ומכיון שאכל ממנו כזית יצא ידי חובתו ולענין מה הוא דקאמר לא פסל עצמו:

אמר ר' יוסה אפילו תימא בשכבר אכל ממנו ומהו דתימא ה"א דהואיל מכיון שהוציאו ממנו פסלו להפסח וא"כ אפי' אכל איגלאי מילתא למפרע דמה שאכל דבר פסול אכל ולא יצא בו י"ח קמ"ל שלא פסל עצמו מבני חבורתו שאכלו ג"כ מקודם לפי שבשעה שאכל הפסח כשר היה:

ויידא אמר. ומאיזה דבר נלמד אם המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. דאי מהאי ברייתא נפשוט לה דתני יש שובר אחר שובר שאם שבר עצם הפסח וחזר ושבר חייב על כל או"א ואין מוציא אחר מוציא וקס"ד דטעמא משום שאין המוציא מתחייב אלא עד שעה שיאכל ממנו ומכיון שכבר אכל שוב אינו מתחייב על הוצאה השנייה דשעת אכילה בעינן והוצאה הראשונה היא שהיתה מיד בשעה שאכל ואינו חייב אלא אחת:

או הדא אמרה וכו'. כלומר דדחי לה דאכתי לא תפשוט דאיכא למימר או דנשמע מכאן דכיון שהוציאו פסלו להפסח והיינו טעמא דלא משכחת חיובא במוציא אחר מוציא לפי שאינו חייב אלא המוציא מפסח הכשר או דנימא כדקאמרת הדא אמרה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל וזיל הכא ומדחי לה וזיל הכא ומדחי לה ולא תפשוט מידי:

פשיטא דא מילתא התחילו אלו. על שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד קאי שהתחילו מבני חבירה האחת לאכול ונטמאו אלו האחרים מהחבורה השניה מקודם שהתחילו לאכול פשיטא הוא שזכו הטהורין בחלקן של טמאים ואוכלין הן את חלקן ואין כאן משום אוכל בשני מקומות לפי שעכשיו חבורה זו הטהורין הולכין למקום שהי' אלו

שנטמאו ושם אוכלין את חלקן ומה שאכלו בתחלה במקומם מחלקן הוא שאכלו והפסח נאכל הוא בשני מקומות או שמביאין חלקן של הטמאים למקומן ואוכלין:

ולא עוד אלא אפי' התחילו אילו. בני החבורה האחת לאכול ונטמאו הן עצמן והשניה לא התחילו לאכול זכו אלו חבורה השניה הטהורין בחלקן של טמאין ואוכלין שם ואעפ"י שכבר התחילו לאכול אלו שנטמאו וזו היא הרבותא בהאי ולא עוד:

אבל התחילו אלו ואלו. לאכול ונטמא אחד מהן. כלומר אחת מהחבירות האלו בהא מסתברא שלא זכו הטהורין בחלקן של טמאין מפני שכל אחת ואחת התחילו כבר לאכול והרי זה כאוכל בשני מקומות:

יחיד. שעשה פסח לעצמו מפשיט ידו לאכלו בכל הבית וכלומר אעפ"י שהתחילו לאכלו כאן יכול הוא לגמרו במקום אחר באותו הבית שכל הבית נחשב לו כמקום אחד שאין קביעת מקום להיחיד אבל חבורה שקבעה מקום בהבית לאכול שם אינה מפשטת ידה בכל הבית לגמור אכילתה שלא במקום שקבעה והתחילה לאכול דקביעות רבים קביעות הוא:

והא תנינן. במתני' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהם וכו'. וקס"ד דמותרין הן להפוך פניהם קאמר ומכ"ש אם אינם הופכין פניהם ואעפ"י שהן מעורבין ונראין כחבורה אחת ואלו אוכלין במקום זו ואלו אוכלין במקום זה אין חוששין וא"כ ה"ה לחבורה אחת שמותרת לפשוט בכל הבית ומשני דלא היא דלא אמר אלא שתים הא אחת לא וכלומר דדוקא קתני שצריכין אלו להפוך פניהם הילך ואלו הילך שיהיו ניכרים שהן שתי חבורות ואם לאו נראין מעורבים וכחבורה אחת ויבא אחד מהן לאכול כאן וכאן וכדפרישי' במתני':

והא תנינן המיחם באמצע. בין החבורות ומכיון ששתיהן מסתפקות למזוג מן המים שבמיחם שביניהן אכתי נראין הן כחבורה אחת ומשני דהא לא איכפת לן שמקום שהשמש מוכיח עליו שם הוא חבורתו וכלומר שהרי השמש עומד למזוג לשתיהן וזה השמש צריך שיהא נמנה עם אחת משתיהן וא"כ הוא בעצמו מוכיח עליו למקום שהולך לאכול עמהן שם היא חבורה שלו ואינו הולך לחבורה אחרת לאכול והרי זה מוכיח שהן שתי חבורות:

והא תנינן הכלה הופכת פניה. מחבורה שלה ואוכלת ולדידך דקאמרת שאין חבורה מפשטת ידה בכל הבית שזה נראה כאוכל בשני מקומות ואם כן כשהיא הופכת פניה ואוכלת הרי זה כפונה ממקום החבורה למקום אחר ואוכל:

אמר רבי חייה בר בא. שאני כלה שהתירו לה לעשות כן מפני הבושה שהיא מתביישת לאכול בפני החבורה וכדפרישית במתני':
הדרן עלך כיצד צולין

פרק ח

הלכה א

מתני' **האשה בזמן שהיא בבית בעלה**. ושחט עליה אביה ושחט עליה נמי בעלה תאכל משל בעלה דמסתמא דעתה בשל בעלה כ"ז שלא פירשה שדעתה בשל אביה:
הלכה רגל הראשון. אחר נשואיה כדרך הנשואות שהולכות סמוך להנשואין לבית אביהן להגיד שבחה בבית בעלה:
תאכל במקום שהיא רוצה. ודוקא בשאינה רדופה ונחפזת לבית אביה אבל אם היא נחפזת לבית אביה ברגל הראשון תאכל משל אביה שמסתמא דעתה בשל אביה ומכאן ואילך והיא בבית אביה תאכל במקום שהיא רוצה והיא שתברור לה בשעת שחיטה מקום שתרצה ואם לא ביררה אינה אוכלת כלל דבמידי דמדאורייתא אין ברירה לומר הוברר הדבר למפרע:
יתום. קטן שיש לו שני אפוטרופין ושחטו שניהם עליו שכל אחד ואחד המנוהו על פסחו יאכל במקום שהוא רוצה ואע"פ שלא בירר שאין ברירה לקטן דשה לבית כתיב מכל מקום ואין צריך דעתן של בני ביתו:
עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהן לפי שאין רשות לאחד מהן על חלקו של השני ודוקא בזמן שהן מקפידין זה על זה אבל אם אינם מקפידין יאכל במקום שהוא רוצה:
מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון שהוא של ב' שותפין ושחררו אחד מהן לא יאכל משל רבו אבל משל עצמו אוכל וזה למשנה ראשונה של ב"ה שאמרו עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד אבל למשנה אחרונה לאחר שהודו ב"ה לב"ש שכופין את רבו לשחררו והוא כותב לו שטר על חצי דמיו לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שכופין את רבו לשחררו כדי שרבו ימהר לשחררו שיוכל העבד לקיים המצוה:
גמ' אמר ר' יוחנן ארבעה מחוסרי כפרה וכו' גרסינן להא לקמן ריש פ"ב דסוטה דבעי התם מהו שיפריש בעלה של הסוטה את קרבנה חוץ מדעתה ורצה לפשוט שם הש"ס מעיקרא מהאי דר' יוחנן שמפריש עליה שלא מדעתה והדר דחי לה כדלקמן ואגב דקאמר בתרה כי מענין זה בפסח מייתי נמי להא:

שכן אדם מפריש. קרבן זב או זבה או מצורע על בנו הקטן או בתו הקטנה והוא נתון בעריסה ואין לו דעת כדמרבינן מזאת תורת בין גדול בין קטן:

ניחא זב וכו'. דמרבינן אף קטן וקטנה אלא יולדת בתמיה היכי משכחת לה דנימא זאת תורת היולדת מרבה אף לקטנה וכי יש קטנה יולדת דהא לא כן א"ר רדיפה וכו' בריש יבמות בהלכה א' ולא משכחת לה שתהא חיה אא"כ עיברה וילדה משהביאה שתי שערות והרי היא גדולה:

מאי כדון. והשתא מאי קאמרת ביולדת ומשני שכן אדם מפריש על בתו קטנה משעיברה ועדיין לא הביאה סימנין ויכול להפריש על הלידה שאח"כ ופריך דהא נמי לא משכחת לה דמכיון שהשיאה לא כבר יצאת מרשות אביה ואין הפרשתו כלים ובסוטה גריס מכיון שהביאה ופירשתי שם לפי הגי' וגי' דכאן היא עיקרית:

אלא שכן אדם מפריש וכו'. וקרא דזאת תורת היולדת לא תימא דמרבה קטנה אלא בגדולה וחרשת ואע"פ שאין בה דעת. וכאן מהדר הש"ס להא דהתם בסוטה כמו שהבאתי לעיל:

וכאן סוטה וכו' כלומר דאכתי סוטה לא מצית למילף מהא דר' יוחנן שאין צריכה דעת דתרוייהו לא משכחת לה בסוטה דבקטנה אין אתה יכול לומר שכן אדם מפריש על אשתו קטנה דהא אמרינן בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון לאסור על בעלה ושתהא צריכה לברר ספיקה במי המאררים וכן חרשת אין אתה יכול לומר בה שכן מפריש וכו' דהא כתיב ואמרה האשה וגו' ודריש לה בהאי תלמודא שם סוף פ"ד ואמרה האשה פרט לאילמתא ואמר אל האשה פרט לחרשת שאינה שומעת:

אמר ר' אבין שנייה היא וכו'. כלומר אלא דשאני סוטה והיינו טעמא שיכול בעלה להפריש שלא מדעתה דכתיב ושמחת אתה וביתך ומכיון דמעוכב הוא לשמוח עמה ברגל מפריש הוא חוץ מדעתה אפי' מקודם הרגל:

אדם קובע על חבירו קרבן נזיר. לקבוע לו קרבן שאם יצטרך יקריב אבל אינו מפרישו בפרטות שלא מדעתו דהכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה דקחשיב לעיל. וגרסינן להא בפ"ב דנזיר בהלכה ה' וכן אמר ר"ז וכו' לענין חטאת חלב כן ומטעמא דאמרן:

אדם שוחט פסחו של חבירו. אחר שהפריש שיהא זה לפסח יכול הוא לשוחטו שלא מדעתו שזכות הוא לו אבל אינו מפרישו שלא מדעתו דשמא אינו נוח לו בזה וגרסינן להא בריש פ"ב דקידושין:

מתניתא אמרה כן. ממתני' שמעינן כן שאין מפרישין להפסח אלא מדעת דקתני האשה בזמן שהיא בבית בעלה וכו' ומה אנן קיימין למתני' דאיצטריך לאשמועי' שתאכל משל בעלה:

אם בממחין. כלו' אי דמיירי שהאשה יודעת ששחטו עליה שניהם וכל אחד ואחד הפריש הפסח בשבילה וממחין הן זה על זה שזה אומר אני רוצה שתמנה על שלי שהפרשתי ושחטתי בשבילה וזה אומר אני רוצה על שלי:

סתם האשה ממחה לומר אצל בעלי אני רוצה. ואצל בני הכתוב בספרים אגב שיטפא דלקמן הוא כלומר דא"כ מאי קמ"ל פשיטא הוא דסתם האשה ממחה על של אביה ומסתמא היא רוצה בשל בעלה:

אם בשאינן ממחין. סיומא דמילתא היא וכלומר אלא ודאי לא תוקמא להמתני' אלא אם בכה"ג דכשאינן ממחין מיירי דכל א' וא' שחט בשבילה ואינן יודעין זה מזה כלום והאשה ג"כ לא ידעה בתחילה אלא אח"כ נודע לה ששניהם הפרישו ושחטו בשבילה והשתא קמ"ל דצריך שתאכל משל בעלה ולא משל אביה ומשום דהואיל ומסתמא דעתה על של בעלה וא"כ מה שהפריש עליה אביה הוי שלא מדעתה ואין מפרישין הפסח שלא מדעת והיינו כדר' אלעזר:

מתני' בממחין. כלומר דדחי לה הש"ס דלעולם בממחין איירי וכן כי אתא ר' ירמיה וקאמר בשם ר' יוחנן דמתני' בממחין מיתוקמא. ולא קשיא מאי קמ"ל דברגל רדופין איירי כדקאמר רבי יוחנן לקמן והש"ס לא אסיק הכא למילתיה ומשום דמקשה על ר' אלעזר כדלקמיה והדר אסיק לה:

לית הדא פליגא על דר' אלעזר וכו'. ואי בממחין מיתוקמא בדווקא א"כ קשיא על רבי אלעזר דהא השתא שמעינן דדוקא בשממחין זה על זה הוא דאמרינן שתאכל משל בעלה הא בסתמא תאכל במקום שהיא רוצה ואע"פ שזה שהפריש עליה אביה הוא שלא מדעתה דהא מן הסתם רוצה היא תמיד אצל בעלה ואפ"ה יוצאת י"ח משל אביה והא לר' אלעזר אין מפרישין הפסח אלא מדעת:

שנייא היא פסח וכו'. כלומר דהש"ס מהדר אין דודאי פליגא היא על דר' אלעזר דאיהו בעי למילף מהא דקאמר ר' יוחנן לעיל בחטאת חלב שאין מפרישין אלא מדעת דהוא הדין גבי פסח נמי כן אבל לאו מילתא היא דשאני פסח מחטאת:

פסח לכשתגדיל ראוי הוא להתכפר בו. לכשתגדיל אקרבן קאי וכלומר דגבי פסח מסתברא הוא דלא בעינן דעת בעלים שאפי' הפרישו שלא מדעתו והוא נתכפר בפסח אחר שהפריש לעצמו מ"מ ניחא ליה להבעלים בהפרשתו של זה שהרי אינו מפסיד

כלום שראוי הוא אפי' אח"כ שיעבור שנתו עליו להתכפר בו בשביל שלמים שמותר הפסח לעולם שלמים ואף לאחר שעברה שנתו ימכר ויקח בדמיו שלמים אבל חטאת לכשתגדיל ותעבור שנתה שוב אינו ראוי להתכפר בה לקרבן אחר שהיא אחת מה' חטאות המתות ונמצא שזה שהפריש בשבילו שלא מדעתו והוא נתכפר בחטאת האחרת מפסידין הבעלים בהפרשתו של זה ולפיכך אין למידין פסח מחטאת לענין זה:

אמר ר' יוחנן ברגל רדופין שנו. השתא הדר למילתא קמייתא דלעיל דמוקמינן להמתני' דבממחין איירי ולא תיקשי א"כ מאי קמ"ל פשיטא דתאכל משל בעלה כדאמר ר' יוחנן בכתובות ברגל רדופין שנו ה"נ במתני' כן וכדמפרש ר' יוסי בר' בון זה רגל ראשון שאביה רודפה לבית בעלה וכלומר הואיל וברגל הראשון אחר הנשואין היא רדופה ללילך לבית אביה להגיד שבחה שבבית בעלה ואביה צריך לרודפה שתחזור לבית בעלה והלכך אי לאו הא דקתני דתאכל משל בעלה ה"א דבכהאי גוונא תאכל משל אביה משום דברגל הראשון ניחא לה שתעמוד אצל אביה וקמשמע לן דאע"פ כן מכיון שהיא צריכה לחזור לבית בעלה תאכל משל בעלה. והך דר' יוחנן בכתובות פ' המדיר בהלכה ד' איתמר ועל המתניתין המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה כו' ובנוסחא דהאי תלמודא רגל אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ועלה קאמר נמי ר' יוחנן שם ברגל רדופין שנו א"נ דהאי דר' יוחנן אסיפא דמתני' קאי הלכה רגל הראשון וכו' ומפרש לה דברגל רדופין שנו ולפיכך תאכל במקום שהיא רוצה והא דאקשינן לעיל אירישא אי בממחין מיירי מאי קמ"ל לא חש הש"ס לתרץ דבאמת לגופה לא איצטריך אלא אגב דקתני בסיפא דברגל הראשון וברדופה לבית אביה תאכל במקום שהיא רוצה קתני רישא דבשאינה רדופה לעולם תאכל משל בעלה ועיקר. והשתא שייך שפיר הא דבתרה:

לא הלכה רגל הראשון. לבית אביה רגל השני שהלכה מהו שיעשה רגל רדופין לדינא דמתני' ויש לפרש נמי לדינא דמתני' דכתובות ופשיט לה שלעולם יש לה רגל רדופין בפעם הראשון שהיא הולכת אחר הנשואין לבית אביה:

אלמנה מהו שיש לה רגל רדופין. כגון ששחט עליה בעלה ומת אח"כ ושחט עליה אביה והוא רגל הראשון אחר נשואיה אם יש לה דין רגל רדופין לענין שתאכל במקום שהיא רוצה או דילמא דנימא דכיון שמת בעלה מסתמא אין דעתה אלא בשל אביה:

נשמעינה מן הדא. דקתני הלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה ומדקתני לעשות בבית אביה ולא סגי ליה למיתני רגל הראשון שחט עליה אביה וכו' אלא לאו הא קמ"ל דלעולם כשהיא הולכת לעשות בבית אביה ואפי' נתאלמנה אחר ששחט עליה בעלה יש לה דין רגל רדופין ותאכל במקום שהיא רוצה:

או הדא אמרה וכו'. כלומר דדחי לה הש"ס דמהכא לא תפשיט דאיכא למימר דאז להכי קתני לעשות בבית אביה לאשמועי' שלעולם יש לה רגל רדופין דלאו דוקא רגל הראשון שאחר הנשואין אלא כל זמן שהיא רדופה לבית אביה אם הוא ברגל הראשון שהלכה אצלו תאכל במקום שהיא רוצה דהכל בשהלכה לעשו' בבית אביה תליא מילתא או הדא אמרה וכו' א"נ להשמיענו שאף אלמנה יש לה רגל רדופין ולהכי הוא דקתני לעשות בבית אביה וזיל הכא קא מדחי לה וזיל הכא קא מדחי לה ולא תפשוט מידי:

אמר ר' יוסי בר' בון תיפתר וכו'. כלומר דבלאו הכי לא תפשוט מידי לאלמנה דעלמא דאיכא למימר דתיפתר דהכא מיירי שיש לה בנים אלא דבעל אין לה שמת לאחר ששחט עליה ומש"ה תאכל במקום שהיא רוצה דסתם אשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה. אלא דמכיון שעכשיו הלכה לעשו' בבית אביה אפשר שדעתה היתה מתחלה על של אביה ולפיכך תאכל במקום שהיא רוצה ולעולם אימא לך באלמנה דעלמא שאין לה בנים אע"פ ששחט עליה בעלה קודם שמת. מכיון שהיא עכשיו בבית אביה תאכל משל אביה:

אמר ר"א פסחן של נשים. בפסח ראשון רשות הוא ואעפ"כ דוחין עליו את השבת וגרסינן סוגיא זו בפ"ק דקידושין בהלכה ז' ומקצתו לעיל סוף מס' חלה:

פסחן של נשים ושל עבדים רשות כל שכן דוחין עליו את השבת בלשון תמיה מיתפרשא דאי אמרת רשות וכי כ"ש הוא שדוחין השבת אדרבה אם רשות הוא בדין שלא ידחו את השבת כן פירשתי בקידושין ויש לפרש דבניחותא קאמר ואעבדים קאי דאע"ג דדין נשים ועבדים שוה במ"ע שהזי"ג מ"מ הואיל דעבדים אתו לידי חיובא כשרבו משחררו וא"כ כ"ש הוא משל נשים לעניין דחיית שבת:

מצתן מה היא. אם הוקשה מצה לפסח או לא:

ר' לעזר אמר חובה. ובקידושין שם גריס א"ל חובה ר' זעירא אמר מחלוקת ר' הילא אמר דברי הכל וגי' זו עיקרית היא דר"ז מוקי לה במחלוקת דתנאי דלקמן דלמ"ד פסח חובה מצתן נמי חובה ולמ"ד פסחן רשות מצתן נמי רשית ור' הילא אמר במצה דברי הכל מודים שהיא חובה להן:

מתניתא מסייעא לדין וכו'. איכא חדא ברייתא דמסייע לר' זעירא דקתני חזרת ומצה ופסח בלילה הראשון חובה ומהיכא נפקא לן דלילה הראשון חלוק משאר כל הימים מדכתיב גבי פסח על מצית ומרורים יאכלוהו הכתוב קבעו עליו חובה וא"כ למ"ד פסחן חובה מצתן נמי חובה ולמ"ד פסחן רשות דקרא בגברי מישתעי מצתן נמי רשות:

מתניתא מסייעא לר' הילא. במצתן לד"ה חובה כדדריש בהאי ברייתא מהיקשא לא תאכל עליו חמץ וכו' את שהוא בבל תאכל חמץ וכו':

והא תנינן. שם כל מצית עשה שהזמן גרמא וכו'. ואמאי נילף ממצה דאמרת לד"ה חייבין:

אמר ר' מנא. שנייא הכא דחומר היא מצות עשה שבאה מכח לא תעשה דכתיב בהאי קרא לא תאכל עליו חמץ וכו' והלכך הכא הוא דגלי קרא כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה ולא ילפינן שאר מצות עשה שהזמן גרמא מינה:

ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות. אמתני' דסוף מסכת חלה קאי. והאי סוגיא כתובה שם ואגב דלעיל נקט נמי הכא דתנן התם גבי יוסף הכהן אף הוא העלה בניו ובני ביתי לעשות פסח הקטן בירושלים והחזירהו שלא יקבע הדבר חובה ועלה קאמר התם ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות כלומר בראשון היא רשות והלכך בפסח שני החזירוהו דלהאי מ"ד נשים בפסח שני אין עושין כלל כדלקמן:

תני. כלומר דתנינן בתוספתא פרק שמיני דפליגי תנאי בהא:

לעצמה. אפי' לעצמה דקסבר בראשון חובה ובשני עושה היא טפלה לאחרים אם יש אחרים שעושין. אבל לעצמה לא דנשים בשני רשות:

פסח שני לעצמה. דקסבר אף בשני נשים חובה:

האשה עושה פסח ראשון טפילה וכו'. דקסבר נשים בראשון רשות ובשני אין עושין כל עיקר:

איש שה לבית אבות. כתיב ודריש הכי שה לבית או לאבות אם רצו לבית אבות ואם רצו אף לבית זו אשה כדאמרינן בעלמא ביתו זו אשתו שאם רצתה עושה היא בפני עצמה:

כ"ש לבית. ולבית למה לי לכתוב לאבות אלא כי אתא קרא לפסח שני הוא דאתא וכלומר שלעולם אף בשני שה לבית:

איש. כתיב לא אשה ובפסח ראשון אתרבו לטפלה מבמכסת נפשות. ושמעינן מיהת מהאי ברייתא דלמ"ד נשים בראשון רשות אין עושין פסח שני כל עיקר ומתני' דחלה כהאי מ"ד אתיא ולפיכך החזירוהו דאלו למ"ד בראשון חובה וס"ל דבשני עושה טפלה לאחרים אמאי החזירוהו הא טפילה מיהת הוו:

אמר ר' יונה אפי' כמ"ד חובה וכו'. כצ"ל וכך היא בחלה ובקידושין שאפי' כמ"ד בראשון חובה ובשני רשות נמי שפיר אתיא:

דשאני היא וכו'. כלומר שהרי הדבר מסויים שם וטעמו בצדו כדקתני בהדיא התם שלא יקבע הדבר חובה שהרואה שעושין פסח שני כסבור יהא שחובה הן בשני ויקבע הדבר חובה:

יתום וכו'. מתניתא ביתום קטן דווקא שאין לו דעת להימנות ויאכל במקום שהוא רוצה אבל ביתום גדול שיש לו דעת נעשה כממנה עצמו על שני פסחים כאחת שאפשר שדעתו על שניהן ואינו אוכל אלא מהנשחט ראשון דתני ר' חייה וכו' בתוספתא פ"ז:

מתניתא. דלקמן אמרה כן בדר' חייה דקתני האומר לעבדו וכו' שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון:

עבד של שני שותפין וכו' ר' יוסי אומר אין רשות לרבו וכו'. בעבד דעלמא קאמר שאין רשות לרבו לומר לעבדו אי איפשי שתימנה על הפסח שלי או שלא להימנות כלל על הפסח לפי שהעבד חייב בפסח כמו האשה אבל אומר לו אי איפשי שתימנה על זה אלא על זה ולפיכך עבד של שני שותפין שכל אחד ואחד אומר לו אי איפשי שתימנה אלא על זה שלי לא יאכל משל שניהן:

פעמים. מצינו שהעבד נמנה על שלשה פסחים כאחת כלומר בחג הפסח אחד כדמפרש ואזיל היך עבידא כגון שהוא עבד של שני שותפים והמנה אותו כל אחד ואחד על פסחו והדין הוא שלא יאכל משל שניהן אם כן צריך הוא להימנות על פסח של אחר או שיתרצו שניהן לאחד מהן שיהא נמנה על פסח שלו ואם אחר כך שיחררו אחד מהן חלקו והרי הוא חציו עבד וחציו בן חורין ואינו יכול לאכול משל רבו צריך הוא להימנות על פסח אחר ואם שיחררו שניהן אח"כ אינו יכול לאכול מזה האחר שנמנה עליו כשהיה חציו עבד ועכשיו הוא ישראל גמור צריך הוא עוד להימנות על פסח אחר:

שמואל בר אבא. מיבעיא ליה בכה"ג מהו שיאכל משלשתן וכלומר מאחד משלשתן אמר לו ר' יוסי מאי תיבעי לך אם אתה אומר שלא יאכל העבד מכל שלשתן ומשום דמספקא לך דאיפשר שזה הנמנה על שני פסחים ואין ידוע איזה מהן נשחט ראשון מעתה לא ימנה העבד על הפסח כלל דשמא ימלך רבו וישחררו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה שהוא מצד שעתה הקדש פסול לקהל שהיה עבד ועכשיו הוא בעבודה של כל ישראל שראוין להביא קרבנותיהם וה"ז מעורב ותאמר בו שג"כ לא יאכל מהפסח שהמנוהו עליו בתמיה אלא ע"כ דלא חיישינן לכך ובגוונא דלעיל יאכל הוא מפסח האחרון שנמנה עליו:

הרב מהו שיצא בהקדש העבד. שהקדיש והפריש בשבילו:

ולאו מתניתא היא. לקמן האומר לעבדו וכו' ומאי תיבעי ליה:

מתניתא מדעת רבו. דהאומר לעבדו קתני ומה צריכה ליה לר' זעירא שלא מדעת רבו ומעצמו הפריש בשביל רבו אם יוצא הוא בהקדשו:

חציו עבד וכו'. איידי דאירי ביה במתני' מייתי להא דר' חייא בשם רבי יוחנן בגיטין פ"ד בהלכה ה' דקאמר התם מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש אשה ביום של מריה אין חוששין לקידושיו ביום של עצמו חוששין לקידושיו ומייתי ראיה התם דלא כן אמר ר' חייה בשם ר' יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקדושיו ודכוותה גירש אין חוששין לגירושיו והיכי משכחת לה לגירושין הא אין לו קידישין אלא על כרחך דה"ק קידש אשה ביום של רבו אין חוששין לקידושיו אבל ביום של עצמו חוששין לקידושיו ודכותה אם גירש למחר ביום של רבו אין חוששין לגירושיו:

שמואל. פליג אגירושין שאם קידש ביום של עצמו דלכ"ע חוששין לקידושיו אם אח"כ גירש אפי' ביום של רבי חוששין לגירושין לחומרא שתהא פסולה לכהונה דהא מיהת חציו ישראל הוא ומצד בן חורין שלו חיילא שם גרושה עליה:

אתיא דשמואל כר' יהודה. דפ' אלו הן הנחנקין דתנינן תמן גבי הגונב נפש מישראל גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר' יהודה מחייב דמישראל קרינן ביה לחומרא והיינו נמי דשמואל:

הלכה ב

מתני' **האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח**. סתם ולא פירש לו הלכך עליה דידיה סמיך:

ואם שחט גדי יאכל. אע"פ שרגיל תמיד בטלה וכן אם שחט טלה יאכל אע"פ שהיה רגיל בגדי:

שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. בבבלי מוקי לה דמתני' במלך או מלכה מיירי שאמרו לעבדיהם כך ולפיכך שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון משום שלום מלכות שלא יקצפו על עבדיהם ויהרגום א"נ משום שהן סומכין על עבדיהן ואינן מקפידים אם גדי אם טלה אבל אינשי דעלמא דליכא חששא דנפשות משום שלום וכן מקפידין הן על סעודתן לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני ויצאו שניהן לבית השריפה לפי שאין נמנין על שני פסחים כאחד לאכול מאיזה מהן שירצה ומשום דבמידי דאורייתא אין ברירה וכי בעי למיכל מהא דילמא בשעת שחיטה לא הוה דעתיה עליה:

שכח מה אמר לו רבו. שפירש לו רבו איזה מהן והוא שכח:

גדי שלו וטלה שלי. התם פריך מה שקנה העבד קנה רבו ושניהן הן של רבו וקאמר שהולך אצל הרועה שרגיל רבו אצלו. וניחא ליה בתקנתא דרביה ונותן לו הרועה גדי וטלה ויאמר לו שחוט שניהן כדי שתשחוט כמו שאמר לך רבך ואחד מהן שלך על מנת שאין לרבך בו כלום ואח"כ יכול לומר העבד אם גדי אמר לי רבי גדי שלו וטלה שלי וכו':

שכח רבו מה אמר לו. אין כאן תקנה ושניהן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני ודוקא ששכח אחר הזריקה דזריקה מעלייתא הואי חדא אהאי וחדא אהאי וקמי שמיא גלייא אבל אם שכח קודם הזריקה חייבין לעשות פסח שני:

גמ' תני ר' חייה וכו' בתוספתא פ"ז והובא בהלכה דלעיל:

דר' נתן היא. הא דקתני ופטורין מלעשות פ"ש כר' נתן היא דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה דאין אכילת פסח מעכבת כדתני בתוספתא פ"ז והבאתי בפרק דלעיל בהלכה ה' ולדידיה אפי' נולד הספק קודם השחיטה ולא חזי לאכילה מספיקא אפ"ה יזרוק הדם ויוצאין בו:

תיפתר ששכח רבו בין שחיטה לזריקה. ולא צריכת לדחוק ולאוקמי כר' נתן דמכיון דבשעת שחיטה אכתי הוי ידע איזה מהן פסחו אפי' רבנן מודו דפטור מלעשות פסח שני:

אמר ר' חזקיה מתיב חד מן רבנן. ואית דאמרין הוא בעצמו הוה דמותיב על הא דשמיע ליה מר' בא בר ממל והא קתני ברישא שכח מה אמר לו רבו ישחוט וכו'. כצ"ל אלמא דהספק נולד קודם השחיטה ורישא וסיפא בחד גוונא הוא דאיירי:

הפריש פסחו עד שלא נתגייר. שהיה בדעתו להתגייר קודם הפסח והפריש פסחו שיביא לאחר שיתגייר ונתגייר:

צריך. כל אחד מאלו צריך הוא להימנות על פסח אחר דהשתא כגברא אחרינא הוא ולא עלה לו זה שהפרישו מקודם:

כל הספקות דר' נתן אינון. כל מקום ששנינו באיזה ספק פטור מלעשות פסח שני כגוונא דמתני' וכיוצא בו אליבא דר' נתן הן דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה:

חוץ מן הזורק וכו'. שהן באין לכפרה וספק נעשה הזריקה בהכשר או לא כגון שזרקו בין השמשות שהות ספק יום ספק לילה בזה הכל מודים שנעשה כספק כפרה וספק כפרה כיפר וא"צ להביא קרבן אחר:

הלכה ג

מתני' **האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים**. לא אמר כן אלא כדי לזרזן במצות וכדי שכל אחד יזדרז להיות ראשון ומיהת המנה את כולן עליו אלא שאותו שיעלה ראשון יזכה ראשון והוא יזכה את אחיו עמו לפיכך כיון שהכניס ראשון ראשו ורובו וכו' ומזכה את אחיו עמו:

לעולם אין נמנין עליו. הרבה אלא עד שיהא בו כזית וכו' ובנוסחת הבבלי לעולם נמנין עליו וכו' והיינו הך:

ר"ש אומר וכו'. בנמנין הכל מודים שעד שישחוט הוא שנמנין דכתיב במכסת נפשות והדר תכוסו ומחלוקת לימשך דרבנן סברי מהיות משה כתיב מחיותיה דשה ור"ש סבר מהויותה דשה עד שיזרוק הדם שהוא הויה שלו ואין הלכה כר"ש:

גמ' **אמר ר' יוחנן לית כאן הריני שוחט**. אינו בדין למיתני הריני שוחט. דהא דתני ומזכה את אחיו עמו ואם שחט על אחד מהן שוב אין נמנין האחרים עמו דהא לכ"ע אחר שנשחט אין נמנין עליו אלא הריני מפריש קאמר:

ולמה תנינתה הריני שוחט. ויאמר התנא כך הריני פרוש בשביל לזרזו כלומר דקמשמע לן דכוונתו היה בשביל לזרזו לכל אחד ואחד מהן ויסבור שאינו שוחט אלא בשבילו אבל לעולם הימנה את כולן קודם השחיטה כדפרישית במתני':

תנאי ב"ד הוא. בממנה לאחר על פסחו קאמר. וזה נותן לי מעות בשביל חלקו תנאי ב"ד היא בתחלה על כך שיהא זה מפריש את פסחו וזה מפריש את מעותיו שיהא ליקח בהן פסח וזה ממנה אותו על שלו ומקבל ממנו מעות והמעות יוצאין לחולין מאיליהן שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן שיהו המעות שמקבל ממי שהוא נמנה על פסחו יוצאין לחולין ולקמיה מפרש לה:

מה. מאי האי דקאמר המעות יוצאין לחולין והיכי מתפרשא:

יוצא לחולין. וחוזר וקדש כלומר מי נימא דה"ק יוצא לחולין מצד זה הנמנה דהוי כאלו קנה טלה לפסח במעותיו שהמעות הן חולין ביד המוכר אבל מצד הממנה חוזר וקדשו המעות שהרי ניתן לו חלק מפסחו שהקדיש ואין הקדש חל על הקדש שאלו היה נותן לו בהמת חולין היתה נתפסת בקדושת המעות והן יצאו לחולין אבל עכשיו מה נתפס תחתיהן שיצאו לחולין ולפיכך בדין היא שהמעות חוזרין להיות קדש ביד הממנה כדהוו קדש ואינו יכול להוציאן אלא לדבר שבקדושה:

או לכך הקדישו בשעה ראשונה. או דנימא שזה הקדיש פסחו משעה ראשונה ע"מ כך שאם יבא אחד להימנות על פסחו בעד מעותיו שיצאו לחולין ויכול להשתמש בהן למה שירצה:

מה נפיק מביניהון. ומה נ"מ איכא עוד אם כך הדין או כך:

הפריש מאה מנה וכו'. הא נמי איכא בינייהו אם זה הפריש מעות הרבה לפסחו זה הממנה נתרצה בהחצי ממה שהפריש והשאר נשארו בידו והשתא אין תימר שיוצאין לחולין מצד הנמנה אלא כשהן באין ליד הממנה חוזרין להיות קדש ומשום שהוא מקבל אותן בעד הקדש וכדלעיל א"כ אין לך הקדש אלא אותו החצי שקיבל בעד פסחו בלבד

והשאר שנשארו ביד הנמנה חולין הן שזהו כמי שמפריש הרבה לפסחו כסבור היה שהיא ביוקר ונזדמן לו לקנותו בפחות שהמעות היתרין הן חולין:

אין תימר לכך הקדישו וכו'. אבל אם תאמר שהמעות שמקבל הממנה נעשו חולין לגמרי ומטעמא אחרינא משום שלכך הקדישו לפסחו משעה ראשונה שמה שיקבל מהנמנה על פסחו שיהא חולין ולא מטעמא של צד הנמנה א"כ שאר המעות שנשארו בידו הקדש הן וצריך הנמנה ליקח בהן איזה דבר לקדושה שהרי הוא הפריש את הכל לקדש ואותן המעות שקיבל הממנה ויוצאין לחולין אין זה אלא מחמת תנאי הממנה משעה ראשונה:

ר' יעקב וכו' בעי. הקשה על זה היכי ס"ד לימר שהמעות הנשארים ביד הנמנה יהו קדש הגע עצמך שזה הימנה אותו על חנם ולא קיבל ממנו כלום מה אית לך למימר ביה וכי סלקא דעתך שאף על פי כן המעות שהפריש קדש הן הלא לא הפרישן אלא בשביל לקנות פסח ועכשיו שא"צ להן ממילא חולין הן וה"ה בחצי המעות שנשארו בידו דודאי חולין הן:

יוצא לחולין וחוזר וקדש. השתא מהדר לעיקר הבעיא דמעיקרא דנהי דנסתר הנ"מ דבעי למימר דבחצי המעות שנשארו אצל הנמנה נמי איכא בינייהו דהני ספיקי דהבעיא וכדסתר לה ר' יעקב מ"מ עיקר הבעיא במקומה עומדת אם אותן המעות שמקבל הממנה יוצאין לחולין מצד הנמנה וחוזרין להיות קודש ביד הממנה או לא:

מיליהון דרבנן. דלקמן אמר שאין יוצאין לחולין וחוזר להיות קודש אלא דנפקי לגמרי לחולין ויכול הממנה לקנות בהן מה שירצו כדפשיט ליה לקמן מהאי מתניתין דתמורה:

תמן תנינן. דתנינן תמן בפ"ו דתמורה גבי אתנן זונה נתן לה כספים הרי אלו מותרין לקנות מהן בהמה לקרבן יינות ושמנים וכו' אסור וקתני התם בסיפא נתן לה מוקדשים הרי אלו מותרין כדמפרש התם טעמא משום דכתיב לכל נדר פרט לזה שכבר נדור הוא ומוקי לה רשב"ל בממנה אותה על פסחו ועל חגיגתו ומשום דקשיא ליה למה לי קרא תיפוק ליה שהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו הלכך מוקי לה דאיירי בממנה הזונה על פסחו או על חגיגתו והא קמ"ל שרשות בידו להמנות על פסחו והמעות שמקבל חולין הן ומהו דתימא ה"א ליחול עליה איסור אתנן קמ"ל:

הדא אמרה וכו'. והשתא תיפשוט מינה שהמעות יוצאין לחולין לגמרי ויכול לעשות בהן מה שירצה דאין תימר שהוא יוצא לחולין וחוזר להיות קודש ביד הממנה יהו אסורין משום אתנן בתמיה הרי קדש הן והדרא קושיא לדוכתה מאי קמ"ל אלא ע"כ שיוצאין לחולין לגמרי והיא גופה קמ"ל וכדאמרן:

פתר לה כשלא יכנס לתוך ידו כלום. כלומר דדחי לה הש"ס דמהא לא תפשוט דפתר לה בעל הבעיא דלא תוקמי להאי דתמורה כדרשב"ל אלא דהכא מיירי בענין אחר ושנתן לה מוקדשין דקאמר היינו שהקריב בשבילה קרבנה שהיא חייבת דטעמא הויא משום דזה הוא כמי שלא נכנס לתוך ידה כלום ועל מה יהא חל האתנן והא הוא דקמ"ל דאין זה אלא כפורע חובו של חבירו דקיי"ל כחנן בפ' שני דייני גזרות שאיבד את מעותיו ומותרין הן להקריב בשבילה:

תדע לך. דהאי טעמא מילתא היא דהא תנינן תמן בפ' אין בין המודר המודר הנאה מחבירו תורם תרומתו וכו' ומקריב עליו קיני זבים קיני זבות ויולדת ואמאי הא קא מהני ליה אלא לאו דטעמא משום שזה הוא כמו בשלא נכנס לתוך ידו כלום שאין המודר מקבל ממנו כלום ופורע חובו הוא ואין זה אלא אברוחי ארי בעלמא ולא מיחשבה הנאה ואוף הכא טעמא דכמו בשלא נכנס לתוך ידה כלום והא הוא דקמ"ל מתני' דתמורה ולא צריכין לאוקמתא דרשב"ל דתידוק מינה לפשוט הבעיא דלעיל:

איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל וכו'. גרסינן להא לקמן בפרק משילין על המתני' ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין וכו' ופליגי בפירושא דמתני' דקתני לא מקדישין וכרבנן דקסרין דמפרישין להון לפלוגתייהו ולא כדר' יעקב דקאמר סתם חד אמר וכו' אלא ר' יוחנן הוא דס"ל דמקדישין בתחלה בי"ט והיינו באותן חובות הקבוע להן זמן היום דאותן מקדישין ומתני' דקתני לא מקדישין בחובות שאין קבוע להם זמן היום:

ר"ש בן לקיש אמר. אף אותן שקבוע להן זמן אין מקדישין בתחלה בי"ט דמתני' סתמא קתני:

אית תניי תני הולך וכו'. גבי ע"פ שחל להיות בשבת דתנינן בריש פ' שואל אדם וכו' מניח טליתו אצלו ועושה פסחו ועושה עמו חשבון לאחר י"ט ואיכא ברייתא דתני עלה הולך אצל מוכרי טלאים אפי' לא הוקדש מקודם ונוטל אחד מהן ומקדישו וכמ"ד מקדיש בשבת ובי"ט חובות הקבוע להן זמן היום ואיכא תנא דתני הולך לו אצל מוכרי פסחים שכבר הוקדשו מאתמול וכמ"ד דאף אותם אין מקדישין וקמ"ל דנמי פלוגתא דתנאי היא:

הדא אמרה אינו יוצא לחולין וחוזר וקידש. כלומר לרשב"ל דס"ל דאפי' בחובות הקבוע להן זמן אין מקדישין א"כ תפשוט הבעיא דלעיל אליביה בהממנה על פסחו אם המעות יוצאין לחולין לגמרי או שהן חוזרין להיות קודש ביד הממנה שאם הוא ע"פ שחל להיות בשבת דהשתא אין תימר שהמעות יוצאין לחולין וחוזרין להיות קודש א"כ משום מקדיש ותנינן אין מקדישין בשבת והאי מילתא דר' אושעיה דלעיל תנאי ב"ד הוא וכו' סתמא מיתניא ומשמע דבין בחול בין בשבת איירי. א"נ דאפי' לר' יוחנן קאמר דאיכא למיפשט

הבעיא דלעיל שהרי מה שחוזרין המעות להיות קדש ביד הממנה אינו לחובות הקבוע להם זמן דכבר יש לו פסח אלא ליקח בהן קדש אחר ולכ"ע אין מקדישין והיינו דקאמר לעיל מיליהון דרבנן אמר שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש דאף לר"י הוא כן:

ר' חנניה ור' מנא. פליגי נמי בפירושא דמתני' דמשילין דקתני אין מקדישין חד אמר במקדיש למחר איירי אבל במקדיש לחוב הקבוע לו זמן היום מותר וכדר' יוחנן ואידך אמר במקדיש לבדק הבית איירי המתני' אבל לקדשי המזבח מותר ואפי' למחר:

אמר ר' שמי ואפי' כמאן דאמר במקדיש בעזרה וכו'. כלו' אפי' למ"ד במקדיש סתם איירי ואף קדשי מזבח בכלל בעזרה מקדיש הוא שהרי אינו אלא משום שבות דמיחזי כמקח וממכר וכל משום שבות התירו במקדש ומתני' דקתני אין מקדישין חוץ לעזרה מיירי:

מנין שהן נמנין. אמתני' דקתני נמנין ומושכין עד שישחט קאי מנין שהן נמנין קודם שחיטה ת"ל במכסת נפשות והדר כתיב תכוסו ולשון שחיטה הוא כדאמרינן לעיל בפ' תמיד נשחט בהלכה ג' לשון סורסי הוא כאדם האומר כוס לי טלה זה:

מנין שהן ממנין. כלומר שמושכין אלו מזה וממנין לאחרים עליו ומניין שזה ג"כ עד שישחט:

נאמר כאן שה. תכוסו על השה וזה נאמר אף לפסח דורות ונאמר במצרים שה בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וזה בפסח מצרים דווקא שאין פסח דירות מקחו בעשור מה שה וכו' חי ולא שחוט אף שה שנאמר כאן גבי מושכין כשהוא חי ולא כשהוא שחוט:

מ"ט דר"ש. דקאמר מושכין ממנו עד שיזרק הדם:

אלו מתו. מקצת הבעלים בין שחיטה לזריקה שמא אין הבעלים הנשארים מתכפרים בו א"כ מה בין מתו מקצתן מה בין משכו הבעלים מקצתן ממנו שעד שלא נזרק הדם יכולין אלו למשוך ואלו הנשארים מתכפרים בו:

הלכה ד

מתני' **הממנה אחרי' עמו על חלקו**. אחד מבני חבורה שהמנה אחרים עמו על חלקו בלא דעת בני החבורה:

רשאין ליתן לו את שלו. לפי שיכולין לומר לו אין אנו מתרצים להיות כל הדיעות האלו בחבורה עמנו ונותנין לו את שלו והוא אוכל משלו עם הנמנין שלו והן אוכלין משלהן שהרי הפסח נאכל הוא בשתי חבורות:

גמ' **בני חבורה וכו'**. תוספתא היא בפ"ז:

שהיו ידיו של אחד מהן יפות. שהיה אוכל הרבה ולישנא מעליא נקט:
לא סוף דבר פסח. ולאו דוקא גבי פסח שיכולין לעשות כן דאמרי ליה כי קבלינוך מעיקרא לתיקוני זיבחא שלא יבא לידי נותר אבל סבורין היינו שמאכלך כשאר בני אדם:
אלא אפילו עשו סינבל. בשאר ימות השנה עשו ביניהן צוותא אחת לאכול ביחד רשאין וכו':
אם היו מכירין אותו. מקודם שידיו יפות אם כן לכך התנו עמו משעה ראשונה וסברי וקבלי עליה ואין יכולין לומר לו טול חלקך ואכול לעצמך:
ר"ה אמר הפריש פסחו וכו' אין אחר נמנה עמו. אע"פ שאח"כ רוצה לחזור בו ולימנות אחר עמו מפני שבשעת הפרשה לא היה דעתו אלא שיהא לו לבדו:
הפרישו סתם. שלא אמר אלא הריני מפריש זה לפסח:
כל מה שיבואו מינוייו הם. ואפי' הוא עצמו יכול לימשך ידו ממנו וא"צ שישארו מן הנמנין בתחלה עליו אלא כל הרוצה לבא ולהמנות עליו הרי זה מינוייו:
מתניתא אמרה כן. בתמיה וכי כך שנינו בבריית' דהתוספתא בפ"ז דדרשינן ואם ימעט הבית מלמד שהן מתמעטין והולכין והועתקה כאן בטעות וה"ג בתוספתא שם לעולם נמשכין והולכין ובלבד שנשתייר אחד מבני חבורה הראשונה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בין מן חבורה הראשונה בין מחבורה אחרונה ובלבד שלא יניח את הפסח כמות שהוא שמעינן מיהת דלא פליגי אלא אם צריך שישתייר אחד מהחבורה הראשונה עליו ולר' יוסי מיהת צריך שאחר שנמשכו החבורה הראשונה והניחו א' מהם ונמנו עליו חבורה שנייה אע"פ שזה הנשאר בתחלה מהראשונה יכול הוא עכשיו ג"כ למשוך ממנו שהרי יש כאן מנויין אחרים עליו מ"מ כשירצו אף אלו השניים להמשך ממנו צריך שישאר אחד מהן עליו שלא יניחו להפסח כמות שהוא מבלתי מנויין והך ברייתא ע"כ בהפרישו סתם איירי שאם היה איזה תנאי בשעת הפרשה לאו הוו פליגי בה ר' יהודה ור' יוסי שהכל הולך אחר התנאי של שעת הפרשה והשתא קשיא לרב הונא כדמסיק ואזיל:
אין תימר וכו'. שאם תאמר בהפרישו סתם כל מי שיבא להימנות עליו ה"ז מינוייו א"כ הן הן חבורה הראשונה הן הן השנייה דמה לי אלו ומה לי אלו ואפי' לא נשתייר שום אחד מהן הא אמרת כל מי שיבואו מינוייו הן:
מה נפיק מביניהון. מה איכא עוד נ"מ מבינייהו דרב הונא ור' זעירא:
הפריש פסחו. סתם ומשך ידו ממנו ואח"כ נמנה אחר עליו על דעתי' דרב הונא כשר דהא לדידיה ע"כ לא ס"ל כהאי דר' יוסי בהתוספתא או דלא שמיע ליה דהא כל מי

שיבואו מינוייו הן קאמר ולדעתיה דר' זעירא פסול משום שכשמשך ידו ממנו הניחו להפסח כמות שהוא וכר' יוסי נמי פסול:

על דעתה דרב הונא וכו'. ועוד איכא בינייהו דלרב הונא משכחת לה שיהא נקרא הקדש יחיד שזה מושך ידו ממנו ואח"כ נמנה האחר עליו וקיי"ל בריש פ"ב דתמורה שהקדש יחיד הוא עושה תמורה אבל לר' זעירא אין לזה למשוך ידו ממנו עד שימנה האחר בתחלה עליו וה"ז עכשיו כהקדש שותפין ואין הקדש שותפין עושה תמורה כדתנינן שם:

רב הונא אמר אם יש כזית לכל אחד ואחד כשר. דס"ל הואיל ונמנו עליו מאה כאחת צריך שיהא בו כזית לכל אחד ואחד מן המאה ואם לאו אע"פ שיש כזית לפחות ממאה לכל אחד ואחד פסול ור' זעירא ס"ל עד מקום שיש כזית וכו' כלומר בתר הנמנין עליו בראשונה אזלינן ועד מקום שיהא בו כזית לכלי אחד ואחד כשר ותני בהדיא בברייתא כן נמנו עליו וחזרו ונמנו עליו וכו'. ואם מאה נמנו עליו כאחת נמי הדין כן שמשערין עד שיהא כזית לכל אחד וא' ולהם הוא כשר והשאר צריכין להמנות על פסח אחר ואין הפסח נפסל בשביל שאין בו כזית לכל אחד הנמנין עליו כאחת:

הלכה ה

מתני' **זב שראה שתי ראיות**. שטמא הוא טומאת שבעה ואינו צריך קרבן:

שוחטין עליו בשביעי. לאחר שטבל דכשיערי' שמשו חזי למיכל לאורתא ואם אחר שנזרק הדם ראה עוד ראייה אחת פטור הוא מלעשות פסח שני מפני שבשעת זריקה ראוי היה לאכול לערב אבל טמא מת שחל שביעי שלו בי"ד נדחה הוא לפסח שני אע"ג דחזי הוא למיכל לאורתא דנלמד זה מן הכתוב דכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וביום ההוא למה לי אלא ללמד ששביעי שלהן חל להיות בע"פ וביום ההוא דאינן יכולין לעשות הפסח ואעפ"י שטבלו והוזה עליהן אבל אם היה למחר היו יכולין לעשות והן שאלו אי מהני להו מה שטבלו ויכולין לשחוט עליהן לאכול לערב או לא וזה מדוייק מדשאלו ואמרו אנחנו טמאים לנפש אדם והא כבר כתיב שהיו טמאים לנפש אדם וידוע היה אלא ששאלו כמסתפקים ואמרו אמת שאנחנו היינו טמאים לנפש אדם אבל כבר טבלנו ואם כן למה נגרע לבלתי הקריב משארי טבול יום שיכולין לאכול לערב או דילמא שאני טבולי יום דטומאת מת ואמר להם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם לכם דייקא הואיל ואתם טבולי יום דמת ואם יכולין לשחוט עליכם לאכול לערב ואמר רחמנא ידחו לפסח שני:

ראה שלש. ולא חזי למיכל עד דמיית כפרה שוחטין עליו בשמיני שלו שחל בע"פ אפי' עדיין לא הקריב כפרתו והוא שנתן קרבנותיו לב"ד דליכא למיחש דילמא פשע שחזקה שאין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופרות:

שומרת יום כנגד יום. היא הרואה בתוך י"א יום שבין נדה לנדה שהן נקראין ימי זיבה ואם היא רואה בהן יום א' שומרת היא לספור ביום המחרת אם תראה עוד ושוחטין עליה ביום השני דכיון שכפרה מקצת היום מותרת היא לטבול ושוחטין עליה ואע"פ שמחוסרת הערב שמש דשמשא ממילא ערבא:

והזבה. שראתה ג' ימים רצופין בתוך הי"א יום היא זבה גמורה וצריכה שבעה נקיים ולהביא קרבן בח' שוחטין עליה בח' כדין הזב ותבא כפרתה עד שתחשך ותאכל:

גמ' **תני רבי חייה נדה שוחטין עליה בשמיני**. כלומר בשמיני אין בז' לא משום דנדה צריכה לטבול בלילה לאורתא דז' ועד דעבדא הערב שמש בשמיני לא חזיא למיכל:

הדא אמרה שבועל נדה טהור ביום ז' שלו. כלומר אע"פ שטמא שבעה כהנדה עצמה מ"מ יכול לטבול ביום השביעי ולהטהר דקיי"ל כל חייבי טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בלילה וקמ"ל דלענין טבילה אין בועל נדה כנדה:

הלכה ו

מתני' **האונן**. כל זמן שלא נקבר המת וכן לאחר שנקבר כל אותו יום של המיתה קרוי אונן והלילה שלאחריו אין אנינות עליו אלא מדבריהם ולא העמידן דבריהם באונן במקום כרת גבי פסח ולפיכך שוחטין עליו דחזי למיכל לאורתא אחר שיטבול כדתנן לקמן בהלכה ח' ודוקא שמת לו המת אחר חצות שכבר נתחייב בקרבן פסח אבל אם מת לו מת קודם חצות אין שוחטין עליו אלא ידחה לשני:

והמפקח את הגל. שנפל על האדם ואין ידוע אם חי אם מת והוא חופר ומשליך האבנים לבקשו שוחטין עליו כל זמן שלא נודע שנטמא:

וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין וכו'. שוחטין עליהן ועל כולן שאמרנו אין שוחטין עליהן בפני עצמן. אלא עם חבורת אחרים הוא ששוחטין עליהן:

שלא יביאו את הפסח לידי פסול. האונן שמא מתוך טירדתו יטמא למתו ומפקח את הגל שמא ימצאנו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה והחבוש בבית האסורין אע"פ שהבטיחוהו להוציאו שמא לא יוציאו אותו ובבבלי מוקי להא דדווקא בחבוש בבית האסורי' של עכו"ם שאין שומרין הבטחתן אבל אם היה בבית האסורין של ישראל כגון לכופו להוציא אשה פסולה שנשא או לשלם ממון אם הבטיחוהו להוציאו שוחטין עליו אפי' בפני עצמן דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ואם הבית אסורין

הוא בתוך ירושלי' אפי' הוא של עכו"ם שוחטין עליו בפני עצמו דאפשר דמעייל ליה לפסח לבית האסורים ואכיל ליה התם וחולה וזקן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יכבד עליהם החולי והחולשה ולא יוכלו לאכול כזית:

לפיכך. הואיל ואין זה אלא משום חששא בעלמא ובשעת שחיטה וזריקה ראויין היו אף אם אירע להן פסול כמו שאמרנו פטורין הן מלעשות פסח שני:

חוץ מן המפקח בגל. ונמצא שמת הוא תחתיו שזה צריך לעשות פסח שני לפי שהיה טמא מתחלתו קודם שחיטה וזריקה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח ודוקא שהיה גל עגול מבלי משך כלל כגון שהוא כמו עגול העמוד שבודאי האהיל עליו מתחלתו אבל אם היה גל ארוך ואפשר שבשעת שחיטה וזריקה עדיין לא האהיל על הטומאה פטור הוא מלעשות פסח שני:

גמ' **מתניתא**. דקתני מי שהבטיחוהו להוציא מבית האסורים שוחטין עליו בשחבשוהו ישראל והבטיחוהו להוציאו שהן שומרין הבטחתן אבל בחבשוהו עכו"ם אשר פיהם דבר שוא וגו' ואין סומכין על הבטחתן:

בנתון בבית האסורין חוץ לירושלים. אבל אם הוא בתוך ירושלים אפי' לא הבטיחו להוציאו דינו כמו שהבטיחוהו ושוחטין עליהן שהרי יכולין להביא הפסח לבית האסורין ויאכלו שם:

בקדמיתא. מעיקרא הוינן אמרין ישראל ערל מזין עליו וכדאמר ר' יוחנן בשם ר' בנייה לקמן בסוף פרקין שהערל מקבל הזאה:

ולא הוינן אמרין כלום. עכשיו נודע לנו שלא אמרנו כלום וכדשמעינן מדתנא ר' סימון דלקמיה:

נאמר כאן במילת זכרים המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו. ונאמר להלן במילת עבדים ומלתה אותו אז יאכל בו מה אז שנאמר בעבד עד שיהא כשר בשעת אכילה שהרי אז יאכל בו כתיב וא"כ צריך שיהא ראוי לאכילה ואם נטמא כשהיה ערל אינו מקבל הזאה עד שימול דהכי משמע שהמילה היא מכשרתו מכל דבר המעכב אכילה כגון שהיה ג"כ טמא ולא נטהר אלא עד שעה שימול אף אז שנאמר במילת זכרים עד שיהא כשר בשעת שחיטה מכל דבר המעכב אכילה וכלומר שאף שמצינו שהערל משלח קרבנותיו ואם ימול אח"כ יכול לאכול לערב קמ"ל בפסח שאם היה טמא דבעינן שיטהר אחר שימול וקודם שחיטה ולאפוקי אם ירצה להטהר ולקבל הזאה כשהוא ערל:

פעמים שהוא נעשה כיוצא בהם וכו'. אמתני' קאי דקתני וכולן אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל ומצינו לפעמים שהוא נעשה כיוצא בהם לפטור מפסח שני ופעמים שהן נעשים כיוצא בו לחייב בפסח שני כדמפר' ואזיל:

בגל ארוך. לפי שאני אומר נזרק הדם עליו עד שלא הגיע להאהיל על מקום הטומאה ומכיון דבשעת זריקה טהור היה פטור הוא מפסח שני:

פעמים שהן נעשין כיוצא בו בגל עגול. כלומר כיוצא בו בדינו בגל עגול שאז הוא חייב בפסח שני משום דמסתמא האהיל על הטומאה בתחילה ונטמא קודם הזריקה כך מצינו לפעמים שהן גם כן נעשין כיוצא בו וחייבין בפסח שני וכדמסיק כגון שאירע בהן פסול בין שחיטה לזריקה דמכיון שבשעת זריקה לא היו ראויין הן נעשין כיוצא בו בדינו אם היה הגל עגול:

הלכה ז

מתני' **אין שוחטין את הפסח על היחיד**. בשביל היחיד לבדו דדריש מדכתיב לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך באחד כלומר ליחיד:

ור' יוסי מתיר. בבבלי קאמר דר' יוסי דריש ליה לזובח את הפסח בבמת יחיד ושאינו חייב אלא בשעת איסור הבמות דכתיב באחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד:

אפי' חבורה של מאה וכו'. ר' יוסי קאמר לה כלומר דלא תליא מילתא אלא באכילה יחיד שיכול לאוכלו שוחטין עליו ואפי' חבורה של ק' ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן והלכה כר' יוסי לענין דיעבד שאם שחט היחיד את הפסח לעצמו כשר והוא שיהא ראוי לאכול את כולו ומכל מקום משתדלין לכתחילה שלא ישחוט על יחיד שנאמר יעשו אותו:

ואין עושין חבורה נשים ועבדים וקטני'. כלומר חבורת נשים ועבדים אין עושין בחבורה אחת משום קלות ראש והרגל עבירה וכן חבורה אחת של עבדים וקטנים אין עושין משום פריצותא דמשכב זכור אבל עושין חבורה שכולה נשים ואפי' בפסח שני וכן עושין חבורה שכולה עבדים אבל קטנים עושין שיהיו מכלל בני החבורה ולא חבירה שכילה קטנים שאינן בני דעת:

גמ' **טעמא דר' יודא וכו'**. כדפרישית במתני':

מה מקיים ר' יוסי. להאי קרא דמיניה מפרש לטעמא דר' יהודה:

פתר לה וכו' דתני. בתוס' פ"ו דפליגי בהא דר' יהודה סבר היחיד מכריע את הצבור אם היו הטמאין יתר באחד על הטהורין הוי רוב ובא בטומאה ור"א בן מתיה ס"ל שאין

היחיד מכריע אלא דוקא שנים דדריש מדכתיב באחד ע"י אחד וכדאמרינן לעיל בפ"ז בהלכה ו':
מודה ר' יודה שאם עבר וזרק את הדם על היחיד שהורצה דלא תוכל לזבוח כתיב ולא עוד אלא אם עבר ושחט על היחיד מתירין לו לכתחלה לזרוק:
מפני שהן מרבין בתיפלה. כדפרי' במתני':
תני בר קפרא. דעוד טעמא אחרינא איכא משום הפסח בעצמו שלא יביאו את הקדשים לידי בזיון שאין משגיחין להזהר בו וזורקין זה לזה דרך בזיון:
מתוך שהן מקולקלין. שרגילין בקלקול אין מדקדקין בו כהוגן והם מביאין וכו' ולפעמים כשרוצין לדקדק ואינם יודעין על פי הדין פוסלין אותו בחנם:

הלכה ח

מתני' **אונן טובל ואוכל פסחו לערב**. שאין אנינות בתורה אלא באותו יום שמת לו מת שנא' ואכלתי חטאת היום יום אסור ולילה מותר ומדרבנן אסור ומתוך שנאסר עד הליל' בקדשים אצרכוהו רבנן טבילה דשמא מחמת היסח הדעת נטמא והוא לא ידע ולפיכך טובל ומותר לאכול הפסח לערב שלא העמידו דבריהם בזה במקום כרת אבל לא בשאר קדשים שאין אכילתן אלא בעשה ואכלו אותם אשר כפר בהם והעמידו דבריהם במקום עשה:
השומע על מתו. ששמע שמת לו מת שחייב להתאבל עליו ויום שמיעה אונן הוא ומדרבנן וכן המלקט וכו' כלומר שלקטו לו עצמות אביו ואמו שמתאבל עליהם כל אותו היום בלבד כדאמרינן בפ"ג דמ"ק טובל ואוכל בקדשים לערב שהיום עצמו אינו אלא מדבריהם ואין תופש לילו עמו:
גר שנתגייר ע"פ. והיא צריך טבילה:
כפורש מן הקבר. וצריך הזאה שלישי ושביעי ולא נחלקו ב"ש וב"ה אלא בערל עכו"ם שמל בי"ד דב"ה סברי גזרה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אשתקד לא טהרתי מכל טומאה וטבלתי ואכלתי פסחי לערב השתא נמי אטבול ואוכל לערב ולא ידע דאשתקד עכו"ם הוה ולא מקבל טומאה עכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה וב"ש סברי דלא גזרינן אבל בערל ישראל כגון שמתו אחיו מחמת מילה ד"ה טובל ואוכל פסחו לערב ולא גזרינן ערל ישראל אטו ערל נכרי:
גמ' **מתניתא**. דמחלק באונן בין פסח לקדשים בשנעשה אונן משעה ראשונה קודם השחיטה או בין שחיטה לזריקה דמכיון שבשעת זריקה לא היה ראוי הלכך בפסח דוקא

הוא אוכל לערב לפי שלא העמידו דבריהם בו במקום כרת ובקדשים אינו אוכל לערב שהעמידו דבריהם במקום עשה וכדפרי' במתני':

אבל אם נעשה אונן לאחר כפרה. והוא לאחר זריקה:

כבר הורצה. בזריקת הדם ואפי' בקדשים הוא אוכל לערב שהרי בשעת זריקה ראוי היה ואנינות לילה בלאו הכי אינה אלא מדבריהם לפיכך מותר הוא אף בקדשים:

ותני כן. דלד"ה אין אנינות לילה מן התורה לאסור באכילת קדשים כדלקמן:

איזו היא אנינה וכו'. גרסי' להא לקמן בפ"ב דסנהדרין בהלכה א':

משעת מיתה ועד שעת קבורה. וכל זמן שלא נקבר אסור לאכול בקדשים ומשנקבר מותר דבקי רבי:

כל היום כולו. עד הלילה דין אונן יש לו:

אשכחת אמר קלת וחמרא וכו'. כשתמצא לומר לדבריהם איכא קולא וחומרא לדעתיה דרבי וכן לרבנן כדמפ' ואזיל:

מתו ונקבר בשעתו. מיד לדעתי' דרבי אינו אסור בקדשים אלא אותה שעה בלבד עד הקבורה ולדעתא דרבנן אסור כל היום כולו ובהא חומרא לרבנן וקולא לרבי:

קלת על דרבנן וכו'. ומצינו איפכא דלרבנן הוא לקולא ולרבי הוא לחומרא כגון שלא נקבר עד לאחר ג' ימים לרבנן אסור כל אותו היום שמת ותו לא ולרבי אסור הוא עד לאחר שנקבר ביום הג':

תריהון אמרין. דלא היא אלא דבכה"ג אף רבי מודה לחכמים שאינו אסור אלא אותו היום שמת בלבד ולא. פליג רבי אלא לקולא כשנקבר מיד באותו יום:

ותני כן. בברייתא דש"מ מדברי רבי דלא פליג היכא דיום הקבורה אישתהי ולא היה ביום המיתה כדלקמן:

רבי אומר תדע לך וכו'. שהרי אמרו כאן אונן טובל ואוכל פסחו לטרב ומפני שאנינות לילה אינה אלא מדבריהם ובקדשים היא דאסור וכדפרישית:

והרי אנינות יום עשי אותה תורה. כלומר וש"מ מיהת מהמתניתין דאנינות היום עשו אותה מן התורה. והשתא אי אמרת בשלמא דרבי לא פליג היכא דיום הקבורה אישתהי ולא היה ביום המיתה שאינו אונן מן התורה אלא מדבריהם בלבד שפיר הוא דנשמע ממתני' דאין אנינות לילה של יום המיתה אלא מדבריהם ויום המיתה שהוא מן התורה אינו תופס לילי עמו וא"כ היכא דאישתהי יום הקבורה שהיום עצמו אינו אלא מדבריהם אינו תופס לילו כלל עמו ואפי' מדבריהם מותר דהכי ס"ל לרבנן וכן לרבי דמודה הוא וכדאמרן דלא פליג אלא לקולא היכא דנקבר מיד דס"ל לרבי שלאחר הקבורה אפי' ביום

אינו אסור אלא מדרבנן וכן בלילו ורבנן כל אותו היום אסור מן התורה ולילו הוא מדרבנן אלא אי אמרת דאפי' היכא דיום קבורה אישתהי ס"ל לרבי נמי דאסור מן התורה עד שנקבר וא"כ תופס הוא לילו מיהת מדבריהם והשתא יום המיתה דחמירא הוא אליבא דכ"ע על כרחך דלרבי בדין הוא דתופס הוא לילו עמו מן התורה והיכי קאמר רבי גופי' דאנינו' לילה לעולם אינו אלא מדבריה' כדיליף מהמתני' הא לדידיה אפי' לערב בדין הוא שלא יאכל פסחו אלא ודאי דמודה רבי היכא דאישתהי וניחא המתני' נמי לדידיה וכדאמרן:

תיפתר בשנקבר עם דמדומי חמת ולית ש"מ כלום. כלומר דר' יוסי בר בון דחי להאי הוכחה דלעולם אימא לך דרבי ס"ל אפילו היכא דאישתהי יום הקבורה אסור הוא וכן תופס לילו עמו והכל מדרבנן כדס"ל לעולם לאחר קבורה אינו אסור אלא מדרבנן ודקשיא לך מאי דאמר רבי תדע לך וכו' לאו בעלמא קאמר דתשמע מינה דס"ל לרבי דאין אנינות בלילה מן התורה ואפילו בליל של יום המיתה. לא היא אלא דמיירי שנקבר ביום שלאחריו ונקבר עם שקיעת החמה והכי קאמר רבי אין אנינות בלילה זו מדברי תורה מאחר שאינו לילה של יום המיתה. וקמשמע לן דאף על גב דיום הקבורה הוא אפ"ה אינו אלא מדרבנן ולהמתני' מוקי לה נמי דמיירי שנקבר עם דמדומי חמה בליל של י"ד ונקבר על ידי עממין ולאו בלילה של יום המיתה אלא לילה של יום שלאחריו והואיל ומדרבנן הוא אוכל את פסחו ועיקר הרבותא דקמ"ל דל"ת דהואיל ויום הקבורה כיום המיתה הוא אליבא דרבי הלילה שלאחריו נמי ליתסר בפסח הלכך קמ"ל דמכיון דביום גופיה לאחר הקבורה מדרבנן הוא אוכל הוא בלילה ולעולם פליג הוא רבי ביום הקבורה אפילו היכי דאישתהי וס"ל דמיהת מדרבנן אסור ותופס ג"כ לילו עמו. אין אנינה אלא למת בלבד. אין לשון אנינה נופל אלא על המת כדכתיב ואנו ואבלו פתחיה וכתיב התם מתיך בחרב יפולו וגבורתך במלחמה:

והכתיב ואנו הדייגים ואבלו כל משליכי ביאור חכה. ועל יאור מצרים נאמר וכתיב ואנו: **כיני מתניתא**. כן מיבעי ליה למיתני שאין אנינות טומאה לענין שאינו אוכל בקדשים כדין אינן וכדלעיל אלא למת בלבד. וכלומר לפניו ביום המיתה ולאפוקי יום שמועה קרובה וליקוט עצמות שאין דינם כיום המיתה כדקתני במתניתין וגרסינן להא נמי בפ"ג דהוריות בהלכה ג':

תני יום שמועה. בתוך שלשים דינו כיום קבורה לכל אלו לקרוע וכו' אבל לענין לאכול בקדשים דינו כלוקט עצמות וטובל ואוכל בקדשים לערב וקס"ד דקאמר ולקדשי' הרי

הן כלוקט עצמות ואוכל בקדשים אף באותו יום והלכך מתמה וליקוט עצמות טובל ואוכל בקדשים מיד בתמיה:

תיפתר שנקבר משחשכה. כלומר שנלקטו עצמות והקבורה היתה משחשיכה וזה וזה וכו':

וקבורה אוכלת בקדשים. בתמיה אם נקברו העצמות משחשיכה וכי מותר לאכול בקדשים לערב והרי זה כאותו יום עצמו:

תרתיהון בשמועה. כלומר אלא הא דקאמר זה וזה אוכלין בקדשים שתיהן בשמועה איירי ששמע שמת לו מת מאתמול וכן ששמע שנתלקטו בשבילי עצמות קרוביו מאתמול דבשניהן הדין דטובל ואוכל בקדשים ולא כדמוקי רב חסדא:

תני המעביר ארון וכו'. גרסינן להא בפ"ק דמ"ק וכן בפ' נגמר הדין בהלכה ט':

אין בו משום ליקוט עצמות. לענין שיהא צריך להתאבל כל היום כדין ליקוט עצמות ומשום דמעבירו בארון ממקום זה לקברו במקום אחר אין זה כליקוט עצמות ממש:

הדא דאת אמר בארון של אבן. והתם גריס שיש משום דמתקיים הרבה אבל בארון של עץ מכיון דעשוי לירקב ה"ז כמלקט עצמות לקברן במקום אחר ומתאבל עליהן:

ר' יוסי פליג ואפי' בארון של עץ וכו' המעבירין באפיקריסין בסדין ובחלוק ממקום למקום. ובהא דאבתרה נשתבשה ונסתרסה הגי' בכאן והעיקר כדגריס במ"ק שם דעלה דקאמר איזהו ליקוט עצמות וכו' ממקום למקום גריס ותני כן ליקט עצמות מלקט עצם עצם משיתעכל הבשר אלמא דאין דין ליקוט העצמות אלא במלקט העצמות עצמן עצם עצם ולא במעבירין הכל ביחד בהארון:

ר' חגיי בשם ר' זעירא ליקוט עצמות כשמועה. והשתא ס"ד דה"ק דיום שמועה של ליקוט עצמות ואפי' שמע למחר ג"כ מתאבל עליהן וליקוט עצמות כשמועה דקאמר כלומר דחד דינא אית להו והלכך מייתי הברייתא דהא לא קתני הכי דהא תני אין שמועה ללקוט עצמות וקאמר ר' חגיי דהא דקתני אין שמועה לליקוט עצמות והוא ששמע למחר דבזה אין מתאבל עליהן אבל אם שמע בו ביום שנתלקטו יש שמועה לליקוט עצמות והיינו דקאמינא ליקוט עצמות כשמועה כלו' כדין ליקוט עצמות בפניו כך דין שמועה בו ביום ומתאבל עליהן:

ויש שיעור. אם יש שיעור לליקוט עצמות ועד כמה יהיו שצריך להתאבל עליהן:

תנא ניקומכי. שם חכם:

אין שיעור לליקוט עצמות. ואפי' כל שהוא מתאבל עליהן כהדא אדלעיל קאי דפליגי ר' אחא ור' אסי במעבירן בארון של עץ והורי ר' מנא לר' הלל דכיפרא לענין לקרוע ולהתאבל כר' אחא ולחומרא:

ושלא להטמאות כר' יוסי. ולענין שלא להטמאות להן אם הוא כהן דקיי"ל לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר הורי נמי לחומרא שלא להטמאות דבארון של עץ נתחסר הוא וכר' יוסי דקאמר היינו אפי' כר' יוסי דאף ר' יוסי לא קאמר דבארון של עץ לא הוי כליקוט עצמות אלא לקולא שא"צ לקרוע ולהתאבל עליהן אבל לחומרא מודה הוא שאינו מטמא להן:

מה שהן אומרין בבית הכנסת. כך היה מנהגן להתאסף בבית הכנסת ולומר ברכת האבלים:

מה שהן אומרין בשורה. כשעומדין לנחמו:

קילוסין. שבח להקב"ה שהוא ממית ומחיה וכיוצא בהן מדברי כבושין:

מה טעמון דב"ש. במתני' דסברי טובל ואוכל פסחו לערב א"צ הזאה שלישי ושביעי דדרשי מדכתיב גבי הבאים ממלחמת מדין ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים וגו' תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי אתם ושביכם והאי אתם בתרא מיותר הוא אלא דלא קאי להקיש שביכם לאתם בכל הענין ובא ללמד על בתחלה מה אתם לא נטמאתם עד שנכנסתם לברית שלא היו לאבותיכם דין ישראל עד שנכנסו לברית בהר סיני אף שביכם לא נטמאו עד שנכנסו לברית וא"כ מה שנטמא מקודם שנתגייר אינו טעון הזאה שלישי ושביעי וטובל כדין גר שמל ואוכל פסחו לערב וב"ה סברו דלגמרי אתקשו ואתם בא ללמד לדורות שגר שנתגייר טעון הזאה שלישי ושביעי:

ואינו מחוור. וקאמר הש"ס דהאי טעמא לב"ה אינו מחוור למאי דאמר ר' חייה וכו' דמודים ב"ה שאם עבר ולא הזה ושחט הפסח וזרק את הדם שהורצה ואוכל לערב ואי מהיקשא דקרא קא דרשי אמאי מודו דבדיעבד הורצה אלא דלאו בקראי פליגי וטעמייהו דב"ה משום גזירה דלשנה הבא הוא כדפרישית במתני':

נזיר שנטמא בספק רה"י ואינו בפסח. כלומר דבנזיר אין חילוק בין שאר ימות השנה ובין בפסח ואיידי דקאמר לקמן בספק רה"י בפסח קאמר הכא ואינו בפסח:

וגרסינן לכל הא דלקמן בפ"ח דנזיר בסוף הלכה א' הנזיר מגלח על טומאה זו דספק טומאה ברה"י כודאי משוינן לה:

ר' יוחנן אמר אין הנזיר מגלח עליה דתנינן תמן בסוף פ"ו דנזיר כל טומאה מן המת וכו'. וכיון דאין חייבין על ביאת המקדש בספק טומאה דרה"י אין הנזיר מגלח עליה:

הי דינו ספק. ואיזהו נקרא ספק:
ר' יוחנן אמר ראשה דפירקא. התם קאי כדאיירי ברישא דפירקא שם שני נזירין שאמר להן ראיתי אחד מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם:
ר' הושעיה רבה אמר ההן דהכא. כלומר מה דאיירינן בה הכא שאירע לו איזה ספק טומאה ברה"י אבל ההיא דרישא דפירקא ס"ל לר' הושעיה מכיון דאיכא תלתא זה האחד שראה ואנו שני נזירים כרבים חשיבי ולאו ספק טומאה ברה"י היא:
יחיד שנטמא ובספק רה"י. כלומר בספק טומאה שברה"י מה דינו בפסח:
ידחה לפסח שני. דספק טומאה ברה"י כודאית היא:
משלחין אותו לדרך רחוקה. כדי לפוטרו מפסח הואיל ואינה אלא ספק טומאה:
ואתייא. האי דר' יוחנן כהאי אידך דאמר ר' יוחנן בנטמא טומאת בית הפרס שהוא מדבריהם משלחין אותו לדרך רחוקה והכי נמי בספק טומאה ברה"י דהא דמחשבינן לה כטומאת ודאית מדבריהם הוא:
צבור וכו' יעשו בספקן. יעשו בספק טומאתן דהואיל והטומאה דחויה הוא בצבור אפי' נטמאו בספק יעשו בספקן:
ר' הושעיה רבה אמר יעשו בטומאה. וקאמר הש"ס דאף ר' הושעיה מודה שיעשו בספיקן יכלומר דלא תימא ר' הושעיה לקולא קאמר יעשו בטומאה ושאינם צריכים עוד להזהר מטומאה ודאית ומשום דלדידיה ספק טומאה ברה"י כודאי מיחשבא קמ"ל דלא היא דהא שמעינן לר' הושעיה גופיה דמחמיר הוא בכה"ג כדאשכחן לעיל בפ' כיצד צולין בהלכה ו' גבי צבור שנטמא א' מהן ואין ידוע איזהו ר"ז אמר יעשו בטומאה תני ר' הושעיה יעשו בספיקן אלא לא קאמר כאן יעשו בטומאה אלא לחומרין לענין שהכל יעשו בטומאת ספק אפי' מיעוט הטהורין כדין פסח הבא בטומאה ודאית ואין יכולין לומר הרי אנו נדחין לפסח שני ומשום דקיי"ל שאין עושין פסח שני אלא א"כ בא הראשון בטהרה ואם בא הראשון בטומאה אין כאן פסח שני:
ישראל ערל מזין עליו. שמקבל הזאה לטהר מטומאתו אפי' כשהוא ערל שכן מצאנו וכו' בימי יהושע בפסח גלגל שהיו צריכין להזות עליהן שרובן טמאי מתים היו שנטמאו מאבותיהן במדבר וקבלו הזאתן כשהן ערלים דכתי' והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ובעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא וכדקאמר רב חסדא כמ"ד בי"א מלו ואם לא הזו עליהן כשהיו ערלים לא משכחת לה ד' ימים עד י"ד לחדש כמשפט בין הזאת ג' להזאת ז':

ברם כמ"ד בעשירי מלו. לא היו צריכין למנות להזיית ערלים שבעשירי מלו והזו עליהן הזאת שלישי ובי"ד הזאת שביעי:

אמר ר' אבין וכו'. פליג דאפי' כמ"ד בי"א מלו אין ראיה מכאן שמנו להזיית ערלים דס"ל דבאמת פסח הכא בטומאה הוה:

והוכשרו הזיותיו. וכמ"ד ערל מקבל הזאה:

איסטרוטיות. ישראלים ערלים שומרי שערים היו בירושלים ומלו בי"ד וטבלו ואכלו פסחיהן לערב וא"כ מקדים שמלו קבלו אותן:

הדרן עלך פרק האשה

פרק ט

הלכה א

מתני' **מי שהיה טמא**. בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו:

או בדרך רחוקה. ולא עשה את הראשון. שלא היה יכול להגיע לירושלים בזמן שחיטת הפסח:

יעשה את השני. מצות עשה עליו לעשות פסח שני בי"ד לחודש השני ופסח שני זה דוחה את השבת כמו הראשון:

שגג או נאנס וכו' יעשה את השני. צריך הוא לעשות את השני:

א"כ למה נאמר טמא או בדרך רחוקה. לענין עשיית פסח שני הואיל ושאר אונסין ג"כ עושין את השני אמאי אדכר רחמנא הני טפי מאונס אחרינא:

שאלו פטורין מן הכרת. טמא או בדרך רחוקה פטרן הכתוב מפסח ראשון ועיקר הכרת על פסח ראשון נאמר לפיכך אף אם לא עשו את השני ובמזיד פטורין הם שכבר נפטרו בפסח ראשון מן הכרת:

ואלו חייבין בהכרת. כשלא עשו פסח שני שהרי חייבין היו בפסח ראשון אלא שהשגגה והאונס עיכבה אותן וכשהזידו ולא עשו השני חייבין הן בהכרת כדכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה משמעות הכתוב כך הוא שאם לא הי' לו שום אונס בראשון ולא עשה הרי הוא בהכרת ואם אירע לו איזה אונס בראשון חוץ מטמא ודרך רחוקה וא"כ בראשון אינו מתחייב שהרי שגג או אנוס היה אלא אם הזיד ולא עשה גם את השני ה"ז מתחייב כרת ואם שגג או נאנס אף בשני פטור:

גמ' **טמא לנפש**. כתיב בעשיית פסח שני:

אין לי וכו'. ת"ל איש איש ריבה אף לשאר אונסין או שוגגין לעשיית שני:

עד כדון כר"ע. זו דברי ר' עקיבא דדריש בכל מקום לשונות כפולין לריבוי:

כרבי ישמעאל. דס"ל בכל מקום דברה תורה כלשון בני אדם יליף מבינייהו כדתני רבי ישמעאל לא טמא כהרי דרך רחוקה וכו'. כלומר שזה אינו עושה מחמת טומאה וזה מחמת שאינו יכול להגיע לירושלים הצד השוה שבהן שעושין את השני הואיל ולא עשו בראשון אף אני ארבה לאנוסין או שוגגין:

מזיד מנין. אם הזיד ולא עשה הראשון מנין שיש לו תקנה בשני:

והאיש אשר הוא טהור וגו' וחדל לעשות הפסח וגו'. ומדלא כתיב ואיש לרבות את המזיד בראשון וחדל לעשות גם בשני ונכרתה ואם עושה השני יש לו תקנה:

אנן תנינן. במתני' שגג או נאנס. ולא תני הזיד ותני ר' חייה שגג או נאנס או הזיד ולא עשה את הראשון יעשה את השני:

מתניתא אמרה כן. ממתני' גופה שמעי' נמי דאף המזיד בכלל אף על גב דלא קתני בהדיא דהא קתני א"כ למה נאמר טמא וכו' אלא שאילו וכו' ומה אית לך חייב בהכרת לא המזיד שהרי שוגג או אונס גלא עשה הראשון ודאי פטור הוא אלא ע"כ דגם המזיד בכלל וקתני יעשה את השני:

טמא זיבה וכו' מנין. שאין עושין הראשון ונדחין לשני:

תלמוד לומר כי יהיה טמא ריבה כצ"ל וכך הוא במכילתא:

ואין צבור טמא נפש נדחה. אלא עושין הראשון בטומאה:

טמא זיבה וכו'. נדחין לפסח שני. כמ"ד נקמן שאף הצבור עושין פסח שני:

טומאת ע"ז. אם היה הצבור טמאין מחמת טומאת ע"ז עשו אותה כטמא זיבה וטמא צרעת ואין עושין הראשון ולהאי מ"ד דלעיל וכדלקמן עושין את השני:

ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. תוספתא היא בפ"ח וכן הא דאבתרא שם. ולפי גי' הספרים שכתוב לפנינו מתיישב הא דהכא שפיר דאיידי דאירי בטומאת ע"ז קאמר להא וכהאי דאמרי' בהאי תלמודא בפ"ג דע"ז בסוף הלכה ה' דגריס שם תני ר' ברוקי קומי ר' מנא. דדריש על קרא דאבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים מלמד שלא הניחו הכנענים לא הר ולא גבעה שלא עבדו עליו. ופריך עלה התם ולא כן סברנן מימר דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו אסור להדיוט אסור לגבוה בית הבחירה איכן נבנה. כלומר דהא לעיל שם קאמר דדבר שיש בו רוח חיים והוא נעבד לע"ז אסור לגבוה וא"כ קל וחומר לדבר המחובר הנעבד שהוא אסור לגבוה וכדקאמר התם בפשיטות לעיל באותה הלכה דבר שיש בו רוח חיים אסור ודבר שאין בו רוח חיים לכ"ש והשתא דקא דרשת שלא הניחו הר וגבעה שלא עבדו עליו אם כן בית הבחירה איכן נבנה דהא כל המקומות נאסרו לגבוה ומשני שם על פי נביא נבנית שהתיר להם על פי הדבור דכתיב

גבי קניית גורן ארנן ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בשם ה' והיינו נמי דקאמר הכא דלא תיקשי אם טומאת ע"ז היא חמירא כל כך שעשו אותה כטומאת זיבה וצרעת אם כן בית הבחירה היאך נבנה על המקומות שנטמאו בטומאת ע"ז וקאמר דהא ל"ק לפי שניתן רשות לישראל לבנות בית הבחירה על פי הדיבור וזהו ממש כדמשני שם:

שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני מפני הטומאה כהדא הוא דכתיב כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתיב כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד ולר' יהודה דיליף מהכא שהצבור עושין פסח שני הא דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב סבירא ליה כמאן דאמר לקמן אין מעברין מפני הטומאה והוא עיבר שהיה כסבור שיכלו לטהר עצמן ולעשות בראשון ולא עלתה בידם ועל זה ביקש רחמים על עצמו א"נ כהאי מאן דאמר שעיברו את ניסן וכו' כדלקמן אבל לא מפני שהשיא להם לעשות פסח שני כדכתיב שם לעיל ויועץ המלך וגו' לעשות הפסח בחודש השני:

אית תניי תני מעברין את השנה מפני הטומאה. כגון שהיו רובן טמאי מתים בסוף אדר וכלתה אפר הפרה ואין יכולין למצוא עכשיו פרה אדומה. וגרסינן להא לקמן בפ"ו דנדרים ובפ"ק דסנהדרין בהלכה ב' ומקצת מהסוגיא בסוטה פ"ה וה"ג בסנהדרין שם מאן דאמר אין מעברין מפני הטומאה מינה מהאי קרא גופיה דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב ולפיכך ביקש רחמים על עצמו על שעיבר מפני הטומאה ומאן דאמר מעברין מה מקיים בלא ככתוב מפני שעיברו ניסן ואין מעברין אלא אדר שהיה יום שלשים של אדר שראוי לקבוע ניסן ואין מעברין אלא אדר ואפי' בדיעבד אינה מעוברת כדקאמר ר"ש התם לעיל אע"פ שעיברו ניסן אינו מעובר ולפיכך ביקש רחמים על עצמו:

ואתייא. האי מ"ד שעיבר מפני הטומא' כהאי דאמר ר' סימון בסוטה שם גלגלתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח ונטמאו בו ולא היה הדבר מזומן להם להטהר עד הפסח:

כתיב ויחלו באחד לחדש הראשון לקדש וביום ח' לחדש באו לאולם ה' וגו' וביום ט"ז לחדש הראשון כלו:

והלא ביום א' וכו'. מפני צלמי כשדים שהיו חקוקים בששר. בכותלות שעשאום לע"ז והיו טרודים למחקם ולבטלם:

כתיב כל לבבו הכין וגו'. ולא בטהרת הקדש ופליגי בה מאי ולא בטהרת הקדש:

אפי' עשה כמה בטהרת הקדש. אע"פ שעשה כמה וכמה תקנות לצורך טהרת הקדש מ"מ לא יצא ידי חובתו לגמרי לטהרת הקדש:

ואידך אמר אפי' כל מעשים טובים וכו'. כלומר בטהרת הקדש לא עשה כלום וכל לבבו הכין לדרוש בשאר כל מעשים טובים:

ששה דברים עשה וכו'. תוספתא היא ומייתי לה בפ' מקום שנהגו:

טבלא של רפואו'. שהיו חקוקים עליה צורות הנעשות עפ"י חכמת הכוכבים לעתים ידועים לרפואה וכיוצא בהן מדברי הבאי והשחיתו בני אדם דרכם בו והסירו וגנזו:

ויש ספרים כתוב ספר רפואות:

היו הצבור חציין זבין וחציין טמאין מת:

זבין נעשין אצל טמאין כטמאין אצל טהורין. כמו הדין בשהיו חציין טמאי מת וחציין טהורין שהדין בהן הטהורים עושין את הראשון והטמאין עושין את השני לרבי מאיר דלעיל בפרק כיצד צולין בהלכה ו' ומשום דסבירא ליה מחצה על מחצה אינו כרוב כדפרי' לעיל שם וכאן הואיל והטמאין הן נגד חציין של הזבין שאינן ראויין לעשות בראשון אם כן אינון עושין כצ"ל. כלומר אינון הטמאין עושין את הראשון ומשום דבכהאי גוונא חשובין הן כרוב דלא אמר ר' מאיר מחצה על מחצה אינו כרוב אלא בגוונא דהחצי שכנגד הטמאין טהורין הן וראוין לעשות בראשון ומשום הכי עושין אלו בטהרה. ואלו ידחו לשני אבל הכא שאי אפשר לעשות כלל בטהרה עושין אינון הטמאין בטומאה וזבין נדחין לפסח שני:

אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. דנהי דמחשבת בכה"ג להחציין טמאין כרוב ויעשו בטומאה אבל הזבין אינן עושין כלל לא בראשון ולא בשני ומשום דכללא הוא אין תשלימין לעשות הפסח שני אלא א"כ בא הראשון בטהרה אבל לא לפסח ראשון הבא בטומאה:

רובן טהורין ומיעוטן טמאים. בשעת שחיטה ומתו מן הטהורין בין שחיטה לזריקה ונעשו הטמאין רוב אחר מי אתה מהלך אחר שעת שחיטה או אחר שעת זריקה וכדמסיים ואזיל:

אין תימר. אם תמצי לומר אחר שעת שחיטה אנו מהלכין א"כ אינן עושין בטומאה שהרי מיעוט היו ואפי' הן עכשיו רוב ידחו לשני אבל אם תאמר אחר שעת זריקה אנו מהלכין א"כ הן רוב ויעשו בטומאה:

היה הצבור רובן טמאין וכו'. כלומר וכן איכא למיבעי איפכא ולא איפשיטא:

הלכה ב

מתני' **ואיזו היא דרך רחוקה**. שאמרה תורה:

מן המודיעית ולחוץ. שם מקום מודיעים ורחוק מירושלים ט"ו מילין והוא שיעור מהלך אדם בינוני מהנץ החמה עד בין הערבים שהוא שעת הקרבת הקרבן תמיד של בין הערבים ובימי תקופת ניסן וימי תקופת תשרי שהימים והלילות שוין וחשבון מהלך אדם בינוני של כל היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים ארבעי' מיל ומהנץ החמה עד השקיעה שלשים מיל וה' מילין מעלות השחר עד הנץ החמה וה' מילין מתחלת השקיעה עד צאת הכוכבים:

מאסקופת העזרה ולחוץ. אפי' הוא בירושלים אלא שאינו יכול להגיע עד העזרה נדון בדין דרך רחוקה והלכה כר"ע:

לפיכך נקוד בתורה על ה"א שברחוקה לומר לא מפני שרחוקה ודאי וכלומר שהדרך היא רחוקה בודאי אלא אפי' מאסקופת העזרה לחוץ כדאמר בגמרא שבמקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב ומשמעותו רחוק לומר האיש רחוק ואין הדרך רחוקה:

גמ' **איתפלגון וכו'**. איזה היא שאינו בכלל דרך רחוקה:

חד אמר. אם הוא קרוב כל כך כדי שיבא ויאכל הפסח בלילה אין זה קרוי דרך רחוקה ואידך אמר כדי שיבא ויזרוק כלומר שיכול לבא בשעת זריקה ואם לאו ה"ז דרך רחוקה:

ואפי' כמ"ד וכו' והוא שיש בתוך אלפים לתחום ירושלים עד שלא יחשיכה ולאפוקי אם אינו יכול להגיע אלא בלילה עד זמן אכילה:

ותניי תמן. תנינן בבבל בחדא ברייתא':

ורגליו רעות. ואינו יכול להגיע לירושלי' יכול יהא חייב מפני שהוא מן המודיעי' ולפנים ואינו בדרך רחוקה לר"ע:

ת"ל וחדל. שהוא חדל וגרם שלא לעשות הפסח יצא זה שלא חדל הוא אלא שאינו יכול להגיע:

והסוס בידו. ויכול היא לרכוב ולהגיע ולא רכב אלא הוליך אותו בידו ולא הגיע יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה יצא זה שהיה בדרך רחוקה:

יצא לו קודם לו' שעות. מן המודיעים ולחוץ יכול יהא חייב הואיל ולא נכנס מקודם ולא היה בדרך רחוקה:

ת"ל וחדל לעשות וכו' וזה חדל שלא בשעת עשייה שיצא לו מקודם לו' שעות פטור:

שניהן. ר"ע ור' אליעזר במתני' מקרא אחד הן דורשין ומג"ש שם שם נאמר בפסח שם תזבח את הפסח בערב ונאמר במעשר ואכלת שם לפני ה' אלהיך ובהא פליגי חד אמר חוץ לעשייתו דמקיש פסח למעשר מה במעשר שנאמר בו כי ירחק ממך המקום וגו' ושאינו נאכל אלא במקום הכשירו וזהו בתוך ירושלים אף דרך רחוקה האמור בפסח אם

הוא שלא במקום הכשירו וזהו חוץ לעשייתו שהיא בעזרה ולפיכך כשהוא מאסקופת העזרה ולחוץ נקרא בדרך רחוקה:

וחורנה אמר חוץ למחיצתו. ואידך והוא ר"ע אומר דיליף ממעשר מה להלן נקרא ריחוק מקום חוץ למחיצתו והיינו שאינו נאכל חוץ לירושלים אף כאן לא נקרא בדרך רחוקה עד שיהא חוץ לירושלים:

חברייא בשם ר' יוחנן. אמרי טעמא דר' אליעזר דמגופיה דקרא דריש דכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה והוה ליה למיכתב אשר הוא טהור והוא לא בדרך אלא ללמד יצא זה שהיה בדרך כלומר דקרא משמע אפי' בדרך כל שהוא לא היה דאז הוא חייב ולאפוקי זה שהיה בדרך כל שהוא בחוץ להעזרה:

ר' זעירא בשם ר' יוחנן. היימ טעמיה דר"א דקרא כשהוא מזהיר על פסח שני מזכיר הוא רחוקה איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לה' בחדש השני וגו' וכשהוא אונס כלומר כשנאמר העונש האיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה וגו' אינו מזכיר כאן רחוקה אלמא שאינו מתחייב אלא א"כ שאפי' בדרך כל שהוא לא היה:

רבנן אמרי בשעה שהכתב וכו'. דברי ר' יוסי דמתני' מפרשי דקאמר לפיכך נקוד על ה"א וכו' מפני שכשאתה מוצא בתורה שהכתב רבה על הנקודה כגון זה שנקוד על ה"א והכתב היא רבה אתה דורש את הכתב ומסלק את הנקודה כאילו לא נכתב האות הנקוד ונשאר רחוק לומר האיש הוא רחוק כדמסיים לקמן ואין דרך רחוקה:

אמר רבי אע"פ וכו'. רבי לא פליג אהא דקאמרי בשעה שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב דבזה כ"ע ס"ל הכי אלא אסוף דבריהם קאי. ובשעה שהנקודה רבה על הכתב את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב. עלה קאמר רבי דלאו דוקא בשעה שהנקודה רבה על הכתב הוא דדורשין והולכין אחר הנקודה אלא אע"פ שאין שם אלא נקודה אחת מלמעלן וכו' וכלומר אפי' בתיבה שאין בה אלא שתי אותיות כגון את על וכיוצא בה ונקוד נקודה אחת מלמעלן על אות אחד והרי כאן הכתב והנקודה שוין הן אע"פ כן אתה דורש את הנקודה ומסלק את הכתב ודרוש בהנקודה שלא על חנם ננקד האות הזה ורבי בעלמא קאי:

ה"א שברחוקה נקוד. מסקנא דמילתא היא וזה אליבא דכ"ע היא וכדפרישית במתני' דכאן הכתב רבה על הנקודה ודריש ביה איש רחוק ואין דרך רחוקה:

הלכה ג

מתני' **מה בין פסח הראשון לשני**. בתוספתא פ"ח טובא קא חשיב ובמתני' שייר ולא קתני אלא מהנלמד מאותה פרשה:

והשני חמץ ומצה עמו בבית. דכתיב ביה ככל חקת הפסח יעשו אותו ודרשינן על מצות שבגופו כגון צלי אש וכמו הכתוב בו ועל מצות ומרורים יאכלוהו ולא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו וה"נ מרבינן צלי אש מככל חוקת הפסח אבל מצות שהן על גופו ממקום אחרי כגון תשביתו שאור מבתיכם ולא תשחט על חמץ וכיוצא בהן מה דקחשיב בתוספתא שאינו נשחט בג' כתות ואינו דוחה את הטומאה ואינו טעון חגיגה עמו לא מרבינן מככל חוקת הפסח והשני אינו טעון הלל באכילתו דכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. ליל המקודש לחג שהוא פסח ראשון טעון הלל ושאינו מקודש לחג אינו טעון הלל:

זה וזה טעונין הלל בעשייתן. דלילה אימעט משיר ולא יום:

ודוחין את השבת. מדכתיב במועדו בפרשה מרבינן שאף פסח שני דוחה את השבת אבל לא את הטומאה שמפני הטומאה הוא בא והיאך ידחה את הטומאה:

גמ' **כתיב לא ישאירו ממנו עד בקר אם לאכול וכו'**. כלומר הא דכתוב אבתריה ככל חקת הפסח ולענין מה הוא אומר אם לענין מצות אכילה שבו הרי כבר אמור ולא ישאירו וגו' וזה מצות עשה שבו דלא ישאירו ממנו אלא יאכלוהו הכל ומכלל לאו הוא והוא עשה ועצם לא תשברו בו ה"ז מצות ל"ת שבו וכשהוא אומר ככל חוקת הפסח וגו' לריבוי הוא ויכול שאני מרבה אף לביעור חמץ ולאכילת מצה כל שבעה כחקת הפסח הראשון:

ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו. פרט הכתוב עוד לזה ללמד שאין לך דבר שחוץ מגופו מעכבו אלא זה בלבד:

וכר' ישמעאל וכו'. כלומר וזה אתיא כר' ישמעאל דהברייתא די"ג מדות שאומר כלל ופרט הכל בכלל והיינו כלל ופרט הקודמו דזהו פרט וכלל כמו כאן בפרשה שהפרט הוא קודם ואח"כ כתיב הכלל ככל חוקת הפסח והוה אמינא דהכלל מוסיף על הפרט והכל שבראשון הוא בכלל ויכול יהו כל הדברים שבראשון מעכבין אותו ולפיכך פרט עוד הכתוב על מצות ומרורים יאכלהו ללמד שאין לך דבר שמחוץ לגופו מעכב בו אלא זה בלבד:

אית תניי תני וכו'. ומפרש להו דבפירושא דקרא פליגי דכתיב כי קרבן ה' לא הקריב במועדו חטאו ישא האיש ההוא דמ"ד על הראשון ענוש כרת ולא על השני מפרש לקרא דחטאו ישא בראשון קאי כי קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון חטאו ישא מ"ד על

השני הוא ענוש כרת. אם לא עשאו דריש ליה חטאו ישא בשני קאי שעל הראשון לא היה ענוש כרת אפי' הזיד אם היה עושה השני ולדידיה עיקר הכרת על השני הוא נאמר ונ"מ שאם שגג בשני אפי' הזיד בראשון פטור הוא מכרת לפי שהיה יכול לתקן בעשיית השני ואינו מתחייב על הראשון ובשני שוגג הוא ופטור:

מ"ד בין על הראשון בין על השני ענוש כרת. וכלומר בין שהזיד בזה או בזה ואיהו דריש חטאו ישא קאי בין על הראשון אם הזיד בו ובין על השני אם הזיד בו ולהאי מ"ד אם הזיד על הראשון ושגג על השני מתחייב הוא בשביל שהזיד בראשון ולא עשאו:

מ"ד על השני אין ענוש כרת וכו'. כלומר דדחי ליה הש"ס להאי דבעי למימר דמאן דתני על הראשון ענוש כרת על השני אינו ענוש כרת משום דאיהו דריש חטאו ישא בראשון בלחוד הוא דקאי כדקאמר לעיל ועלה קאמר דלא היא אלא האי מ"ד הכי הוא דדריש כי את קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון במזיד לפיכך חטאו ישא בשני אם ג"כ לא הקריבו במזיד ואינו ענוש כרת על השני דקאמר האי מ"ד היינו אם לא היה מתחייב על הראשון כגון ששגג בראשון ובזה הוא שאינו ענוש כרת על השני אפי' הזיד בו וזהו דמפרש אליבא דהאי מ"ד אינו ענוש כרת על השני אלא א"כ לא עשה את הראשון. כלומר אינו מתחייב כרת על המזיד דשני אא"כ הזיד גם כן בראשון אבל אם שגג בראשון אע"פ שהזיד בשני פטור וכדאמרן:

בא ליל פסח ללמד וכו'. דזה נאמר על מפלתו של סנחרב שבישר להם הנביא שיאמרו שיר עליו כליל התקדש חג וה"ז בא ללמד ונמצא למד שליל התקדש חג דווקא הוא דטעון הלל במפלתו של סנחרב שהיה בלילה:

את שאינו טעון הלל באכילתו. אינו טעון חגיגה עמו באכילתו:

ודוחה את הטומאה. בעיא היא אם השני דוחה את הטומאה כהראשון כמו שהיא דוחה השבת כראשון:

אמרת כל עצמו וכו' ואת אמר דוחה את הטומאה. בתמיה אלא אינו דוחה את הטומאה:

הלכה ד

מתני' **הפסח שבא בטומאה**. שהיו רוב הצבור טמאי מת והוא נאכל בטומאה כדתנינן לעיל בפ' כיצד צולין:

לא יאכלו ממנו זבין וכו'. דלא הותרה טומאה אלא במת בלבד כדאמרינן שם לעיל בפרקין בהלכה א':

באם אכלו פטורין מכרת. דאוכל קדשים בטומאת הגוף דכתי' כל טהור יאכל בשר וסמיך ליה והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה

בשר הנאכל לטהורים חייבין עליו משום טומאת הגוף ואת שאינו נאכל לטהורים כגון פסח הבא בטומאה אין חייבין עליו משום אוכל בטומאת הגוף:

ור' אליעזר פוטר. להזבין ולהזבות אף על ביאת המקדש אם נכנסו למקדש כשהפסח בא בטומאה דדריש מדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בזמן שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצורעין משתלחין. ות"ק לא דריש להאי קרא הכי אלא דאיצטריך לחילוק מתנותיהם ואין הלכה כר"א:

גמ' **תני**. בברייתא דפליגי בה תנאי דר"מ מחייב אם אכלו ממנו זבין וזבות לפי שלהם לא הותרה לאכלו ור"ש פוטר. וסתמא דמתני' כר"ש:

מה טעמא דר"ש וכו'. כדפרישית במתני':

אכל עולה אכל אימורין. בטומאת הגוף מאחר שאלו אין מותר לטהורין דלהקטיר עומדין אין חייבין עליו:

נכנס בלילה. בעיא היא לר"א דפוטר נמי את ביאת המקדש אם דוקא בזמן הקרבה ואם נכנסו זבין וזבות בלילה או קודם לשש שעות שאינו זמן הקרבה מהו:

אמר ר' יוסי אין יסבור ר' אליעזר כר' שמעין. כלומר האי מילתא תליא אם רבי אליעזר סבירא ליה נמי כהאי דרשה דדריש רבי שמעון לענין לפוטרן מכרת דאוכל קדשים בטומאת הגוף אם כן ה"ה נמי לענין ביאת המקדש לרבי אליעזר איכא למדרש הכי כדמסיי' ואזיל מה טעמא משום דכתיב בכל קודש לא תגע וגו' והאי לא תגע על אכילת קדש נאמר דומיא דאל המקדש לא תבא דחייבין עליו וה"ה על אכילת הקדש דלא מצינו שיהא חייב על הנגיעה והשתא דרוש נמי את שהוא חייב על אכילת קודש וכו' ואת שאינו חייב על אכילת קודש כגון פסח הבא בטומאה לרבי שמעון אינו חייב כלל גם על ביאת המקדש ואפי' נכנס שלא בשעת הקרבה:

אין יסבור רבי שמעון כרבי אליעזר. כלומר וה"ה נמי יכילנא למיפשט הבעיא דכה"ג אליבא דר"ש אם אכלו ממנו שלא בשעת אכילה שלו כגון ביום אם הן פטורין או לא ותימא נמי כן שאם יסבור ר' שמעון כדרשת ר' אליעזר לענין ביאת מקדש א"כ לעולם פטורין הן גם על אכילת קודש של פסח הבא בטומאה ואפי' שלא בזמן אכילתו מאי טעמא דתידרוש נמי איפכא בכל קודש לא תגע וכו':

הלכה ה

מתני' **מה בין פסח מצרים לפסח דורות וכו'**. ובתוספתא חשיב טובא נמי הכא:

פסח מצרים מקחו בעשור. דכתי' בעשור לחודש הזה ויקחו ודרשינן זה מקחו בעשור ואין פסח דורות מקחו בעשור להפריש שיהא זה לפסח אלא נוטל שנים ושלשה ויותר ד' ימים מקודם משום בקור מומין ובע"פ יכול הוא להפריש מהן איזה שירצה:

לילה אחד. ופסח דורות ניהג כל שבעה. בבבלי פריך וכי פסח נוהג כל שבעה וקאמר חסורי מיחסרא וה"ק ונאכל בחפזון בלילה א' וחמוצו כל היום ופסח דורות חמוצו נוהג כל שבעה ובפסח מצרים שלא היה נוהג חמוצו אלא יום אחד יליף לה מדכתיב ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים קרי ביה הכי לא יאכל חמץ היום שאתם יוצאים בלבד:

אית תניי תני דוקין. שבעין ותבלולין שבעין פוסלין בו בפסח כבשאר קדשים משום מום:

מאן דאמר פוסלין בו ניחא דכתיב שה תמים. אלא למאן דאמר אין פוסלין בו מה מקיים הוא שה תמים:

אפילו בקרבנות בני נח אינו. כלומר ולא מצי למימר דלמעוטי מחוסר אבר בלבד הוא דאתא דקשיא למה ליה תמים תיפוק ליה שאפי' בקרבנות בני נח אינו כשר מחוסר אבר:

דכי לא כן אמר ר' ייסא וכו'. זה הובא בפ"ק דמגילה ועיקרא דהאי מילתא בפ' עגלה ערופה בהלכה ה' דבעי התם מחוסרי איברין מהו שיפסלו בה בעגלה דקיימא לן אין המומין פוסלין בעגלה ומחוסר אבר מהו קאמר נמי התם אפי' בקרבנות בני נח אינו ומאי תבעי לך דהא לא כן אמר ר' ייסא פשט ר"א לחברייא דאף ששאר מומין אינן פסולין לבני נח מחוסרי איברין פסולין להן מדכתיב מכל החי וגו' אמרה התורה תבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה והזהיר הקב"ה לנח מלהביא מחוסר אבר לכתיבה מפני שעתיד להביא קרבן מהם:

תמן וכו'. לא שייך הא להכא מידי אלא התם הוא דבעי למידחי כן דקאמר תמן יש מהן למזבח וכלומר בבמה דכמזבח של בני נח הוא ואסורין ברם הכא בעגלה ערופה אינה קריבה למזבח ועלה קאמר שם ר' חונה בשם ר' ירמיה מכיון שכתיב בה כפרה כקדשים דכתיב כפר לעמך וגו' ונכפר להם הדם כמי שיש מהן למזבח ואגב דמייתי להא דפשט רבי אליעזר לחברייא מסיק להא דהתם נמי הכא כדרך מעתיקי הש"ס הזה בכ"מ:

גמ' **ותני**. בחדא ברייתא כן כדתני במתני' על המשקוף ועל שתי המזוזות דקתני שלש מזבחות היו לאבותנו במצרים שנתנו עליו הדם:

אית תניי תני ארבעה. מזבחות סף וכו' ובסף גופיה נמי תנאי פליגי אית תניי תני סף הוא הכלי שקבלו הדם כמה דאת אמר ואת הספים ואת המזמרות וגו' ואית תנא דקאמר סף הוא אסקופה של הבית כד"א בתתם ספם וגו'. מ"ד סף אסקופה מה מקיים סף דקרא דמשמע שהוא כלי וקאמר דכך עשו מביא סף כלי ומקבל הדם ונתן הכלי על האסקופה

וטובל האגודה בהכלי ומזה וקחשיב ארבעה מקומות משום שלא היה טובלין מהכלי עד שנתנו אותו על האסקופה:

אין גיזה תמימה. כלומר אפי' לקח הגיזה מן השה תמים נקרא:

והתני מן הצאן להוציא את החלקים שבהם. וקס"ד החלקים מחמת גיזת צמרן:

להוציא מה שחלקה לך התורה. ואסרה לך לקרבן כגון רובע וכו':

אף ר' יוסי הגלילי דכוותהון. כתנא דמתני':

דתני וכו' ונוהג כל שבעה על חמוצו קאי ופסח מצרים לא היה חמוצו אלא יום אחד בלבד:

הלכה ו

מתני' **אמר ר' יהושע שמעתי**. מרבותי שיש תמורת הפסח שהיא עצמה קריבה שלמים ויש תמורת הפסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים אלא תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה שלמים ואין לי לפרש באיזה אופן הוא ההפרש שביניהן:

אמר ר"ע אני אפרש הפסח. שהיה אבוד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם שחיטת הפסח זה השני שהיה עומד לפנינו והרי קבעתו שעת השחיטה לשם פסח ועכשיו הרי שניהן עומדין:

ירעה עד שיסתאב וכו'. ממשמעות דברי ר"ע נראה דס"ל דזה הראשון שנמצא ירעה והשני הוא שיקרב לשם פסח ובגמרא הכא פליגי תנאי בזה אם המצוה בראשון או בשני:

ויקח בדמיו שלמים. והוא עצמו לא קרב שלמים משום דזה הוא כמו שדחוהו בידים מלהקריבו:

וכן תמורתו. אם המיר בו בהנמצא בהמת חולין קודם שחיטה תרעה וכו' ליקח בדמיה שלמי':

אחר שחיטת הפסח. אם נמצא לאחר שכבר שחט השני לשם פסח והרי לא קבעתו שעת השחיטה לפסח ולא נדחה בידים קרב הוא עצמו שלמים:

וכן תמורתו. אם המיר בהנמצא אחר שחיטת הפסח התמורה עצמה קריבה שלמים וה"ה דהוה מצי למיתני בפסח גופיה יש פסח קרב שלמים ויש פסח שאין עצמו קרב שלמים אלא הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה ולא אמרינן דמתחלתה לשם שלמים היא ואפילו המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה לשם פסח ואין בה דיחוי אלא אף התמורה נקבעת לשם פסח ונדחית:

גמ' **ר' יודן בעי**. מאי שנא דנקט בתמורת פסח וכדמפרש רבי עקיבא הלא אף בתמורת אשם כן שמצינו יש תמורת אשם קריבה עצמה ויש שאינה היא עצמה קריבה וזה

אליבא דר' אלעזר בפ"ג דתמורה דתנינן שם פלוגתא דתנאי בתמורת אשם דת"ק סבירא ליה תמורת אשם לעולם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה דכל שבחטאת מתה באשם תרעה ותמורת חטאת היא אחת מחמש חטאות המתות דתני התם בריש פ"ד ומייתי להו לקמן ור' אליעזר אומר ימותו משום דר' אליעזר מקיש בכל מקום אשם לחטאת מדכתיב כחטאת כאשם ר' אליעזר אומר יביא בדמיה עולות דסבירא ליה דמותרות לנדבת יחיד אזלי ולא לנדבת צבור והשתא לדידיה הוא דאשכחן דלפעמים התמורה עצמה אם זכר הוא קרב עולה כגון שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא אחר השחיט' ואם המיר בו הוא קרב עולה שהרי לא נדחה בידים ואם המיר בו קוד' שחיטת האחר הרי הוא נדחה בידים וירעה וכו' ויקח בדמיו עולה וכן בהתמורה:

אמר ר' יוסה. היינו טעמא דלא מיתני באשם ותמורתו דלא דמי לפסח דאלו פסח שהקריב בשחרית בארבעה עשר אינו פסח וזמן השחיטה שהוא אחר חצות הוא שקבעתו וא"כ יש הפרש בין נמצא קודם השחיטה או לאחר השחיטה כדפרישית במתניתין אבל גבי אשם שהתמורה קרב עולה לר' אלעזר אין זמן השחיטה גורם הקביעית שהרי עולה שהקריבה בשחרית ג"כ עולה היא ואי אתה יכול למצוא ההפרש בה כמו גבי פסח:

המיר בו. בפסח בי"ג:

תמורתן קריבה. עצמה שלמים דהואיל ואין היום ראוי לפסח מתחלתה לשם שלמים היא דקאי ואין זה קרוי נדחה לומר בה שתרעה:

ר' שמואל בר יצחק אמר אין תמורתו קריבה עצמה שלמים ומשום דמ"מ מכיון דבזמן שחיטת הפסח אכתי עומד התמורה הוי ליה כנדחה ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויקח בדמיה שלמים:

חייליה. סיעתיה דר' שמואל דסבירא ליה אין תמורתו עצמה קריבה שלמים מן הדא דהמתני' ממה שהשיב ר"ע וקאמר אני אפרש וכו' ואם נמצא לאחר שחיטת הפסח יבא עצמו שלמים וכן תמורתו והשתא אם תאמר דבשהמיר בו בי"ג נמי הדין שתמורתו עצמה קריבה שלמים א"כ קשיא ויתביני' ר"ע לר' יהושע כהאי גוונא גופיה דיש הפרש בין המיר בו בי"ד דאיכא למימר ביה קבעתיה זמן שחיטת הפסח ונדחה ותרעה וכו' ויקח בדמיה שלמים ובין המיר בו בי"ג שהתמורה עצמה קריבה שלמים ואמאי דחיק נפשיה למצוא ההפרש בין קודם השחיטה ובין לאחר השחיטה הא כהאי גוונא איכא רבותא טפי כדמסיק ואזיל:

לא מוטב ללמד תמורת פסח מפסח ולא ללמד תמורת שלמים מפסח. כלומר וכי לא מוטב יותר ללמדינו החידוש דאפי' המיר בו קודם ארבעה עשר דאכתי לפסח הוא עומד ומה שהמיר בו נקרא תמורת פסח ולילף התמורה מפסח עצמו דכל היכא דנדחה בידים אין הוא עצמו קרב שלמים וכמו כן תמורת הפסח והיינו שהמיר בו בשעודנו עומד לפסח כדאמרן ולדידך אפי' בכה"ג כנדחה הוא והתמור' עצמה אינה קריבה שלמים והיה לו לר"ע להשמיענו זה ולא ללמד תמורת שלמים מפסח וכלומר דהשתא דקאמר במתני' דבשהמיר בו לאחר שחיטה הוא עצמו קרב שלמים כמו הפסח שנמצא אחר שחיטה וזה נקרא תמורת שלמים מפסח שהרי זה שנמצא אחר השחיטה שלמים הוא דמותר הפסח הוא וממילא לשלמים הוא עומד ומה שהמיר בו תמורת שלמים נקרא ופשיטא שהתמורה עצמה קריבה שלמים כדתנן בריש פ"ג דתמורה תמורת שלמים וולדן וכו' עד סוף העולם הרי אלו כשלמים ואין כאן שום חידוש במה שר"ע מלמד אותנו ומוטב היה לו ללמד בשהמיר בו בי"ג ואפי' כן התמורה עצמה קריבה שלמים ומדלא השיב ר"ע כן ש"מ דסבירא ליה שאם המיר בו בי"ג אין תמורתו עצמה קריבה שלמים וכסברי' דרב שמואל בר רבי יצחק:

מתו בעלים בי"ג. ואינו ראוי לפסח היא גופו קרב שלמים דמותר הפסח הוא וכל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים ומתו הבעלים אחד מחמש חטאות המתות הוא:

ולמה לא אמר בארבעה עשר. ומאי האי דדייק ליה למימר מתו בעלים בי"ג:

כל שנראה וכו'. משום דסבירא ליה כל שנראה ליקרב היום בפסח ונדחה הוא מחמת שמתו בעליו אין גופו קרב שלמים אלא ירעה הלכך קאמר בי"ג עשר דוקא דהואיל ואין ראוי היום לפסח לא מיקרי נדחה וגופו לשלמים הוא עומד:

תמן תנינן בריש פ"ד דתמורה ולד חטאת וכו' וקאמר הש"ס דאשכחן פלוגתא דאמוראי באלו דקא חשיב בהאי מתני' וכדמפרש ואזיל:

ולד חטאת דאיתפלגון. מה דשמעינן פלוגתא בענין ולד חטאת זה הוא כגון צבור שהפריש נקבה לחטאת ואין חטאת הצבור באה נקבה וכן שהפריש שעירה וחטאת הנשיא שעיר זכר הוא ואותה הנקבה שהפרישו ילדה ופליגי בהא:

ר' ירמיה אומר לא קדשה. לחטאת ולפיכך ולדה קרב הוא לאיזה קרבן שמפריש שאין זה ולד חטאת:

ר' יוסה אומר קדשה. לחטאת וולדה מת דהוי ולד חטאת:

חייליה. סייעתיה וראיה דיליה מן הדא דתנינן בפרק ב' דתמורה גבי פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון דתני שם חטאת היחיד שכפרו בעליו מתות ושל צבור אינן מתות ר' יהודה

אומר ימותו דסבירא ליה חמש חטאות המתות בצבור נמי גמירי אמר ר"ש מה מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת ובחטאת שמתו בעליה ביחיד הדברים אמורים אבל לא בצבור דשלשתן אלו לא משכחת להו בצבור ולד חטאת ליתא בצבור שאין באה נקבה וכן אין קרבן צבור עושה תמורה כדתנן שם ריש הפרק וכן אין הצבור מתים וכי היכי דתלת מינייהו לא משכחת לה בצבור אף שכפרו בעליו ושעברה שנתה אע"ג דמשכחת להו בצבור מ"מ ביחיד דברים אמורים ולא בצבור דחמש חטאות המתות במקום אחד הוא דגמירי להו והשתא מדייק ר' יוסי מהכא דלא אמר אלא אין אתה יכול לומר דמיירי ולד חטאת בצבור ולא אמר דלא תמצא כלל ולד חטאת בצבור מכלל דהא אם הקדישה לצבור קדשה בדיעבד והוי ולדה ולד חטאת ותמות:

אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא אלא יאות אמר ר' ירמיה דלא קדשה וולדה קרב ומה שהביא ר' יוסי מההיא דתמורה לאו ראיה הוא דכי ולא ר"ש הוא שהשיב כן לר' יהודה אין אתה יכול לומר ולד חטאת בצבור כדלעיל והא שמעינן לר"ש דאמר נקבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים כדתנן בפ"ג דתמורה גבי המפריש נקבה לעול' וילדה זכר וכו' המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אשם ר"ש אומר תמכר שלא במום ומשום דמכיון דלא חזי לאשם אין לך מום גדול מזה ומעיקרא לא קדשה אלא קדושת דמים וס"ל לר' יוסי בר' בון דכי היכי דפליג ר"ש באשם ה"נ פליג בעולה דחדא טעמא אית להו דלא חזיא לעולה וא"כ ה"ה בנקבה לחטאת דלא קדשה אלא קדושת דמים ואין הולד ולד חטאת וקרב וכר' ירמיה:

ותמורת חטאת דאיתפלגון. ומה דאשכחן דפליגי בענין תמורה זה הוא כדלקמיה דאף על גב דבתמורת חטאת גופיה לא פליגי מידי אלא בתמורת פסח מ"מ מכיון דכללא הוא כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים היינו ממש כמו דהוי פליגי בתמורת חטאת דזה למד מזה ופלוגתייהו בהמיר בו בי"ג וכו' כדלעיל:

וחטאת שמתו בעליה ימות. דפליגי כהאי דאמר ר' הילא וכו' לעיל והכא ג"כ דפליגי בפסח שמתו בעליו דנפקא דיני' מדין חטאת שמתו בעליה לפי הכלל דפרישי':

ושעיברה שנתה. מאי דנפקא מינה לענין פסח ואיכא פלוגתא ביה זהו כהאי דאמר רב חסדא וכו' לעיל בפ' תמיד נשחט בהלכה ד' וכדפרישית שם דלמר אם עיברה שנתו בין פסח ראשון לשני ושוב אינו ראוי לשני הוא דהוי מותר הפסח ועומד הוא לשלמים שימכר ויקח בדמיו שלמים ולמר בשעיבר זמן כפרתו בערב פסח מותר הפסח הוא ולשלמים הוא עומד:

ושאבדה ונמצאת. מה דנפקא מינה לענין פסח ואיכא פלוגתא ביה זה הוא כדלקמיה:

כהי דאמר ר' יסא בשם ר' יוחנן וכו' כצ"ל. ובספרי הדפוס כתוב כאן בחילוף אותיות ע"פ טעות הדפוס והאי דר' יסא לעיל הוא בפ' אלו דברים בהלכה ה' גבי המושך ידו מפסחו גופו קרב שלמים ופליגי התם דלמר שלמים כשרים ולמר שלמים פסולים וכדפרישית שם ועלה קאמר התם בשם ר' יוחנן אין לך פסח גופו קרב שלמים אלא שאבד ונמצא אחר חצות ומאחר שכבר כיפרו בעלים באחר וכהאי דר"ע במתני':

ובעלת מום. דקתני בההיא מתני' דתמורה ובעי ר' זעירא קומי ר' יוסי וכי לא מסתברא לפרש בההן בעלת מום דתנינן הכא דבאבוד הוא ועליה קאי ושאבדה ונמצאת בעלת מום דהואיל דאיכא תרתי לריעותא אבדה ונמצאת בעלת מום תמות אבל אבדה לחוד מכיון שנמצאת קודם כפרה אע"פ שאחר כך נתכפרו הבעלים באחרת אינה מתה אלא תרעה:

א"ל אוף אנא סבר. לפרש כן הפריש פסחו ואבד וכו' והרי שניהן עומדין וכגוונא דפרישית במתני' דפליגי באיזה מהן שהמצוה ביותר הוא:

ותני שמואל כן. כלומר דמאחר דתנאי פליגי בהא א"כ באיזה מהן שירצה יכול להקריב אלא שכן הוא ינהוג שבורר את היפה שבהן להקריבו והשני וכו' ויביא בדמיו שלמים בט"ז שהוא חולו של מועד דביו"ט א"א להקריבו שאין נדרים ונדבות קריבין ביו"ט:

אתיא דרבי. דתמורה כדלקמיה כר' אלעזר דרבי סבר בכה"ג בחטאת תמות וכל שבחטאת מתה בפסח גופיה קרב שלמים ושמואל דקאמר ימכר ויקח בדמיו שלמים תניתה להא בשיטתיה דלעיל כדר' הילא בשם שמואל וכו' דכל שנראה ליקרב בפסח אין גופו קרב שלמים דנדחה בידים הוא וירעה וימכר ייקח בדמיו שלמים:

דתני. בפ"ד דתמורה רבי אומר וחסר כאן דאין זה דברי רבי אלא דברי חכמים דהכי תנינן שם המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן תמימות אחת מהן תקרב חטאת והשניה תמות:

דברי רבי וחכמים אומרים אין החטאת מתה אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים ואין המעות וכו'. והשתא הך דר' אלעזר ורבי בחדא שיטתא קיימי וכדפרישית:

הלכה ז

מתני' **המפריש נקבה לפסחו וכו' ויפלו דמיו לנדבה**. לתיבה שבמקדש שהיו נותנין המעות נדבה לתוכה ומקריבין מהן עולות נדבה:

המפריש פסחו ומת וכו'. ולא היה בנו ממונה עמו לא יביאנו לשם פסח דהוה ליה פסח שמתו בעליו ומביאו לשם שלמים ואם היה בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח:

גמ' **מתניתא**. דקתני ויפלו דמיו לנדבה ולא יקח בדמיו פסח לאחר כפרה מיירי שנפל בו מום אחר שכבר נתכפר בפסח אחר אבל אם נפל בו מום מקודם ימכר ויקח בדמיו פסח.

וכר' שמעון בהא דקתני ירעה עד שיסתאב וימכר ולא ימכר שלא במום ומשום דלאחר הפסח מיירי בזיה הוא כר"ש בברייתא דלקמיה דמחלק בענין זה בין קודם לפסח ובין לאחר הפסח אבל לא לגמרי כר"ש דלקמן:

דתני. בברייתא אם קודם לפסח הוא ועדיין לא נתכפר באחר תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה פסח ואם לאחרי הפסח תבוא שלמים בדמיה:

ר"ש אומר קודם לפסח תימכר שלא במום. לטעמי' אזיל דהכי ס"ל בתמורה דכל דלא מיחזי לזה שהפרישו לא חלה עליה קדושת הגוף אלא קדושת דמים וימכר שלא במום כמו שהובא בהלכה דלעיל ואם לאחר הפסח תבוא שלמים ובתוספתא סוף פ"ט לא קתני לר"ש אלא סתם המפריש נקבה לפסחו תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו מדמיה לפסח ר"ש אומר תמכר שלא במום והשתא לפי נוסחא דהברייתא דהכא לא אתיא מתני' כר"ש אלא בזה דמחלק בין קודם הפסח ובין לאחר הפסח ולפי האוקימתא דמוקי הש"ס דמתני' בלאח' הפסח מיירי ולא אתיא כלל כהת"ק דהברייתא דלדידיה אף דמחלק בין קודם ובין לאחר מיהו ס"ל דלעולם תרעה ובקודם לפסח יביא בדמיה פסח ולאחר הפסח תבוא שלמים ותנא דמתני' לית ליה כלל להא אלא דכר"ש מצינו למימר דה"ק דהא דקתני ירעה לאחר הפסח מיירי דאלו קודם תמכר שלא במום:

לא כן סברינן מימר וכו'. אסיפא דמתני' פריך המפריש פסחו ומת וכו' לשם שלמים וכי לא כן סברנן מימר בהלכה דלעיל דכל שנרחה לקרב בעצמו לפסח ונדחה אין גופו קרב שלמים אלא ירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים ומשני פתר לה האי מ"ד וזהו שמואל דלעיל ואיהו מפרש לסיפא דהמתני' דהכא דבשהפריש מעות לפסחו מיירי דבחטאת אם הפריש מעות ומת הולכות לים המלח ובפסח יקח בדמיו שלמים:

הלכה ח

מתני' **הפסח שנתערב בזבחים**. אחרי' ולא בשלמים שאם נתערב בשלמים הכל קרב שלמים הואיל דמותר הפסח שלמי' הוא אלא שנתערב בזבח אחר כגון שנתערב בעולה או באשם וכגון באשם נזיר או באשם מצורע שהן באין בני שנתן ואינו ניכר:

כולן ירעו וכו' וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה וכו'. בתוספתא פ"ט גריס בדמי היפה שבהן פסחו ובדמי היפה שבהן עולה ובשלא קרב פסחו הוא כדמפרש שם ויפסיד המותר מביתו:

נתערב בבכורות. שמתן דמם ודם הפסח שוה הוא:

ר"ש אומר אם הוה חבורת כהנים. שהבכור נאכל להן:

יאכלו. הכל בו בלילה ויקרב הפסח לשם פסח בכ"מ שהוא וכן הבכור ואע"פ שלענין אכילה ממעטין באכילת בכור שהוא לשני ימים ולילה אחד ועכשיו אינן יכולין לאכול אלא עד זמן אכילת הפסח שהוא עד חצות ונמצאו מביאין קדשים לבית הפסול ר"ש לטעמיה דסבירא ליה בפ"ג דמעשר שני ובזבחים פרק התערובות מביאין קדשים לבית הפסול ואין הלכה כר"ש אלא ירעו הכל עד שיפול בהן מום ויאכלו הכל כבכור בעל מום ויביא בהמה יפה כהיפה שבהתערובות ויאמר כל מקום שהוא הפסח קדושתו תחול על זו ויקריבנה שלמים אם קרב פסחו:

גמ' **תני אין לוקחין שביעית בכסף מעשר**. בתוספתא ריש פרק ז' דשביעית אין מחללין מעשר על פירות שביעית וטעמא מפני שהוא ממעט באכילת מעשר שמשיגיע שעת הביעור צריך הוא לבער את הכל וגרסינן להא לעיל בפ"ג דמעשר שני בהלכה ב' על מתני' אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שהוא ממעט באכילתה ור"ש מתיר:

ר' יוסה אמר במחלוקת. היא שנויה וכחכמים דההיא מתני' דלר' שמעון דמתיר בתרומה מתיר נמי בשביעית דס"ל מביאין קדשים לבית הפסול:

אמר ר' יונה. דלא היא אלא דהאי תוספתא ד"ה היא דלא פליג ר"ש אלא בתרומה דווקא משום שאוכלי תרומה זריזין הן ונזהרין שלא תבוא התרומה לידי פסול:

והתנינן. במתני' דידן:

נתערב בבכורות וכו'. ותני עלה יאכלו כחמור שבהן כדין פסח שאינו נאכל אלא עד חצות והרי הכא לא שייך טעמא דכהנים זריזין הן דהא מ"מ ממעטין באכיל' בכור שהוא נאכל לשני ימים ולילה אחד ואתה צריך לשורפן מה שנתותר אחר לילה אחת כהחמור שבהן ואפ"ה ר"ש מתיר אלמא דטעמיה דר"ש משום דס"ל מביאין קדשים לבית הפסול אפי' לכתחלה והשתא ע"כ הך דשביעית במחלוקת היא דלא אתיא כר"ש:

א"ל אוכלי פסחים בשעתן זריזין הן כאוכלי תרומה. כלומר לעולם אימא דאף ר"ש אינו מתיר להביא קדשים לבית הפסול לכתחלה וטעמא בתרומה משום דכהנים אוכלי תרומה זריזין הן ולא תיקשי ממתני' דהכא דטעמא הויא משום דבלאו הכי גבי חבורה של פסח אמרינן דזריזין הן בשעתן כאוכלי תרומה לעולם והלכך כאן דג"כ כהנים הן מתיר ר"ש דתלינן שיהיו זריזין שלא יבא לידי נותר ויאכלי הכל מקודם שיגיע זמן נותר דפסח:

תדע לך. שהוא כן. דבלאו הכי אמרי' בני חבורה זריזין הן ואפי' לא היה כאן חבורת כהנים דהא תנינן בפ"ק דשבת אין צולין וכו' אלא כדי שיצולו מבעוד יום ובבני חבורה התירו כדתנן שם משלשלין את הפסח אלמא דטעמא משום דבני חבורה של פסח זריזין

הן לעולם ולא גזרינן דילמא אתו לאתויי וה"ה הכא דהן בני חבורה של פסח ועוד דחבורת כהנים הן ויהיו נזהרין יותר ויותר שלא יבא לילי נותר:

הלכה ט

מתני' **חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש**. את האבוד ושחוט עלינו:
והם לקחו. פסח אחר ושחטו:
אם שלו נשחט ראשון וכו' והן אוכלין עמו. הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו נמנין הם על שלו ושלהן ישרף דפסח בלא בעלים הוא:
ואם שלהן נשחט ראשון הוא אוכל משלו. שהרי הוא לא נמנה על שלהן:
והן אוכלין משלהן. לפי שחזרו בהן מן האבוד ומשכו ידיהן ממנו:
אין ידוע וכו' כאחת. הוא אוכל משלו והן אינן אוכלין עמו ושלהן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני כצ"ל כאן ובספרי הדפוס נתחלף בטעות מרישא לסיפא ומסיפא לרישא ונכפל ג"כ בטעות הן אינן אוכלין עמו דשמא שלהן נשחט ראשון ומשכו ידיהן משלו ושלהן יצא לבית השריפה שמא שלו נשחט ראשון ונמנו עמו ולא על שלהן ופטורין מלעשות פסח שני דממה נפשך יצאו באחד מהן אלא שאינן יכולין לאכול ובכה"ג אין האכילה מעכבת:
אמר להן. זה ששלחוהו לבקש האבוד ולשוחטו אם איחרתי שחטו אתם עלי והלך ומצא וכו' והוא אוכל עמהן ושלו ישרף שהרי נמנה הוא על שלהן ונשחט ראשון והוא נתאחר א"כ נמשך הוא משלו:
ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן. משום שהוא אמר להן אם איחרתי הריני נמנה עמכם ועכשיו שלא נתאחר נשאר הוא על שלו ואוכל משלו והן אוכלין משלהן משום שכשהוא אמר להן אם איחרתי שחטו אתם עלי סמכו על כך וחזרו בהן משלו ונמנו הן על שלהן לפיכך אוכלין משלהן:
ואם אינו ידוע וכו' כאחת. הן אוכלין משלהן לפי שחזרו בהן משלו והוא אינו אוכל עמהן דשמא שלו נשחט ראשון ושלו יצא לבית השריפה דשמא שלהן נשחט ראשון והוא נמשך משלו שהרי אמר להן אם איחרתי וכו' ופטור מלעשות פסח שני דממ"נ יצא באחד מהן:
אמר להן ואמרו לו. כגון שאבד להן פסחן ולו ג"כ אבד פסחו ואמר להן צאו ובקשו ושחטו עלי והן אמרו לו צא ובקש ושחוט עלינו:

אוכלין כולן מן הראשון. שהרי הוא והן נתרצו על הנשחט ראשון שזה אמר בקשו ושחטו עלי והריני נמנה עמכם וכך אמרו לו ונמצא כל מי שמצא ושחטו בראשון נמנו כולן עליו ולפיכך כולן אוכלין מן הראשון והשני ישרף ואם אינו ידוע וכו' כטעמא דלעיל:

לא אמר להם ולא אמרו לו. שהלך הוא לבקש והם הלכו לבקש ולא אמרו זה לזה כלום אע"פ שהיה בלבם שישחוט כל אחד שימצא ראשון על חבירו או הוא עליהן או הן עליו הואיל ולא פירשו ולא אמרו זה לזה כלום אינן אחראין זה בזה ואינן חוששין מי הוא הנשחט ראשון אלא הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן:

גמ' **אמר ר' יוחנן דר' נתן היא**. הא דקתני ופטורין מלעשות פסח שני כר' נתן דהתוספתא והובא לעיל בפרק כיצד צולין בהלכה ה' דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה וכלומר אעפ"י שבשעת זריקה אינו עומד לאכילה וכדלעיל שם:

תני בר קפרא. עלה דקאמר לא אמר להם ולא אמרו לו וכו' מכאן יפה שתיקה לחכמים וכו' שאילו אמר ואמרו אין תקנה להשני ולא אמר ולא אמרו שניהן ראויין הן:

וכן שלמה אומר וכו'. כלומר דק"ו לטיפשים נלמד יפה מהא דשלמה ומשום דמלת מחריש יוצא לאחרים הוא וזה לפי שלפעמים השתיקה של זה גורמת להחריש לכנגדו הנצב לריב עמו ולא בא הדבר לידי מחלוקת ביותר ועל דרך פוטר מים ראשית מדון וגו' וזה האויל גם כי מחריש לחבירו בשתיקותו מחמת אולתו שאין לו תשובה נצחת אפי' כן לחכם יחשב לפני השומעין ואינם יודעים בו ואצ"ל חכם מחריש לחבירו בשתיקותו שחכמתו עמדה לו והכל אומרים מה יפה לו השתיקה ואם כן ממילא שק"ו הוא להאוילים והטפשים שיפה להן השתיקה:

הלכה י

מתני' **שתי חבורות שנתערב פסחיהן**. קודם שישחטו ומה תקנתן:

אלו מושכין להן אחד. מן התערובות ואלו וכו' ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו ואחד מאלו השנייה בא אצל הראשונה וכך הן אומרים כל חבורה וחבורה לזה הבא אצלם אם שלנו הוא הפסח הזה שמשכנו ויפה ביררנו הרי ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו וכו'. ומפני שצריך בתחלה למשוך מזה ואח"כ להמנות על זה שאין נמנין על שני פסחים כאחד לפיכך אומרים הרי ידיך משוכות משלך בתחלה ואחר כך ונמנית וכו' וכשאומרים כן נמצא אף אם החליפו הרי נמשכו כל החבורה משלהם ונמנו על אותו שבירורו והא דלא אמרי' ימשכו אלו משלהן בכל מקום שהוא ואלו משלהן ויחזרו וימנו אלו על אחד ואלו על אחד משים שאסור למשוך כל בני החבורה מן הפסח ולהניחו בלא בעלים ושמא החליפו וכשימשכו מפסחם ולהמנות על האחר הרי נשאר פסחם

בלא בעלים ולפיכך ע"כ שאחד מאלו בא אצל אלו וכו' והשתא ממ"נ אין כאן פסח בלא בעלים שאם יפה בררו להם הרי כל בני חבורתו עליו חוץ מן הא' שפי' ומשך ידו ממנו ואם החליפו הרי הלך אחד מהם עם פסקו וכשמשכו הנשארים ידיהם ממנו נשאר זה האחד עליו:

וכן חמש חבורות של חמשה חמשה. בני אדם או עשר חבורות של י' י' שנתערבו פסחיהן כל חבורה וחבורה מושכין להן אחד מן התערובות של הפסחים וה' אנשים של כל חבורה וחבורה מתחלקין הן לה' פסחים שאם החליפו לא יהא כאן פסח שאין אחד מהבעלים הראשונים עליו וכשנעשו עתה חבורות החדשים אומרים הארבעה להאחד אם שלנו הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא פסח הזה הרי אנחנו ארבעתינו מסולקות מפסחינו בכל מקום שהוא ונמנינו עמך וכך הם חוזרין ואומרין להשני ולכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה מתנין ואומרין כן:

שנים שנתערבו פסחיהן. ראובן מושך לו א' מהתערובות ושמעון מושך לו אחד וראובן הולך וממנה אחד מן השוק עמו וכן שמעון כדי שיהא כאן שתי חבורות ולא יניחו הפסח בלא בעלים כשיתנו ויאמרו זה לזה ידיך משוכות וכו' ולפיכך כל או"א ממנה עמו עוד אחד מן השוק ואח"כ יבא אחד משניהם אצל זה מהשנים ואחד מאלו השנים בא אצל זה מאלו ומתנה כל אחד עם חברו שבא אצלו ואומר אם שלי הוא הפסח הזה שיפה ביררתי ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי ואם שלך וכו' ונמצא שלא הפסידו כלום:

גמ' **דר' יודה היא דתנינן תמן**. לעיל בפ"ח:

אין שוחטין וכו'. כלומר אפי' כר' יהודה אתיא רישא דמתני' דקתני אלו מושכין להן אחד וכו' ומטעמא שאף אם החליפו פסחם נשאר מיהת אחד עליו מהנמנין בתחל' ואף ע"ג דיחיד הוא ולר' יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד מכל מקום מהאי טעמא גופה אפי' כר' יהודה שפיר אתיא דמכיון דאין שוחטין על היחיד צריך שיהא עכ"פ אחד מן הנמנין שיהא נשאר עליו והוא ממנה אלו האחרים עכשיו עמו כדי שלא יהא נשחט על היחיד:

הא של ארבעה עשר לא. אמציעתא קאי דקתני וכן חמש חבורות של ה' ה' ושל י' י' ודייקינן הא אחד מהחמש חבורות היה של ארבעה לא וכן באלו עשר עשר הא אחד מהעשר לא היה מי' בני אדם אלא מט' לא ומשום שאם היה חבורה אחת מהן של ארבעה שמא יתחלף הפסח שלהן לחבורה חדשה מארבעה והן באין מהד' החבורות של ה' ה' ונמצא שאין עליו שום אחד מבעליו הראשונים ואנן בעינן שעכ"פ אחד מבני חבורה הראשונ' יהא קיים:

לא כן אמר רבי יוחנן דר' יודה היא. המתני' וא"כ קשיא מאי מהני שיהא א' מן הראשונים נשאר עליו הא לר' יהודה אין שוחטין על היחיד:
אמר ר' יוסי. אדרבא מהאי גופיה כל גרמא אמרה דהיא דר' יהודה וכו' וכלומר כל עצמה דסיפא זו מכרחת דר' יהודה היא דמהאי טעמא גופיה צריך שיהא אחד מבני החבורה הראשונ' נשאר עליו דמכיון דאין שוחטין על היחיד. כשאחד מהראשונים נשאר הוא ממנה אלו האחרים עמו כדי שלא יהא נשחט על היחיד וכדלעיל:
הדרן עלך פרק מי שהיה טמא

פרק י

הלכה א

מתני' **ערב פסחים**. כלומר ערב של כל פסח ופסח:
סמוך למנחה. קטנה מעט וכמו חצי שעה דזמן מנחה קטנה הוא בתשע ומחצה וסמוך למנחה בתחלת שעה עשירית לא יאכל אדם עד שתחשך כדי שיאכל מצה לתאוה וחמץ בלאו הכי לא מצי אכיל דמו' ולמעלה אסור ומצה נמי לא כדאמר בגמרא האוכל מצה בע"פ כבא על ארוסתו בבית חמיו אלא לא נצרכה שאף לשאר מאכלים יזהר שימנע מהם סמוך למנחה:
ואפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. כדרך בני חורין וקמ"ל שאף העני צריך הוא להראות דבר שהוא זכר לחירות:
ולא יפחתו לו. גבאי צדקה המפרנסים עניים מארבע כוסות של יין:
ואפילו מן התמחוי. אפי' הוא עני. שבעניים שמתפרנס מן התמחוי דתנן בפ"ט דפיאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי. וארבע כוסות קאמר בגמרא כנגד ארבע לשונות של גאולה שאמר הקב"ה למשה והוצאתי. והצלתי. וגאלתי. ולקחתי:
גמ' **מתניתא דר' יודה**. היא דתני בתוספתא דברכות ריש פ"ד ערב שבת מן המנחה ולמעלה וכו' ובערב פסח דאיכא מצה אפי' סמוך למנחה לא יאכל דאלו לר' יוסי דמיקל כל כך בערב שבת ומתיר עד שעה שהיא משלים היום כדקאמר בהדיא בתוספתא עד שתחשך לא יחמיר בערב פסח מסמוך למנחה:
מפסיקין לשבת. הרי שהיו יושבין ואוכלין וקדש עליהן היום מפסיקין הן מסעודתן:
זו דברי רבי יהודה ור' יוסי. דפליגי אם צריך להפסיק לגמרי ובעקירת השלחן או לא אבל דברי חכמים פורס מפה על השלחן כדי שיהא ניכר שהוא לכבוד השבת ומקדש:
מהו לאכול מיני כסנין ומיני תרגימא. שהן מיני פירות סמוך למנחה בערב פסח:

ר' יידן נשייא וכו'. וכמו כן שאל ר' יהודה נשיאה לפני ר' מנא שרחץ עצמו ומחמת כן היה צמא לשתות ושאלו בגין דאנא צחי מהו מישתי וא"ל תני ר"ח אסור לטעום כלום עד שתחשך:

אמר ר' לוי וכו' לוקה. מכת מרדות מדרבנן:

בין חמץ בין מצה אסור. לאו אסמוך למנחה קאי דהא חמץ מקודם אסור אלא ר' יהודה בן בתירה לטעמיה דס"ל בפ"ק דזבחים דזמן שחיטת הפסח מתחיל משחרית בי"ד וא"כ קאי כל היום בלא תשחט על חמץ ומצה אסור משום הך דר' לוי:

ורבי תלמידיה דר' יהודה בן בתירא הוה. בתמיה לא תלמידיה דר' יעקב בן קודשיי הוה וא"כ מפני מה פסק כר"י בן בתירא בחמץ בערב פסח הרי חכמים חלוקין עליו:

אלא. לאו מהאי טעמא לא אכל כלום אלא בגין דרבי בכור הוה והבכורות מתענין בערב פסח כדאיתא במסכת סופרים:

ר' יונה אבא הוה בכור והוה אכיל. בערב פסח ואי רבי השגיח על הא דמסכת סופרים לא היה ר' יונה אבא עושה כן:

לא מן הדא. דבכור הוה אלא מן הדא טעמא דרבי אסתניס הוה ובכל יום כד הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא והלכך לא אכל כדמסיים ואזיל ולמה לא הוה אכיל הכא בע"פ ביממא כדי שיכנס למצה בתאוה ובספרי הדפוס כתוב לשבת ואגב שיטפא דלעיל היא:

אמר ר' לוי ולפי שדרך עבדים וכו'. זהו הטעם שאוכלין מסובין ולדידיה כל הסעודה בהיסבה ור' סימון בשם ריב"ל קאמר דאותו כזית שאדם יוצא בו באכילת פסח צריך לאוכלו מיסב:

אפי' עבד לפני רבו וכו'. אם צריכין היסיבה:

א"ל ברבי. אדם גדול עד כאן שמעתי כלומר עכשיו היא ששמעתי ממך דמספקא לך בהו ולדידי לא מספקא לי שאין צריכין היסיבה:

לפי שאין ערב לאדם לוכל מן הקופה וכו'. כלומר רבותא קמ"ל התנא במתני' שהרי אף מן הקופה של צדקה שהיא מתחלקת מע"ש לע"ש ומתפרנסין ממנה עניים ואין נוח וערב לאדם לאכול ממנה עד שיעני ויצטרך לזה ומיהו אין זה עני כל כך כמו המתפרנס מן התמחוי שמתחלקת בכל יום ויום וכאן אשמועינן שאפי' המתפרנס מן התמחוי מתחייב בד' כוסות:

נשים בראוי להן כגון מסנים. מנעלים חדשים וצוצלין מיני צלצול יפים:

מנין לארבעה כוסות. רמז מן התורה:

כנגד ארבע גאולות. ארבע לשונות של גאולה שהוזכרו בפרשה כשנתבשרו על גאולת מצרים:
כנגד ארבע כוסות של פרעה. לפי שבאותו חלום של שר המשקים נתבשר יוסף הצדיק על הגאולה כדרש חז"ל מקרא והנה גפן לפני וכו':
כנגד ארבעה כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד להשקות וכו'. כלומר שמרמזין הן גם על הגאולה לעתיד:
מהו מנת כוסם. דמשמע שיש איזה דבר בכוסם:
דיפיילי פוטירין. כאותו כוס של פיילי פוטירין ששותין אחר המרחץ ומשימים בו דברים המקררין את הגוף כך אחר שימטיר עליהם פחים אש וגפרית המחממין נותן רוח זלעפות למנת כוסם בכדי שיתקיימו ולסבול עוד להפורענות:
והדין כוס ישועות אשא תריין. דישועות תרתי משמע:
תמן תנינן. ריש פ"ח דשבת וכל הסוגיא כולה עד סוף הלכה גריס התם ושם פירשתי:

הלכה ב

מתני' **מזגו לו כוס ראשון**. שכן דרך בני חורין לשתות יין מזוג:
מברך על היום. בתחלה לפי שהיום גורם לקידוש שלא בא אלא בשביל קידוש היום וכבר קידש היום משקיבל עליו והיין עדיין לא בא על השולחן וכשם שקדם לכניסה כך הוא קודם לברכה:
וב"ה אומרים מברך על היין תחלה. לפי שהיין גורם לקידוש וה"ה המקדש על הפת שאם אין לו יין או פת לא יקדש ועוד תדיר ושאינו תדיר התדיר קודם:
גמ' מה טעמא דב"ש וכו' גרסינן לכולא סוגיא זו לעיל בברכות ריש פרק אלו דברים:
שקדושת היום גרמה וכו'. כדפרישית במתניתין:
מדברי שניהן. נלמד דסבירא להו דבהבדלה לעולם ברכת היין. קודם ואח"כ ברכת הבדלה דלא דמיא לקידוש כדמפרש ואזיל:
כלום טעמא דב"ש. בקידוש הא לא הויא אלא מפני שקדושת היום גרמה להיין שיבא ולפיכך סברי שברכת קדישת היום קודמת אבל כאן הואיל ולא אבדלה גרמה ליין שיבא היין קודם. כצ"ל וכך הוא שם. וכלומר שהרי עיקר הבדלה בתפלה היא ולא אמרו שיחזיר ויבדיל על הכוס אלא מפני התינוקות כדאמר התם בהאי תלמודא בפ' תפלת השחר הלכך אף ב"ש מודים בהבדלה שברכת היין קודם:
כלום טעמא דב"ה וכו'. כלומר ולב"ה פשיטא דשייכא נמי האי טעמא דאמרי גבי קידוש תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם דכמו כן הוא בהבדלה:

אמר ר' מנא. דלא היא דמצינן למימר נמי איפכא מדברי שניהן יין ואבדלה אבדלה קודם דמאי חזית דנקטת להני טעמייהו דב"ש וב"ה גבי קידוש וילפת מינייהו דמודים בהבדלה שהיין קודם נקוט אידך טעמייהו דידהו דגבי קידוש ואשכחת איפכא כדמפרש ואזיל:

כלום טעמא דב"ש אלא שכבר נתחייב וכו'. וא"כ כאן בהבדלה נמי הואיל ונתחייב בהבדלה מיד שחשכה למוצאי שבת קודם שבא היין לפניו בדין הוא שהבדלה ג"כ קודמת ליין כמו קידוש לב"ש:

כלום טעמא דב"ה וכו'. וכאן הואיל ואין היין גורם לאבדלה וכו' כצ"ל וכך הוא שם וכן לב"ה דטעמייהו בקידוש לפי שהיין או הפת גורם לקידוש היום שתאמר וכאן הואיל והבדלה אין היין גורם שתאמר דלא תליא הבדלה ביין אף לב"ה הבדלה קודמת להיין הלכך מהא ליכא למישמע מינה:

א"ר זעירא מדברי שניהן. דר' יוסי ודר' מנא דמר מדייק הכי ומר מדייק איפכא ומיהת זה נלמד מדברי שניהן דמבדילין בלא יין אבל אין מקדשין אלא ביין כדקאמרי תרוייהו בפשיטות שאין היין מעכב בהבדלה כמו שמעכב בקידוש או הפת:

היא דעתיה דרבי זעירא. וכן נמי היא דעתיה דרבי זעירא גופיה דאמר מבדילין על השכר במקום שאין היין מצוי ובקדוש קאמר הולכין ממקום למקום למישמע קידושא על היין שהיא עיקר מצות קידוש ואין מקדשין על השכר ומיהת שמע מינה שאין היין מעכב בהבדלה:

נהיגין תמן. בבבל במקום שאין יין לקדש עליו הש"ץ יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותם וכו' ובזה יצאו ידי קידוש:

הלכה ג

מתני' **הביאו לפניו ירקות וחזרת מטבל בחזרת**. לפי נוסחא דהכא שמביאין לפניו שאר ירקות וכן החזרת מקודם ומטבל הירק בחזרת וזהו הטיבול הראשון שקודם האכילת מצה כדתני עד שהוא מגיע לפרפרת הפת וזהו לאכילת מצה שמביאין לפניו אחר עקירת השולחן מצה וחזרת וחרוסת ומטבל החזרת בחרוסת וכמ"ד בגמרא צריך לטבל בחזרת שני פעמים וכדי שיראו התינוקות וישאלו ועל הטיבול הראשון מברך בפה"א ועל השני מברך על החזרת על אכילת מרור שזהו עיקר המצוה לפי שמצות מרור אחר מצות המצה כדכתיב על מצית ומרורים ברישא מצות והדר מרורים:

אע"פ שאין חרוסת מצוה. שעיקר המצוה היא חזרת ואין החרוסת שעשוי ממיני תבלין אלא לרפואה לבטל הארס שבחזרת:

ר"א ברבי צדוק אומר מצוה שהוא זכר לטיט ולדם כדקאמר בגמ' ומשימין בו תפוחים כדכתיב תחת התפוח עוררתיך שהיו יולדות שם בניהם בלי עצב ולא יכירו בהן המצרים:
ובזמן המקדש. בזמן המקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח כשהביאו המצה והחזרת:
גמ' **חברייא בשם ר' יוחנן צריך לטבל בחזרת שני פעמים**. כדפרישית במתני' לפי נוסחא דהכא ויש לפרש דשני פעמים דקאמרי היינו בחריסת ולטבל בחזרת כלומר שמטבל החזרת בחרוסת ולפ"ז הא דקתני ירקות וחזרת או או קתני או ירקות בחרוסת או בחזרת בחרוסת לטיבול הראשון אלא מדלא מזכיר התנא חרוסת ברישא משמע כדפרישית במתני':
רבי זעירא בשם ר' יוחנן. קאמר א"צ לטבל בחזרת שני פעמים כלומר דהטיבול הראשון א"צ בחזרת דווקא אלא ה"ה בשאר ירקות ומיהו שני פעמים צריך לטבל:
רשב"ל אמר. שאף הטיבול שתי פעמים לאו דוקא אלא אם לא טבל פעם ראשונה צריך לטבול פעם שניי' כלו' כשמביאין החזרת בפעם שנייה עם המצה שאז עיקר מצות הטיבול:
מתניתא. דלקמן פליגא על רשב"ל שבכל הלילות וכו' אלמא דטיבול שתי פעמים מיהת צריך:
כבר רשב"ל על הדא דבר קפרא. כלומר כהדא דתני בר קפרא בברייתא דיליה שאין חיוב בטיבול שתי פעמים:
מתניתא. ברייתא דלקמיה נמי פליגא על בר קפרא דקתני שבכל הלילות אנו מטבילין אותו להחזרת או להירק עם הפת וכאן בלילה הזה אנו מטבילין אותו בפני עצמו אלמא צריך שיהיה טיבול מקודם שמביאין המצה שעדיין הטיבול הוא בלא פת עמו דאלו מה שמטבל אח"כ בחרוסת כ"ע לא פליגי דצריך וש"מ מיהת דצריך טיבול שני פעמים:
מתניתא פליגא על ר"י. דס"ל שמצות אין צריכין כוונה דקאמר יוצאין במצה בין שכיוון לשם מצוה בין שלא כיוון והא קתני הכא דצריך לטבל בחזרת ב"פ וקפ"ד דטעמא הויא משום דבטיבול הראשון מברך בפה"א ולא איכוין לשם מצות מרור והלכך הוא דצריך עוד לטבל בפעם שנייה ולברך על אכילת מרור לצאת י"ח מרור אלמא מצות צריכות כוונה:
והכא מכיון שהיסב חזקה כיוון. כלומר דמשני דלאו היינו טעמא דטיבול שתי פעמים דהא הכא מכיון שהיסב לעשות סדר המצות בלילה זו חזקה היא דמה שעשה לכוונת המצוה עשה ואי משום כוונה לא הוה צריך לטבל פעם שנייה שכבר יצא י"ח בראשונה אלא הכא היינו טעמא כי היכא דליהוי היכרא לתינוקות וישאלו:

מתניתא פליגא על רשב"ל. דקאמר שאין צריך לטיבול שתי פעמים אלא אם לא טבל פעם ראשונה וכו' והא קתני הביאו לפניו וכו' אעפ"י שאין חרוסת מצוה ומדקתני אין חרוסת מצוה משמע הא חזרת מצוה ואפי' בפעם הראשון דקחשיב התנא חזרת אלמא שצריך לטבל בחזרת שתי פעמים ואע"ג דכבר שני לעיל דר"ל כבר קפרא ס"ל אפ"ה הדר מותיב ר' ירמיה מסיפא דהמתני' דמדייק ליה מדקתני אין חרוסת מצוה ומשמע הא חזרת ששנינו מצוה ואף בפעם הראשון ודלא כבר קפרא והיא גופה קשיא אמאי סמיך ר"ל אדבר קפרא ולא כהתנא דהמתני':

א"ל שכן רב מטבל בתורדין. כלימר הא נמי ל"ק לר"ל דהא דקתני ברישא ירקות וחזרת לא תידוק מינה דחזרת מצוה היא אף בטיבול הראשון אלא או או קאמר או ירקות או חזרת שכן רב היה נוהג שהיה מטבל בפעם הראשון בתרדין אלמא דחזרת דרישא לאו דיוקא ורשב"ל נמי ה"ק אם לא טיבל בחזרת פעם ראשונה אלא בשאר ירקות צריך לטבל בפעם שנייה בחזרת ובהא פליג על ר"ז בשם ר' יוחנן דלעיל דלר"ז דקאמר א"צ לטבל בחזרת שני פעמים משמע שאם טיבל בפעם הראשונה בחזרת סגי ולרשב"ל עיקר המצוה בחזרת בפעם שנייה ובפעם הראשונה אף בשאר ירקות סגי:

תגרי ירושלי' וכו'. על החרוסת ור"א בר צדוק קאמר לה דסבירא לי' חרוסת מצוה:

בני ביתיה דאיסי. קיבלו בשם איסי דג"כ ס"ל חרוסת מצוה שהיה אומר ולמה נקרא שמה רובה כך היו קוראין בכינוי להחרוסת:

שהיא רבה עמו. כלומר על שם רבבה כצמח השדה נתתיך שדרשי מזה שמאליהן נתרבו וגדלו כצמח השדה זו שהיא רבה מאליה ולזכר זה הוא החרוסת כדפרישית במתני':

צריכה החרוסת שתהא עבה. וממילתיה שמעינן שהיא זכר לטיט ואית תנא תני צבריה שתהא רכה צוברה ביין ומשקין שתהא רכה א"נ צבעה גריס וממילתיה שמעינן שהיא זכר לדם מכה הראשונה שבאה עליהם במידה כנגד מידה:

תני ובגבולין וכו'. מפני שבמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח כדקתני בסיפא ושני תבשילין בגבולין הוא דקתני:

הלכה ד

מתני' **מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל**. לפי שעכשיו עוקרין את השלחן מלפני האומר הגדה נותן הבן לבו לשאול מה נשתנה וכו':

שבכל הלילות וכו' והלילה הזה כולו צלי. כך היו אומרים בזמן המקדש וכולו צלי על הפסח ועל החגיגה הבאה עמו וכמ"ד חגיגה הרי היא כפסח גם לענין צלי:

מתחיל בגנות. מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ומסיים שעכשיו קרבנו המקום לעבודתו יגאל את אבותינו ואותנו ממצרים:

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו. שלא פירש טעמן של שלשה דברים הללו:

גמ' **תני ר' חייה כנגד ארבעה בנים דברה תורה וכו'**. לפי שמצינו בכתוב ארבעה פעמים בהגדת ענין זה לבנו ובשינוי הדברים ושלש מקראות בשאלת הבן והאחד בלתי שאלה בפרשת משכו והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם וזו היא שאלת הרשע שאומר לכם ולא מצוי השם ולפיכך דורש התשובה דפ' קדש שלא נאמר שם שאלה והגדת לבנך וגו' בעבור זה עשה ה' לי לי עשה וכו' ומשום דלא שייכה תשובה דפ' משכו להרשע דכתיב שם ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו' ואת בתינו הציל והוא הוציא את עצמו מן הכלל ופסוק ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים שבפרשה והיה כי יביאך שהוא נאמר על שאלת בן טפש והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת דורש הוא כאן לתשובת שאלה של בן חכם בפ' ואתחנן והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות וגו' ובכתוב נאמר אשר צוה ה' אלהינו אתכם אלא שהחכם ניכר בשאלתו ואינו רוצה לומר אתכם ואומר איתנו שלא להוציא עצמו מן הכלל ולפיכך אף אתה אמור לו בחוזק יד הוציאנו שאעפ"י שנאמר זה על שאלת בן טיפש מכיון שהחכם נשמר עצמו ומשנה מאתכם לאותנו אף אתה תשנה ותאמר לו פסוק בחוזק יד הוציאנו ולא תשובה הנאמר שם על השאלה מה העדות וגו' עבדים היינו וגו' וזהו לפי החכם בחכמתו ולבן טפש אף אתה למדו הלכות פסח וכו' וזהו נלמד מהכתוב ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים וגו' שהזהיר אותם שם ואמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ועבר ה' לנגוף וגו' ומכאן למדו שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן לומר אפיקו מאני מכאן לבית אחר ושלא יצאו מחבורה לחבורה ותשובה זו כתובה על שאלת הרשע אלא שניטלה ממנו כדלעיל ומלמדין זה לבן טיפש שלא יטעה ויצא מקבורה לחבורה ושאינו יודע לשאול את פתח לו תחלה נלמד מפסוק והגדת לבנך שנאמר מבלתי השאלה:

מתני' אמרה כן. שלזה שאין לו דעת אפי' לשאול שאינו מרגיש בשום דבר ואיני משגיח על השנוי:

אביו מלמדו. לומר מה נשתנה ואח"כ אומר לו עבדים היינו וכו':

הלכה ה

מתני' **עד היכן הוא אומר**. בהלל ב"ש אומרים עד אם הבנים שמחה כדמפרש טעמא בגמרא דאכתי לא היה זמן הגאולה בתחלת הלילה והאיך יאמר בצאת ישראל ממצרים וב"ה ס"ל כיון שהתחיל אומרים לו גמור:

וחותם בגאולה. מסיים את ההגדה בברכת גאולה ולא מפרש היאך מברכין אותה ופליגי ר' טרפון ור"ע לפרושי למילתיה דת"ק ר"ט אומר פותח בברוך ואינו חותם בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות דכולה חדא הודאה היא ור"ע ס"ל חותמין ג"כ בברוך לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה כן ה' אלהינו יגיענו וכו' והלכה כר' עקיבא:

גמ' **מתחלה צריך להתחיל**. בפסוק בעבר הנהר וגו' ויעבדו אלהים אחרים וזהו הגנות ומסיים ואקח את אביכם וגו' וזהו השבח:

וארב כתיב והה"א קרי ולא כתיב לרמז כמה ריבים עשיתי עמו כמה נסיונות נתנסה עד שלא נתתי לו את יצחק:

ד"א נעשיתי לו אורב. כאורב בדבר מה יהיה זרעו כשר או לא ואע"פ כן אין חטא מיתן ליה ואין זכה מיתן ליה ודורש זה מהפסוק שלאחריו ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו וגו' ולמה היה לו ליהושע לספר לכל זה ולהזכיר כאן את עשו אלא מפני שרצה להוכיחם ולהזהירם לעתיד כאמור לבסוף ועתה יראו את ה' ועבדו אותו בתמים ובאמת וגו' ולא תאמרו הרי עשו וזרעו ואפי' כן ניתן להם ירושה ונתקיימו בארצם תשובה לזה מה שאני מקדים לפניכם שכך אמר וארב את זרעו אורב אני וכו' ובין חטא ובין זכה מיתן ליה וזהו מה שנתתי לעשו זכות אברהם ואחריו יצחק גרמו לו אבל אתם יראו את ה' שעמכם בני יעקב ונבחרים אתם הקב"ה מדקדק עמכם והסירו את האלהים אשר עבדו אבותיכם וגו' ועבדו את ה':

א"ל בית שמאי וכי יצאו ישראל ממצרים בתחלת הלילה לשיאמרו בצאת ישראל ממצרים:

אמרו להן בית הלל. א"כ אפי' אלו ממתין עד קרות הגבר וכו'. שהרי עיקר הגאולה ויציאת מצרים ביום היתה אלא מכיון שהתחיל במצות הלל אומרים לו מרק הכל:

התיב ר' אבינא בר סחורא. על הנוסחא דגריס במתני' אשר גאלנו וכו' והגיענו הלילה הזה וכי לא כבר הזכיר זמן על הכוס אחר קידוש היום:

מתניתא אמרה כן. הכי תנינן נמי בברייתא ויליף לה מקרא דכתיב שלש פעמים בשנה וגו' בחג המצות וגו' ושלש רגלים אלי מצויינים הם מזמן לזמן:

תני אידך כל שכתוב בו מקרא קודש צריך להזכיר בו זמן. ור"ה ויוה"כ בכלל בלבד ולפי שאינן אלא פעם אחת בשנה ולאפוקי שבת דאע"ג שכתוב בו מקרא קודש לא שייך ביה לומר זמן:

ויאות. הוא שהרי מי שראה תאנה ביכורה וכיוצא בה ושמא אינו צריך להזכיר זמן כשאוכל אותה בתמיה אם כן על כל הבא מזמן לזמן שייך ברכת הזמן:

הרי ראש השנה ויום הכפורים ביהודה וכו'. כל זה עד סוף הענין לא שייך הכא מידי ועיקר מקומו לעיל בפ' מקום שנהגו בסוף הלכה א' דפריך על המתני' דהתם ואינו אסור משום בל תתגודדו ומשני בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו עושין כב"ה וכו' והדר פריך הרי ר"ה ויוה"כ ביובל ביהודה נהגו וכו' בענין סדר הברכות והתקיעי' וכו' וכדפרישית הכל שם ואגב דאיירי במתני' בפלוגתא דב"ש וב"ה בענין נוסח ההגדה מייתי להא נמי הכא כדרך מעתיקי הש"ס הזה:

הלכה ו

מתני' **מזגו לו כוס שלישי**. אחר שאכל כזית מן הפסח ובזמן הזה אחר אכילת מצה המשומרת:

ואומר עליו ברכת השיר. אית דאמרי הלל הגדול ונשמת כל חי ואח"כ אומר יהללוך וחותם ואית דאמרי אומר יהללוך אחר גמר ההלל ונהגו לומר יהללוך מיד אחר ההלל בלא חותם הברכה ואח"כ הלל הגדול ונשמת וחותם בישתבח עד חי העולמים:

בין שלישי לרביעי לא ישתה. שמא ישתכר ולא יהא גומר את הלל ובגמרא פריך והלא כבר משוכר הוא מהיין שבתוך המזון ומשני יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון הוא משכר ומשמע נמי דדוקא שלאחר המזון ולאפוקי שלפני המזון והלכך לא אסרו לשתות בין ראשון לשני:

ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. בגמרא פליגי בפירושא דמילתא חד ס"ל דה"ק אין נפטרין ממקום שאוכלין באפיקו מנא כלומר תוציאו מכאן הכלים ונלך ונאכל במקום אחר אפי' שום דבר גזירה דילמא אתי למיכל מן הפסח או בשני מקומות ולהאי מ"ד מותר לאכול אחרי הפסח במקומו הראשון מדברים אחרים ואידך ס"ל מלשון אפיקו מן והוא מיני מתיקה שלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרין מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות כמו שרגילין לאכול אחר הסעודה ואפי' במקומן הראשון אסור כדי שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקו מן כך אין מפטירין אחר המצה שאוכלין כזית באחרונה בזמן הזה ואין נפטרין ממנה באכילת דבר אחר אחריה שלא יאבד טעם המצה זו שמצוה היא באכילתה:

כתיב בפרוע פרעות בישראל וכו'. טעמא דנוסחא דהמתני' מפרש דקתני ונודה לך על גאולתנו שכך אנו למדין מן המקרא כשהקב"ה עושה לכם נסים ופודה אתכם מן הצרה תאמרו שירה:

התיבון הרי גאולת מצרים. שלא מצינו בכתוב שאמרו שירה בצאתם ממצרים:

שנייא היא. יציאת מצרים שהיא תחלת גאולתן וכלומר דאכתי לא הוה אלא אתחלתא דגאולה שלא נגאלו לגמרי עד ששקעו המצרים בים כדכתיב ויושע ה' ביום ההוא את ישראלמיד מצרים שעד היום לא נושעו ממש והיום אמרו שירה:

הרי מרדכי ואסתר. לא אמרו שירה ולא תיקנו לומרהלל:

שנייא היא. גאולתן:

שהיה בח"ל. ואין אומרים הלל על הנס שבח"ל אחרי שבאו לארץ:

ואית דבעי מימר. דהיינו טעמא שמרדכי ואסתר לא נגאלו אלא משונאיהם ולא מן המלכות ולא היה להם לומר הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש:

גמ' **ולמה**. לא ישתה בין ג' לד' בשביל שלא ישתכר והלא כבר משוכר הוא וכו' כדפרישית במתני':

ר' סימון וכו' מיני זמר. לפרושי לאפיקומן דמתני' ומיני זמר הן מיני כלים שמשתמשין בהן לאכילה ומלשון המקרא הוא ספות כסף מזמרות מזרקות וכאן שלא יאמרו אפיקו מנא ור' יוחנן אומר וכו' כדפרישית הכל במתני'. ערדילי. כמהין ופטריות:

וגוזליא דחנניא בר שילת. שהיה נוהג לאכלן אחר הסעודה וכלומר דלא דוקא מיני מתיקה אלא ה"ה לשאר מיני מאכלים:

הלכה ז

מתני' **ישנו מקצתן**. מאותן שישבו לאכול:

יאכלו. לכשיקיצו:

כולן. ישנו כולן אחר שהתחילו לאכול פסחיהן והקיצו לא יאכלו דזה נראה כאוכל בשני מקומות וחומרא בעלמא היא והיא הדין לאכילת מצה האחרונה בזמן הזה:

רבי יוסי אומר אם נתנמנמו. כולן שלא נשקעו בשינה יאכלו ואם נרדמו כולן הוא שלא יאכלו והלכה כר' יוסי דמיקל הוא ואין כאן אלא חומרא יתירא לת"ק:

הפסח אחר חצות מטמא את הידים. האי מתני' אתיא כר"א בן עזריה דס"ל זמן אכילת פסח עד חצות מדאורייתא היא וכיון דאחר חצות הוה ליה נותר גזרו ביה רבנן שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו ולהביאו לידי נותר:

הפיגול והנותר מטמאין את הידים. גזרו בהו רבנן טומאה בפיגול מפני חשדי כהונה שלא יפגלו את הקרבן להפסיד את הבעלים ובנותר מפני עצלי כהונה שלא יתעצלו מלאכול ולא יביאו אותו לידי נותר:

בירך ברכת הפסח. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הפסח פטר את של זבח והוא חגיגת י"ד הבאה עם הפסח והוא רשות ולא חובה ואם בירך על של זבח וצונו לאכול את הזבח אינו פוטר ברכת הפסח:

ר"ע אומר לא זו פוטרת זו וכו' והלכה כר' עקיבא:

גמ' **ולמה**. גזרו ביה רבנן טומאה:

אם מפני הסיע הדעת. וכלומר דמספקא ליה להש"ס אי נימא דאתיא אפי' כמ"ד דמדאורייתא נאכל הפסח כל הלילה ומדרבנן הוא שאינו נאכל אלא עד חצות וא"כ לא הוי ליה נותר אחר חצות ואפ"ה גזרו ביה רבנן טומאה דהואיל ומיהת מדרבנן אסור למיכל אחר חצות מסיח דעתו ממנו ואינו שומרו ומיפסל וגזרו ביה שיטמא את הידים או דילמא משום שעבר עליו חצות והיינו כמ"ד דמדאורייתא הוה ליה נותר אחר חצות וכדפרישית במתני':

הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת. כלומר דפשיט לה דמהאי דינא נלמד לטעמא דמתני' שהרי הגע עצמך אם יש שם חבורה אחרת והוציא את הפסח מחבורה לחבורה דקי"ל שהפסח נפסל ומטמא את הידים כדאמר בהאי תלמודא בפ' כיצד צולין וכן לקמן דיוצא מטמא את הידים והרי יוצא לא עבר ביה חצות הוי ע"כ דלית טעמא אלא מפני הסיע הדעת וה"נ טעמא דאחר חצות משום היסח הדעת וא"כ מתני' אתיא אפי' כרבנן דר"א בן עזריה:

ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי הפיגול והנותר מצטרפין וכו'. כלומר ועוד ראיה מהא דר' יהושע בן לוי דלעיל בפ' כיצד צולין וגרסינן לכל הא דלקמן עד במחתך כל שהוא כל שהוא ומשליך ושם פירשתי וביארתי על נכון ומיהת שמעינן מהא דמסיק ר' חנניה דבמחתך כל שהוא וכו' מיירי ולעולם אימא לך דיוצא מטמא את הידים והשתא וכי אית לך למימר ביוצא דטעמא דמטמא משום שעבר חצות בתמי' אלא לאו מפני היסח הדעת הוי דמתני' נמי משום היסח הדעת הוא והשתא אפי' כרבנן דר"א בן עזריה נמי אתיא שפיר וכדאמרן:

אמר ר' זעירה דלא ברך וכו'. אר' ישמעאל דמתני' מקשה וכי לא מסתברא אלא איפכא שאם ברך ברכת הפסח לא פטר של זבח שהזבח אינו קרוי פסח ושל זבח הא פוטר של פסח שהרי הפסח בכלל הזבח הוא דקרוי נמי זבח כדכתיב זבח פסח הוא:

א"ר מנא. היינו טעמא דר' ישמעאל מפני שהפסח עיקר והזבח טפלה לו שהרי אין החגיגה באה עמו חובה אלא רשות וכדי שיהא הפסח נאכל על השבע נאכלת קודם כדאמרי' לעיל פ' אלו דברים בהלכה ה' ובדין הוא שאין הטפלה פוטרת את העיקר אלא העיקר הוא שפוטר את הטפלה:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים